

9(38)

4-45

556-44

ՊԵՏԱՊՈՒԹԻՒՆ ԵՄԵՆՈՒՆ

ԻՊԵՐԱՆԵՐԻ

ՄԼԿԵՒՈՆԵՑԻՈՅ

Ի պրապետութե Տեառն Տեառն ԵՓՐԵՄԻ
առ շայոց Լճընտիր Վաթուղիկոսի, և զանազան
Նշանաց Լոպետի Վայսերութեան Ռուսաց:

1000

Հրամանաւ Կորին Բարձու Սրբազնուէ՛ Տեառն
ՅՈՒՂԻՆՆՈՒ Լաւրեշաշոր՝ Լըք Եպիս-
կոպոսի, և առ շայոց Ռուսաստանե այց Լաւջ
նորդի, Խաչազարդեալ և Վայսերապսակ Լոպետի:

Թարգմանեալ 'ի Սաբենարանէ Պատմագրութեանց
Դեպոտորոսի Սեկեւեացոյ Սեբանան Հեշեմիէ՛ Ի
Գեբրեկ Սորիսապի և Վարժապետեան Պարճանի:

Ի 1827. 'ի Յունիսի 20.

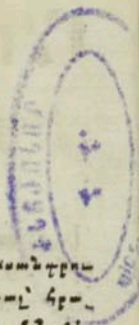
Ի տպարանի Սրբոց Լեթոսոյն Լեզվաճնի որ

ՅԵՍՏՐԵԽԵՆ

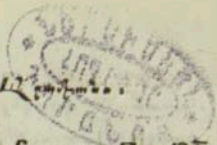

Օրոյն զայս Պատմութիւնն Մեծին Ազգասանդրո-
 թագաւորին Մանգրոնացոյ տիրութեւնէ Գրեմը Կր-
 տայե՛ք որպէս գրուելիք 'ի ընդ ընթացեալ 'ի լայեալ Ազգին:

Յովնաննէօ Արք Եպիսկոպոս
 Հայոց Ռոմաստարանէայց:

Բան առ Բնկերոցոց: Աշխարհոս:

առք երկրակալութե, համբաւ յազմութե
 ազգաց և ազանց, և իշխանութի 'ի վերաց
 ծագաց 'Շհի' եթէ առնեն զմարդն երջանիկ և
 նշտնաւոր, ապա 'ի հտնդիսի արանց մեծագործաւ
 թեամբք հռչակելոց՝ անզուգական ոմն արժան է
 կոչել զմեծն Բղիքսանդր զինքնակալն Սակեդա-
 նացոց . որոյ ձրիցն բորոք, հաստատութիւն 'ի
 ձեռնարկս, անվհհերութիւն, անյողզողութիւն, վատա-
 հութիւնն 'ի քանքարս անձին, խրախոյսքն, և
 սուլչութիւն միանդամացն հրամանի և օրինակի՝ ոչ
 միայն արտդին զանուն ճորտ արժանի յաւիտենա-
 կան յիշատակաց, այլ և զբաւեցին թերթս բա-
 զումն 'ի սոփերս պատմութեց:

Ստորագրութիւն վարուց և կենաց նորա,
 բարոյազօր պատերազմաց, և ոցոց բազմագիտի
 առաքինական նահատակութեանց՝ ոչ աւելարդ իմն
 համարեցաւ պսակիլ ոմամբք բոպէիք պարապմանց
 իմոց, որ միշտ զազաքէի ընծայել զայն 'ի հա-
 ճոյս հայրենակցաց, իբրու այնց՝ որք ոչ վերջա-
 նան 'ի հնազոյն պատմութեց նախնեաց առնել
 նորագոյն պտուղս դիտութեց, և սոնու աւել ի-
 բաւունս անխառնութեց այնոցիկ, որք ոչ ամօթ
 համարին զմամ ազատութի իւրեանց զոհել յօգուտ
 ազգի և 'ի սէտս հոցրենեաց:

'Ի սկիզբն բանիցս ոչ համարձակիմ յուա-
 ջարանական նախերգանօք պատրաստել զՔրիստ բա-

նասիրաց յընթերցուած պատմութեամբ և ո՛չ զսուարտեալն պսակել ծաղկաճրք վերջաբանութեանքանցի Պատմութիւն ինքնին կարէ վկայել զինքննէ: Սկսոյն երկու ինչ ունիմ բացոյցտել ասակ իբր կարն որ ծանօթութի վն առաջիկայ պատմութեամբ

Առաջին ՚ի նոցանէ է այս ինչ զի բազումք ՚ի պատմաբանից զրեցին բազմօրինակ գոյատմութի Աղեքսանդրի . յորոց և գմին ունիմք թարգմանեալ ՚ի Հնոց՝ ՚ի բարբառ Հայեական: Սայց արդեօք ո՞ր ՚ի բազմաց անտի ստացեալ է ցարգ զպարզ և հասնականութեմբ, Աուինդոս Աուրախոս երեւելի Հեղինակ Հոմոլոցիցի յամենեցուն համարի ստուգադոյն քան զնոմ Պատմագիրս Աղեքսանդրու: Սեք թարգմանեալ ունիմք զլիակատար աշխատութիս նորա հանդերձ յաւելուածովք Փրէինսպէիմոսի, համ Գրայնսէմիոսի, և ծանօթութեմք զանազան թարգմանչաց, որք զրեթէ զնոմ պատմութիս նորա ժողովեալ են ՚ի մի գլուխ համեմատութեմբ: Սայց քանզի ակներև նշմարեցսք՝ զի Հնագոյն ՚ի նոսա ամենեաին, և որում հետեին ամենեքին, և նոյն ինքն Աուինդոս Աուրախոս, է Մատենաբանն Պատմունց Վիտորոսի Սիկլիւացոյ . զսան որոյ և յայսմիկ առաջնում նուագի գնոյն փութացսք տարգրութի ՚ի լոյս բնծայել, փոքր ինչ համեմատութիս առնելով թ Հայերէն բնիկ պատմութեմբ, սցլ ըստ նմի զհետ վարելով Հնչմանց յատուկ անուանց և ժամանակագրութեմբն Վիտորոսի:

Իսկ երկրորդն է այն, զոր երախտագիտուին ստիպե հռչակել, բայց համեատու թինն 'ի կողմանն նոցին իսկ հռչակելեացն հարկադրե լռել: Աստ խօսիմ զուսուսուսսէր և զազգասէր բարեբարաց, և յաւեա սկզբնապատճառ հանդիսացելոց, որք օժանդակ եղեն 'ի տպագրութի սորա. որոց երախտապարտ թարգմանիչն ո՛չ շատանոց միայն մատուցմաւ իւրոց գոհուե. այլև յուսաց, զի բանասէր համադրիք՝ թէ վիպթ և թէ անազան ցուցանիցեն զիւրեանց շնորհապարտութի, իբրու միջնորդաց ծանօթութեան սղգինն Հայոց՝ համառ օր Պատմութեանն Արեւմտեանդրի, Յորում թէպէտ և սրահասին ինչ ինչ, զորօրինակ՝ անցանելն Արեւմտեանդրի լէ անջրդին տեղիս երկրին Սոգդիացւոց կի՛ Սօգեաց, որէ Խորեան, յորում միջոցի բազումք 'ի զօրաց նորա վտանգեցան. կատրած Բրազքիտաց, անցք Սիւլթացւոց և սարտութի նոցա. ապա տարութի Սոգդիացւոց և Բակտրիացւոց, և նուաճումն նոցին, և վթութի Արեւմտեանդրի առ նոսա. որս գազանաց և էրէոց 'ի Բասիստայս՝ սւր գտանին բողոմ արօք և տեղիք որսորդութեց. անարգութի արարեալ ընդդէմ դիցն 'Իսոնիտիայ, և սպանութի Արեւաց 'ի զին արբուս. մահ Այլիսթենեայ՝ որ ո՛չ կամեր երկիրագազանել Արեւմտեանդրի, և իրախուսէր զմանկաին բառնալ զնա 'ի կենաց. արշաւանք ընդդէմ Աւուսակացւոց, յորում միջոցի բազումք մեռան 'ի սառնամանեաց. սիրահարութի նորա լէ Հագո.

սանեայ և ամուսնութի նոցա . մուսն 'ի Հըն-
 դիկս , և զանազան քաջութիք . սղորտութի արա-
 թեալ քաղաքին Աիւսեայ , և առուսն Մասսակայ .
 Սակայն այս ամ ոչ բառնայ տակաւին զայն բերկ-
 ըութի , որ ելանէ յընթ երցմանէ պատմուես պսո-
 ըիկ . Սանաւանդ քաջոցոյս իսկ եմք , զի ոչ ա-
 նադան 'ի լոյս ընծայեցի և լիակաւար պատմուի
 Աւնո պսոբիկ Սեծի՝ յօրինեալն 'ի Սուրնդոսէ
 Սաւրաիսոէ և յԱրրիտոսէ , եթէ փանսքի այս
 աշխատութի իմ եղիցի ընդուծելի ընթերցասել
 Հայրենեաց :

Այս միտն շնորհ ցուցեալ 'ի բանասիրացո՛
 կարէ տու ինձ վասնհութի և ան աղաղայ ձեռ-
 նարկս՝ 'ի ծառայել Հայրենեաց , և իննել օգտա-
 բեր Ազգի , լն ներելոյ կարողութե իմոյ և հա-
 սակի . Քանզի ըստ վկայելոյ ամ իմաստուն շըր-
 թանց՝ աչինչ անարդ քան զայն , որ վայելեալ
 յամ բարիս Հայրենեաց՝ լիցի նմին անօգուտ ,
 մինչ ոչ միտն ծառայելն նմա , բերելն զարդիւնս
 օգտի , և ցուցանելն զամ հնարաւոր գործունէու-
 թիւնս առ պոյծառութի նորա . սլլև մահն իսկ
 վասն նորո՛ քաղցր և վայելուչ ասի 'ի գիանոց .
 Այլ հայցեմ ոչ համարիլ զայս վաստակ՝ սլառու
 սնապարծ իրիք անձնատկաստանուէ , կամ հանպոյն
 ցնորից Երոսդրատոսի՝ մոլիկան փառասիրութե .
 զի իզ՛ իմ է միտն հանդիսածալ հաւատարիմ
 ծառայ Հայրենեաց և որլի Եկեղեցոյ :

ԸՆԴՆ Աշխատանքի մակեթ մնացի իսկնկն, Խորհուրդ
 փորագրել: Ի 1798 յամի անձն. Ե. Ռ. Մար.

ՂԵՒՍԱՆԳԻ ՄԱՆԵՂՈՒՆԸ

ցի հռչակաւոր Թագաւոր 'ի սլաւ
մուխ ամազգաց, ծնաւ ը հաշուի
'ի որդ որսի Սիկիլիացւոյ, 'ի 3617. ամի 'ի սկզբա-
նէ աշխարհի, 'ի հինգերորդ ամի Թագաւորութե
հօր իւրոյ Փիլիպպոսի 'ի Պիլոս քաղաքին Մակե
դոնիոյ, որ և Պելուսիա: Ըստ կարծեաց ամանց
ծնունդ սորա էր անհարազտա, քանզի ասեմ' թէ
ծնեալ է 'ի Նեքտաներոսէ Թագաւորէն Աբլա-
տաղւոց, որ անկեալ յիշխանութէ իւրմէ՝ յերեսաց
Պարսից փախուցել էր առ Փիլիպպոս արքայ Մա-
կեդոնիոյ, և պատրեալ զկինն նր' զԹագուհին Ալիս-
պիա, և զեալ էր նմա հայր, և յանգետա սպանեալ
էր 'ի ձեռաց նր: Ըայց այս կարծիք սուս համարի
'ի բազմաց. քանզի փախուստ Նեքտաներոսի Ալ-
գիպոսէ՝ իբրև և օթն ամաբ յետոյ գրի քան զծը-
նունդ Ղլեքտանդրու, վնց և ոչ արժան համարիմ'
զընդերկար պատմուի յղութե նր, որ մանրամասնա-
բար գրեալ գտանի 'ի Հայերէն Պատմութե, կամ
զփոխարկելն Նեքտաներոսի 'ի վիշապ, կամ զգիւ-

Ի՞նչ նորա, և կամ զառասպելսն Ամենի աստե՞ն
ստորագրել, և ոչ զհրեհիկայրն զտիեզերակալն
Աղեքսանդր՝ հայրասպան անուանել:

Արտճեալե Փիլիպպոս հայրն Աղեքսանդրի
զսկիզբն ազգաբանու թէ իւրոյ գնէր՝ ի մեծն Հե
րակէս, և Ալիսպիա մայրն նր՝ ի քաջայազթ հը
կոյն Աքիլլէս, նմին իրի արժանէր և նմա ոչ միայն
զամառուքս կենաց իւրոյ առնել նշանաւոր, այլև
՚ի ծննդեան իւրում անդ մեծամեծ սքանչելեօք տու
ամենեցուն կարծիս վն ապագայ մեծադործու թէց,
զորա հանգել ձեալ էր նախասահմանու թին ՚ի ձեռն
նր հրաշագործել: Օայն ամ մարգարէն՝ Վանիէլ՝
իրբն 120. ամօք յառաջ նախապատմաց յիւրում
մարգարէուէր, զոր ինչ միանգամ՝ ի կեանս իւր գոր
ծեաց Աղեքսանդր, և աշխարհասատն՝ Արարւգողոս
նոսոր ետես զթագաւորուի նր՝ ի տեպլէն իւրում՝
նշանակեալ յառնապատկեր արձանն մեծ պղնձի միջօք
և քարձիք, որ ունէր տիրել ամ երկրի:

Արդ՝ մինչդեռ Ալիսպիա թագուհին էր յղի,
Փիլիպպոս ետես յերազն զարգանդ նր կնքեալ մա
տանեալ, յորում դրոշմալ էր պատկեր առիւծու,
և յարժամեհարց ՚ի մագուց զմեկնու թի նր, նորա
ետուն պատասխանի, թէ ճանոցիտ այդ ունի լինել
Թոն-Թ հոգոց և Կալո-Թ անչին նման ասե-թո:
՚Ի նմին գիշերի՝ յարում Ալիսպիա էր յերկունս
ծննդեն, յԱփոսոս քաղաքի Արասդրատոս ոմն հոր
արկ ՚ի տաճարն Արտեմիայ կոոց և այրեաց զոյն
կերտուած, որ համարեալ էր մի յեթանց սքանչե
լեաց

լեաց աշխարհի . Աւ յորժամ հարցին 'ի նմանէ թղ-
 պաւստոս հրձղուելի , ետ պաւստոսանի , թէ լի
 այն արարի զայն , զի յիշխոյն անուն իմ , լի և հրա-
 մանն եղև չգրելու բեր զանուննի . թէ պէտ և մնաց
 'ի պատմու թի 'ի նախատինս նի . Այլ հե թանոսք
 աւճթ մեծ համարելով ինքեանց , զի ոչ մարթացաւ
 չնծու հին նց պահպանել 'ի հրոյ գաւառի բեր , յո-
 ղ եջին զայս առասպել , թէ յայնմ գիշերի Այտի-
 միս , որ երբեմն ասի չնծու հի մանկարար ճու թի ,
 գրազել էր 'ի ճնունդ 'ի ցազինն Աղեքսանդրու ,
 վն և ոչ կարաց հասանել յոյնու թի մե հե նին , ուր
 մատուցանի ին նմա հե լմանոք զընծայս զոհ / ց .

Իսկ և իսկ տարածեցաւ ընդ ամ տեղես զու-
 շակու թի մոգոց , որք սովոր էին 'ի մեծամեծ պա-
 տահմանց հե աւեցուցանել զմեծամեծ ապաւնիս ,
 թէ յանկեան ուրե՛ երբե՛ լուեցաւ ժրագի , որ թո-
 ցով կորով հրեւելեաց է երբե՛ն զաշխարհ ամենայն .
 'ի տանիս ապարանիցն , ուր Ալիմայիս ծնանի զմեծն
 'ի 'ի ցազանց , երկու արծուիք նստել կային զօրն
 ողջոյն , որով և նշան ապին տիրելոյ նորա երկուց
 գլխաւոր մասանց աշխարհի . Աւրոպոյ և Ասիոյ .
 'ի ժամուն՝ յորում ընծայէր աշխարհի որդին Ա-
 լիմայեաց , ինկէրասանուլ երկրի , և ահա որ կայծա-
 կունք և փայլատակունք հասանելի յամպոց , և Փի-
 լիպպոս 'ի նմին ժամու էա զՊոպիտեա քաղաք Ա-
 թենայեաց , զորն ի յողովող և զեմ 'ի պատերազ-
 մին ընդգէմ բարբարոսաց , և երկվարք նի առին
 զյազել անակն 'ի խաղ . Ալիմայիականս .

Փիլիպպոս՝ որ դիտորրիկ սետու թի Սահեդա նիոյ իմաստուք և քաջութի իւրով ընդարձակեալ արար թագաւորութի հզօր և անպարտելի, և եղև դերագոյն սպարապետ իմ՝ զօրաց Յունաց ընդդէմ Պարսից, ետես ակներև՝ զի իմ մեծագործութի իւր ելցեն ՚ի դերև, եթէ ո՛չ թողցէ յաթոռ իւր ժառանգ արժանաւոր գաւազանին, զոր թուլոց եր նմա. վնջ և դարձոց զուշ իւր և զջան ՚ի սեունդ անդրանկին իւրոյ Ղեքսանդրու, զոր և ակնունէր առնել երբեմն Քչգրիտ ասրացոց մեծ ուրծ արանց. Պրեաց նամակ աւ Ղրիստոտէլ Սասգիրացի՝ աշակերտ Պլատոնի, յորում զկնի յայտնելոյ զճնունդ սրղւոյ իւրոյ Ղեքսանդրի, ասէ. Գոհո-թի ի՛մ զտից ըէ՛ այն, ան լաւն ասլոյ նոյա ինչ զայս որդի, որուն լի ունելոյ սնա ի՛մ յայսմ ի՛մ մանայի, յորում Բթանոն լորժապետ ի՛մբն յերեսն հանել զեւնյն իսկոց լալ ՚ի հոգ-ով նորա, զի արժանի իդեցի փառաց նի նեաց իւրոց անբախելի և լճիւնոյ տից-զանց քաջոց աստուծոց և ունիւնաց. Ղեքսանդր ստացաւ բազում դաստիարակս, սլլ ո՛չ ոք այնպէս դատաւ նմա ժառանգակ, ուլ Ղրիստոտէլ. ՚ի նմանե ուսաւ բազում ինչ, վնջ և զնա առաւել աստուէր քան զհայր իւր, քանզի ասէր. Փիլիպպոս ի՛մ ինչ զիւնն, այլ լճիւնոս ի՛մ ինչ զժանողորհ աս Բորոն ի՛մն. Սքանչելի իմն սարսազրէ Սուրիդոս Սուրաիոս զանունդ մանկութե քր, զգծագրութի գիմացն, ըզ յարտարութի դրից մարմնոյն, և զքնաւորութի հոգւոյն. զսէր առաքինութե, և զտակաւութի մոլուե.

զնախանձաւորութիւն փառաց, և զանհնարին հետա-
մտութիւն իշխանութեան:

Սինչդեռ մանուկ էր Աղեքսանդր, եկին փա-
խտականք 'ի Պարսից աշխարհէն առ Փիլիպպոս
և մինչ այլք զզանազան շտապութեց Ասիոյ Լսե-
զհամբաւս, Աղեքսանդր հարցանէր և տեղեկանայ
'ի նոցանէ հանգամանաց Քանապարհին՝ որ տանի 'ի
Պարսս, զօրութե թագաւորինց, և այլ սէսնոյս
կառաւարութեց աշխարհի նց. Եթէ Փիլիպպոս
տոնէր յազթութի ինչ, Աղեքսանդր 'ի ծածու-
հոգայր և հառաչէր, քանզի ասէր՝ ու զաֆնոյ՝
ինչ գործէ, և ոչ ինչոս այլոց ինչ 'ի Բթագործո-
ւելոց, զի յեք ոչ հանցին 'ի գլուխ: Յաւուր միում կշտամ-
բեալ 'ի Անիդեաց ազահ ծերոյ՝ զի առատաձիբ
խուսնի մատուցանելոյ 'ի սեղան զից, գարձոյց 'ի
նա զկշտամբանսն յիստ տիրելոյ Արարիոյ, ուստի
խուսնին ելանէ. որո ասէ՝ զիս ագելուից յայնժամ
'ի լիսնիսն մարտացանելոյ շնորոց զիսնի, և ասէից
զայս արարելո՝ յորժամ ինչիւքեքն Արարիս իցէ 'ի
չոս յեանն, ոհո այժմ Արարիս գրուեալ 'ի յեան
Արարիսնոցն՝ ապ ինչ զիսն- թ լի ինչիւք. զի թ' այ
սոհելոսն ճշտելոսն զիսնեք ինչոց 'ի սեղան քեց՝ որ
օգնին ինչ յամ յեանարիսն իմ:

Սերէր Աղեքսանդր զՏիմոթէոս երաժիշտ,
որ այնքան հմուտ էր յայսմ մասին, զի յաւուր մի-
ում՝ մինչ նա սկսանէր 'ի հանդիսի նուագել զերդ
զիւցազնական, Աղեքսանդր յարուցել 'ի խրախ-
Քանացն 'ի զին ընթանայր, քանզի 'ի քողարու-
մաց

Հայնու թէ աղեաց երաժշտին շարժեին սգիք նր'ի
 նմա , և բանագասեին զնա յայն , յար ինչ և զա-
 նակն եր ուղղեալ : Սիրէր 'ի մէջ ամ բանաստեղ-
 ռութեց զլոյզիմական երգ Հոմերոսի , և երջա-
 կ կոչէր զՄ. քիւղէս զնախնին իւր , զի անուն
 քառանէր յայնմիկ տաղերդուէ երկնաշափ բարձ-
 րել : Ոչ ոք քան զնա զիւրաշարժ 'ի բարկու-
 թիւն , և ոչ ոք զիւրամոք 'ի գթութի , զոր ե-
 ցոյց 'ի Վամպսակիցւոց փրկութե , որոյ պատճա-
 ճ զի Մ. քառանէս Վամպսակիցի ուսուցիչ նր'ի
 պէրճարանութե : Օքաջութի անձին իւրոյ եցոյց
 զասաջինն 'ի հանդիսի ուրեք , ուր գտանէր և
 Փիլիպպոս հանդերձ իւրովք նախարարօք , մինչ
 անաւ անդր ցլազլուէ երիվարն անսանձելի՝ Վու-
 կիփաղ անուանեալ : զոր յորժամ 'ի զարմանս ամե-
 նեցուն սանձեաց , և հեծեալ 'ի նա՝ արշաւեաց ուղ
 և կամ՝ էր ինքեան , և էջ 'ի ձիոյն անջլասա , Փի-
 լիպպոս յարտասուս հարեալ յուրախութե սրտին ,
 համբուրեաց զնա և ասէ . ո՛րդետի՛ ինքրեա յեզ
 փեղի ընդարշալի , ուր ճարժուցիս ցոսցանել զհանդե-
 աստիմո-թիւնց քոց , քանզի այդ՛ ոգոյ՝ զոր յանձն
 բոս յայտնիս . նիզ է քոքի՛ զից Սալիսոննա՝ որ յեզ
 զայն հայ 'ի բասանդո-թի :

Փիլիպպոս/ախեսել՝ զի պատարին Մ. քառանդ-
 բոս ցուցանէ յանձին զձ/րս , որք առաւելուն քան
 զհասակն , մինչ ինքն պատաղեալ էր 'ի պաշարումս
 Վիւզանդիոյ , ետ նմա հրաման 'ի տեղի իւր կա-
 սազարեւ Մակեդոնիս : Երջակայ ազգք արհամար
 հեալ

հետև զնախառն, ժամ զիսպուհ համարեցան ապստամբել ՚ի Փնխակոսէ, բայց վրիպեցան. քանզի հառաւել զնշտասանամեացն Աղեքսանդր ՚ի զԻ հոյս, նուաձնաց զնս ՚ի հնազանդուից և զբաղումս ՚ի նոցանէ գաղթեալ այլուր, շինեաց քաղաք նոր, զոր և անուանեաց Աղեքսանդրուպօլիս. Այսի Փնխակոսէ առ զնա ընդ իւր, յորժամ զնայր ընդդէմ Գեառապօց, և ՚ի պատերազմին՝ զոր մղեաց ընդդէմ Տրեբազացց, մինչ պաշարեցին թշնամիք զՓնխակոս, և մերձ էին ՚ի սպանանել զնա, միայն Աղեքսանդր փրկեաց զնա ասեղասաստ սրովն իւրով Եւայց Փնխակոս յոյնմ հետէ կազայր, որոյ զն և արտունջ մեծ ունէր զինքեանէ, այլ Աղեքսանդր խրատուէր զնա ասելով, չէ՛ դարձ սեղ հոգալ Լոյս, հո՛րնն, զի յեքսանչիւր նուագէ, քնչ զգտացեալս. որ սոստ, ընդ նին յելեցէ՛ս՝ զի գտեալ ես զտոյն ՚ի հանդիմէ գտաց և ասցոթի, որ և մահն ինչ անհոցոցոյնն զմորոն:

Այս ապտրիկ մինչ Փնխակոսս ՚ի ծածուկ պատրաստէր նուաձնել զԱթենացիս, Աղեքսանդր ըստ հրամանի նր խորտակէր զեղջիւր ապստամբութեան Իլիւրիացւոց, և օյնքան քաջուխ գործէր, զի ամենեքին խոստովան լինէին՝ թէ և առանց խորհրոց և գործակցութեան հօրն կարէ զամ զժուս, բուլթիս պատերազմին ուղղել և ՚ի գլուխ հանել Աւյորժամ խմբեցաւ պատերազմն յԱթենացւոց, Աղեքսանդր սաուգեաց գործով զամ զկայութիս, մինչև նոյն ինքն Փնխակոս զամօթի հարեալ ՚ի քո

Զուժէ նորա՝ ձեռնառուութիւն նորա յառաջ տարու
զյաղժութիւն և արար հայտութիւն ընդ նոսա . յո
րում միջոցի եղև դեպան նոյն ինքն Ազեքսանդր :

Իբրև ետես Փիլիպպոս՝ թէ ամ թշնամիք իւր
անկան ը ի շիանութիւն իւրով, առաջի արար Յու-
նաստանի յարուցանել զպատերազմ ընդդէմ թագա-
ւորութե Պարսից . և ՚ի ժողովիլ բազմութե ՚ի
Սորնթոս՝ Փիլիպպոս կարգեցաւ ծայրագոյն հրա-
մանատար Յունական զօրուն, զի ազատեցէ զԱւ-
րոպիա ՚ի ներքուս ձեռաց բռնաւորին Պարսից .
Փիլիպպոս հանդէս արարեալ զօրաց իւրոց՝ եզիտ
զնն թուով երկերիւր հազար հեռեակս, և հըն-
դերտասան հազար հեծեալս, և պատրաստեցաւ ան-
ցանել Ասիա . բայց ընդ առաջ ելեալ զանազան
պատճառք՝ արդեւ ին գնա յառաջի գեալ ճանապարհ
հորդութենէ :

Քանզի Փիլիպպոս ՚ի կարծիս անկեալ վա-
նաստակութե վարուց կնոջ իւրոյ՝ Թագուհւոյն
Ոլիմպեայ՝ մօրն Ազեքսանդրի, ատեացր զնա՝ և սչ
ևս կարելով տանել ամբարտաւանութե նր՝ առ-
նոյր ինքեան ՚ի կնութի զՍոլոնոսատրա, զգուստր
եղբօր Ատաղոսի մեծի իշխանի Սակեդոնացւոց .
Թէպէտ չէր արժան Ազեքսանդրի և մօր նր գոտ
նոյ ՚ի հանդիսի անդ հարսանեացն, ասկայն եր-
կայնմութիւն վառեսլ՝ սչ ամօթ համարեցան ա-
ռաջիկայ լինել ՚ի հասարակաց ուրախութե . Այլ
Ատաղոս յարեցոյ իւրում յիշեց զանհարազատ
ծնունդ Ազեքսանդրի . վնջ և սա եհար զնա բա-

ժախաւ գիծեոյ : Փիլիպպոս՝ որ յայնժամ ննջէր
 քնդ հարսին իւրում, զգացեալ զշնոթն յարձա-
 կեցաւ 'ի մը Մղերքսանդրի սրող սպանանել զնա .
 սոյլ քանզի Մղերքսանդր խոյս ետ, Փիլիպպոս ան-
 կաւ յերկիր . զոր բարձել եզին 'ի մահիծն : Մ-
 ղերքսանդր բարձրաբար առ ազաղակէց . աջն՝ Յո-
 նաթան՝ զզորագլուխն թո, որ պարտաւելաւ 'ի մարտ
 համաշխարհային՝ յարշախէ յանձնուոյ, և անխնի 'ի մա-
 հիծն : յիտ որոյ առեալ զմայր իւր՝ գնաց առ Ա-
 սիւսացիս և առ Մլիլիպպիս :

Այլ թեպէտ յիտոյ հաշտեցան չ միմեանս,
 սակցն Ուլիմպիս մշտ զբզակր Վղերքսանդր քնդ
 զեմ հօրն . և զի Փլիպպոս բազումն աներաւէր
 յորդին, նմին իրի հաշտութինն 'ի մէջ նց լինէր
 կեղակարծ : Մղերքսանդր թագաւոր Ասիւսացւոց
 եղբայր մօր Մղերքսանդրու աշաւոր էր Փիլիպ-
 պոսի, և Ուլիմպիս յորդորէր զորդի իւր առնել
 ինրեան բարեկամ զհօր թագաւորն գայն : Փի-
 լիպպոս երկուցեալ անսի՝ ետ 'ի կնուծի Մղեր-
 քսանդրու Ասիւսացւոց զԱղեոպատրա քոյր Մղեր-
 քսանդրի՝ զդուսար իւր, և խմբեցաւ հանդէս հար
 սանեացն 'ի քաղաքն Ազաս, ուր սովորաբար ամ
 թագաւորք Մակեդոնացւոց թագէին : Այս քա-
 զոք եղև և Փիլիպպոսի գերեզմանն, և որ նոր
 քնտանութի կամէր հաստատել զիւր իշխանութի,
 զրկեցաւ և 'ի կենաց անգամ՝ չարաչար վիրաւա-
 րեալ 'ի սրոյ գաւաճանութեան :

Քանզի յոյժամ Փիլիպպոս ընտրեցաւ ան ձն

Իշխան առաջնորդ Յուսէպիան զօրութեւն , իսկ և
 իսկ սկիզբն արար պատերազմի ընդ դէմ Պարսից ,
 և առօրեայ զԼատաղոս և զՊարմենիոյն մասամբ
 դօրաց յառաջագոյն Մասիա , զի զքաղաքս Յու-
 նաց ազատեացեն 'ի հարկատուութենէ Պարսից :
 Իսկ ինքն կամեալ զքննել ' թէ զի՞նչ ունի լինել
 ղախտան իւրոյ դիտաւորութեւն , և հարց պատգամ
 'ի դարիրայէն Պաւլոսայ ' թէ որքե՞տ : ի՞րե՞ցե՞ յաշ-
 Եւ յարայն Պարսից . և ընկալաւ զայս պատաս-
 իսան . թէ ցաւն ահաւորի : Իսկ որոշուարեւել քնն
 զոգէ , և որ ղիշուցն է զնա՝ քիչ առ նմա է : Օչոյ
 երկայրի պատասխան Վիլիպպոս համարէր 'ի նը-
 պաստ իւր , և կարծէր ' թէ ինքն է ' որ հանդեր
 ձեալ է զենու զարքայն Պարսից իբրև զզուարակի-
 սցլ ը իսկութեն շէր այնպէս : Բանզի պատ-
 դամն այն գուշակէր ' թէ Վիլիպպոս 'ի բազմուե
 ժողովոյոց , որք ըստ նմանութեան գուարակի 'ի
 ժամ ոգջակիլի՝ զարդարել իցեն վնջովք ծաղկանց ,
 հանդերձեալ է զենան / Լ , վնջ և համարելով ' թէ
 զիքն օգնական լիցին նմա , որախանայր յոգ , և
 սպասէր այնմ ' ժամու ' յորում Մակի գոնայիք ու-
 նէին զենել զլա ծ հարկաց 'ի վն Պարսից : ուստի
 և սնդադար մատուցեալ դից զզոհս՝ կատարէր 'ի
 նման իսկ միջոցի և զհարսանիս դատեր իւրոյ Վլէ
 սոպատրեայ ը Լսիքսանգրու թագաւորին Ապիւ-
 սացուց , որ էր եղբայր Սիմոնիոյոց :

Իսկ և ընդ նմն կամեալ զի իշխանք լւր
 և ամ երևելիք Յուսէպ գոցին յայնմ հանդիսի ,

ժողովեաց զնոր յամ' Յունաստանէ , և բարեկամք
 նորա անկին ը իւրեանս և զբարեկամս իւրեանց,
 զի այնու ցուցանիցեն զսէր իւրեանց և զմեծարանս
 առ այն անձն , զոր բնութեալ էր ամ' Յունաստան
 ինրեան առաջնորդ : Բողոում բազարք առաքէին
 առնա 'ի պարզ և զպսակս ոսկեղէնս , յորոց և Ա.
 թեմնայիք մի էին , որք պատուեցին զարքայն Փիլի-
 լիպպոս այնու յարգութիւն : Վերսպն նք ընդ մա-
 տուցանելն զպսակն ոսկի , ազազակեաց . էլէն ո՞ր
 իորհորտք շոր իորհել զՓիլիպպոսէ՝ ինքրեցե ինքն
 արեւել տղանն զԱլեքան , ինչ է ինչ մարտնոցէ ի Յե-
 ուս իւրոց արեւելոց : Ունայեա զայս սակր զես-
 պանն միամտութիւն , բայց եղև գուշակուի մահ-
 ուան Փիլիպպոսի :

Այսուցիկ և այլ սոցին նման բողոում բանք
 յայանապէս ցուցանէին թէ վտանգ մեծ կայ ա-
 ռաջի Փիլիպպոսի : Վնանգի նա 'ի խնջոյս անդ-
 եա Վեպտոդոմէոսի եղերեբզուի զոտանաւորս
 ինչ , զի ընթերցցի 'ի ժամ գինեբբուաց յունկս
 բազմականին . և այս էր տաղաչափութիւն ինչ , որ
 ըսգում կերպիւ ցուցանէր զանցանել Փիլիպպոսի
 յԱսիա : Ի սմին յայսմ բանի կամելով ցուցանել
 թէ երջանկութիւն տրքային Պարոնց որչափ և մեծ
 իցէ և բարձրագոյն , զլորեացի յետ աւուրց , ըս-
 կիզրն առնէ այսպէս .

'Իւրս լանայ' Յեւ մարտնոցն՝ ամ զիւրին ,
 է ինչ ' շերտն Յեւ լանել ամ ' զստա զինն ,
 շերտն արտն ' ի գլխն արտն ' զլինտարտն ' սնախարտն

ղնեց ինանս՝ իստարեք՝ Տուր-Եւմմէ՝ Գնչ ին արա-
 սյւ ահա՝ Գոյ լաղո-Չ՝ որ ղԵ-ագմոց՝ յոյս և Բան,
 լիժիւոցե՝ ՚ի Եստար՝ ՚ի Եսոք լիժ՝ ՚ի Եստ Եւման,
 և ղԳ-մո՝ ընդարձոյն՝ գիբարդեաւ՝ գոյն Գահ Եստան,
 ղԳ-մո-ք՝ արտոցե՝ Եստ-ոց որոյ՝ գիհե՛ն Ե-ն Ե
 Փիլիպպոս զպատուիկ բանս համարէր ինքեան ձայն
 բարեկուշակ . և ՚ի միտ բերեալ զպատուամ Պիլ-
 թեայ՝ ակնեւհ տեսանէր զլործանուամ թագաւո-
 բու թէ Պարսից :

Իբրև կատարեցաւ հանդէսն , հրամայեաց
 Փիլիպպոս և ՚ի վազու անդք կրկնել զնոյն ուրա
 խու թի . վնյ և յոյնմ գիշերի բազում ժողովուրդք
 Կուսարեցան ՚ի տեղի հանդիսին . Հրամանաւ
 Փիլիպպոսի բերին ՚ի հանդէսն զերկոտասան ար-
 ձանս զից , յորոց միջի էր և առնարատկեր Փի-
 լիպպոսի զարգարեալ զուցտայցել փասօք : Ինչ
 լուսանալ առաւօտուն՝ մինչ անհամար բազում թի
 հանդիսականաց ծայրէ ՚ի ծայր յցեալ ունեին ըզ
 տեղի ասարիզին , ահա եկն անդք Փիլիպպոս
 զգեցել զհանդերձս սպ/տակս : Ե ի էր սիրտ Փի-
 լիպպոսի անչափ ցնծու թի . փոռաւորեալ էր յա-
 մնեկցուն , և երե էր սրեկի բնաւից : Թիկնա-
 սլահք նի և զլնակիրք , որք լէ նմա շրջիին՝ յու-
 ցանէին զփոռսն զհաւոր և պատկառելի : Յան
 կացաւ ցուցանել ամե՛նեցուն , թէ թագաւոր ՚ի
 միջի ժողովրդոց իւրոց է իբրև հայր ՚ի մէջ իւ-
 րոց դաւակաց . և զի չունէր զկասկած ինչ զհա-
 աւարմութի նի , հրամայեաց ծառայիցն իւրոց
 զին

զինուորաց շրջել հեռապոյն : Բարեկամք նորա և իշխանք չէին կարի մերձ առ նա , այլ ժողովեալ էին 'ի միասին . և մեկուսի 'ի նմանէ զբանուէին 'ի տեսարանին : Ընդ ' մինչ երեկէր Փիլիպպոս հասեալ 'ի ծայր երջանկո թե՛ , և մինչ ամենեքին հաւարէին զնա բարեբասարիկ , և մեծամեծ դրուատիւք գովէին զնա , խորհուրդ դաւաճանուեն ի ջոյց զնա 'ի գերեզման :

Բանգի Պաւլոսնիս նախարար մեծ՝ տեսել թէ՛ Փիլիպպոս սիրէ զանուանակիցն իւր զՊաւսանիս թիկնապահ , անարդեաց զնա կշտամբաւ նօք , զի սիրոյ ամենեցուն մտանէ զանձն իւր : Ըստ գործ Պաւլաննայ կարեմէր խոյեաց զՊաւսանիս թիկնապահ . վնջ և նա հասոյց զայն իւր բողոք յունկն Լատաղոսի մեծի իշխանի , և ինքն զկնի ժամանակաց մարտուցել ընդդէմ թշնամեաց և վահանափակ պահպանեալ զՓիլիպպոս՝ անկաւառաջի նք 'ի պատերազմի : Սահ սորա շարժեաց զԼատաղոս իշխան 'ի նախանձ ընդդէմ Պաւլաննայ նախարարի . և զի նորա յառաջադոյն և սգրժտեալ էին ընդ միմեանս , Լատաղոս պատճառաբեալ գմահ Պաւսանիսի թիկնապահի , հրաւիրեաց զՊաւլաննոս նախարար 'ի տուն իւր 'ի հաց կերոյթ . և արբուցեալ նմա զգինի բազում՝ հրամայեաց ծառայից իւրոց լլկել զնա : Երբտամ թափեցաւ Պաւլաննոս նախարար յարեցուցեմէ՛ անտի , ծանոյց արբային Փիլիպպոսի զգործ Լատաղոսի , և ինդրեց առնել հասուցումն զրկանացն ,

որով

որով Մտտադրոս անիրաւեցաւ յանձն նորա :

Փիլիպպոսի թէպէտ և ցաւ եղև այնպիսի եղևնանագործութի Մտտադրոսի, սակայն չկամեցաւ վշտացուցանել զնա, վն զի Մտտադրոս էր մօրեղբայր Աղէնպատրայ նոր հարսին Փիլիպպոսի, այր հզօր և քաջամարտ 'ի կրթութիս պատերազմական գործոց. և նմա էր յանձնեալ առաջնորդութի զօրացն, որք հանդերձեալ էին պատերազմել յԱսսիա Մայց կամելու շահել և գտնու Պալատեաց նախարարի, ամբարձ զնա 'ի փառս և յաստիճան անձնապահապետութեան, և այնու գուն գործէր զիջուցանել զբարկութի նր. Պալատիոս ունելու սիրտ անողորելի և թշնամութի անհաշտ, եզ 'ի մտի վրէժս խնդրել ոչ միայն Մտտադրոսէ՝ որ անիրաւեալն էր 'ի նա, այլ և 'ի Փիլիպպոսէ, որ ոչ արար հատուցումն արդարութե. Իրաւացի էր գանկատ Պալատիոսի զՄտտադրոսէ և զՓիլիպպոսէ, բայց այսպիսի ինչ բազում անգամ պատահէ 'ի դրունս պետութեց, զի մեծագոյնք յաղթահարին զնուստսոցոյնս, և մնան անպատիժ. յանցանքն ամ ուրեք գործի, այլ գործ իշխանաց և առնել միշտ դատաստան արգար:

Պալատիոս հաստատեաց 'ի սիրտ իւր սպանանել զարքայն Փիլիպպոս, վն և խորհուրդ եհարց 'ի վարժապետէն իւրմէ 'ի սոփեստէն Արմակրատեաց, թէ զի՞նչ գործեցնց, զի զանան փառար որ յաշխարհի թառակեցնց: Արմակրատէս՝ որ յառաջագոյն և սմանութեք խորհրդոց նր, և գուցէ
թէ

Թէ Թ շնամբի ևս էր Փիլիպպոսի, ևս զայս դժո-
 խային պատասխանաւ. Թէ էլէ յո՞նք ու լոշուալ յաշ-
 ի-բոյն զանոն ի-բ յա-իտէան, լո՞ղ սոյնոց շէրէ-լի
 ու. զի սոյնոն յիշէ անոն է-ի-է-լ-ոյն, այնչ-ո՞ն ան-
 ճոսոց ծոսց և համբոս- այնորի՛ որ սոյնոն զն. Ը-յո
 քաւակոսն եղև 'ի բորբորել զհո-ւ-ր ատելու. Թի 'ի
 սիրտ Պաւլոսիսց ընդդէմ ատելոյն Փիլիպպոսի-
 և որ յառաջագոյ՛ խորհէր բառնալ զնա 'ի կե-
 նաց, և զև նմա պատճառ վարվող ձեռն արհանելոյ
 'ի մահառի Թ իւր եղեռնու. Թի. Աւստի՛ Պաւլոս-
 նիսա եղևալ յիւրաբանչիւր դրոնս քաղաքի՛ն և ի
 վարս պատրաստականս, էջ 'ի տեսարանն, ունե-
 լով յաղղեր իւրում սուսեր Վաղղիական. և իբրև
 և տես՝ զի Փիլիպպոս շրջի առանձին անկասկած՝
 մեկուսի 'ի Թիկնապահաց և 'ի նախարարաց, յար
 ձակեցու 'ի վերայ նր 'ի Թիկանց, և սևեռեալ
 զսուրն իւր 'ի սն-կուշտ նր՝ հարկ յերկիր մե-
 աեալ. Աղվաղակի հաւերեցան Թիկնապահաց և իշ-
 խանք առ արքայն, և ոմանք 'ի զինակրաց՝ ընդորս
 էին Առննատոս, Պերդիկաս և Մատաղոս, զհետ
 պնդեցան Պաւլոսեաց. Սոյն սա լծէ-պէտ և հե-
 ձեալ յերիւար՝ կամէր վախչիլ, բայց դլորեալ լը
 ձիոյն՝ անկաւ յերկիր. Յայնժամ հասեալ 'ի վերայ
 նր հետամուտքն՝ ոչ Թողին անգամ յառնել յերկ-
 րէ, այլ առ և տեղը խողիողեցին չարաչար.

Իայց մահ Պաւլոսիսի ոչ դարձոց 'ի կեա-
 նըս զՓիլիպպոս՝ և Թէպէտ մեռան երկոքեան,
 ասկայն մնացին յաշխարհի սցնորիկ՝ սրք համակից

2239
 1004
 1760
 Կտեալ Պաւղանիոսի՝ մարանեալ էին՝ ի խորհուրդ
 տիրասպանութեան՝ Փիլիպպոս, որ զփոքրիկ իշխա-
 նութի Մակեդոնացւոց ընդարձակեաց և զօրա-
 ցոց, և արար զնա հզօր քան զսյլ թագաւորութե
 Աւրոսիոյ, և ընդ ամն 24. վարեաց զիշխանութի
 լւր քաջութիւն, իմաստութիւն և քաղցրութիւն, զիւր
 ջապէս էառ վտիճան առ ՚ի պատճառս իւրոյ ան-
 իրաւաւութեան, թողեալ զաթոռ և զիշխանութի
 իւր որդւոց իւրում Ալեքսանդրի, զոր՝ ող կար-
 ծեն բազումք, հանդերձել էր զրկել ՚ի ժառան-
 գութե՝ ՚ի հնձոյս սյլոց: Մեք յոյսմհետէ տես
 ցուք զԱլեքսանդր ո՛չ իրրե մանուկ անարգեալ
 ՚ի նախարարաց, և ո՛չ իրրե պոռնկորդի հալածել
 ՚ի Փիլիպպոսէ, սյլ թագաւոր մեծ՝ փառաւոր
 քան զամ թագաւորս երկրի: Պատմութի թա-
 գաւորութե սորա գեղեցիկ իրան է ամենեցուն,
 և հայելի ունայնութե կենցաղոյս, յորում Ալեք-
 սանդր եղև միայն հզօր ինքնակալ, որ յընթացս
 տասն ամաց տիրեաց բովանդակ աշխարհի, և մի
 միայն օր բաւակամ եղև բառնալ ՚ի նմանէ զՔա-
 ռս և զկեսանս իսկ:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ .

Յազմֆս Լաֆա-որելոյ Աղի-սանդրո- և Խորֆա-որելոյ
չէորք էշխան-Լէ-տն է-ւոյ :

Աղեքսանդր սկսաւ թագաւորել յարգութք Տօրն , ստրկա
մեծարուիք առ հոգատակս և կիրառուք զօրաց : Եղ սոյա
նանել զԱտաաղոս դաւաճան : Աղեքսանդր զոմանս 'ի Յու
նաց յանկուցեալ յինքն , մտանէ 'ի Յունաստան : Աթե-
նայիք երկուցեալ դեսպանս առաքեն , որոց հեզութեա՛մք
ունին մատուցածէ Աղեքսանդր : Իմասթենէս առ կա-
շոսս անյագ : Աղեքսանդր կարգեցաւ գլխաւոր և ինքն
իշխան առաջնորդ Յունաց : Ելիսթ Ատաաղայ ունայնա-
ցաւ ընդնմա Ջիարդ Բագու յեա սպառելոյ զտոհմն Ուլ-
քայ , տայ զաթոսն ' Դարեհի : Դարեհ սպաքաստեցաւ
'ի մարա ընդդէմ Աղեքսանդրի : Մեմնոյն Հոռացի զօ-
րավար մեծ՝ առաքի 'ի Փաիւզիս : Ստորագրութի Իւլայ
լերին և գիտելիք ինչ նորա : Դործք Մեմնոյնի , Պարմե-
նիոնի և Կալլոսի 'ի Փաիւզիս : Աղեքսանդր նուածէ ըզ
սահմանակիցս Մակեդոնիոյ : Չու Աղեքսանդրու և յա-
մեցումն և հակառակութիւն Թերայեցոց : Հրաման ար-
քայի և բարկուիթի : Սքանչելիք և գուշակութիք : Պա-
տուհաս Թերայեցոց վասն ստամբակութե , Պատերազմ
ընդ Թերայեցոց ահեղ և կեղակարծ : Առումն Թերայ ,
և զորհուրելի գործ յաղթողին : Սաստիկ վճիռ ծերակու-
տին Յունաց վն Թերայեցոց : Աղեքսանդր խնդրէ զա-
տենարանս : Խորհուրդ Աղեքսանդրու վասն մարտի ' որ
ընդ Պարսից , և հանդէս յաղթանակի նախ քան զունն :

ՅԵՏ ՄԼՆՈՒԼՆ ՓԻԼԻՊՊՈՍԻՒ
 ԼՆԵՔԱՆՆՂԸ 'ի 3637. ամի ՅՆԻ՝ առեալ
 զիշխանութի թագաւորութե՛ն նախ առաջին վրէժ-
 ինսդիւ եղև մահու հար իւրոյ, և եքարձ 'ի կե-
 նաց զյանցաւորս՝ որք հաղորդ էին սղանուեն. և
 ապա կատարել զհանգէս յուղարկաւորութեան՝ ամ
 աշալիքութի սկսաւ կարգել զգործ արքայութե
 իւրոյ՝ առաւել քան զոր կարծէին այլք: Քանզի
 թէպէտ և էր նա տակաւին 'ի հասակի պատա-
 նեկութե, որոյ վասն և անարգեալ իսկ էր, սա-
 կացն՝ որոքական բանիւք մարթայաւ յանկուցանել
 առ ինքն զհպատակս իւր. վասն զի ասէր. թէ
 թէ՛ զայն անոն լափաորին փոխեցաւ, իսկ գործն առ
 նոնա՝ ո՛չ 'ի վարկարն լինի ինքնորհնոյն, բան զորս
 յառաջն էին առ հարցի ի՛րոյ: Նոյնպէս և զդես-
 պանս 'ի յարգի կալեալ՝ հեզահասութեք բարութ և
 քաղցրամեք բանիւք խրախուսէր զնս՝ զի Յոյնք
 զսէր իւրեանց պահեոյեն անզրպուելի՝ ոնկ ունէին
 ընդ հօր իւրում, զի զայն աս 'ի բոտանգոնի՛ն ասէ
 ընկալայ 'ի հօրէ ի՛նձ:

Յետ այնորիկ արագ արագ կրթեալ զգորս
 իւր 'ի մարզս պատերազմի՝ արար զնս հնազանդս
 ինքեան յմի. և գրաւեաց զսիրտս նոյ: Եւ եղև
 իւրև զգաց՝ թէ լատաղոս մօր եղբայր Աղէոյ
 պատրայ մօրուի իւրոյ դաւաճանութիս խորհի 'ի
 վր արքայութե իւրոյ, եղ 'ի միտս իւր կորուսա
 նել զնա: Քանզի քանի աւուրբք յառաջ քան զմահ
 Փի

Փիլիպպոսի Աղէտվարարա Տնաւ, 'ի նմանէ զորդի,
 և Մատաղոս վարք ինչ յետոյ քան զայն՝ 'ի միա-
 տին ընդ Պարմենիոսի յուղի անկաւ զօրօք յԱ-
 սիա. և անդ լեալ՝ բարերարութիւն և շողմնական
 բանիք յանկոյց յինքն զտիրա զօրաց. և եզիտ 'ի
 նս զսէր մեծ առ ինքն. Այլ և արքայն երկու-
 ցեալ 'ի նմանէ ո՛չ տարապարտուց, ՚ի մի՛ 'ի դէպ
 ժամանակի օգնութիւն Յունաց ատելեաց իւրոց՝
 յարիշէ սատան ընդդէմ իւր վասն արքայութեան՝
 զոմն 'ի բարեկամաց իւրոց Նգալ լիս սնունն առա-
 քեաց զօրօք ոմամք յԱսիա, և պատուիրեաց նմա
 առանձին՝ զՄատաղոս կենդանւոյն ածել առաջի
 իւր. իսկ եթէ անհնար լիցի զայն առնել՝ յառա-
 ջին իսկ բարեպատեհ միջոցի բառնալ զնա 'ի կե-
 նաց. Գնացեալ նր զօրօք յԱսիա, և միառարեալ
 ընդ Մատաղոսի և ընդ Պարմենիոսի՝ սպասելր
 զիպուկ ժամու, զի 'ի գլուխ հանցէ զգործն՝ որ
 նմա էր ապաստան :

'Ի սոյն ժամանակի լուր առեալ Մղեքսան
 գրու՝ թէ քաղումք 'ի Յունաց խորհին փոփոխու-
 թիւն առնել 'ի վիճակս իրողութեաց, անկաւ 'ի
 վարանս անհնարինս, և ո՛չ կարէր զելս իրացն գտա-
 նել. Վանդի Մթենացիք գոլով յուզեալ 'ի խա-
 զութի և յապստամբութի 'ի Վեմասթենեայ ը-
 դէմ՝ Մակեդոնացւոց՝ ու բարութիւն ընկալան զհամ-
 բաւ մահուան Փիլիպպոսի, և կարծէին՝ թէ չէ
 արժան յանձնառնուլ տալ զառաջ որդուին Յու-
 նաստանի այլուս ումք՝ բաց յինքեանց : Այլ և

առարեալ սրտգամուորս առ Առտաղոս՝ ծանուցիլն նմա զնմ՝, և զբազում աղոս գրգռեցին ՚ի դարձ ազատութեն: Աոյնպէս և Ատուէսցիք արարին վճիռ դարձուցանել զնմ հալածեալսն յԱհարնանիոյ ՚ի ձեռն Փիլիպպոսի՝ ՚ի բնակութիա իւրեանց: Ամբասկիւ վասցիք բստ խորհրդեան Արիստաքոսի վարեալ ՚ի բոց զբերդակայ գունդն՝ նորագեցին զժողովրդապետութիւն: Սմին նման և թեքացեցիք խորհեցան ՚ի բաց հանել զբերդապահսն ՚ի Աղա մեայ, և ոչ ներել առաջնորդութե Աղեքսանդրու ՚ի Եռնաստան: Արկաղացիք և ո՛րք միայն ոչ հաճեցան լինել Փիլիպպեայ առաջնորդ Եռնաստանի, հաստատեցին նոյնպէս կուլ ՚ի նմին հակառակ և Աղեքսանդրու: Իսկ այլ բնակիչք Պիղոպոնէսոսի, ուրբեն՝ Արդիացիք, Աղեացիք, Ապիեդեմոնացիք և այլք ոմանք, յառեցին զմիտս իւրեանց մեալ անկախ, և կեալ ինքնագլուխ բստ օրինաց իւրենց: Աոյնպէս և ոչ սակաւ ազգք բնակիչք ՚ի շրջակայս Սակեդոնիոյ կամեցան վտարանջել, և էր անդ խռովութի մեծ ՚ի մէջ բարբարոսաց:

Այսպիկ այսպէս եղիոյ՝ մինչ թագաւորութիւն յստասիկ շինթոս և յերկիւղե տարու բերել, Աղեքսանդր գոլով պատանի ուշիմ, զնմ՝ դժուարութե թագաւորութե իւրոյ ՚ի վերք բան զակնկալութի բնաւից, դիւրաւ և հեշտեաւ պարտեաց, զոմանս ողորպական բանիք և զոմանս երկիւղիւ սպանալեաց անեալ ՚ի հազանդութի սկզպել և սնուտ

Լորդ

ճիտը բռնուք զինուց՝ ստիպեաց՝ ի խոնարհուի։
 Եւ զառաջինն զԹեոտաղացիս՝ առաջի եղեալ նց
 զնախկին ազգակցու թի ընդ միմեանս՝ ի Հերակ-
 ւեաց հետէ՝ յանկոյց յինքն ողբարանօք և խոստ-
 մամբ մեծամեծ պարգևաց, ուստի և նք համազ-
 գային սահմանադրու թի հաստատեցին նմա զգ-
 րալարու թին (Յունաստանի՝ զոր ժառանգու թի
 եթող նմա հայրն նք Փլիլիպպոս)։

Օսյա ընկալեալ՝ սկսաւ որսալ ՚ի նոյն և
 զմերձակաց աղբս, և անցեալ նոքօք հանդերձ ՚ի
 Պլիոս՝ գումարեաց զՏերակոյտն խորհրդարանին
 Լ՛մփիկտիոնի։ և նք ամենեքին համաձայն ընտ-
 քեցին զնա զօրագլուխ (Յունաստանի)։ Օւմբրա
 կիողտայիս ևս հեղահամբոյր պերճարանուք հա-
 ւատարիմ՝ արար՝ թէ զաղաթոնիս՝ զոր նոս փոք
 էնչ յառաջ իսնփնիցին՝ իմ էր նմա առ նոցա յայնժամ։
 Լ՛յլ առ ՚ի ահարկանել անհնազանդից՝ զգօրնս
 Ս՛ակեդոնացւոց՝ որք սպառազինուի իւրեանց սա-
 սանեցուցանէին զամենեսին՝ փութանակի էան՝ ի
 Բիոլտիա, և հարեալ զբանակ իւր մերձ առ Սադ-
 միա՝ էարկ ՚ի սարսափ զԹեոտոյեցիս։

(Յոյնմ ժամանակի և Լ՛թենացիք լուեալ
 զանցանել նք ՚ի Բիոլտիա՝ դադարեցան յարհա-
 մարհելոյ զնա. քանզի արագաշարժու թի նք և ա-
 շալրջու թի ՚ի կատարումն գործոյ, երկեցոյց յոյժ
 զկողմն հակառակորդաց։ Ս՛յ և Լ՛թենացիք
 զՃիւռ հանին բերել ՚ի ներքս ՚ի քաղաքն զԹմ՝
 զոր ինչ միանգամ ունէին ՚ի գիւղօրէս, և զպա-
 ըխաց

ընսպ քաղաքին ամբողջութեանն էլ, Այլ յայնմ միջոցի
 առաքեալ գերսպանս առ Աղեքսանդր՝ անպարտ կա
 ցուցանելին զանձինս՝ զի յամեցին ընդունել զնա
 զօրսպետ Յունաստանի, Հրամայեալ էր և Վե
 մոսթենեայ երթալ ը հրեշտակացն. սակայն նա
 ոչ փամոնեաց մինչև առ Աղեքսանդր ընդ այլոց
 այլ ՚ի Աթերոնեայ դարձաւ յետս յԱթէնս,
 կամ երկուցեալ վասն այն՝ զի հրապարակաւ ասաց
 ճառ ըդեմ Սակեդոնացւոց, և կամ՝ զի մի՛ ստեա
 յի առաջի արքային Պարսկոյ, Բանդի ասեն՝ թէ ըն
 կալաւ նա ՚ի պարգևս զմեծ կշիռ գրամոց, զի ՚ի
 փոլոս հերքեացէ զխորհուրդս՝ որ ինչ հաստա
 տեացի յօգուա Սակեդոնացւոց, զոր և Աքրի
 նոս յիշեաց յիւրում ճառի միում, կշտամբելով
 զՎեմոսթենեայ առ պարգևս հակամիտուի. յու
 սելն. արդ յողորմսս նք քաղում էն արտոնի ուրիշ
 տա նմա, սակայն եւ այն ոչ ճառոցէ առ նմա ընդ իր
 ար. քանզի վարարանց ոչ իրքէս հարստութի նչ իս
 րէ լինել շատ:

Այլ Աղեքսանդր ետ պատասխանի դեսպա
 նացն մեծաւ հեղուծք, և այնու ազատեց զազգն
 ՚ի մեծ երկիւղէն. Այս հրամայեաց գերսպանսայ և
 խորհրդականսայ երթալ ՚ի Սորոթոս և սպասել
 ինքեան. Իբրև եհաս անդր՝ Աղեքսանդր խօսա
 կից լեալ քաղցրութք ընդ նս՝ որք գահ ունէին
 ՚ի ծերակուտին՝ շարժեաց զՅոյնս առ այն, զի
 նք հաստատելին կարգել զԱղեքսանդր անկախ ա
 աջնորդ բովանդակ Յունաստանի. և ձեռնառ լի
 նել

նել և օժանդակ նպաստելք զօրաց ընդդէմ Պարսկաց, 'ի վրէժխ՝ դրուեթի շարուեթեց և եղեւնազործուեթեց՝ զորս արարին Պարսկիք ընդդէմ Յունաց ՎՋԼ մեք անդրէն դարձցուք 'ի գործս Վսիոյ՝ յիշեալ զգործս Յունաստանի:

Մտաաղոս՝ որ յետ մահուանն Փիլիպպոսի փուլեթացաւ վարդապետի զվիճակ գործոյն փոփոխել, և արդէն խկ մտեալ էր 'ի գաշն ընդ Վեթենացիս՝ զի հասարակաց զօրութիւնս ելցեն ընդդէմ Վղեքսանդրու, իրբև յետ սցնորիկ լուաւ զնուաճիլ Վեթենացուոց, և թող 'ի բաց զխորհուրդ կամաց իւրոց, և առաքել առ Վղեքսանդր զթուղթ ընկալեալ 'ի Վեմոսթենեաց՝ ջանայր անպարտ կացուցանել զանձն առջի նի կեղծուպատիր բանիք: ՎՋԼ քանի ի գաթևս ընհրամանի արքայի եղել Մտաաղոսի որոգոյթս՝ սպան զնա հնարելք. նմին իրի և զօրքն Սակեդոնացուոց՝ որ յՎսիա գտանէին՝ դադարեցին յապստամբութիւն. զի Մտաաղոս չէր 'ի միջի, իսկ Պարմենիոնն հաւատարիմ էր յոյժ արքային Վղեքսանդրու:

Տակաւին առ Փիլիպպետա հորք Վղեքսանդրու թագաւորէր 'ի Պարսս արքայն Որոն կամ Ուլքոս, որ վորելով ընդ հպատակաց իւրոց տնորի՝ ընթրուեթեք բարուչն իւրոց էր ասելի ամենեցուն: Ուստի և Վագու զօրավար ներբինի՝ սցր ընտուեթեք անօրէն, բայց քաջամարտ, ըստ օժադակութեք բժշկոցն արքոյց նմա զթոյն մահու. և զկրտսեր զորդի նի զՎրչէլ ամբարձ 'ի

գահ արքայուէր. սպան և զեղբարս նորոց արքային,
որ մանկտի էին, զի սցնու օրինակաւ թագաւորն
չուենելով ակնկալու թի յօգնու թի նց՝ Ելիցի ինք
եան հնազանդ. Իսկ յսրժամ՝ Լ.բշէզ գրգռեալ
'ի չարագործութէ աստի՝ յայտնապէս սպառնա-
ցաւ սպանանել զեղեանական յանցաւորն, Լազու
տեղեկացեալ կամաց արքայի՝ զԼ.բշէզ հանդերձ
որդւովք յերրորդ ամի թագաւորութե նր երարձ
'ի կենաց. Եւ այսու օրինակաւ ջնջեալ իսպառ
զեմ աղղ արքայական, մինչև չմեալ ումեք 'ի նո-
ցանէ՝ զի տեղակալեսցէ զաթոռն յետ Լ.բշէզի,
նստոց անդ զովն 'ի բարեկամաց իւրոց՝ Դարեհ
անուն, զծնեալն յԼ.բսանեսց, զի զքօր որդին Լ.բ-
տարտեքքեսց կամ Լ.բտաշիսի արքային Պարսից.

Իսկ Լազու ըստ արեան ծարաւի տնմար-
դութե իւրոց, առ որ յօժարամիտ էր, շարժել
սիւրոց ժանաբարոց եղեանութեց՝ եզ 'ի մտի
և զԴարեհ թունուտեալ դեղատուութ՝ բառ-
նալ 'ի կենաց. Լ.յլ իբրև յայտնեցաւ այն, Դա-
րեհ կոչեալ զնա առինքն՝ մատոց նմա դատակն
թունից, և բանադատեաց զնա ըմպել զոցն՝ զսր
պատրաստեալ էր նմա. Լ.յս Դարեհ արժանաւոր
վարկաւ թագաւորութե, քաթագոյն գուլով քան
զեմ Պարսիկս. Բանգի երբեմն մինչ Լ.բտարտեքքս
արքայ ունէր մարտ ընդդէմ Վաղարշապետոց, և
տնն 'ի թշնամաց սցր. քաջ յոյժ կոչէր 'ի Պարսից
զախոցան 'ի մեծամարտ, և ոչ որ համարձակէր ե-
չանել ընդդէմ նր, յարձակեալ 'ի վր նր՝ ստտա-
կեաց

կեաց զնա առ ետեղս. վնյ և սկերճացեալ յարքայէ
 զանուշան մեծամեծ պարգևօք, առաջին եղև փա-
 ռօք քաջու լծե՛ր ՚ի մէջ համայն Պարսկց .

Եւ վն այսորիկ քաջու լծե՛ր գործոյն համա-
 բեալ արժանի արքայու լծե՛ր՝ ընկալաւ զայն գլխի լծէ
 յոյն ժամ, յորժամ՝ Մղեքսանդր պայազատեաց ըզ-
 դա՛հ լծագաւորու լծե՛ր հօր իւրոյ Փիլիպպոսի: Եւ
 զի՛ ըստ պատահման զիպաւ Մղեքսանդրու տիպան
 ոյր ոյսպիսի, վնյ և բազում մարտք և պատե-
 բաղմբ և զինն՝ ՚ի մէջ նյ՛յ երկոցուն յաղագս երի-
 ցու լծե՛ր. բայց զայստակ առաւել յայանի ցուցանի
 ցեն գործք նյ՛յ՝ որ յապա Մ. ըդ. Վարեհ յառաջ
 քան զմահ Փիլիպպեայ ամբարձեալ ՚ի լծագաւոր-
 րու լծե՛ր ա լծոռ՝ ջանայր յոյժ զառաջեղեալ մարտն
 կատարել ՚ի Մակեդոնիա: Եւ յորժամ մեռաւ
 Փիլիպպոս, ազառեալ յերկիւղէ՛ կարծէր՝ լծէ Մ.
 զեքսանդրէ պատանւոյն չէ ինչ նմա երկն չիլ:

Բայց յետ այնորիկ մինչ նրբամտու լծի՛ն ՚ի
 գործս կառավարու լծե՛ր և աչալ ըջու լծի՛ն նք պատ-
 ճառ եզեն հաստատուե՛ն նք զօրավար բոլոր Յու-
 նաստանի, և քաջու լծի՛ն նք հռչակեցաւ ընդ ամ
 տեղիս, Վարեհ՝ որ սկսեալ էր կասկածիլ ՚ի նմա
 նէ իրօք, գուն գործ էր գումարել զգօրու իս իւր,
 և ունելով ՚ի պատրաստի զմեծ տարմիղ ցականա-
 լուց և զրազմա լծիւ զօրս, ընարեաց գօրավարս
 պատուականս. յորս էր և Հռոդացին Մեմոնիս՝
 որ ունէր գքաջու լծի՛ն մեծ և զկր լծու լծի՛ն ՚ի պա-
 տերազմական իրողու լծի՛ս: Սմա տուեալ Վարեհի
 զհինգ

զհինգհսգոր զօրս լարձեալս՝ հրամայեաց խաղալ
'ի Արկիոն, և ո՞ և իցէ եղանակաւ միջամուխ
լինել 'ի քաղաքն: Սեմնոյն էանց զօրօքն այնս
քիւք ընդ լեառն Իդա:

Սանք առասպելաբանեն՝ թէ սցս լեառն
էառ զիւր անուն 'ի Սեղիսեան Իդայ: Սա գե
րազանցեալ բարձրուի քան զա՛ւ լերինս որ 'ի Հեւ
լէսպոնտոս, ունի 'ի միջի գայր՝ առ բնակուե՛լի
դից քաջողէպ, ուր ասեն՝ Միքսանդր կա՛ւ Պա
րիս դասեաց զկոնոյս գեղեցիկս: Ըսի նոյնպէս՝
իբրու թէ աստ ծնան Իդայք՝ Ահաիդիայք, որք
զառաջինն 'ի մօրէն դից ուսեալ զարհեստ դար
բնուե՛լի՝ սխան քանել զերկաթն: Օտրմանայի
ինչ և սքանչելի 'ի տեղուջ յայմիկ հանդիպի: Քան
զի մերձ առ սկիզբն ծագման հալոստեղուք շան՝
'ի գագաթան անդ լերին շուրջանակի այնպիսի
խաղաղուի լինի օդոյ, զի ծագք գագաթան մնան
'ի վեր քան զշէնել օդոյ և հողմոց, և արեգակն
'ի խորին գիշերամիջի այնպէս ծագէ, զի ո՛չ ու
նի շուրջանակի զճոսագայթս, սլլ 'ի զանազան
տեղիս ցոլագուցանէ: յորմէ և հուր քաղում 'ի
հորիզնի տեսանի, որք յիտոյ ժողովին 'ի մի, և
տարածուի՝ զոր նք ունին՝ լինի եքիք ասպարէզ
սլլ 'ի ծագման անդ՝ մարմին արեու պատարուն
զինքն ցուցեալ՝ զսոլորականն լոյս տունջեան փայ
լեցուցանէ:

Սեմնոյն անցեալ ընդ նախայիշատակեալ
եառն Իդա, յանակնկալն պահու յարձակեցաւ 'ի

վի՛ր Միգրիկո՞՞ք քաղաքի. և 'ի նեղ արիևալ՝ համեք
 առնուլ զայն. բայց ո՛չ ընկալաւ զինդ բիւին, վնյ
 և քանդեաց զըջջահայ տեղիս, և բաղուժ աւարաւ
 դարձաւ. (Յայնմ միջոցի Պարմնիոյն էաւ պա-
 տերազմաւ զՎրինի, և զբնակիչոն վաճառեաց յա-
 ձուրդ: Այս պաշարեաց զՊլատանա. բայց Սեմ-
 նոյն հասեալ անդր յայնմ միջոցի՝ ահ էարկ 'ի
 Սակեդոնացիս, և բանադատեաց զնն թողուլ ըզ
 պաշարուծն: (Եւս պարիկ Սալոս ունելով ա-
 ինքեան 'ի Տրոյադա զգորս Սակեդոնացւոց և
 վարձեալս՝ մտեցաւ 'ի մարտ ընդ դէմ Պարսից, ո-
 ռոյ թիւ առաւելոյր յոյժ, և յաղթեալ 'ի նոցա-
 նէ՝ դարձաւ 'ի Ռիսի: Եւ յայսմիկ վիճակի էին
 յայնմ ժամանակի գործք Ասիոց:

Ազեքսանդր դադարեցուցեալ զխառնութիւն
 Յունաստանի՝ խաղաց զօրօք 'ի Թուրակիա. և ա-
 հայացեալ զքաղուժ արդս տպոսամբեալս՝ բռնո
 դատեաց 'ի հնազանդութիւն: Այս դուրս վ 'ի Պե-
 ոսիս Իլլիւրիոց և յայլ սահմանակից տեղիս՝
 նուաճեաց զանհամար բնակիչս նի՛ն՝ որք սկսեալ
 էին արդէն վաարունջել 'ի նմանէ. և զՎարրա-
 բոսս՝ որք բնակէին մերձ առ նս՝ միաւորեաց չ
 զօրաց իւրոց, և ընդ իշխանութեւ. Սինչ սայ-
 սսիկ պարսպէր՝ գային ոմանք առ նա՝ բերե-
 լող նմա գոյժ՝ թէ բազուժք 'ի (Յունաց խորհին
 զնոր ապստամբութիւն. և զքաղուժս 'ի քաղաքաց
 Յունաց և մանաւանդ զԹեբաս գրգռեցին 'ի
 մարտ ընդ դէմ նք: Սրտմտեալ Ազեքսանդրու ընդ

այս կարի յոյժ՝ դարձաւ յԼերտախն ՚ի Մակեդոնիա՝
 փոխ թայեալ նախ քան զնամ՝ ՚ի Հնազանդուելի նուա
 ձեւ զչլիսթուելիս՝ որ ՚ի Յունաստան, թմբացե
 ցիք կամելու՝ զբերդասպահ գունդն Մակեդոնացւոց
 վարել ՚ի բաց ՚ի Վաղմեաց՝ պաշարեալ էին ար-
 դէն զամբոցն. և ահա յանկարծակի Ղեքսանդր
 եկեալ զօրօք՝ բանակեցաւ յանդիման քաղաքին:

Թմբացեցիք յառաջագոյն քան զգալուստ Ղե-
 դբւանդրի շուրջանակի զդղեկաւ և ամրոցաւ պե-
 դեցին խրամս խորագոյն, և կանգնեցին վանդակս
 և զձոզս, զի անհնարին իցէ հասուցանել անգր
 զօգնուելի կամ զպաշար կերակրոց: Մյա առա-
 քեցին դեսպանս առ Ղրկադացիս, Ղրկիացիս և
 Իդիացիս յանկուցանել զնա՝ ՚ի նիդակակցու թիւն
 իւրենց: Ինդրեցին և ՚ի ձեռն պատգամաւորաց
 զօգնուելի յԹեմնացւոց, և ընկալան շրի ՚ի Վե-
 մուսթենեաց զէնս և կազմած մարտի բազում յոյժ,
 որով վառեալ զինեցին զանգէնն: Մայց յայնցանէ՝
 յորոց Թմբացեցիք խնդրեցին զօղնուելի, նախ՝
 Պեղոպոնէսացիք կամ Պեղոպոնտացիք առարեցին
 զօրս յԼսթմա, հրամայեալ նց յամել մինչև ՚ի գալ
 արքային Ղեքսանդրի, որում սպասէին իսկ: Ղե-
 թեմնացիք թէպէտ և հաստատեցին ը խորհրդեան
 Վեմուսթենեաց օգնել Թմբացեցւոց, սակայն զօրս
 ինչ ո՛չ առաքեցին, զիտելով թէ ո՛ր սրդեօք
 բորբօքեցի մարտն: Յայնմ ժամանակի և բեր-
 դակալ իշխանն ՚ի Վաղմա եղեալ զօրաց՝ տեսել
 զի Թմբացեցիք պատրաստին ՚ի պաշարումս, ջա-

նայր ըն Թափ պաշտպանել պարսպոցն . և զքաղուժ
 ամբաշիգ զործիս պատրաստեաց 'ի մէջ ամբոցինս
 Այլ եղև իբրև արքայն Մղեքսանդր յանակն
 կալն պահու եհաս 'ի թըրակերոց համայն զօրօք,
 և թըրայեցիք ո՛չ դիտելն՝ եթէ հասցէ՞ արդեօք
 ն՞ջ օգնուի 'ի դաշնակցաց . մանաւանդ զի և տե-
 սանելն ակնբև՝ եթէ թշնամին ունի զօրութի
 բազում . ժողովեալ զնախարարսն՝ սկսան խորհիլ
 վն պատերազմի . և յոցն համաձայնեցան ամենե-
 քին, զի յոտին կացցեն վն աղատութե հասա-
 բակաց : Այլ իբրև այս խորհուրդ հաստատեցաւ
 և յամբարէնս, ամենեքին առ հասարակ յօժարա-
 կամ պատրաստեցան 'ի մարտ պատերազմի : Այլ
 արքայն սանձեալ զզօրս իւր առ ժամանակ ինչ՝
 սպասէր թէ գնուցէ թըրայեցիք վոխեացին 'ի
 խորհրդոց, ո՛չինչ զմտաւ ամեալ՝ թէ քաղաք մի
 յանդգնեայի մնիլ 'ի մարտ ընդդէմ սցնքան զօ-
 րութե մեծի . քանզի Մղեքսանդր ունէր յոցն յամ-
 առ իւր առաւել քան զերեսուն հազար հեռակակ
 զօրս . և ո՛չ ինչ ընդհատ քան զերիս հազար հե-
 ծեալս, որք և մանաւանդ 'ի բազում պատերազ-
 մունս մտեալ էին, և զորովարեալ 'ի Վիլիպպեաց՝
 գրեթէ միշտ անյաղթ էին հանդիսացեալ . յորոց
 արութի և նախանձաւորութի վստահացեալ՝ ե-
 դեալ էր 'ի միտս առնել վախճան թաղաւորուն
 Պարսից :

Այդ եթէ թըրայեցիք խիթաղեալ յանյա-
 շտութե ժամանակին՝ առաքեալ էին հրեշտակս

առ Սակեդոնացիս վախազողուէ և դաշնագրուէ,
 ունէր արքայն սիրով ընդունել զնա, և զամ ինչ
 ը խնդրոց նոցա առնել: Ասան զի կամէր զիջուցա
 նել զամ խառնութիս (Յունաստանի, ուղ զի չու
 նելով այլևս սատան ինչ միեացէ մարտ ընդդէմ
 Պարսկոց: Այլ իբրև ետես՝ թէ (Թեբայեցիք ոչ
 ինչ հային՝ ի նա, եր ի միտս հիմնացատակ առ
 նել զքաղաքն նոց, և այսու երկիւղել սանձել և
 զայս՝ որք միանգամ յանդգնեային վտարանջել:
 Այլ իբրև կարգեցան զօրքն՝ ի մարտ՝ հրամայեաց
 արքայն քարոզ կարգալ շուրջ զքաղաքաւն, զի որս
 զանգամ իմոցին՝ ի (Թեբայեցոց անոն՝ աներին-ը
 իջելն առնա և ի իւղաղութի լայելեցելն ընդ յայնոց
 Յունաց բնակից: Այլ հակառակ այնմ՝ (Թեբայեցիք
 ոչինչ ընդհատ լեալ՝ ի փառասիրուէ քան զթշնա
 միտ, ի բարձրաբերձ աշտարակէ միտջէ հրամայեցին
 քարոզելն հրատարակել, թէ որս իմոն ընդ զեթե
 քայն և (Թեբայեցոց արքոցանել (Յունաց զաղո
 րութիւն և ի իորուսս մտնել զբանայն (Յուն
 նաստանի, ժողովեցին առ ինքեանս և ի մոտին ընդ նո
 ժառանգելեցին զյաղթանայն փասաց:

Գրգռեալ այսու Աղեքսանդր յոյժ յոյժ՝ զսո
 րոցաւ այնչափ, զի դատապարտեաց զ(Թեբայե
 ցիս լինել արժանի ամ պատուհասի: Այլ այսպէս
 բորբոքել զսամալք՝ սկսաւ պատրաստել զմեքենայս
 պաշարման քաղաքին և զամ կարևոր պիտոցս պա
 տերսղմի: Յայնմ միջոցի Յոյնք տեսանելով զմե
 ծամեծ թշուառութիս՝ որք հանգերձեալ էին հա

ասանել (Ս)եբացեցւոց՝ խղճացին . ասկացն օգնելն
 ունչանդդնէին, վն զի սցուռուռուռու յիմարութի
 'ի յայտ յանդիման կորուստ ձգել զանձինս . Եւ
 թէպէտ (Ս)եբացեցիք ինքնագրաւ 'ի մահ շահաւ
 կեալ արհանէին զանձինս չ մեծաւ զորձուի, սա
 կացն գուշակուածիք ոմանք և գիւցական նշանք
 յերկրացս ընկղմէին զնն . Բանդի նախ երևեցաւ
 'ի տաճարին 'Սեբացեաց սարդի ստայն նուրբ՝
 քաղճացեալ և մեծուծիք հաւասարեալ վերարկուի
 միում . և շուրջանակի նման ծիածանի կամ'աղեւ
 դան բոլորեալ, զորմէ գուշակուի և զի 'ի 'Սեբ
 գիւան բազնաց .

Էկ դոյս հրաշ՝ շնորհաբէս, յայանէն բնութից՝ արարածոյ .
 այլ մանասանք 'Սի ովոցիք, յեղեհմանս, Կրօնացի յերոց .
 Իսկ 'ի հայրենի գարիւնացէն նոյնպէս եղև ձայն առ
 (Ս)եբացեցիս՝ թէ այս սարդի ստայն՝ ոմանց օգնուի .
 իսկ ոմանց զանգարի՝ իորոսս գորշակի .

Եւ այս նշան լինէր երիւք ամսովք յառաջ քան
 զյարձակիլ Լ'զեքսանդրի 'ի (Ս)եբաս . Լոյնպէս
 և 'ի ժամանակին յայնմիկ՝ յորժամ եհաս անդր Լ
 դեքսանդր՝ զբոշեալք և արձանք՝ որք եղեալ հին
 'ի շուկացս և 'ի զոլոցս, սկսան վիժեւ յինքեանց
 զքրտունս բազումս, որ երևեցաւ 'ի նա կոյլակ
 նաձև գլորմամբ .

Եւ բաց յայացանէ եկին ոմանք աղղ առ
 նել քաղաքակալին, թէ 'ի լճէն՝ որ յՈվքգիտոս՝
 լսելի եղև ձայն՝ իբրև բառալիւն արջառոց . և
 թէ մակերևոցի ջրոյն (կամ'երես ջուրց) 'ի 'Սեբ
 երա

կիս ցուցաւ յերսնդ արեան: Աշէն ոմանք գուժ-
կանք 'ի 'Վերդիեայ, որք ասացին՝ թէ դիտանոց
մեհնին կառուցեալ 'ի ձեռն թերայեցեաց յաւա-
րե անտի Փսիկացեաց՝ երեի յարեան: Այլ և մեկ-
նիչք սցսոյիկ նշանաց ասէին՝ թէ 'ի ձեռն սար-
դի սասայնի նշանակե հեռանալ զից 'ի քաղաքէն:
'ի ձեռն ազեղնանման գունոյն՝ զանազան վիշտք:
'ի ձեռն քրտանց՝ մեծամեծ թշուառութիք: 'ի
ձեռն արեան երեւելոյն 'ի բազում սեղիս՝ անբաւ
կոտորած և մահունք 'ի քաղաքի: Աստի և խոր-
հուրդ ասցին թերայեցեաց՝ զի որովհետեւ զիք
յայտնապէս գուշակեն զկորուստ քաղաքին, մի՛
մացեն 'ի մարտ ընդ թշնամեաց. սլլ խնդրեսցեն
հնարս հաշտութե՛ որ անվտանգ է: Այլ թեր-
այեցիք ոչ լուեի այնմ, և ևս առաւել բորբո-
քեալ կատաղութք՝ յիշէին միմեանց զբարեբաս-
տիկ ելլ և յաջողուածս՝ որ 'ի պատերազմունս
լեկորիացեաց և այլոց, յորս միանգամ քաջութիք
իւրեանց զանահնկան ընկալան յազթանակ, և քո-
ջալերէին զմիմեանս: Ահա սցսպէս թերայեցիք
յեցեալ 'ի քաջութի նախնեաց՝ 'ի յեաին կո-
րուստ արկին զհայրենիս իւրեանց:

Աինչ սցս՝ մինչ սցն՝ արքայն յընթացս երից
աւուրց զամ պիտոյս մարտին և սրշարման և զօ-
րաց պատրաստեալ՝ բաժանեաց զայն յերիս մա-
տունս: միումն հրամայեաց յարձակիլ 'ի վր ձողա-
բարձ վանդակին՝ որ պատէր շուրջանակի զքաղաքն:
զերկորդէն 'ի գործ դնէր ընդդէմ զօրացն թեր-

բայեցւոց. իսկ զերրորդն պատրաստեաց յօգնակա-
նութի վճատելոց և ՚ի նորոգութի պատերազմի :
Վոյնպէս և թերացեցիք զՏեճեալս իւրեանց ե-
դին ՚ի մէջ վանդակին, իսկ զօտարս և զձառայս
արձակեալս՝ զորս նախ հալածելին, կացուցին ընդ
դէմ՝ սյնոցիկ՝ որք ՚ի վեր ընդ պարիսպն ելանել
ինդրեսցեն. և ինքեանք իջին ՚ի պատերազմ՝ ընդ
դէմ՝ Սակեդոնեան առաջապահ զօրաց՝ որ ունէր
սկիզբն առնել պաշարման քաղաքին և պարսպաց :
Բայց թերացեցիք սակաւ էին թուով յոյժ՝
քան զՍակեդոնացիս : Յոյնժամ կանայք և ման-
կունք զիմեցին առ հասարակ ՚ի տաճարս աղօ-
թել առ դիս՝ վասն ազատութե հայրենեաց ՚ի
յեախն կորստենէ :

Իբրև մերձ եզեն Սակեդոնացիք՝ սյր իւրա-
քանչիւր ՚ի վերաց ախոյենին իւրոյ յարձակէր. և
՚ի ձոյնէ փոզոյն՝ զոր հնչեցին նշան տալով մար-
տի, յարեաւ աղաղակ ահեղ և սարսափելի յեր-
կոցունց զօրացն, և մարտն բորբոքիւր նախ նե-
տաձգութի, այլ իբրև սպառեցան նետք և նի-
զակք զօրաց՝ սկսան մարտնչիլ սրով : Սակեդոնա-
ցիք գերազանցեալ բազմութի զօրաց քան զթշնա-
միս՝ խուռն յարձակմամբ բռնող առէին զնալքա-
նել զնետակալս իւրեանց : Բայց թերացիք
գո՛ւով զօրեղք և մարդք հանապազորպեան կրթու-
թեամբ ՚ի հրահանգս և ՚ի զինաշարժութիս, ան-
վիճեր քաջութի և աներկեան արուժի տանէին
ամ գո՛ւաբութեց և նեղութեց : Այլ և յեր-
կուց

կուց կողմանց լինէր բազմու թիւն վերաւորաց և սպանելոց . և 'ի մէջ մարտին ազաղակ և սղբ և խորխոցս քաջալերական 'ի միասին լսելի լինէին . 'ի կողմանէ Մակեդոնացւոց՝ զի մի՛ զնախնեաց իւր եանց հռչակաւոր գործս իւրք ազատացուցին . իսկ 'ի կողմանէ (Թերացեցւոց)՝ զի մի՛ թողցին զորդիս և զծնոցս իւրեանց 'ի յետին գերուծի , և զհայրենիս՝ բնասնեօք հանդերձ՝ 'ի գազանական ձեռս Մակեդոնացւոց անկանիլ . և առաւել , զի ամ՝ ոք յիշեացէ զլ և կարիկեան և զՄանթեւեան մարտս և զմեծագործութիս համբաւաւորս յամ՝ Պի :

Այլ մինչ յետին այժ մարտուցելոց քաջուծի թափելին , վախճան մարտին կեղահործ իմն լինէր ընդ երկար յերկուց կողմանց : Իբրև ետես Մակեդոնացիք՝ ելծէ (Թերացեցիք վառեալ սիրով ազատուծե՛ սպառերազմին քաջուծի և վրէժխնդրուծի , իսկ Մակեդոնացիք պարտաւին 'ի մարան չիլն , հրամայեաց Տրիարեան խմբին , որք 'ի պատրաստի եին՝ յաջորդել զնոցին տեղի : Այլ և Մակեդոնացիք յանկարծակի յարձակել 'ի վր (Թերացեցւոց)՝ որք վհատեալ էին , սաստկապէս նեղեցին զնն , և զբազուսն 'ի նոցանէ խողխողեցին : Լայց պատու ամիւ (Թերացեցիք)՝ ոչ ետուն նոցա տեղի յաղծուեն , սլ հակառակ այնմ՝ յայնպիսի բորբոր վառեցան , զի զվառնուն անգամ առ ոչինչս գրեցին . և քաջուծին ետ նյ՛ զպնպիսի սիրտ անվեհեր , զի սկսան Մակեդոնացիք ազաղակել՝ թէ (Թերացեցիք) պարանն զմեզ :

(Թ)էպէտոս պլ ամ պատերազմականք երկն չին
 'ի նորահաս զօրաց, սակայն մի միտցն (Թ)երայե-
 ցիք աներկիւղ և աներկեան հատն զանձինս
 'ի նոցին վտանգ: Այսու եղանակաւ մինչ մարտն
 սաստկանայր երկուստեք հաւասար սրտեղուծի,
 Աղեքսանդր տեսեալ զփոքրիկ դրունս ոմանս
 Լքնալս 'ի պահապանաց, առաքեաց անդրքանի
 մի զնդովք զՊերդիկկաս, զի տիրեալ անցիցն
 այնոցիկ՝ միջամուխ լիցի 'ի քաղաքն: Աւ զինա
 զհրամայեալսն սրտեաանդն կատարէր, վնյ և Սա-
 կեդոնացիք անյապաղ սպրդեցան 'ի քաղաքն: (Թ)է-
 պէտ և (Թ)երայեցիք զառաջին պատուարն զաղ-
 սուրեմն տկարացուցեալ՝ զդէմ ունէին երկրորդին
 քաջուծի, ուստի և աւնուին յոյս յողծու թե-
 սակայն իմացեալ՝ եթէ թշնամին տիրեաց մա-
 սին իմք քողարի, փութանակի տեղի հառն
 յայն. և յայնմ միջոցի և հեծելագօրն (Թ)երոցեց
 ւոց փութայր չ հետեակ զօրաց զերծանել 'ի քա-
 ղաքն: վնյ և զբաղումս յերեսանցայոցն առա-
 թուր կոխեալ՝ սպանանէին, և ինքեանք համանլ
 'ի քաղաքն երկիւղիւ և խառն կարգաւ՝ 'ի նեղ
 և յանձուկ պողոտայս և 'ի գուրս անկեալ 'ի վի-
 զինուց իւրեանց՝ զրկէին 'ի կենաց:

(Կ)այնմ ժամանակի և բերդապահ զօրքն 'ի
 Սաղմեայ իրր գետ յորդահոսան յարձակեալ՝ ելին
 բնդդէմ (Թ)երայեցւոց. և անկեալ 'ի շիոթի անդ
 'ի վերայ նց՝ զանհամար ուխտ 'ի նոցանէ կոտ-
 րէին: (Զ)ետ աւման քաղաքին պատու եղանակաւ՝

բնակիչք անկանելին ընդ զանազան և բազմադիմք
 թշուառութիւնք . զի Մակեդոնացիք վասն յորդո-
 բանաց և խրախուսանաց՝ զորս հակառակ նոցա
 'ի ձեռն մուներակի կարգացին, չարագոյն քան զոր
 պահանջէր կանոն զինուորութե՛ն՝ վարեցան ի թ-
 քոսեցւոց . և սպառնացեալ թշուառականացն՝
 զորս միանգամ 'ի ձեռք բերելին անխնայ կոտո-
 բէին . Սակայն՝ և յայսմիկ տարարաղղութե՛ն թ-
 քոսեցիք 'ի սէր ազատութե՛ն կային անպարտելի .
 և այնքան արհամարհեալ էին զկեանս՝ զի մտեալ
 'ի մտա ընդդէմ թշնամեաց՝ որք ընդդէմ ելա-
 նէին, կամաւ տացին վիրաւորել զինքեանս : Յետ
 առման քաղաքին ոչ ոք 'ի թքոսեցւոց տեսաւ՝ ե-
 թէ խնդրեցէ 'ի Մակեդոնացւոց զպահպանութի-
 կենաց, կամ անկցի նուաստութիւնս առ յաղ-
 թողին . Վասն 'ի թշնամիս խի ոչ գոյր նշան հա-
 մակրութե՛ն և վշտակցութե՛ն . և օրն՝ որչափ և էր
 երկար, առ յագուրդ տմարդի վրէժխնդրութե՛ն՝
 ոչ համարեցաւ բաւական : Վաղարքն ողջոյն եղև
 ճարակ ապականուէ . մանկունք և մատաղատունկ
 աղջկունք մեծակական ողբով կարդացեալ զմարտ
 իւրեանց՝ 'ի զանազան կողմանս ձգէին : Վնա-
 կութիք քաղաքին բովանդակ բնակչօք հանդերձ և
 համակ քաղաքացեօք 'ի գերութի վարելին . Վ-
 մեացորդացն ևս 'ի կենդանութե՛ն՝ ոմանք գորով
 առ 'ի մահ վիրաւորեալ և չարաչար խոցոտեալ .
 'ի սպառուած անդ շնչոյն կայեալ զոտս թշնամ-
 ացն հանելն զողիս ուրախութիւն՝ երբ թէ զթշ-
նս

Յամեացն ագիտ կորզէին. և ոմանք յեցեալ 'ի բե-
կուր նիգակին՝ միէին մարտ ընդդէմ՝ թշնամեաց՝
որք միանգամ հանդիպէին, ստուգելով պնու վեր
ջին նահատակութիւն՝ թէ քանի՞ քաղցր էր նից ա-
զատութիւն քան զկեանս անգամ, (մեկէտեալ ար-
իւնհիղութիւն մեծ եղև, սյնպէս՝ զի և նմ
վայրբ 'ի քաղաքին լցան դիովք և դիշովք, սա-
կայն չէր որ՝ որ տեսեալ զպնչափ թշուառութի
եզկեկեաց՝ խնայէր և խղճայր 'ի յեաին տարա-
բաստութիւն նոցա :

Քանզի և (Յոյնք իսկ, զորօրինակ՝ (մեք-
պիտցիք, Պլատեացիք, Որքոմենացիք և այլք՝ որք
էին յայնժամ առ արքայի 'ի ծառայութե, պա-
տառեալ զանցս ճանապարհաց և հորդան տուեալ
'ի քաղաքն, զնախանձ իւրենց՝ որ առ (մեքպիցիս,
գործով ցուցանէին յայնմիկ թշուառ ապիբջան-
կութե : Ուստի զբազում օրինակս անդութ և զա-
զանական անմարդութե էր տեսանել 'ի քաղաքի
անդ. զի (Յոյնք 'ի (Յունաց կոտորէին անխնայ .
և գոլով միաւորեալ ազգակցութիւն՝ սչ հայելով
և 'ի կցորդութի լիզուին հասարակաց՝ վարէին
անգթութիւն : Այա իբրև եհաս երեկոյ՝ թշնա-
միք սկսան կողոպտել զտունս, և զմանկունս և
զէգս և զծերս 'ի գերութի տունու. և որք 'ի
տաճարս և 'ի մեհեանս զերծանիլ խնդրէին, զնս
և ս հանէին հացհոյելով : Աղտորեցան 'ի (մեք-
պիցիցոց աւելի քան վից հազար ոգիք, և գե-
րի վարեցան իբր երեսուն հազար անձինք. թաղ
զան

զանթիւ և զանհուն ինչս՝ որք յափշտակեալ կոչոպտեցան։ Իսկ 'ի Ս'ակեդոնացւոց աւելի քան հինգ հարիւր արք կորեան։ որոց ընաւից արար արքայն յուղարկաւսրութիւն մեծ։ և թաղեաց զամենեւին։

(Ետ այնորիկ Միգրոսանդր գումարեալ զձերակոյտ Սինկղիտոսին (Յունաց, ետ 'ի քրննութի նի՝ թէ զի՞նչ պարտ իցէ առնել, և զի արդ վարիլ չէ թերացեցւոց։ Իբրև եհաս գործն 'ի քննութի, սմանք յատելիաց թերացեցւոց խորհեցան՝ թէ պարտ է սպառսպուռ ջնջել ըզ թերացեցիս, ասելով՝ Բե նաւ երբէն Քաթանեցան ըսք Բարբարոսաց ընդդէմ (Յունաց. ասելի 'ի ժամանիս Քաթարեայ գուլ 'ի Բե- քաշն-իցոց Պարսից՝ Են-մո-թէ վարիին ընդդէմ (Յունաստանի. և Քաթան 'ի (Յունաց սոսա՝ Իբր Բարբարոս, ընթալան պատի- յարային Պարսից. և ժամանակս՝ զի դե-դոնք թե Բարբարոսաց զԲարբարոսոս գոյն առ արայն Թեղանիս ըն զԿոստանի և զայլ սոցին նմանս եղեալ առաջի՝ զձերակոյտն յայն նախանձ շորժեցին ընդդէմ թերացեցւոց, զի սահմանեցին՝ հարթա յատակ առնել զքաղաքն և 'ի հիմանց պղղել. զգերեալսն յաճուրդ վաճառել, զհալածեալ թերացեցիս ընդ Թի (Յունաստան սպառուհասել. և զթերացեցի՝ ումք 'ի (Յունաց առ ինքն ոչ ժողովել. Զաճեալ արքայի չէ այս վճիռ Սինկղիտոսին՝ աւելեաց զքաղաքն իսպառ մինչև 'ի սասրոս, և արար զնա հաւասար երկրի, և նովա

ահ մեծ և երկիւղ էարկ 'ի Յոյնս՝ որք զխոռ-
զու թի յարուցանել խորհէին. իսկ 'ի վաճառմանէ
գերեաց ստացաւ զըրեք հարիւր քառասուն տա-
ղանդս արծաթոյ :

Եւ զս պատգամաւորս առաքեաց յԱթէնս՝
սլահանջելով 'ի նոցանէ տալ 'ի ձեռս իւր զտասն
տունարանս՝ որոց զլիսաւորք էին՝ Վեմոսթենէս
և Վիկուրգոս, որք զամբոխն յուզէին ըղէմ նշ :
Այլ և եղև յԱթէնս ընդ հանուր ժողով ամբո-
խին. յոր իբրև սուծին և զգեսպանս և առաջի
սրարաւ նց խնդիրն, ամբոխ ժողովուրեան անկաւ
'ի տարակուսանս անհնարինս, կամելով համանդա-
մայն պաշտպանել զարժանաւորութի քաղաքայիա-
նութե իւրեանց, և ըստ օրինակի թեմայեցւոց
չանկանիլ 'ի թշուառութի ինչ յեաին՝ յորմէ եր-
կնչէին յոյժ. քանզի իմաստուն արար զնն սար-
սուռ երկիւղին, և պատիժ յանդգնութեան՝ զոր
կրեցին դրացիք նց. Ալ իբրև բազում ինչ խո-
սեցաւ 'ի ժողովի անդ այրն այն բարեհոգի և
բարեմիտ Վոկիտոյն՝ որ 'ի կառավարութե քաղա-
քականութե էր հակառակ խորհրդոց Վեմոսթե-
նեաց, յարուցեալ տսէ. Ըե պարտ է այնոցից՝ զորս
խնդրեն 'ի պոռոհատ, զհէր լուրել օրինոցն պոռտրաց
Լէոմեայ և Նոմիենիտայ, և յօջորութեմ զնալ 'ի
ժոհ. զի քի հասարակութիւն անբարձ իմո լոտանգից ինք-
արիւնցից: Եւ այսպանէ կշտամբէր զփորրոգութե
նոցա և զերկշտառութե, զի ոչ կամին 'ի փրկուել
քաղաքացեաց ըստանձնել զմահ :

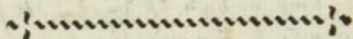
Այլ ժողովուրդն զայրացեալ ընդ այս 'ի վիճ
 Փսկիրոյն' վանեաց զնա 'ի ժողովոյն, և շարժեալ
 յատենախօսութիւնսնսնայ, զոր յառաջ
 գոյն պատրաստեալ ունէր, եցոյց զձե կօրեկցու
 թեան, և յոյանապէս տեսաւ՝ զի պաշտպանեւ
 կամի խնդրելոց յԱղեքսանդրէ: Աւերջապէս 'ի
 մազոս սուեալ որպէս ասեն, 'ի բարեկամաց 'ի
 մասնեանց զհինգ ատղանդս, խորհուրդ և անոցա
 ազատեալ զյանցանաւորս 'ի թշուառութիւն. և ըն
 թերցաւ 'ի լուր անոցա զվճիռ՝ զոր իւր էր յորե
 նեալ ճարտարհաւութիւն մեծաւ. յորում պարու
 նակէր ներողութիւն ատենաբանից, և խոստումն ամ
 բոխն՝ թէ ժողովուրդն ո՛չ թողցէ անպատիժ
 զյանցանաւորս, և թէ զոցէ զնոսա ըստ օրինաց
 պատուհասի արժանաւորս: Ամբոնն գովեալ զոյս
 գիւտ 'ի մագաց, և հաստատեալ զվճիռ նր՝ ընդ
 այլոց ոմանց առարքէր զնա առ արքայ, տուեալ
 նմա հրաման՝ զի ազաշեսցէ զարքայն և վասն հա
 լածականացն (Դեբայեցւոց, որպէս զի հնա՛ջ իցէ
 Մթենացւոց պահել զնոսա համարձակ առ ինք
 եանս: 'ի մագացս ուղղեալ զիւր դեսպանութիւնն
 փոյթեաանդն՝ գորութիւն պերճախօսուեք իւրոյ կա
 տարեաց գնմ. և եւած զարքայն Աղեքսանդր յոյն
 պիտի գորովոնս, զի ներեաց ատենաբանից, և զայլ
 նմեթող 'ի կամս Մթենացւոց:

(3) Եւս պատրիկ դարձ արարեալ արքային 'ի
 Մակեդոնիա զօրօք հանդերձ, կողեաց առ ինքն
 գնմ գորովաբար և զգլխաւոր բարեկամս իւր. և

մտեալ ընդ նոսա 'ի խորհուրդ' խնդրէր 'ի նոցա-
 նէ լուծումն' թէ զիւրդ կարծեն նոքա յազադս
 շուճանն յԱսիա. երբ արժան իցէ սկիզբն առնել
 մարտի. և որով և զանակաւ 'ի զլուխ հանել զայն
 իտրհոս զ Անտիպատրոսի և Պարմինիոյնի էր սցս.
 նախ անիւ նա որդին, ապա միւլ յայն Գործ մէծ.
 Այլ արքայն գոյով 'ի բնուստ եռանդնոտ և
 առեցող յետս նահանջման գործոյ, կոյր հակա-
 սակ խորհրդոց նոցա. և ասէր ' թէ ասել մէծ է
 ինչ, որ անշէշտն աս- ջնորդ է՛ համայն (Յոնտո-
 սանի, և սոսցելու իոյ է՛ 'ի հօրէ ի մէ զորս անկա-
 նելին, էլէ նստայց ի սան աս 'ի յարտոմն հար-
 օտնեաց և 'ի թնոնդ զսոսցոց.

Այլ սցալէս առաջի եղեալ նոցա զօգուտն
 որ զուրդն թաց էր սցնմ' մարտի, և բորբոքեալ զո-
 գիս նոցա՝ ուղղէր զմեծաշուք ողջակէզս զից, և
 զդարբիրացական խաղա՝ 'ի սլատալ Արամազդայ և
 Մուզայից՝ զկարգեալսն յԱրքեղայոսէ՝ որ յա-
 սաջքան զնա թագաւորեաց 'ի Վիոս քաղաքին
 Մակեդոնացւոց. Հանդէս այսորիկ ատնխմբութն
 ընդերկար ձգէր զաւուրս ինն, օր մի՝ իւրա-
 քանիւր ումք 'ի Մուզայից նուիրեալ. Այա և
 'ի սեղանատան՝ յորում մարթ էր բողանդակիլ ա-
 բանց հարիւրոց, արար հացկերոյթ մերձաւորաց
 զօրավարաց և զեսպանաց եկելոց յոյլոց քաղա-
 քաց. (Յետ կատարման շքեղաշուք խնջոյից, յա-
 բում ժամանակի ոչ միայն զմեծ գումար բազմուե-
 մարդկան հրաւիրեաց առ ինքն, և սլատաւարեաց

զանազան եղանակաւ, այլ և զպարզեւ մեծամեծս
 և զառճիկս առատաձեռն բաշխեաց զօրաց իւրոց
 բնաւից, զարձէր և զայլ գործս համեմատ այնմ
 գերասնչակ խրախճանութե, և զօր բազում յոյժ
 յոյլ և այլ գաւառաց ստանայր յառաւելութի զօ-
 րութեան :

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ .

Յազաֆս անցանելոյ Աշխատարի զօրս յԲոթա, և յազ-
 եիւն նախարարաց — գիտուն Վերանջատ ոչ 'ի
 Փոխ-գիտ :

Աղեքսանդր ունեիով անցանել Ասիա՝ գաւմարտակ տանկ
 զօրացն : Բարեբաստիկ նշան գուշակեալ շէպեքսանդրէ :
 խորհուրդ զօրավարացն Պարսից, որք ելանեն Ք առաջ
 Աղեքսանդրու . և հանձարեղ խորհուրդ Մեմնֆիսի Կորդ
 զօրաց Պարսից և մարտ : Քաջութիւն Աղեքսանդրի և
 փտանդ : Փախուստ Պարսից և յալիթութի Աղեքսանդ-
 րու : Առաւմ Միլիտեայ պատերազմաւ : Աղեքսանդր
 խորհրդով անայնացուցանէ զնաւատորմին ջիւրդ Մեմ-
 նոնի կարգի գլխաւոր առաջնորդ Պարսից, Պաշարումե
 Աղիկաւնացւոց և որորմութիւն արքայի առ Բոյնս : Ե-
 ղանակ պաշարման իշխալտայ Աթենացւոց մարտադրութի
 ընդդէմ Մակեդոնացւոց : Զառամեալ զօրականք Մակե-
 դոնացւոց աւնուն զյաղթանակն : Ճովեղերեայ Ասիա
 նուաձի Աղեքսանդրէ : Մարմարիոցիք Աիկիացիք 'ի
 պաշարմանն քաղաքովին կիզան . և միայն երիտասարդք ս-
 մանք փրկեցան :

Թրե ետես Աղեքսանդր՝ եթէ Ժողովեցան
 առ նա Յոյնք, էանց զօրօք՝ է շեղէս
 պսսասս, ՚ի 3638. ամի, և առաքեաց զնս յԱլե-
 բուլիոյ յԱսիա. Իսկ ինքն յիսուէն ցահանաւուք հա-
 սեալ ՚ի Տրովագա՝ նախ առաջին ՚ի Մակեդո-
 նացաց ձգեաց զաէզն ՚ի նաւէ, և խրեաց ՚ի
 ծովն զբ ան զբ. և ընդոտտ թոուցեալ ՚ի զեկէ
 անախ, եցոյց՝ թէ ՚ի դից ստանայ զԱսիա նիզա-
 կուէն զբաւեալ. Աւ ապա փուլթապէս կարգեալ
 հանդէս իրախճանայ՝ զդամբարանս հակայից քա-
 ջայ Աքիւզիայ, Այսքսի և այլոց՝ պատուա-
 սիրեաց մեծաշուք աննախաբեթեամբ:

Թրե արար հանդէս զօրաց՝ որ ընդ նմա
 եկին, գտան զօրք Մակեդոնացաց երեքտասան հա-
 զար. դաջնակցաց՝ եօթն հազար. վարձելոց՝ հինգ
 հազար հեակակք, որք միահաղայն յաննեցան
 զօրավարուէ Պարմենիոնի. Բայ ՚ի նոյանէ եին
 և Մորթիսացաց, ՚ի Տելբայլացաց և յԱլլերիաց-
 աց՝ հինգ հազարք. և աղեղնաորք՝ անաւանեալք
 Արդիացիք՝ հազարք. և թիւ բովանդակ ստանա-
 ւոր զօրաց եր երեսուն հազար. Իսկ հեծելագօր
 Մակեդոնիոյ եր հազար ութ հարիւր ընդ զօրա-
 վարու թեամբ Փիլոպտայ որդւոյ Պարմենիոնի. ՚ի
 թեասաղիոց նոյնչափ և ս, որու մտառքն որդէր Աալ-
 լուս. Իսկ յողոց Եունաց՝ ընդ նմ վեցհարիւր,
 յորոց վերայ կարգեալ եր Աւրիդիոս. այլ յառա-
 ջագոյն առաքեալքն ՚ի Թրակիոց և ՚ի Պէոնիոց
 էին

էին թուով իննհարիւր . և թիւ բոլոր հեծելոց
չորս հազար և հինգ հարիւր : Յայնմ իսկ ժամաւ
նակի Ալուարայիս ը ձեռամբ Մաթիաւարոսի թու
ղեալ էր 'ի հետեակ զօրաց զերկոտասան հազար
այր . և 'ի հեծելոց ևս արս թուով հազար և
հինգ հարիւր :

Յեւանել արբոյիս 'ի Տրովսոսաց և 'ի հա
սանելն առ բազին Մթենասոսաց զից, ոմն 'ի քրմոց
Մղիքսանդրոս սնուն՝ հայեցեալ յարձան Մրիս
բարդանայ, եղելոյ երրեմն նախաբար Փոխուիոց,
որ հանգեալ մեհենին եղեալ էր, ետես զբազում
նշանս բարեբաստիկ գուշակութեց . և շրձեալ
առ արքայն հաւասարիմ առնէր զնա՝ թէ 'ի սաս
տիկ մարտի իմիք հեծելագորու առցէ զյաղթա
նակն, մանաւանդ՝ և թէ շուրջանակի զՓոխուիաւ
ունիցի մարտ ընդդէմ թշնամեաց . յուել յայն՝
թէ զմեծահաշակ ոմն 'ի թշնամեաց սպանցէ 'ի
մարտի ձեռամբ իւրով . և զայս ասէր՝ գուշակնն
զլելիք, և մանաւանդ Մթենասոս՝ որ 'ի բարե
բաստիկ շահատակութեան՝ հանդերձեալ է բա
զումն օգնել : Ուստի և Մղիքսանդր ընկալեալ
զայնոսիկ ախորժ գուշակութիս՝ արար հայկերոյթ
'ի յարգանս Մթենասոս . և նուիրեալ նմա զիւր
զնս՝ էառ ընդ այնոցիկ զայլ զէնս կարի պատ
ուականս 'ի սաճարէ անտի . զորս սպա յառաջ
նում պատերազմի առեալ 'ի կիր՝ իւրով քաջութ
ընկալաւ զյաղթութիս : Այլ այս յետ քանի մե
տուերց լինէր :

Յայնմ միջոցի զօրավարք Պարսից ո՛չ կա-
րելով 'ի բաց գո՛ւել զգանդաղանս իւրեանց, կալ
հակառակ Ղըեքսանդրու, և արգելուլ զանցս նորս
և զօրաց Մակեդոնացւոց յԵւրա. ժողովեալ խոր-
հէին 'ի միջի իւրեանց՝ թէ որով եղանակաւ գի-
ցեն մարտ ընդդէմ Ղըեքսանդրու : Մե մնովն
Հռոգացի՝ որ կրթու թի զօրավարու թէ հռչա-
կեալ էր յոյժ, ասէր՝ թէ չէ՛ արժան մտանել
'ի պատերազմ, սլլ եղծեալ զգաշտս լէ ամկող-
մանս հռոգոյն՝ պակասուի կարեոր իրաց բառ-
նալ 'ի Մակեդոնացւոց զհնարս յառաջ խաղալոյ,
և գծովային և զցամաքային զօրութիս անցուցել
'ի Մակեդոնիա՝ դարձուցանել զմարտն յԵւրո-
պիա : Թէպէտ և խորհուրդ առնս այսորիկ էր
բարւոք յոյժ, որպէս և յետոյ փորձն ստուգեաց,
սակայն ո՛չ կարաց նա յօժարելոցանել յայն զայլ
զօրավարս, քանզի նոքա կարծէին՝ թէ նա խորհի
զայն՝ որ ինչ քաջութե՛ Պարսից չէ՛ վսցելլահան :
Սոյ՛ յորժամ խորհուրդ մտանելոյ 'ի մարտ բնդ
դէմ թշնամեաց՝ հաստատեցաւ, յետ դու մարելոյ
ամ ուստեք զզօրս՝ զօրապետք ունելով զօրութիս
առաւել բան զՂըեքսանդր՝ դիմեցին 'ի Փաիւ-
դիա 'ի Հելլէսպոնտոս. և կառուցին զբանակն
իւրեանց առ գետովն Վրանիկաւ՝ առ 'ի ունել
զայն 'ի տեղի ապաստանելոյ :

Ղըեքսանդր յլուեալ զժողովիլ զօրաց բար-
բարոսաց՝ դիմեաց փուլթանակի, և եղ զզօրս իւր
դէմ յանդիման բանակի թշնամեաց յայսկոյս գե-

տոյն : Յայնմ միջոցի բարբարոսք բռնակալեալ
 զԼեառն և զասորոս լերին՝ ո՛չ շարժելն երբէք,
 կարծելով՝ թէ բարեք լինիցի՝ յորժամ նորա յան-
 ցանել թշնամեաց ընդ գետն յարձակացին ՚ի վի-
 նոցա . և ցիրուցան արարեալ զգորս Մակեդոնաց-
 ւոց՝ ընկալցին զյազժուութիւն : Այլ Աղեքսանդր
 խոհեմութիւն վարեալ՝ ընդ ողջն առաւօտու կան-
 խեալ անցոյց զգորս իւր ընդ գետն մինչև էր
 թշնամեաց արարեալ ինչ . և դասեաց զգորս իւր
 կորդաւ ընդդէմ նոցա՝ որչափ ընդարձակուելի
 ունէր բանակն : Այնպէս և բարբարոսք կացու-
 ցին յառաջ դրազմամբն ճեծելագորն իւրեանց, կա-
 մելով նոքոր սկիզբն առնել մտաբն : Ի թեւն
 ահեակ էր Մեմնոնի Հառապի և Արսամեոս
 նախարար՝ իւրօրանչիւր ոք հեծելովք իւրովք :
 Օկնի սց եղեալ էր Արաբիէս հեծելովք Պոփ-
 զագոնացւոց : Եւս նոցա կայր Սպիթրորուդ
 նախարար Գովնացւոց՝ հեծելովք Իրկանացւոց
 կամ Արկանացւոց : Եւ թեւն եղեալ էին հե-
 ծեալք Մարաց կմ Մեդացւոց՝ երկու հազար՝ Ք
 իշխանութիւն Արրեոմիթրայ, և հեծեալք Մակարե-
 ալաց թուով նոյնչափ : Ի միջին վայրի էր հե-
 ծելագոր յոգնախումբ և քաջ յայլոց ազգաց . որոց
 թիւ էր իբր տասն հազար : Իսկ հեծեալքն Պար-
 սից չէին ինչ ընդհատ քան զհարիւր հազար ոյր :
 Աւոցսպէս եղեալն զհետ առաջնոց դասու հե-
 ծելագորին՝ ո՛չ շարժէր երբէք, կարծելով՝ թէ
 առ ահարացուցանել զգորս Մակեդոնացւոց շատ է
 և

և հեծելազորն առաջին .

Եւ ահա հեծեալք յերկուց կողմանց մեր-
 ձեցան . և Պարսնհոյն՝ որ առաջնորդէր ասեակ
 թե ին ընդ թե առաջացուոց՝ եւ ընդ առաջ զորաց
 թշնամեաց անվեհեր քաջութիւն , որք նախ քան
 զամենեւին յարձակեցան : Եւ քսանդր հասընտիր
 գործք պատուական հեծելոց առաջնորդեալ աջոյ
 կողման բանակին՝ նախ մտրակեալ զերիվարն իւր
 յարձակեցաւ , և մտեալ ՚ի մտրա ընդդէմ թըշ-
 նամեաց՝ արար արիւնհեղու թի մեծ և զարհուրե-
 լի : Բարբառոսք կային հաստատուն ընդդէմ ե-
 դեալ զանձինս քաջութեւ Մակեդոնացուոց : Յայնմ
 ժամանակի նախասահմանութիւն ժողովեաց զգե-
 բողոյն մտրակա ՚ի մի վայր , որով ունէր վախ-
 ճան ասնել մտրաին . քան ի Սպիթրորադ նա-
 խարար Յոնակսն զորուն ազգաւ Պարսիկ զեաց
 արքային Բարեհի այր քաջ յոյժ , մեծաւ բաղ-
 մութիւն հեծելոց յարձակեցաւ ընդդէմ Մակեդո-
 նացուոց . որում թեակից էին քառասուն այր վաշտ
 հան ազգակիցք իրերաց և քաջք յոյժ : Եւ որք
 հանդերձ զընդդիմակաց թշնամիս իւր նեղէր յոյժ ,
 և մտրաուցեալ անվեհեր՝ էր զոր կատորէր , և էր՝
 զոր կարեմէր խոցէր :

Եւ իրեւ ոչ կարաց որ կալ ընդդէմ բունն
 յարձակման նորա , Եւ քսանդր դարձուցեալ զե-
 րիվար իւր ընդդէմ բարբառոսաց՝ մերձ եղև առ
 նախարարն : Եւ զանոր Սպիթրորադ համարելով
 թէ անքառսքեցին նմա զյատուկ դիպուած առ

մարտ, զի քաջութի իւրով ազատեցէ զԱսիա՛ի մեծամեծ վտանգաց, ձեռամբ իւրով խորտակեացէ զգերահաւան յանդգնութի թշնամեաց, և զուստիկաց անարգութի փառաց Պարսից հնարեցրի զարձուցանել ՚ի բաց, արձակեաց նախ զտէգիւր յԱղեքսանդր, և եհար զնա այնքան սաստիկ՝ զի խորտակեալ զվահանն Աղեքսանդրու՝ զծոցբաջոյ ուսոյն վիրաւորեաց՝ ընդ զրահանն թափանցեալ։ Հաննալ արքային ՚ի ձեռանէ զտէգն՝ մտրակեաց զերթիւսն, և զօրութի մեծաւ սեւեւեաց զնիզակ իւր ՚ի կուրծս նախարարին։ Երբեայս լինէր՝ զուստբ զօրաց երկոցունց՝ որք մերձս կոցին, ՚ի զարմացմանէ անտի բարձին զազաղակ սաստիկ՝ ընդ այնչափ քաջութի նց։ Եւ յԱղեքսանդրի ոլաք տիգլին նախարարի մեաց ՚ի վառատանակս, և մի միայն փոցան ել, նախարարն մերկեալ զսուր իւր՝ յարձակեցաւ ՚ի վերայ Աղեքսանդրու։ այլ նա փութապէս առեալ ՚ի ձեռն զտէգիւր՝ եհար յերեսս նորա այնպիսի քաջութի զի թափանցանց վարսեաց զայն ՚ի նա։

Յայնմ իսկ ժամանակի Առփուսպ եղբայր նախարարին մեռելոյ յարձակեալ այնպիսի իմն զօրութեամբ եհար զգլուխ արքային, զի հատեալ ըզսողաւարան՝ խոցեաց զզազածն։ և ՚ի նմին վայր կենի մինչ կամէր կրկնել զհարուածն ՚ի նոյն տեղի, ահա վողվազեալ առնա Աղիտոյլս մահանուանեալ սեաւ՝ եհատ զբաղուկ նորա։ Եւ ըզպատեալ զերկոքումբ եղբարբք արեւնակիցք նոցա՝

նսխ սկսան տեղալ յԱղեքսանդր զաէդս իւրեանց,
 և ապա անկեալ 'ի վերայ նորա 'ի մօտոց ' յաւ
 վտանդս զանձինս իւրեանց գրաւեցին՝ միայն զի
 սպանցեն զԱղեքսանդր: Եւ թէպէտ նա 'ի բա-
 զում և 'ի մեծամեծ վտանգս գտանէր անդ, սա-
 կոցն 'ի բաղմունթէ անտի թշնամեաց ոչ ստորա-
 տեցաւ. և արդէն թէև քնկալաւ զերկուս վէբս
 'ի զրահս, զմի 'ի սաղաւարտն, և զերիս ես 'ի
 վահանն՝ զոր 'ի մեհենէն Լճենասոց էր առել,
 սակայն ոչ տեղի ետ երբէք, այլ աներկեանուք
 իւրով ստրտեաց զաւ գոսուրութիս:

Ընդանօր և բազումք 'ի մեծամեծ զօրավա-
 րաց Պարսից շուրջ զեովաւ անկանէին. յորոց պատ-
 ուականսդոյք էին՝ Լտիկսիոս և Փարնաւազ եղ-
 բոյր կնոջն՝ Վարեհի. նոյնպէս և Միթրոփարզան
 զօրավար Ասպադոզկացւոց: Եւ այսպէս յետ ան-
 կանելոյ այնքան զօրակետաց և խորտակելոյ Պար-
 սից 'ի Մակեդոնացւոց, առաջինք՝ որք կոցին
 հանդէպ Ըղեքսանդրի՝ դարձան 'ի փախուստ, փա-
 խեան զհետ նոցա և սղք. յորմէ զառաջին գո-
 վեստ քաջութե յայնմ պատերազմի ըստ հասա-
 բակաց խոտուլանուէ էաւ Ըղեքսանդր, և հա-
 մարեցաւ պատճառ համակ յաղթութե: Օքերկ-
 րորդ աստիճան գովեստից յետ նք ստացան թե-
 տաղացիք, վասն զի զհեծելագունդն գեղեցիկ
 կարգաւ վարեալ՝ մարանչէին քաջութի մեծաւ:
 Եւ խորտակման և փախստեան հեծելոց՝ հե-
 տեակք զժամանակ ինչ այլ ևս մտրտեան՝ բոցց

յիւտոց բարբարոսքն այնոքիկ երկուցեալ 'ի վա-
խտանէ իւրեանցայոց, և զանգիտեալ՝ դարձու-
ցին և ինքեանք թիկունս թշնամեաց. և յայմ
մարտի մեռան 'ի հետեւեաց Պարսից արք տան
հազար. և 'ի հեծելոց աւելի քան երկու հազար
այր. իսկ կենդանւոյն վարեցան 'ի գերութի արք
իրք քսան հազար:

Յետ պատերազմս այսորիկ արքոյն արքա
մեծաշուք յու դարկաւորութի իւրոցն նահատակոց՝
որք 'ի մարտի անդ անկանէին, կամելով այսու
պատուասիրութի առնել՝ զի և սլ զինաւորք
յօժարակամ մտցեն 'ի կսիւ. Ապա տուեալ դու
դորայն՝ զիմաց 'ի Ա իւգիւս. և զքաղաքն Սոր-
դիացւոց զգեկօք հանդերձ և գանձուք՝ որք անդն
պահեալ էին՝ հառ թ յօժարակամ անձնատուր ին-
նելոյն Միթրիննոսի նախարարին. Յայնմ միջոցի
Պարսիկք փախստեացք 'ի պատերազմէ՝ լը Մեմ-
նովնի զօրավարի իւրեանց զերծան 'ի Մելլտոս:
Ինդ քաղաքաւս լը այսուիկ արքոյն կարդեալ դրա-
նակ իւր՝ առնէր անդադար մարտադրույն՝ վա-
խանակեալ զաշխատեալսն ժիբ զօրօք. Պաշար-
եալքն նախ 'ի պարսպաց դիւրու պաշտպանէին ին
քեանց, վասն զի ժողովեալ էին անդ զօրք բա-
զումք, նա՛ զի և զէնք բազումք և սլ ինչիւրք
յընդդիմադրութի պաշարման գտանէին 'ի քա-
ղաքի անդ. Այլ իբրեւ սկուա արքոյն ստատուիլ
առնել զյարձակումն 'ի ծովէ և 'ի ցամաքէ՝ ան-
ընդհատ հարկանելով մեքենայիւք զպարիսպն, և

Մակեդոնացիք չէ խրամատս մտին 'ի քաղաքն ,
 յոյնժամ ո՛չ ևս կարելով թշնամեաց հակառակել
 դարձան 'ի փոխուեսա : Այլ Մելիտացիք անյա-
 սպազ ըստ սովորութե աղաչաւորաց անկեօլ սու-
 ռոսս արքայի ետուն նմա գթադարն : Սմոնք՝ 'ի
 քարրարոսաց կոտորեցան 'ի Մակեդոնացւոց , և
 ոմանք ելեալ 'ի քաղաքէն՝ փոխեան . իսկ այլք
 ամենեքն առհասարակ անկան 'ի գերութի : Ա-
 բեցաւ արքայն ընդ Մելիտացւոց մեծաւ մարդա-
 սիրութի : իսկ զայլս զամենեսին իբրև զգերիս
 վաճառեաց :

Այլ իբրև այնուհետև չեղև ինչ պիտոյ
 նուազանդէնն , նա ղի և մեծագնի էին նաւքն ,
 Աղեքսանդր հրամայեաց քակել զայնսովկ՝ թող-
 եալ միայն գքանի մի նաւս վասն անցուցանելոյ
 զգործիս պաշարման . ընդ որս էին և օժանդակ
 նաւք Աթենացւոց քսան : Սմոնք հաստատեն՝ լծե-
 ՚րալորի ցրուեց զնաւատարմիղն . քանզի որովհետև
 Վարեհ կարի մերձ էր առնա , և հանդերձեալ էր
 մտանել ընդ նմա 'ի պատերազմ մեծ , խորհէր թէ
 Մակեդոնացիք առաւել աներկեան քաջութի
 մարտիցեն , եթէ չունիցին ինչ յոյս առ փոխ-
 աեամբ փրկութի , զոր և արտք իսկ 'ի մարտի
 որ առ Վրանիկաւ . ք՝ ղի յետուեսա լիցի գետն
 միայն . որպէս ղի ո՛չ որ ղիցէ 'ի միտս իւր փոխ-
 ջիլ՝ երկուցեալ 'ի կորստենէ 'ի դեռ անդր՝ որ
 անզերծ մնայ փոխստէից : Յետ ժամանակաց և

Մի անգամ ինչպէս արքայ Սիրահուսացուոց հետեւեալ
այսոցիկ հնարից Միքայիլի ղեկավարութեամբ, զմեծ և զանակն
ուսնելի յաղթութի մարտի ստացաւ նոյնալ, վասն
զի սնցեալ նորա սահաւաճեան զօրօք Միքիլիկէ և
այրեալ զնաւան՝ զամ զյոյս վախատեամբ ասրե-
լոյն եբարձ 'ի զօրաց և այնու բռնադատեալ
զդէմ ունիլ նոցա քաջութիւն, թէպէտ և Սարթա-
ղիսնեցիք զբազում հաղարս զօրաց հանէին բնդ-
դէմ նոցա, սակայն և զնո վանեաց սցառ հնա-
բազիտութեամբ :

(Յետ առմանն Մեղիտեայ զօրքն Պարսից և
'ի վարձու կալեալ դուռդք, նոյնպէս և քաջա-
մարտիկ զօրավարք՝ խուսն բազմութիւն զիմեցին
Միքիլիկաւանաս : Եւ յաջադ էր մեծ յոյժ 'ի Աս-
րիա : յորում նառէին թագաւորք : որ և զարդա-
րեալ էր գեղեցիկ և մեծամեծ դղեկօք : Եւ այսմ
ժամանակի Մեմնոֆն զկին և զորդիս իւր առա-
քէք առ Պարեհ իբր պատանդ իմն, համարե-
լով՝ թէ ոչ միայն նոցա անդ անմտա կարեն
մնալ, այլ և արքայն ունելով առ ինքեան զայն-
պիսի մեծամեծ պատանդս՝ աներկբայ կարէ յանձ-
նել նմա զկարգաւորութիւն իմն : սեղ և եղև իսկ .
Քանչի յետ այնորիկ փութապէս արքայն Պարեհ
առարեալ առ ծովեզեզեաց բնակիչն Միտր
հզ հրովարտակս՝ հրամայեաց ամենեցուն հնազանդ-
լինել Մեմնոֆնի : Եւ եալ նորա զայս ծայրա-
գոյն իշխանութի պատրաստէր զամ ինչ կարևոր
առ պաշտպանութի Միքիլիկաւանասց քաղաքին յե-
րե

բեռաց պաշարմանն .

Աղեքսանդր յայնմ ժամանակի զզէնս և զգործիս պաշարմանն և զպաշար կերակրոց առաքեաց ընդ ծով յԱղիկառնաս , և ինքն բովանդակ զօրօք դիմեաց 'ի Ասորիա , և յընթանալն իւրում՝ զքաղաքս որք զճանապարհայն էին՝ բանիւք և քաղցրութիւն յանկոյց յինքն . Առաւել մտրդասիրութիւն եցաց քաղաքաց (Յունաց՝ հրամայելով նոցա կեալ ըստ իւրեանց իրաւանց . և ազատ կացուցեալ զնոսա 'ի հարկաց՝ ասէր , թէ լան փրկութիւն (Յունաց՝ 'ի յետոյ Պարսից յանձնէալ զայս Կոստանդէ . Մինչ նա 'ի ճանապարհին էր՝ եւ ընդ առաջ նորա կին մի սնուն Աղա , որ էր մերձաւոր արեւնակից թաղաւորացն Ասորիացւոց . և լսօսեցեալ զարքայութիւն նախնեաց իւրոց՝ ինդրեաց օգնութիւն յարքայէ զարձուցանել ինքեան զայն . Այլ իբրև Աղեքսանդր ետնմա զայն ատէրութիւն , այնու սղորմութիւն կարի յոյժ գրաւեաց զսիրտ Ասորիացւոց . քանզի անյապաղ բնակիւք քաղաքոց առաքեալ առ նա զպսակս ոսկւոց 'ի ձեռն հրեշտակաց ուղղելոց առ նա՝ խոստանային ծառայել նմա .

Այս Աղեքսանդր մերձեալ առ քաղաքն զօրօք հանդերձ՝ սկիզբն սրբար պաշարմանն մեծաւ և զարհուրելի յարձակմամբ . Քանզի նախ փոփոխ աւաքմամբ զօրոց անդադար հարեալ զպարսպն՝ զաւուրս բաղումս անընդհատ խիզախեց 'ի մարտ . Այս յառաջ վարեալ զոմ ազգ մեքե

քենացից, և լցեալ զխրամս պաշտպանութի երկց
 էշ մեքենայից՝ սկսաւ հարկանել բարանօք և խոյ-
 իւք զաշտարակսն և զպարխալն՝ օր զնորօք: Աւ-
 կործանեալ զմասն ինչ՝ ՚ի խրամատս անդ մարտ
 սաստիկ եղեալ ընդդէմ լժ շնամեաց՝ լսնդրէք մի-
 ջամուխ լինել ՚ի քաղաքն: Այլ Սեմուիլն նախ
 զյարձակեալսն ՚ի վերաց պարսպին՝ զՍակե-
 դոնացիս, ունելով առ ինքն զօրս բաւական ՚ի
 պաշտպանութի, վասնէր զիւրաւ: և ապա յառաջ
 մատուցեալ զգործիս՝ առնելով մարտադրութիս
 սաստիկս գիշերայն՝ խարոյկ արկանէր ՚ի մեքենացս
 լժ շնամեաց:

Այսու եղանակաւ մինչ հանդէպ քաղաքին
 լինէին մեծամեծ մարտադրութիւնք, թէպէտ և
 Սակեդոնացիք քաջութի գերազանց էին քան զնա,
 սակայն Պարսիկք թուով և կարգաւ հզօրագոյնք
 էին: Օգնէին նոցա ՚ի պատերազմուես նոյնպէս
 և զօրք դասեալք ՚ի պարսկապս, որք արձակեալ
 ՚ի վերուստ զսրածայր նիզակս, զոմանս ՚ի թըշ-
 նամեաց շամիրէին, և զբազումս ևս կարեզէր
 խոյէին: Ի ձայնէ վողոց մարտիաց աղաղակ մեծ
 ելանէր յերկուց կողմանց. վասն զի զօրք տեսեալ
 զգործս քաջութի իւրեանց՝ բառնային զաղաղակ
 սերսխութի: Բանզի ոմանք ջանային զգորբոր-
 եալ բոցն մեքենայից շիջուցանել: Իսկ ոցլք մար-
 տուցեալ ընդ լժ շնամեաց՝ սաստկութի հարկանէին
 զնոսա: Բազումք ևս ՚ի տեղի կործանեալ պարս-
 պաց զառաւել ամրագոյնս կառուցանէին: Օրա-
 վաւք

վարք ընդ Մեծոֆնի կացեալ հանդէպ զօրաց՝
 խրախուսէին զնոսա, և վասն զործոց քաջութե
 պարգևս մեծամեծս խոստանային. ուստի ամենն
 քին առ հասարակ յաղթութե ցանկային. Սասն
 որոց և յայնժամ զովանս 'ի վերաւորաց՝ որք հա
 զիւ շնչին, հանին 'ի զօրաց. իսկ սյլք շուրջ
 պատեալ զմարմնովք մեռելոց՝ մարտ սաստիկ տային
 քնդդէմ թշնամեաց առ 'ի բառնալ զդիս և տա
 նել 'ի թաղել: Եւ զայլս՝ որք 'ի մեծամեծ վասն
 դաց անկան յերկիւղ՝ զօրավարք սկսան յորդորել
 և քաջալեբել: Աերջապէս առ դրան իսկ ոմանք
 'ի Մակեդոնացւոց, ընդ որս և Անուտոդոմէոս
 սցբ մեծահռչակ յոյժ՝ ելին 'ի կենաց: Երկու աշ
 տարակք հարթայատակ եղեն. և երկու պատ
 ուարք պարսպին՝ որ 'ի մէջ աշտարակացն՝ կործա
 նեցան, ուր ոմանք արբեալք 'ի զօրացն Պեր
 դիկկայ յարձակեցան վիշեբացն 'ի պարխոս սմբո
 ցին:

Եւ Սեմեոֆն զգացեալ զանկրթութի նոցին՝
 անկաւ 'ի վերայ նոցա, և գոչով բաղմուտ չէ զօրաց
 առաւելեալ քան զնոսա. զարհոց զնոսա 'ի վա
 իուստ՝ կոտորեալ զքաղուճս 'ի Մակեդոնացւոց:
 Իւայեալ զայս Մակեդոնացիք՝ գունդազունդ զի
 մեցին յօգնութի ընկերաց իւրեանց. և եղև մարտ
 սաստիկ: Իոցց յորժամ Աղեքսանդր զօրօք ոմամք
 երևեցաւ նոցա, Պարսիկք վախուցեալ 'ի քաղսրն՝
 ամբոցան անդէն: Աղեքսանդր արարեալ հաշտութի
 ինդրէր զիւրան՝ որք անկան յանդիման քաղսրի՝ զի

Թաղեսցէ : Ա՛գիալառսս և Ռ՛րասխիբուղոս Ա՛թե
 նադիբ՝ որք յայնմ ժամանակի ծառայելն Պարսից,
 ասելին՝ Թէ չէ՛ որժոն քաւ շտէ՛ն ու՛ն ՚ի Բողբու սա-
 կայն Սեմեոնի յաղաչանս արքային զԻջեալ՝ ետ
 զնոսա : Յետ այսորիկ մինչ զօրավարք Պարսից
 Խորհուրդ ասին՝ ՚ի միջի իւրեանց՝ Ա՛գիալառսս ետ
 զայս Խորհուրդ : Չէ՛ որժոն սողտել այն՝ զէ յեք
 սաման բողբուն ախտելին ճարնելայնն՝ ՚ի գերո-թի,
 այլ որք ե զօրավարայ լարձեալ զօրս արխմել զան-
 յինն ընդ լարն գո : Ի գրո-թի այլոց, ե յարձեալ ՚ի
 վերայ Ենամեաց :

Սեմեոնի տեւեալ ՚ի նմա զեռանդն մեծ առ
 յայտնու թի քաջութի իւրոց, և զանվեհերութի
 արտի, յուսացեալ ՚ի զօրութի նորա և ՚ի սաս-
 տիկ արու թի՝ հրամայեաց նմա առնել զոր ինչ և
 կամօցի : Առեալ նորա չ իւր զերկու հազար արս
 ՚ի վարձեալ զօրաց ընտրանօք, և տուեալ ոմնց
 ՚ի նոցանէ ջահս վառեալս՝ ամենեցուն միահա-
 զայն ետ հրաման կուռ գինու զինեալ՝ յարձա-
 կել ՚ի վերայ Թճնամեաց : Աւ բացեալ յանկար-
 ծակի զգրունս՝ ընդ ծագել արեաւ ել ՚ի քաղա-
 քէն՝ ընդ զօրացն, և հրամայեաց հուր արկանել
 ՚ի մեքենայնն, յորմէ իսկ և իսկ ցալացաւ բոց
 մեծ : Իսկ ընդ այլոց կարգաւ վառելոց յարձակե-
 ցաւ ՚ի վերայ այնոցիկ՝ որք փու-թային ՚ի պահ-
 պանութի մեքենայից Սակեդոնացւոց : Աղեքսանդր
 զգացեալ զայն՝ զառաջին զօրս Սակեդոնացւոց
 եզ յառաջոց կարգացն, զհետ արոց ՚ի կիր հառ
 վանս

վասն օգնականութեան անաջնոց՝ ՚ի պատուականաց
 իւրոց. իսկ յետ նոցա կացոյց պայնստիկ յերբորդ
 տեղւոջ, որք առաւել քան զամենեսին քաջագոյնք
 էին, Անքն ևս ղիմեալ բովանդակ զօրօք՝ յար-
 ձակեցաւ ՚ի վերայ թշնամեաց, որք առ ամբուե-
 կարգացն՝ անպարտելի համարէին: Այնմ միջոցի
 հրամայեաց ոմանց երթալ առ ՚ի շիջուցանել բզ-
 հրդեհն և բռնալ զմեքենայսն: Աւ ասա յսն-
 կարծակի յերկուց կողմանց ևս յարեաւ աղաղակ
 մեծ, և ՚ի ձայն վողոց սկսաւ մարտ անհնարինս
 Մինչ երկօրին զօրք ևս ՚ի գիւտ փառաց զամ զօ-
 բութիս իւրեանց ՚ի կիր առնուին, Մակեդոնացիք
 ոչ թողին արծարծել հրոյն, ՚ի պատերազմի
 անդ զօրք Ափիալտոսի յաղթ էին թշնամեաց. քան-
 զի գերազանցեալ նորա զօրութի զամենեքումք՝
 անխնայ հարկանէր որք միանգամ զգէմ ունիլ նմա
 ինդրէին: Աս՝ զի և կարգեալ զօրքն ՚ի նորա-
 կերտ պարսպի՝ անընդհատ արձակմամբ զինուց՝
 մնաս մեծ ՚ի նոսա գործէին. մասն զի կառուց-
 եալ էր ՚ի նմա աշտարակ բարձրութի չհարիւր
 կանգուն, յորում եղեալ էին բազում բաղասերք
 յորոց զտէգս և զնիզակս բազումս արձակէին: ՚ի
 Մակեդոնացեաց անկանէին բազումք, և ոմանք
 ևս ոչ կարելով կալ հակառակ տարափոց զինուցի
 յետս գառնային, նա՝ զի Մեմնոյն մեծաւ բազ-
 մութի զօրաց եկն յօգնութի. վասնորոյ և ինքն
 իսկ արքայն էր յերկմտութե. և արդէն իսկ պա-
 շարեալքն յաղթ էին նոցա. սլա ահա ՚ի մարտի
 անդ.

անդ անակնունելի իմն փոփոխութի լինէր :

Քանզի նախկին զօրք Մակեդոնացւոց՝ որք 'ի պատճառս ծերուէ հասակի իւրեանց՝ 'ի մարտն ժամանէին, այլ ծառայեալ նախ Փիլիպպոսի, 'ի բազում պատերազմունս ստացեալ էին զյաղթութի, յոյսմիկ իսկ ժամանակի զառաջին եռանդն զգային յանձինս իւրեանց, և զի էին նորտողւով քաջք, և փորձիւք 'ի մարտս զանցանէին զայլովք յոյժ յոյժ, սկսան նախատական բանիւք և կսկծեցուցիչ յանդիմանութի կշտամբել զերտասարդ զինաւորս՝ որք փորքոզութի իւրեանց տեղի տոյին 'ի պատերազմէ : Սորա փութանակի բողբեալ զգունդն վառեցան վահանք, և ելին լէդէմ՝ թշնամեաց, որք կարծէին՝ թէ արդէն իսկ յաղթեալ են նոցա : Ընդ խողխողեալ զճփիալտոս ընդ բազմաց՝ բռնադատէին զայլս տալ փախուստ 'ի քաղաքն : Մակեդոնացիք ևս խառն ընդ իսխատից, մանաւանդ զի՝ և հասանէր գիշերն՝ սարդեցան 'ի քաղաքն : այլ քանզի արքայն հրամայեաց տալ նշան դառնալ յետս, նմին իրի և նքդարձան 'ի բանակն : Յետ որոյ Մեմնոյն և այլ զօրավարք և նախարարք ժողովեալ՝ խորհեցան թողո՞ւ զքաղաքն, վասնորոյ և զբերդապահ գունդն հատընտիր արարեալ 'ի պատուականաց՝ մուծին յաճողն բաւական պատրաստութի պատերազմի : և ինքեանք առեալ զայլ ժողովուրդն ընչիւք նոցին հանդերձ՝ դիմեցին 'ի Ա՛վ :

Ընդ լուսանալ առաւօտուն Մղերքսանդր

զգացեալ զայնմանէ՝ քանզեաց դրադարն, իոկ
 զամբոցն պատեալ պարսպօք՝ պեղել եւ շուրջ զն
 վաւ գուռ մեծ: Եւ սյնորիկ բաժանեալ զզօրս
 իւր և տուեալ ՚ի ձեռս զօրաժարաց՝ հրամայեաց
 երթալ և նուաճել զշրջակաց ազգս, որք մարտ
 սաստիկ տուեալ փոյթեռանդն վրէժխնդրուեթ չ
 զամ՝ երկիր նոցին մինչև ՚ի մեծն Փախգիա հնա
 զանդեցուցին ընդ իշխանութիւն Միքսանդրի. և
 յերկրէ թշնամեաց կերակրէին զզօրս հացիւ:
 Միքսանդր անձամբ անձին զամ՝ ծովեղերեացն
 Մսիա մինչև ՚ի Ալիլիիա նուաճեալ ընդ բռամբ,
 զբազում քաղաքս էառ խաղաղութիւն. իսկ զանա
 ռիկ ամրոցս դրաւեաց բռնութեամբ: Եւ որոց առ
 միովն պատահեցաւ զարմանալի ինչ, որ բոս
 գերբնական գոյշն իւրոյ՝ դարձուցանէ յինչն զու
 շագրութի բնաւից:

՚ի հեռաւոր սահմանս Վիկիոյ բնակիկին յան
 մտոցց լերին միում ապառսժի՝ Մարմարիացիք:
 Սորա յորժամ Միքսանդր մերձեցե յերկիր իւր
 եանց, և անցանէր ընդ սյն, անկեալ ՚ի յեաին
 զօրս նորա՝ կոտորեցին զբազումս ՚ի նոցանէ, և
 ա՛ջ սակաւ մարդիկ և անասունս վարեցին ՚ի դե
 րութի: Սրտմտեալ ընդ այս յանդգնութի նոցա
 արքայն՝ եղ ՚ի մտի պաշարել զտեղին, ջանալով
 առնուլ զայն բռնութիւն: Ըստ արմարիացիք ա
 պա ինեալ յարիական քաջութիւն իւրեանց և յամ
 րութի վայրացն՝ զդէմ կալան նմա: Օտուութս
 երկուս ձգեալ ընդ երկարէր պաշարումն՝ անընդ
 հատ

Հատ պատերազմաւ, և ամենեցուն յայտնի էր՝
 թէ ո՛չ է թողլոց արքայն զտեղին առանց առ-
 ման. Աստուծոց և ծերագոյնքն՝ ՚ի ժողովրդոց
 խորհուրդ և տուն երիտասարդաց՝ թողեալ զայն
 պաշտպանութի՛ հաշտիլ ընդ արքայի. Այլ երե-
 նոքա ո՛չ հաճեցան ընդ ոցն, և բարւոք վարկան
 ընդ ազատութի՛ հայրենեաց մեռանիլ. յայնժամ՝
 յորդորեցին զնոսա՝ զի սպանեալ զորդիս, զկա-
 նոցս և զծերունիս, ինքեանք անձնապուրծ գերծ-
 ցին՝ ՚ի միջոյ պահապանաց՝ ՚ի մերձակաց լերինս,
 և այս խորհուրդ բարւոք թուեցաւ երիտասար-
 դաց. Աստուծոց և իսկ և իսկ եղև հասարակաց
 հաստատութի՛ զի իւրացանլիւր ոք ընդ ընտ-
 նեաց իւրոց համադամ խորտիօք և ըմպելեօք յա-
 գեալ և զուարթացեալ՝ անցուսցէ զայնոսիկ չա-
 բիս. Սակայն բարւոք թուեցաւ ոմանց երիտա-
 սարդաց, որոց թիւ էր վեցհարիւր. ՚ի սպանութի
 ընտանեաց տեղի տալ. այլ հուր արկեալ ՚ի տուն՝
 ելին արտաքս. և եղև տուն նոցա գերեզման ին-
 քեանց. Իսկ ինքեանք անցեալ ՚ի միջոց պաշտ-
 րողացն փախեան ՚ի մերձակաց լերինս.

ԳԼՈՒԽ ԶՈՐՐՈՐԴ՝

Յազատ պատերազմն՝ որ 'ի հզ Դարեհի և Արտա-
տանդի 'ի Ալեքիա, և յաշխարհի Սալդուստացոյ :

Մեմնօնն 'ի սկզբան մեծամեծ նախապատրաստութեանց
մեռանիս Խորհուրդ Դարեհի վասն պատերազմի . և պա-
տիժ Բարեղիմասի Ալեքնացոյ 'ի պատճառս հատարձա-
կութեան : Անաբան զըջումն Դարեհի . և ակամայ յաճ-
նստութիւն զօրավարութիւն , և թիւ զօրացն : Երկիւզ
Աղեքսանդրի 'ի Մեմնօնն . և վասնգաւոր հիւանդունիս
Փիլիպպոս բժիշկ ապարիւն զԱղեքսանդր և առնու մե-
ծամեծ պատիւս : Աղեքսանդր Անկեստոս զնի 'ի դիպա-
հօջ : Արշաւան թագաւորաց երկուստեք : Վարդապարտի
զօրաց Մակեդոնացոց . և մարտ ը Դարեհի 'ի Ալեքիա :
Ուրբաւթրոսի քաջութի : Փախուստ Վարսից , և հաշա-
կաւոր յաղթութիւն Մակեդոնացոց : Անուն զխորան
Դարեհի : Ալեքսի թշուստութեան կանանց գերերց :
'ի զոր Աղեքսանդր զհեռ մասնէ Դարեհի՝ որ փախ-
չեր : Որ մօրն Դարեհի . և բան Աղեքսանդրի առնա .
և զորովագթութիւն մեծ առ գերիս : Մարդասիրութեց
և բարերարութեանց գովեստ բարդատութեամբ անմա-
նից : Առաջագրութիւն Դարեհի անընդունելի լինին
Աղեքսանդրու . և նորանոր պատրաստութից պատերազմի :

Քարեհ արքայ Պարսից 'ի 3639. ասի ԹՆԻ
 առաքեալ գանձ բազում յոյժ առ Սեմ
 նովն՝ հրատարակեաց զնա գլխաւոր առաջնորդ հա-
 մակ զօրաց. Եւ նր գումարեալ վարձու զօր բա-
 զում յոյժ, և պատրաստեալ նաւահանդէս յե-
 բեքհարիւր նաւուց՝ անդուլ ջանայր 'ի մարտս,
 վասնորոյ միաւորեաց ընդ իւր զԲիթոս, նոյնպէս
 և անցեալ նաւահանդիսիւ 'ի Լեւորոս՝ գիւրաւ
 նուաճեաց զՍոտիս, զՍեթիմն, զԼյալիւսոս և
 զԵրես. Եւ զՍեթիլինէ՝ որ 'ի Լեւորոս, ո-
 ռոյճետեացն քաղաք էր մեծ և բազում պարէն
 գոյր 'ի նմա, մանաւանդ՝ զի և բնակու թի մեծ
 յոյժ էր 'ի քաղաքի սեղ, յետ ընդ երկար պա-
 շարման և մեծամեծ միասուց զօրաց իւրոց հազիւ
 մարթացաւ աւենուլ. Եւ իբրև լուր այսոցիկ յաղ-
 թու թեց տարածեցաւ՝ բազումք 'ի Արկադեան
 կղզեաց առաքեցին առնա դեպանա՝ Եւսմ' Ժու-
 մանակի լսելի լինէր և համբաւ ինչ՝ թէ Սեմ-
 նովն բովանդակ հանդիսիւ նաւու հանդերձեալ է
 յարձակիլ յԵրես. ուստի և քաղաքք՝ որ 'ի
 կղզուջ անդ՝ անկան յերկիւղ մեծ. և ամանք 'ի
 Եռնաց՝ յորս էին և Սպարտացիք, առեալ ըզ-
 կողմն Պարսից՝ եգին 'ի մտի իւրեանց յարուցա-
 նել շիտթ մեծ. Եւսս յանկոյց Սեմնովն գրա-
 զումս 'ի Եռնաց պարզեօք, զի նորա մի միայն
 ընդ Պարսից թաւոցին հաւատարիմ. Եւ մեծա-
 գործութեց նորա ոչ ներեաց նախասահմանութիւն
 տե

տեւել ընդերկար. քանզի հիւանդացեալ անբու-
 տեւի իմն ցաւօք՝ մեռաւ:

Մահաւա՛ք նորին իւրք՝ Վարեհի սկսան տկա-
 բանալ. քանզի յուսայր արքայն՝ եթէ համակ պա-
 տերազմ անցցէ յՎսիոց յԱւրոպիա. Այլ լուեալ
 գմահուանէ Սեմեոնի՛ն՝ ժողովեաց առ ինքն զբա-
 բեկամս իւր, և եզ առաջն նոցա խորհել՝ թէ
 որդեօս ընկերոց Սեմեոնի՛ն որտն իցէ զբոս հանդերձ
 եթէ ինչեան որոյն երկու անոք և զփոքն ասոն-
 թորեթօտութի՛ն դառերուզէս ընդ Սալիդոնացոց:
 (Յայնժամ ամսնք խորհուրդ ետուն՝ ինքնն արքայի
 խաղալ, ամուկ ասեան զբոս Պարից աստաւել ետանդեմ
 ճարտիշին յայնժամ. Այլ Վարեղ իմոս Աթեհայի՛ն
 քաջութիւն և կրթութիւն զորաւարութենն գերա-
 հոլակ, որ գողով ՚ի ծառայութե Փիլիպպոսի՛ն
 ՚ի գործս նորա էր առաջին և ընտիր խորհրդա-
 կան, ասէ ց՛Վարեհ. ընդ որտն անընթացաբար
 յանձն ասել թողդի զԼագոսօտութենն, այլ պարտե-
 թեղ նստել յԱլմեա և իստաւարել զայն, ինչ ՚ի պա-
 տերազմ ՚ի րեղե յո աստաւել զայն ընտիր և փոքն
 սողութեմս: Այլ ընդ նմին հաստատէր՝ թէ
 հարեւրազար գորք, յորոց զերիր մասն հնար է
 վարձել յՎսիա, վասն սցսորիկ առաջադրութենն
 շատ են. և խոստանայր իսկ փոյթեաանդն աւար-
 տել զնոմ՝ յոր ինչ միանգամ ձեռն արկանիցի:

Վ սկզբան անդ փոքրմիւս և ս արքայն զե-
 ջանէր ՚ի բանս նորա, այլ յորժամ բարեկամք
 նորա ընդդէմ կացին այնմ սաստկապէս, և ՚ի կաս

կամանս արհիւն զՔարիդիմոս՝ արպէս թէ զն այն
 միացն խնդրէ զգորաւարութիւն Պարսից 'ի ձեռս
 բերել, զի նուաճեսցէ զՊարսիկս ընդ իշխանութիւն
 Մակեդոնացւոց, Քարիդիմոս զլարեալ ընդ այն՝
 սկսաւ կշտամբել զվնճերուսութի նոցին: (Հայս-
 մանէ ցասուցեալ արքայն՝ արամսեցաւ յոյժ յոյժ,
 և քանզի բարկութիւն ոչ հայի յայն՝ որ ինչ ք
 օգուտ, զմանորոց և Պարսիկս հրամայեաց զինս-
 կրաց ըստ օրինացն Պարսից դատեալ անել զնա
 և պատուհասել: Աւ մինչ տանելն զնա 'ի տե-
 դին պատճոց՝ ասէր բարձրաձայն. Եւ իոյն զըզուոյն
 ընդ այս արոյն, և հայեցեալ 'ի իրոսոս Եգիպտոս
 քոնէնն իրոյ՝ ասցէ զբռնանոր պատուհաս զան
 այսորի՛ն արոյաբար պտէրոյ: Աւ այսու եղանակաւ
 էաւ վախճան Քարիդիմոս, զրկել 'ի մեծ յուսոյ՝
 տգատութիւն բերանց իւրոց:

Իբրև զիջաւ արքայն 'ի բարկութիւն՝ սկսաւ
 զըջալ. և կշտամբէր զանձն իբր զամարգի յան-
 ցանաւոր. և թէպէտ և անէր զիշխանութիւն
 Թագաւորութիւն, սակայն չէր 'ի կարողութիւն դար
 ձուցանել զնա յետս: Աւ այնուհետև զմտաւ
 անեալ զքաջութի Մակեդոնացւոց և զանպար-
 տելի արութիս Ալեքսանդրի, սկսաւ խնդրել
 զոր փոխանակ Մեմոնիսի, որում տացէ զգորաւա-
 րութիւն: Իսցց ոչ գտեալ զայնպիսի որ՝ բունս
 գատեցաւ արկանել զանձն 'ի վտանգ վն փոկութի
 Թագաւորութենն, վամորոց և հրամայեաց յամ
 կողմանց ժողովել զօրաց 'ի Եգիպտոս: Եպս ըստ

բեալ 'ի բարեկամաց իւրոց և յազգականաց զյար
մուրաւորս՝ ոմանց յանձն արար զկառավարութիւն
նախարարութեաց թագաւորութեւն իւրոց, և ոմանց
հրամայեաց զալ Է իւր 'ի պատերազմ: Աւերբե
կ հաս պոպմանեալ ժամանակ չուելոց՝ ամենեքին
ուս. հասարակ ժողովեցան 'ի Ռարիլոն: Ընդ հան
զէս սրբաբեալ զօրաց՝ գտան շրեքհարիւր հազար
հեանակք, և հարիւր հազար հեծեալք: Այսու
յողն խոս վր և բազմութիւ զօրութիւն ելեալ 'ի
Ռարիլոնէ՝ չուեաց 'ի Ալիկիա, ունելով Է իւր
զկին և զօրդիս, ք' զերկուս գտաերս, և շուսար
օք:

Յայնժամամանակի՝ մինչ Աղեքսանդր յայնո
սիկ կողմանս դեզերէր՝ տակաւին սա. կենդանութիւն
Սեմնովի, շուեալ՝ եթէ: Սեմնովի կառ զԲրիսս
և զքաղաքսն Ասորոսի և զՍիախիսնէ, և լծէ
հանդերձեալ է երեքհարիւր ցահանաւուք յարձա
կիլ Ալեքիա, և ես՝ թէ բազումք 'ի Յունաց
կամին դաւաձանել, խոսովեցաւ յանձն իւր, այլ
իրբեկ էսա զլուր մահաւան Սեմնովի՝ ազատե
ցաւ 'ի վարանմանց: Սակայն ոչ յետ բազմաց ինչ
աւուրց այնոցիկ անկաւ 'ի հիւանդութիւ մեծ, և
'ի ճանրադին ակարութեան անդ կոչեաց տախնքն
զբժիշկս: Աւերբեկ ոչ համարձակեցաւ ոք մեր
ձենալ յայն վասնդաւոր ախտ, բժիշկ ոմն 'ի
քաղաքին Ահարնանիոց Փիլիպպոս անուն, այր
կիրթ 'ի բժշկուեմ և անվհհեր և ճարտար՝ խոս
տացաւ ազատել զնա յախտէ անտի: Սիս յաձն
արար

արար զինքն Ղըքսանդր յօժարակամ, մանաւանդ վասն այն՝ զի լուր էառ՝ թէ Վարեհ ելեալ 'ի Վարիսնէ՝ խաղոց յառաջ, Վճիշկն այն օգնուի բնութեմբ հիւանդին, և իւրով ճարտարութիւն փութապէս առողջացոյց զՂըքսանդր 'ի յիւանդութանտի օժանդակութիւն զեղոց: Իւրեւ ետես Ղըքսանդր՝ եթէ վրկեցան կեանք իւր յայն անգերն վասնգէ 'ի վեր քան զակնկալութիւն իւր, պարզեւեաց նմա զքննոցս մեծալեծս. և էառ զ'առ 'ի թիւ հաւատարիմ բարեկամաց իւրոց:

Յայնմ ժամանակի մայրն Ղըքսանդրի գրեաց առնա բազում ինչ յօգուտ նորա, և մանաւանդ՝ զի զպոչ Էջի յՂըքսանդրէ որդւոյ յինկեստեաց. որ էր սյր քաջ, ազնուաբարոց և փի 'ի բարեկամաց Ղըքսանդրի, և գոլով փլշտ առ նմա՝ ցուցեալ էր նմա հաւատարմութիւն մեծ: Եւ յառ քան Ուիմպիապոս 'ի կասկածանս էարկ զՂըքսանդր, և իւրեւ զայլ ևս համբաւ վասն անհաւատարմութեմ նորա էառ ինքն, հրամայեաց ունիլ զնա և գնել 'ի դիպահոջ՝ մինչև 'ի քննութիւն իրացն:

Յետ այսորիկ իւրեւ ազգ եղև Ղըքսանդրութեմ Վարեհ մերձ է առ նա, առարեաց յառաջ զՊարմենիոսն զօրօք՝ ունիլ զանճուկ անցաս և կեալ վարվաղակի՝ վանեաց զբարբարոսս՝ որք հարեալ էին գրանակ իւրեանց անդ, և տիրեաց կրճիցն այնոցիկ: Վարեհ կամեալ թեթեւագուցանել զպարտազինութիւն իւր՝ զճանրութիւն և զլորտ անյարմարս 'ի ստատեալմ եթող 'ի Վամասկոս 'ի

'ի քաղաք Ասորաց։ Ասոր առեալ նորա՝ եթէ
 Աղեքսանդր զգժուարին տեղիս յառաջագոյն կա-
 լաւ, համարեցաւ՝ եթէ 'ի դիւրինս ե՛ 'ի հարթս
 ո՛չ համարձակեցի մտանել ընդ նմա՝ 'ի մարտ,
 վասնորոյ հորդան ետ զօրաց իւրոց 'ի վերաց նր։
 Ինակիչք այնոցիկ կողմանց՝ ընդ որս անցանէր
 Աղեքսանդր՝ անգոսնեալ զսակաւաթիւ զօրս Սա-
 կեդոնացուց, և զարհուրեալ՝ 'ի մերձենալոց
 քաղմամբս զօրաց՝ Վարեհի, նախամեծար վարկան
 զՎարեհ՝ քան զԱղեքսանդր։ վասնորոյ և միաւո-
 րեցան ընդ Պարսից, և յօժարութիւն ապին նոցա
 պաշար և պարէն զօրաց, և զայլ հարկաւոր պի-
 տոցս նոցա, ինչ ո՛չ զմտաւ անեալ՝ եթէ յաղթե-
 լոց են Սակեդոնացիք։ (Հայնմ ժամանակի Աղեք-
 սանդր յերկիւղ անեալ զԼսս՝ (զոր ոճանս հաս-
 ցին Սիս, և այլ՝ Աշյոս չա՛մ Փայազ,) պատ-
 սեական քաղաք Վիլիկիոյ՝ էառ զոցն։ Լայա յազդ-
 արարութի դիտաց ծանուցեալ՝ եթէ Պարսիք
 երեսուն վարսախօք հեռի են 'ի նցի, և Վարեհ
 մերձենաց սա նոսա զօրօք՝ զարհուրելի իմն եզա-
 նակաւ վառելովք, համարեցաւ՝ եթէ դիք ետուն
 նմա զոցն առիթ, զի յաղթութի միոց պատերազ-
 մի նուաճեցէ զիշխանութի Պարսից։ Վասնորոյ
 և յարմարագոյն յորդորակաւ խրախուսեաց զզօրս
 իւր 'ի մարտ՝ զորիչ կախեալ էր այն գործ մեծ։

Ըսնուհետեւ զհետեակս և զհեծնլս պատեալ
 յիւրաքան իւր տեղիս՝ եհան յառաջ զհեծելա-
 զօրն, և հրամայեաց ստանաւորաց կալ՝ 'ի յետուսս

արատրատտ յօգնուիթի: Ինքն առաջնորդեալ աջ
 թեւոյ բանակին՝ ընտիր արուձիգութեալ խաղաց ընդ
 առաջ լծ շնամեաց: (Յասեակ թեւն էր հեծելագորն
 ինկտաղացաց գերազանցեալ քաջութիւն և հոչա-
 կեալ կրթութիւն պատերազմի առաւելքան զու-
 մենեսին: Աւելեւ իրրեւ մերձեցան առ միմեանս
 նեւաձիգ մի՝ ահա որպէս անձրեւ յորդ տեղալ
 սկսան յիջեարս զգէնս, մինչ զի ՚ի թանձրութիւն
 անտի հարեալ ընդ միմեանս զէնքն՝ տկարացուցա-
 նէին գոաստկութիւն հարուածոցն: Իրրեւ տուաւ
 նոցա ՚ի ձայն փողոյ նշան պատերազմի, Սակեգո-
 նացիք բարձին զաղաղակ մեծ և զարհուրելի. և
 յորժամ ՚ի մուս կողմանէ ևս սկսան նսզին ձայ-
 նիւ պատասխանել յարձակոյքն լսելի լինէին ՚ի
 լեռնափայր սահմանոցն բոլորովին: Այլ աղաղակ
 Պարսից էր առաւել մեծ և թանձր, քանզի հինգ
 հարիւր հազար արք ՚ի միասին գոչէին: Աւել-
 սանդր յածեալ զաչս իւր արք անդր՝ խնդրէր ըզ
 թարեհ. և իրրեւ ետես զնա՝ իսկ և իսկ հաս-
 ընտիր հեծելովք յարձակեցաւ ՚ի վերայ, ոչ ար-
 քան կամելով յաղժել Պարսից, որքան անձամբ
 անձին ստանալ զյաղթութիւն: (Յայնմ միջոցի և
 բոլորմանակ հեծելագորն մտանէր ՚ի պատերազմ. և
 լինէր անդ արիւնհեղութի մեծ:

Սակայն կեղահարծ քաջութիւն պատերազմոցաց
 վասն յաղթանակին՝ մինչ կամ յոյս կոյս և կամ
 յոյն խոնարհէր, առ ժամանակ ինչ բռնադատէր
 կասկածիլ քանզի ոչ ոք չէր զգէն իւր ՚ի գերեւ

զի յայնֆիկ խուռն բազմութեւն տաւորեք նպաստակն էր կշռակի: Ասանորց և բազումք յայտանկանէին վերաւորք: և բազում պնէր՝ զի մինչև 'ի սպառեւ շնոյն պատերազմեալ, յառաջ քան զանկանիւն 'ի քաջութէ՛ն՝ ելանէին 'ի կենաց: Օրաւարք պաշտպանեալ զըօրականս՝ խրախուսէին գոտակահաս արինակաւ իւրեանց 'ի գոծ քաջութեւն: Այդ էր անտանեւ զաղեաալի վերս և խոցուածս, և մեծամեծ յամառութիւն առ ընդունելութի յաղթութեւն:

Ովք սաթրոս Պարսիկ եղբայր Ղարեհի՛ն՝ որ առ քաջութեւն իւրոյ ստացեալ էր զգոյնեա մեծ, տեսեալ՝ եթէ Ղղեքսանդր սաստկապէս անկաւ 'ի վերայ Ղարեհի, եդ 'ի միտս արկանել զանձն լէնովին վասնդաւ՝ յորում գոտանէր եղբայր իւր: Այդ և ընակը հեծելովք՝ զորս յականէ անուանէ կոչեաց 'ի բովանդակ գնդաց իւրոց, յաւձակեցաւ 'ի վերայ զարօց՝ որք լէ Ղղեքսանդրու էին: Եւ զի յուսացր՝ թէ սէր նորա որ առ եղբայրն՝ տայէ նմա փառս առաւել քան զամենեսին, պահ պանէր զքառաձիգ կուսն Ղարեհի, և հնարիւք և քաջութի մարտուցեալ ընդդէմ թշնամեաց՝ ըզբազումս առ ետեղը դիւթաւալ յերկիր հարստէր: Եւ քանզի Մակեդոնացիք՝ որ ընդ Ղղեքսանդրի էին՝ սչինչ ընդհատ էին քաջութի քան զայլս, վասնորոց և 'ի թարթել ահան մեծամեծ կոյտք գիոց շուրջ զկառօքն Ղարեհի դիզան: Որովհետեւ տմ որք ցանկացր սպանանել զարքայն:

Քանորոյ և յերկուց կողմանց անվեհեր պատե-
 րազնէն . (Յոյսմիկ պատերազմի բազումք 'ի գըլ-
 խաւոր զօրսպետաց Պարսից կօրեան . 'ի մէջ ո-
 բոց էին՝ Անտիքսիոս , Բեոզմիրոս , և նախարարն
 Լիզիպատացոց՝ Տասիարոս . Սմին նման և 'ի Սա-
 կեդոնացւոց անտի բազումք կոտորեցան . նա՛ զի
 և Ալեքսանդր իսկ դուրով պաշարեալ 'ի Թշնա-
 մեաց՝ վերս ընկալաւ յազդը իւր .

Լիբիւլարք՝ որք լծեալ էին 'ի կռու Պա-
 րեհի՛ վերաւորեալ , և շրտուցեալ 'ի դիոց մե-
 սելոց՝ որ շուրջ զիւրեամբք անկեալ էին , տրդարե-
 ունէին փախուցանել զարքայն 'ի մէջ բանակի
 Թշնամեաց , եթէ չէր բռնադատեալ նր 'ի հար-
 կէ , և կալեալ զսանձից երիւարացն . ստիպեալ
 նոյնիւր զմեծուծի իւր և զօրեմնս՝ նախադրեալս
 Թակաւորոց Պարսից՝ զեղծանել . (Յոյսմ միջոցի
 սմին նմա ծառայք նորս գտլ կռու . և 'ի մա-
 մու անցանելոց նորս 'ի միոյ 'ի մուսն՝ լինէր
 խոռովուծի մեծ . մինչդի և ինքն Պարեհ՝ իբր
 Թշնամեաց՝ կողք նոցա հակառակ՝ 'ի մեծ երկիւ-
 ղէն . Պարսիք Ծանսեալ զարքայն իւրեանց պակու-
 ցեալ , փուծանակի դարձան ամենեքին 'ի փա-
 խոււտ . Ըլ զի հարկ էր նոցա ը նեղագոցն անցա
 և հիրճս փախչիլ , 'ի խաան անդ զմիւրեամբք ան-
 կեալ՝ յերկիր գլորէին , և առ ոտն կոխէին . և
 ոցնուհետե բազումք ո՛չ ևս 'ի Թշնամեաց կորն-
 չէին . քանզի Թաւաղլոր խաղային՝ ոմանք անդէն ,
 և ոմանք սուսերամերկ . և բազումք ևս զսուսերս
 իւր

իւրեանց սոցքան պահէ ի մերի 'ի պատենից ,
 մինչև ընկերք իւրեանց կարեւոր խոցէ ին նորք :

(Յուրմբ ևս լքեալ զսանձս երկվարաց 'ի
 հարթս ճանապարհաց' 'ի զանազան կողմանս ար-
 շաւեալ ' առ դաշնակից քաղաքս անապարհին :
 Յայնմ միջոցի փոզանգն Սահեդանեան և հե-
 տեակք Պարսից կոչին սահալիկ ինչ 'ի կարգի-
 բոցց յեա խորտակման հեծելաշորուն ' իբրև
 հնչեաց համբուն թէ սկիզբն եղև յազթուլթն ,
 բարբառոսն ան նոյն հետոցն 'ի փախուստ փու-
 թացան : Եւ քանզի նաքա ևս ընդ ոցն անձուկ
 ճանապարհս փախչէին , վասնորոյ և 'ի դոյզն
 ինչ ժամու ծածկեցան հողիտք և ծերայք լեւանց
 գիւղք մեռելոց , սլլ օգնուլթն գիշերոյն ' որ ե-
 հաս ' Պարսիկք 'ի զանազան կողմանս ջրուեցան
 անարգել : Սահեդանացիք թողեալ զփախստեացան
 դարձան կողոպտել զաւար անկելոցն . ժողովեցան
 մանաւանդ առ վրանն արքայի , վասն զի 'ի նմա
 քաղուլ ինչ անգրեա գառնէր : Ուստի և ոչ միայն
 'ի աազաւարի անդ արքայի ' սահի , արծաթ , և
 մեծագին զգետոք յաւարի առան յոցիկ ինչք բա-
 ժեկասոց արքայի , ազգականաց և զօրտպեաց ' կո-
 զպտեցան անդ :

Սասն զի ոչ միայն 'ի առնէն արքունի ,
 սլլև կանայք մերձուոր ազգականաց նորս սահե-
 զոճ կառօք ' ըստ ունայն սովորուլթն Պարսից ' ե-
 կին 'ի պատերազմ ընդ արանց իւրեանց . և իւրա-
 ջանչիւք զք 'ի նոցանէ ըստ մեծի հարստուլթն և

չոսյլուծէ զբազում ինչ 'ի հաղուադուա իրաց
 ածեալ էր ընդ իւր. Վաննի՞ խղճալի եղև վիճակ
 նոցա՝ յորժամ վարեցան 'ի գերուծի: Աստուծոյ
 որք յառաջ 'ի մեծաշուք կառս ամբարձեալ (պու
 ջէ թէ՞ և այն ևս չէ՞ր նոցա սցնչալի անդորր,)
 ոչ ցուցանէին ինչ 'ի մարմնոյ իւրեանց մերկ,
 յայնժամ գոլով ծածկեալ հնոտի ձորձ վք՝ ար
 տասուռք փեռեկոտեալ զնոսա՝ փախչէին 'ի խորա
 նայ, և զգիս իւրեանց օգնուծի կոչելով՝ անկա
 յէին յոսս յազթահանայ: Ամանք և սպողոթուն
 ձեռամբ զգարդս յանձնէ 'ի բայ հատեալ՝ հերար
 ձակ և գիտատուն ընդ դժուարին ճանապարհան
 վաղէին, և ժողովեալ 'ի միասին՝ խնդրէին զօգ
 նուծի յայնմանէ՝ որ կարտ էր ողորմուև սյլոց:

Այլ զինուորք զոմանս կալեալ զհերաց ընդ
 քարչ տանէին, և զոմանց ծուռատեալ զձորձս՝
 մերկանդաւ սպանանէին՝ հարկանելով զեղիելիս
 փայտիք նիզակաց, և զաւ՝ ազգ եղեռնուծեց՝
 թոյլտուուծք նախասահմանուծէ՝ գործէին 'ի
 վերայ գերամեծար պատուականայն Պարսից, և չ
 ամ Ծհ հռչակելոց: Սակայն գորովասիրտքն 'ի
 Սակեդոնացոց հայելով յայն փոփոխուծի բաղ
 զին՝ շարժէին 'ի կարեկցուծի, և ցաւակից լի
 նէին թշուառուծեց նոցա, յորոց՝ սիրելիքն և
 քան զամ ինչ պատուականագոյնքն հեռի էին,
 և օտարքն և ատելիքն՝ մերձ, նա՝ զի և 'ի
 թշուառ և յանարգ գերուծի էին անկեալ: Յու
 աւել արտօսք և 'ի կարեկցուծի բերէին զա

առջիկայսն՝ Մայրն՝ Վարեհի, Սինն, Երկու
Վասերքն չափահասակք, և Որդին՝ ի մատաղ
մանկութե, քանզի փոփոխութի բաղդին, և մե-
ծութի յեղակարծ թշուառութեց նոցա՝ գոլով
առաջի աչաց, իրաւամբ բռնադատէին զտեսող
կարեկից գտանել տարաբառովի վիճակի նոցա:

Ոչ գոյր լուր ինչ զՎարեհէ՝ թէ մեռեալ
իցէ արդեօք, եթէ կենդանի: Մանաւանդ տեսա-
նէին՝ զի գօրքն գերեհին՝ զորս ոչ ճանաչէին, և
տնդիտութի բաղում՝ անկարգութիւնս առնէին:
Չվրանն արքայի կողոպտէին: և զրեթէ զբովան-
դակն Մտիա յաճուրդ վաճառէին: Անանց նա-
խարարաց որք անկեալ ՚ի ծունկս խնդրէին զօգ-
նութի ՚ի թագուհեաց, ոչ միայն ոչ կարէին առ-
նել զայն, այլև ներհակ այնմ՝ ինքեանք ինդրե-
ին առ ՚ի նոցանէ զդիւրութի թշուառութեանց
իւրեանց: Ծառայք Մղեքսանդրի գրաւեալ
գաղաւաքն Վարեհի՝ գրաղանիս և զտեղանս՝ զորս
ի կիբ առնոյր Վարեհ՝ պատրաստէին, և վա-
ռեալ զբաղում ջահս՝ սպասէին արքայի՝ զի դաք
ձեալ ՚ի հալածանացն՝ մոցէ ՚ի նոցն՝ որ կաղ-
մեալ էր համակ իւրովք սպասուք, զի լո այնմ
բարեբառովի նշանի՝ առցէ ընդ իւրով իշխա-
նութի զբովանդակն Մտիա:

Յայնմ պատերազմի ՚ի բանակէն Պարսից՝
անկանէին ՚ի հետեակացն հարկւր և քան հա-
զար արք: Իսկ ՚ի հեծելոցն՝ տասն հազարք:
ԸՆԸ ՚ի Մակեդոնացւոց անտի մեռան երեք հա-
ցիւր

բիւր արք ասանաւորք, և հարիւր յիսուէն հեծեալք,
 Եւ այսպէս կատարեցաւ պատերազմն, որ խմբա-
 ցաւ 'ի Սիւրիկիա: Իսկ Վարեհ գոլով խորտակ-
 եալ համակ զօրօք հանդերձ՝ ածապարեաց 'ի փա-
 խուսոյ, և առեալ զերիվարս կորի պատուականա-
 քոցն՝ փոխչէր անճնարին արագուծք, կամելով
 զերձանիլ 'ի ձեռաց Մշեքսանդրու, և հասանել
 'ի մերին նախարարուծիս Յհին իւրոց: Այնպէս
 և Մշեքսանդր բորբոքեալ ցանկուծք ձերբակալ
 տանելոյ զնա՝ ընդ մերձաւոր և ընդ ընտիր հեծե-
 լոց զհետ պնդեալ փախստեից՝ կամէր ժամանել
 առ նոսա: և անցեալ զերկերիւր փարսախ՝ դար-
 ձաւ 'ի բանակն 'ի հասարակ գիշերի, ուր գոլով
 ծանրացեալ 'ի մեծամեծ աշխատուեց՝ եղ 'ի փոս
 դադար տալ անձին, և անգործացունել զմար-
 մինն բաղանօք, և ոչի առնուլ կերակրովք:

Յայնմ միջոցի եհաս սմն 'ի Պարսից առ-
 մայրն Վարեհի, և յայտնեաց՝ թէ Մշեքսանդր
 դարձաւ 'ի հալածելոյ զՎարեհ կողոպտեալ 'ի
 նմանէ զիրս պատուականս: Մտեալ զայս եղիկի
 լուր Վշխայն՝ հանդերձ համակ գերեօք՝ բարձին
 կական դառնաղէտ, զոր իբրև լուաւ արքայն՝ ա-
 ռաքեաց անդր զոմն 'ի մերձաւոր նախարարաց իւրոց
 զԼէոննադոս, ազատել զնոսա 'ի տարապարտ եր-
 կիւղէ: և միսիծարել զՍիւրիգաւնրս զմայր Վա-
 րեհի՝ յայտնելով՝ թէ Վարեհ սախախն քնդանի
 ե: և Աղբաւանդր ըստնախն արքանաւորսն ձոյս
 օձի լորել ընդ նոսա, և 'ի լուրն անգր հասարակել

գործով զբն իւր : Ղեբրեսւլքն այնորիկ՝ առեալ
 զայն մեծ և զանակնունելի աւետիս, ո՛չ այլ ինչ
 համարելն զՂեբքսանդր, եթէ ո՛չ՝ ան, և զար-
 տար իւրեանց դադարեցուցանելն :

Ընդ այդն առաւօտաւ արքայն Ղեբքսանդր
 առեալ ընդ իւր զբարեկամն իւր զԻփեստիոյն՝
 զոր սիրելն յոյժ, գնաց յայցելութ իւն գերեայն
 արքայի : Աւքանդի նաքս կարի յոյժ նմանք էին
 լրերաց : նա՛ զի Իփեստիոյն փորը մի գեղեցիկ
 ևս էր տեսեալսն, և հասակաւ բարձր քան զՂե-
 քսանդր, Սեսիգամբրս համարեալ զնա արքայ՝
 սնկաւ յերկիր առնջի նորա քայց իրրե ցուցին
 զՂեբքսանդր նշանայի և բանիւ՝ որք անդն կային,
 զամթի հարեալ ՚ի վրիպանաց իւրոց, դարձաւ և
 երկիր եպագ Ղեբքսանդրու, զոր յարուցեալ Ղե-
 քսանդրի՝ ասէ, Սոյնն՝ շէ ինչ թոյն, ասելի ե
 նաւ : Աղիսանդր է : Աւստու քաջաւարուք՝ որով
 զկին շովահասակ՝ մայր անուանեաց, և քոյց յայտ-
 նապէս՝ թէ որդիսն ոգոյնսն լինելոց եր ՚ի նաւ
 և խոտացեալ նմա՝ թէ լինելոց է նա ինչեան ճայթ
 էրէրորտ, անյապաղ կատարեաց գործով զայն՝ զոր
 սիրեաց բանիւ :

Վանդի իսկ և իսկ զարդարեաց զնա արքե-
 նի զարդուք, և զառաջին մեծարանս վայելչական
 յարդութ դարձոյց նմա, զոր ինչ ունէր նա ՚ի
 Ղարեհէ՝ ետ վերստին ՚ի նա, ո՛չինչ ընդհատ
 քան զայնտիկ յաւելեալ և յիւրոց : խոտա-
 ցաւ նոյնպէս և զսոսանոթնի տղոցոց Կոգու ո՛չ

այլ-զի, այլ որդէս հայր. եւ զորդին անոցանել ին-
 ՚ն զի-ք որդի. և արժանացոցանել զնա արքայ-յան
 պարտո-ոյ: Այնժամ կոչեալ զնա առ ինքն՝ համ-
 ք ւ բեաց. և տեսեալ զի հայի ՚ի նա համարձակի և
 ոչ ցուցանէ նշան ինչ երկիր զի, դարձաւ առ Ի-
 սրայիս իսկ և ասէ ցնա, զի որդի այս ճանոցն ոչ ը-
 որոց հասցի ի-բոյ՝ է աներիւն, և Բ-զօս ասու-
 ւել ասն զհայր ի-ք: Խոստայաւ նոյնպէս որհել զին
 ՚ի-բեհի, զի շոնի: Ինչ Երեմիայի յասուին արքայ-
 այնն Բեթ-շո-ս պարտո-ոյ:

Խօսեցաւ և այլևս բազում բանս լի յու-
 ասորական խոստմամբ և քաղաքավարուք, մինչ
 զի ՚ի մեծ և յանակնունելի ինչուէն հարան յար-
 տասուս: Ի վերջ բան զամենայն կալաւ զձեռանէ
 նոցա աջովն, և մի թարեաց զնոսա: Աւստի՝ ոչ
 միայն այնորիկ, որոց զայնսորիկ բարերարութիւ
 ասանէր՝ մեծաւ գովարանութիւ փառաւորելին զնա,
 այլ և այնորիկ՝ որք ընդ նմա յնմ միջոնս լինելին՝
 զանբազդաս նորին զողորմութիւ, և զատրկամե-
 ծար հեզուելին բարձրաբարբառ բարեբանէ ին:

Այլ էս ՚ի Բ-զոս և ՚ի Գերազանց Գործոց
 Ազգի՝ անորոս ոչ գոանէ՛ս մի ի արժանապար պար-
 ճա-թեան՝ ասն զայս, լասն զի՝ զասո-ճն բազարոց
 զԲ-բեթ-սա-փիլ պարտաւոր-նս, և զն՝ ինչ՝ որ ՚ի հար-
 փէ անցանէ յաջողութիւ, ասուել Երեմիայի Բարդի,
 Թան բազար-թեան յին արժան է հարգիան գրել: Այլ զ
 զորոց Գորովութեան աս յալ-թեան և իշտաս-
 ճանսն, ասելու զսփ ՚ի յեաս ի-թեանց զի ձեան-թե

Գաղափարէալ, իտայէլէ՛ր ասլ Տի Տիայն հանձարելըտ-լէ՛ր: Վրանչի
 Բաղաճա՛ր ՚ի յեան ասելալ զ՛լայնելըտ-լէ՛րս Բաղըն՛ Բարձ
 բաճախն յերջանիտ-լէ՛ր, և հպարտացելալ Բարեբե՛ղըր Գոր-
 ծովն՝ զհասարակ յիտըտ-լէ՛ր ճարտիան ճառանան: Տե՛սանէ՛ր
 և Տե՛ս զԲաղաճա՛ս որք ո՛չ իարենի ասնիլ յտղոլո-լէ՛ր Բաղ-
 դին՝ իԲրե՛ ծանրագոյն ինի Բե՛տին: Ա՛սանորոյ և Բե՛տեթ
 Աղը՛րասանդը Բաղ՛ջօք յասաջ է՛ քան զՏե՛զ, սոյնս զճճա՛-
 ցիտն փառասորո-լէ՛ր, և զարժանաւոր է՛րոց սաստի՛նս-լէ՛ց
 Գողթնոթ արժան է՛ ընդունել յազգէ՛ յազգ:

Վարեհ՛ զխախուցեալ ՚ի Վարելոն՛ ժողովեաց
 զմնացորդս զօրաց իւրոց բեկեղոց՛ ՚ի պատերազ-
 մին՝ որ ՚ի Արլիկիա. և թէ՛ պէտա կրեալ էր զմե-
 ծամեծ տարարաղղութիս, սակացն ո՛չ լքաւ, 3
 սյլ առաքեալ թուղթ առ Վըրքսանդը՛ խորհուրդ
 ետ նմա ո՛չ ճառանալ յերջանիտ-լէ՛ր՝ ելե՛կ ճարդ է,
 և ասելալ զ՛նոնչ Տե՛ծ՝ ասնել փոխանայն-լէ՛ր, ի՛մա Լա-
 ես՝ աղաթո-լէ՛ր Գեթեաց, և բաց յայնցանէ տայր
 նմա զտո՛վ երկիրս և զքաղաքս Վսիոց՛ մինչև ՚ի
 գեան Վսիո, եթէ՛ հաճիրացի լինել բարեկամ,
 քան թ՛ շնամի: Վըրքսանդը ժողովեալ զբարե-
 կամս, և գաղեալ զիսկահանն նամակ Վարեհի,
 հրամայեաց ընթեռնուլ զսյլ թուղթ՝ զոր իւր
 էր յօրինեալ յօգուտ ինքեան: Եւ այս եղև ա-
 թիթ՝ զի գեապանք Վարեհի ո՛չինչ ստացեալ՝
 դարձան յետս ընդունայն:

Ո՛չ ևս յուսացեալ Վարեհի գտանել զիս
 զաղութի՛ ՚ի ձեռն հրեշտակաց, անխոնջ առ-
 նէր զմեծամեծ պատրաստութիս ՚ի մարտ պատե-
 բազմի: Վառէր զինու զայնոսիկ՝ որք զրկեցան
 յայն

յայնցունէ 'ի շարաբաստիկ պատերազմի . և զպա-
կասութի զօրացն լցուցանէր այլուստ : Այս հրա-
մայէր զօրաց ժողովելոց 'ի վերին նահանգս տե-
րութե իւրոյ , զորս թողեալ էր 'ի պառձառօ
վաղվաղակի 'ի Տարա առաջին խմբելոց , գումա-
բիլ առ ինքն : Աւ այնքան ջանաց 'ի պատրաս-
տել նորոգ զզօրս , զի եղեն թուով կրկին քան
զառաջինն՝ որ 'ի Արիկիա :

Աստեաց առ նա և թագաւորն Հայոց Աւ-
հէ յօգնականութի զքառասուն հաղար հետեակս ,
և զեօթն հաղար հեծեալս , զորոց ասէ Աուին-
գոս Աուրախոս՝ թէ էին յառաջին պատերազմին՝
որ 'ի Արիկիա , որք թէպէտ և արարին բա-
զում զործս քաջութեան , բայց յետոյ՝ 'ի փախ-
չիլ զօրացն՝ Վարեհի , զարձան և ինքեանք 'ի փա-
խուստ , և կրեցին զշարաչար հարուածս Վղեք-
սանդրէ , և 'ի զօրաց Մակեդոնացւոց : Հան-
գերձեաց Վարեհ՝ 'ի միասին ընդ զօրացն Հայոց՝
զութ հարիւր հազար արս ոտանաւորս , և զերկեր-
իւր հազար հեծեալս . և բաց յայսցանէ զմեծ բազ-
մութիւն գերանդազէն կառաց , հանել ընդդէմ
Վղեքսանդրի . սցլ յաջողութիւն մարտի արդեօք
զբաղմութենէ զօրաց կախի : Պատմութիս յայտնէ
զստոյգ հեռեւութիս :

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԴԵՐՈՐԻՒՄ

Յուրաքանչեւ Սէրոսի, և նոսաժէոյ Վրդայ.
 ԳՈՐՈՒՄ

Ազգեսանդը՝ յետ յուզարկաւորութեան սպանելոց, և զոչելոյ դից՝ երթեալ Ազգիպոսս՝ պաշարէ Տիւրոս։ Տիւրացիք հակառակին նմա սասակապէս։ Ազգեսանդը կամի զՏիւրոս առնել ցամաքակղզի, և առնէ, բայց մեծաւ գեղարուժիք։ Առնէք եղեալք առ պաշարեալս և առ պաշարողս։ Միքինայք ընդդէմ բարանաց և բազըստբաց։ Հնարք ընդդէմ աշտարակաց պաշարման, և պաշարողաց իսկ։ Այլ գիւտք Տիւրացեոց ընդդէմ մեքինայից, և անյաղթելի քաջութիւն։ Ազգեսանդը զանյուսալի պաշարութեան նորոգէ։ Ազգեսանդը առանձին ելանէ՛ ՚ի գլուխ պարսպին, և քաղաքն անձնատուր լինի։ Յետ առմանն Տիւրոսի կարգաւորութիւն։ Օրինակ զարմանալի փոփոխութեան բաղդի։ Ազգեսանդը արքայի Լաւկեղեմանացեոց և Ամինդոսի Մակեդոնացեոյ զրապտատակ կողմնապահութի Պարսից։ Ազգեսանդը միջամուխ լինի ՚ի Պաղեստին, և խնդրէ զօրս ՚ի Հրէից։ Քահանայապետն յետս զարձուցանէ զգեսդանս ընդունայն։ Ազգեսանդը յարձակի յԵրուսաղէմ, և հաշտի ընդ Հրէից։ Սքանչելիք այլ։ Ազգեսանդը զոչ մատուցանէ ՚ի տաճարին, և պատուէ զպղգն Հրէից։ Ազգեսանդը ելեալ ՚ի Հրէաստանն՝ ընդունի զընծայս ՚ի Յունաց. և յետ սակաւուց առնու զՔաղա։

Ազիքոսանդր յետ կասարման մարտի՝ որ 'ի
 Ալեկկիա, 'ի 3640. ամի ՅՅԻ, զնահա-
 տակս իւր և զքաջագոյնս 'ի զօրոց Թշնամեաց
 Թաղեաց պատուով. և արար յուղարկաւ որու թի
 մեծ: Յետ այնորիկ մատուցեալ զից զգահու թի
 մեծահանդէս խրատութի՛ն՝ պատուասիրեաց զզօրա-
 կանս՝ որք հանդիսացան քաջութի՛ն 'ի մարտի՛ ըստ
 իւրաքանչիւր գործոց. և աւուրս ինչ ետ նոյ՛ 'ի
 հանգչիլ. Ապա դէմ եղեալ Ազիկոսոս, և հա-
 սեալ մինչև 'ի Փիւնիկէ՛ զոյլ ամ քաղաքս էառ
 ըստ յօտարակամ անձնատուր լինելոյ բնակչաց. մի
 միայն Տիւրացիք՝ յորոց քաղաքի եղեալ էր ար-
 քոյի 'ի միտս մատուցանել զողջակէ զս Տիւրոս-
 եան Հերակիի, սատան յարեան ընդդէմ նորս:
 Անդ ոչս զչարեալ Ազիքոսանդրի՛ սպառնոյր
 նոցս պատերազմ. այլ Տիւրացիք ո՛չ հոցեցեալ
 ինչ յայն՝ պատրաստեցան զդէմ ունիլ պոշարման
 նորս, ո՛չ միայն ակնկալեալ գտանել 'ի Ապրեհէ
 ինքեանց զողորմութի՛ մեծ, այլ և՛ զի նա վասն
 նոցին պնքան հաստատուն սիրոյ և հաւատարմութի՛ն
 ո՛չ զանց արացէ գոհանալ արժանապէս, զինորս
 ընդ երկար և վտանգաւոր պոշարմամբ արդելեալ
 զԱզիքոսանդր՝ ետուն նմա ժամանակ պատրաստիլ
 'ի մարտ: Բաց յայոցանէ ապաւինեալ էին կարի
 յոյժ յամբոց կղզոյն և 'ի մեծ պատրաստութի, և
 'ի Աարթագիներեցիս՝ որք 'ի նոցանէ էին ծագեալ
 Ասանորոց և Ազիքոսանդր՝ Թէպէտ և տե-

ասնէր՝ զի 'ի ծովէ, 'ի պատճառս մեծի բաղ-
 մու թէ մեքենայից՝ պատրաստելոց 'ի պահպանուի
 պարսպին, և յերեսաց զինեալ նաւահանդիսին՝
 որ անդն գտանէր՝ սկիզբն առնել պաշարման չիք
 հնար, և 'ի ցամաքէ ևս առնել ինչ չէր կարե-
 լի, քանզի քաղաքն չորիւք վարսախօք հեռի էր
 անտի ('ի ցամաքէն). սակայն լաւ համարեցաւ
 կրել զամ աշխատանս և զվտանգս, քանթէ նե-
 բել՝ զի քաղաք մի, և այն ոչինչ հաշակաւոր,
 արհամարեացէ զզօրութի Մակեդոնացւոց: Աւստի
 և զհինն Տիրոս (որպէս յայնժամ կոչէին) քա-
 կեաց իսկոյն. և 'ի ձեռն հաղարաւոր բեռնակրոց՝
 որք բերէին զքարինս՝ սկսաւ շինել զթոււմբս լաց
 նու թիբր բրկու ասպարէզ՝ որ է երկերիւր կան-
 գուն, և զամ բնակիչս շրջակայ քաղաքաց ժողո-
 վեաց՝ զի 'ի դոյզն միջոցի գործն ելցէ 'ի գլուխ՝
 քաղմու թի արհեստաւորաց: Տիրացիք մերձեալ
 նաւուք առ թումբսն՝ ընդ կատակս հարցանէին
 յարքայէ՝ թէ մի՞ է մէ՞ շարժանի զինն *ան զՊո-
 սիդոն: Եւ յետ այնորիկ տեսեալ՝ եթէ հակա-
 ռակ ակնկալուէ իւրեանց՝ թումբքն օր ըստ օրէ
 'ի կատար հասաննն, իորհեցան զկանայս և ըզ-
 մանկուենս և զծերս առաքել 'ի Արթագինէ:
 Իսկ զերիտասարդս ընտրեցին առ պահպանութի
 պարսպին, և պատրաստեցան առ մարտ ծովային,
 քանզի ունէին զուժսուն ցեղանաւս: Ամանորոց
 և թէպէտ զոմանս 'ի մանկանց և 'ի կանանց 'ի
 զէպ ժամու աւարեցին առ Արթագինեցիս. ստ-
 կայն

կայն 'ի բազմութի մշակաց՝ ոչ կարելով զգէմ
ուսիլ նաւահանդիսին՝ բանադատեցան ամ ուս-
տեք պաշարել։

Այլ թէպէտ նորա լիովին ունեին զբազմութի
ղեաշք մեքենայից, և սլոց գործեաց՝ որք հար-
կաւոր էին առ պաշտպանութի ամբողին յաւմու-
նէ, սակայն պատրաստեցին այլևս, նա՛ զի և դիւ-
բաւ 'ի գլուխ տանէին՝ զոր գործէին, քանզի բազ-
մութի արհեստաւորաց այսոցիկ մեքենայից և սլոց
գործեաց գտանէր 'ի Տիրոս։ Իբրև պատրաս-
տեցին նոքա զգանազան ազգս նորահնար մեքե-
նայից, լցին նոքօք զամ տեղիս արտաքոյ պարս-
պին, և մանաւանդ զայն կողմն՝ ուր կառուցեալ
էր թումբն։

Արդէն իսկ Մակեդոնացիք մերձեցուցեալ
էին զթումբն առ քաղաքն՝ իբրև քարնկէց մի,
և ահա 'ի կեղակարծ տարակուսանս անդ՝ տե-
սին զնշան 'ի բարձանց։ Բանզի 'ի ծփանաց ա-
լեայն վարէր 'ի ծովէ անտի առ թումբն գազան
մի անհնարին մեծութի, որ մերձեալ մինչև 'ի
թումբան՝ ոչ արար վնաս ինչ, սլլ զմի մասն
մարմնոյն ընկղմեալ 'ի ջուրն, և ընդերկար կա-
ցեալ անդէն, իւրով գերբնական նորութի ամէք
զամենայն տեսողս 'ի հիացումն։ Այլ իբրև վր-
բատին սուգաւ 'ի ջուրն, սկսան յերկուց կող-
մանց ևս մեկնել զայն նշան յօդուա իւրեանց՝ թէ
Պոսիդոն յայանէ նոցա՝ ի՛նչ օգնէւոց է նոցա։

Աղէն և սլլ զանազան նշանք, որք երկիւղ

միջև եւ տարակուսանս ւածէին 'ի մտաբոյրիկ. Վասն-
 զի Սահեղոսն սպիր 'ի ժամանակի հայկերութի '
 մինչ հասանէին, կամ բեկանէին զհօսնս, նիշար-
 եան տեսանէին 'ի նստն. Սին 'ի Տիւրացոց ե-
 աեսս 'ի տեսլեան զՎաղոսն՝ որ ասէր ցնա, թէ
 Բողո՛ս՝ զՔաղա՛ն. Ը՛յ՛լ քանզի ամբոխն համարե-
 ցաւ՝ թէ հնարեալ է նորա զայն 'ի հաճոցս Ը-
 դերքսանդրի, ե սկսան մենկունք քարաձիգ լինել
 'ի նա՛ զի սպանցեին զնա, փրկեցին յայնժամ զնա
 քաղաքակալքն 'ի ձեռաց նոցա. որ ե փախաւ
 'ի մեհեան Հերալի. ե սցուե եղանակաւ յանձն
 եղեալ պաշտպանութե զից՝ փրկեցաւ 'ի պատու-
 հասէ մահուան. Ուստի ե Տիւրացիք ըստ աւե-
 լորդապաշտուե իւրեանց ոսկեայ շղթայիւք զՎա-
 րդոսնի արձանն բեւեռեցին ընդ պատուան դանին,
 կամելով արդելու զնա՝ (ուղ կարծէին) յեւա-
 նելոյ 'ի քաղաքէն:

Յետ այնորիկ մինչ թուի՛րն օր ըստ օրե
 ւածմամբ շինուածոցն յերկիւղ արկանէր զքնակիչնս,
 Տիւրացիք ե դեալ 'ի փոքրիկ նաւս զբարանս ե
 զայլ մեքէնացս՝ յորոց արձակէին զսրածայր ահգոյ
 ե նստուցել 'ի նս զաղեղնաւորս ե զպարսաւորս,
 առաքեցին առ նոսա, որք մերձեալ առ արհեստա-
 ւորն՝ զբաղումս 'ի նոցանէ վերաւորէին ե սպա
 նանէին չարաչար. Վանզի յորժամ բաղմու՛թի
 նետից ե նիզակաց ե այլ զանազան զինուց ար-
 ձակէր 'ի խուռն թանձրութի անդէն մշակաց, ե
 ա՛յ մի 'ի նոցանէ 'ի դերե եւանէք. ե որովհետեւ

յան

յսն ձուկ յայն թու մը հարկադիր լինէին կալ յան
 դիման թշնամեաց, ոչ միայն յառաջոյ վիրաւո-
 բէին զնստա, այլ և 'ի յետուստ ևս. և ոչ ոք
 կարէր ազատիլ 'ի խոցուածոց վիրաց անտի:

Աղեքսանդր կամելով փոխարինել զայս ան-
 սկնուներ ի միաս, առ սքեց զնաւս՝ որքան և ունէր,
 զօրօք հանդերձ՝ ինքնին առաջնորդելով նոցա, և
 փութայր յոյժ 'ի նաւահանդիսան Տիւրացւոց,
 զի 'ի դարձի Տիւրացւոց մի թողցէ զնստա մտա-
 նել՝ 'ի քաղաքն: Յայնժամ՝ բարբարոք երկուց-
 եսլ՝ թէ մի գուցէ նա գրաւեալ զնաւահանդիս-
 արն՝ արիւսցէ և քաղաքին՝ որ մնացեալն է առանց
 պաշտպանութե. փութանակի դարձ առնել խոր-
 հեցան մեծաւ արագմամբ. և երկուստեք կամե-
 լով յառաջել՝ թիափարէին անհնարին զօրութիւն
 և ուժգնաբար: Աւ քան ի Մակեդոնացիք կարի
 մերձ էին առ նաւահանդիսան, փոքր միւս և ք
 կորնէին համակ Փիլենիկեցիք. սակայն զօրութիւն
 իւրեանց սրարեալ ճանապարհ՝ թէ և զյետին
 նաւս կորուսին, դարձան անմասս 'ի քաղաքն:

Թէպէտ և Աղեքսանդր զրկեցաւ 'ի մեծ յու-
 սոյ, սակայն ժրջանութի կատարեաց զթու մըսն.
 և բազմութի նաւաց եզիտ մշակաց զանդորրութի:
 Արդէն իսկ թու մըն կարի մերձեալ էր առ քա-
 զաքն, և երևէր՝ թէ ոչ ևս խափանի շինուածն,
 և ահա հողմ՝ աստիկ յառնէր յարեմոսից, և ըզ-
 մեծ մասն շինուածոցն քակեաց: Այս անակնու-
 նելի խորտակումն շինուածոցն յայնպիսի վճատու-
 թիւն

Թիւն էս՝ զՄիքայիլի, զի զղջացաւ ընդ պաշարումն: Սակայն հրապուրեալ 'ի փառաց' հրամայեաց հասանել 'ի լերանց զփայտս մեծամեծս, և բերեալ ոստովք ծառոց հանդերձ՝ ամրացուցանել հողով, զի արդելցի այնու բանուի սլեացն:

Իբրև միաւորեաց պարտեալ մասունս շինուածոցն, և բազմութիւն արհեստաւորաց մերձեցոյց զէպ առ քաղաքն իբրև քարբնկէց մի. և զմեքենայս 'ի պատնիշի պաշարման մինչև 'ի ծագ շինուածոցն, և հարկանէր պատուար պարսպին. և տեղատարափ նետաձգութիւն և քարաձգութիւն զ'արդիկ' կարգեալս յաշտաբակն և 'ի նետակալս' թօթափէր 'ի բաց: Շուրջ զմեքենայիքն և զաղստօք կային աղիղնաւորք և պարսաւորք՝ որք գրապումն 'ի քաղաքսպահս զօրաց սպանանէին և շարաշար խոցոտէին: Այլ քանզի Տիւրայիք քաջութարժք էին 'ի ծովու, նա՛ զի և ունէին զբազում մեքենագործ արհեստաւորս, գտին զգարմանայի իմն հնարս, քանզի ընդդէմ՝ զինուց՝ արձակելոց 'ի բաղարաց արարին զանիւ պատեալ բազում շքանակօք. զոր հնարիւք մեքենայի իրիք հորովեալ՝ 'ի ուրաւիկ զինուց անտի զոմանս խորտակէին և զոմանս յետս դարձուցանէին. և այնպէս թուրացուցանէին զյարձակութիւն, որչափ և սաստիկ լինէր: Օչգեալսն 'ի բարանաց զքարինս բոլորչիս՝ կակուղ և դիւրաթեք մեքենայիւք ոմամբք ընդունէին, և այնու զգորուի գործեացն նուազեցուցանէին:

Յայնժամ արքայն ցուցեալ զանբաւականութի վասն պաշարման եղևոյ 'ի Թմբոյ, յանկարծակի պաշարեաց զքաղաքն ողջոյն՝ բովանդակ նաւահանդիսիւ. և բարեօք նշմարեալ յամ կողմանց զպարիսպն՝ աններև ցուցանէր՝ Թէ և 'ի ցամաքահողմանէ ծովուն հանդերձեալ է առնել դէպ 'ի քաղաքն զյարձակումն. Այլ քանզի Տիւրացիք նաւահանդիսիւ երթալ ընդդէմ նորա սչ համօրձակէին, վասնորոյ արքայն անկեալ 'ի վերայ երկց նաւաց՝ ոչք 'ի նաւահանդատին ըստ դիպումաց ոմանց գտան, խորտակեաց իսպառ. և ապա դարձաւ 'ի բանակն իւր:

Տիւրացիք կամեցով առաւել ամրացուցանել զպատուարս պարսպաց, հիւսեցին զայլ պատուար 'ի լայնութի տասն կանգնոց՝ հեռի յառաջնոյն հինգ կանգուն, և զմիջոց երկուց պարսպաց լցին քարամբք և հողով:

Այլ Աղեքսանդր ժողովեալ զցոկանաւան 'ի մի վայր, և եդեալ 'ի նոսա զամ ազգս մեքենայից՝ հարիւր կանգնաչափ խորտակեաց զպարիսպն. և արդէն իսկ սկիզբն առնէր չ խրամատս 'ի ներքս անկանիլ. սակայն Տիւրացիք արձակեալ ըստ նմանութե յորդ անձրեոց զքաղմութի ներտաձիգ զինուց 'ի վերայ Թշնամեաց՝ հաղիւ հաղմել ժեցին զնոսա և զխրամատսն կարկատեցին զերկրայն: Առ քանզի միաւորութի Թմբոյ չ պարսպին՝ քաղաքն եղև որպէս Թերակղզի ինչ. նմին երբ 'ի պատճառս պահպանութե պարսպաց եղեն

բազում մեծամեծ մրցմունք: Քանզի թէպէտ
բնակիչք զմեծութի տարաբազդութենն առաջի
աչաց ունէին. և զթշուառութիսն որք կապակ-
ցեալ էին ընդ մասնութեան քաղաքին՝ առաջի
առնէին մտաց, սակայն պնքան յամառեալ կային՝
զի և զմահ անգամ արհամարհին:

Այն հայեցեալ յոյն՝ թէ Մակեդոնացիք
զպնքան բարձրաբերձ աշտարակս խաղացուցին
առ պարխսպն, զի հաւասարեցան ընդ ցիցսն
քաղաքին, և ընդ կամուրջս եզեալս՝ ի գլուխս
նոցա ելանէին ի պարխսպն. Տիրացիք քաջութի
արհեստաւորաց և ճարտարապետաց ունէին տակա-
ւին զբազում հնարս ի պահպանութի անձանց,
Առքա արարեալ զմեծամեծ կորածայր եռաթանխ՝
հարկանէին նորք զեղեալսն ի նետակալս անդ
մերձ առ նոսա. որովք բուռն հարեալ զվահա-
նաց թշամեսց, և ունելով պարան կապեալ լը
նոսա, զորս միանգամ ըմբռնէին, քարշեալ ձգե-
ին առ ինքեանս: Քանզի մնայր նոցա կրել կամ
զփն, և կամ զփուսն. քի՛ կամ թողեալ զզէնն
և Քնայեալ անզէն՝ ի բազում նետաձգութենէ
վիրաւորել շարաչար. կամ բուռն հարեալ զպն-
մանէ առ ամօթոյ՝ զլս՝ ի վայր անկանիլ յաշտա-
բակաց և մահու մեռանիլ:

Իսկ այլք արկեալ ցանցս կամ լաւ և ա՛ ճո-
պան ի վերայ մարտուցելոց ի կամուրջսն, և
կաշկանդեալ զձեռս նոցա, ընդ քարշ սծեալ՝
ձգէին յերկիր: Ի վեր քան զոցս ընդզէմ ան-

վեհերուէ Մակեդոնացւոց՝ զոցլ ինչ զարմանալի
 հնար արտարութե նիւթեցին, որոց օգնութի
 զընտիրսն ՚ի զօրաց թշնամեաց՝ ՚ի շարաշար և
 յանդերձ վտանգ արկանէին. Վանդի գպղնձի և
 զերկաթի կաթնայս լցեալ աւազով այնքան թո-
 ղուին ՚ի հուր, մինչ զե աւազն շիկանայր. և զսո
 նոսիկ մեքենայիւք ոմամբք ՚ի պատերազմող թըշ-
 նամիս արկեալ մեծաւ զօրութի՛ք՝ ոճիրս մեծամեծս
 գործէին ՚ի նոսա. Այնն զի աւազն թափանցեալ
 ընդ զրահսն և ընդ ձորն, և սաստիկ ջերմութի
 կիզեալ զմարմինն՝ բառնայր զամ հնարս փրկութե
 ՚ի շարեաց անտի. վասն որոց նոքա գոյով երբև ՚ի
 հնոցի՛ թէպէտ և զամ ազգ բողոքանաց՝ ոգոբա-
 նօք հանդերձ կորգային, սակայն ո՛չ որ կարէք
 օգնել նոցա. և ՚ի սաստիկութի եղեռնունն այ-
 նորիկ եկեալ ՚ի մոլեգնութի՛ յեղկեղի և յան-
 հնարին տանջանս մեռանէին.

Այնմ միջոցի Փիւնիկեցիք ո՛չ գաղարեին ՚ի
 ձգելոց զհուր, զնիզակս փորունս և զքարինս ՚ի
 վն թշնամեաց. մինչդի թշնամիք ՚ի բազում նետա
 ձգուէ անտի անկան ՚ի վհասաւ ի. Այս զգերանդա
 զէն ստուար ձոզս ՚ի նմանութի կայմի հանդերձ ման-
 քաղօք արձակեալ՝ հասանէին զպարանս, և նովաւ
 տանէին զսոստիկ անգործս. Այնպէս և ՚ի հրա-
 ցան զինուոց զմեծամեծ հասորս երկաթոյ ՚ի խոռ-
 արն ամբոխ թշնամեացն արձակէին. որք առ թանձ
 բութե նոցա ո՛չ երբէք ՚ի դերև ելանէին.

(Այս էք տաալին գիւտ հրապիմուց, ոմբադոր
 Երեւոյն

ձեաց և Թնդանութից.)

Եւ քանզի 'ի նոսա ժողովուրդ բազում գտանէր 'ի պահարանութի, նմին իրի նորա զամ մեքենայս Թշնամեաց անգործ կացուցանէին, և վաստ մեծ հասուցանէին մարդկան: Սակայն Սա կեդոնայիք և յայտոսիկ դժուարին հանգամանս՝ յառաջին անվեհերութի իւրեանց երբէք ինչ ո՛չ ըքան: այլ անդադար զընդդիմակացս իւրեանց կատորեալ, և անցեալ զնորք՝ զմահ այլոց որի նահ անձանց դնէին: (Յայնմ միջոցի Միքսանդր բաց 'ի փաղատաց եգեալ և զբարանս, և ձգեալ զմեծամեծ քարին՝ բաղխէր զպարիսպն: Այնպէս և զմեծ բազմութի) զինուց արձակեալ՝ աստեղապիս հարկանէր զեղեալն 'ի վերոյ պարսպաց:

Աստ լով Տիւրպուց հնարել հնարս ըզէմ նմց եդին առաջի պարսպաց զիձեոց անիւս, և հոլովալ զոցնոսիկ՝ զթոսցեալ զէնսն խորտակէին, կամ յայտուցս և յայնկոցս արկանէին, զի մեռ մեք մասսեպեանս 'ի վերոյ այսր ամի մեծուցեալ մորթ ընդ մորթ, և ներկեալ զնոսա՝ զհարուած զինուց 'ի փաղատոցն արձակելոց՝ նորք շիջուցանէին: և քանզի նորա դիւբաւ յայտուցս և յայն ձգէին՝ արձակեալ քարինքն զլորութիս իւրեանց 'ի գերե կորուսանէին: Սիով քանիւ տասնից՝ Տիւրպիք 'ի պաշտպանութի իւրեանց՝ զամ քաջութի հաստատութե ցուցանէին: Եւ քանզի ամ ինչ նոցա էր բազում՝ վասն որոց և վերջապէս դիմեցին 'ի վի Թշնամեաց համարձակուլո

ԼՅՍԱԸ ԵՂԱՆՍԿԻԱԸ ԹՈՂԵԱԼ զԱՊՐԻՍԱՅՍ, Ե
 'ի միջի աշտարակաց զպահս՝ 'ի կամուրջս իսկ
 անդ ոստեան և զարուի իւրեանց եղին ընդդէմ
 քաջութեան թշնամեաց. առ որս մերձեալ յոյժ
 յոյժ՝ մղեցին մարտ սաստիկ վա հայրենեաց. յո
 քոց միջի էին ոմանք՝ որք տապարաւ զամ անգամս
 հակառակորդաց հատանէին: ԼՅՍ ՈՍԹ 'ի զօրս
 պետաց Մակեդոնացւոց Միմուէս անուն՝ այր
 հզօր և քաջ յոյժ, գիմագրաւ գտեալ Տիւրացւոց
 աներկեան՝ տապարահար եղեալ ընկալաւ վէրս 'ի
 գլուխ իւր, և անդէն առ նմին մեռաւ արուքս:
 Տեանէ ԼՂԵՔԱՆՈՂԻ՝ ԵԹԵ ՂՄՁԿԵՂՈՆԱՅԻՄՆ ՍԱՐ
 ԽԱՍԵՅԱԸԳԱՆԵՆ ՏԻՒՐԱՅԻՔ, նա՛ զի և գիշերն իսկ
 հասանէր 'ի վերաց, հրամայեաց տալ նշան հե
 ասնաւոց 'ի պաշարմանէ մարտին:

ԽՈՐՀԷՐ նախ ԼՂԵՔԱՆՈՂԻ ԼՔԱՆԵԼ զԱՎՂԱ
 ՐՈՒՄԸ, և խաղալ ԱՊՂԻԱՊՈՍՍ: ԲԱՅԳ յԵՄՈՅ ՓՈՒ
 ԹԱՍԿԵՍ ՓՈՒԽԵԱՅ զՄԻՍԱՆ՝ ՎԱՊՈՒԹԻ ՀԱՄԱՐԻԼՈՎ
 ԻՆՔԵԱՆ ԱՍԼ զՎԱՊՈՒ ԻՒՐ՝ ՏԻՒՐԱՅՈՒՄ, որք պաշտ
 պանեցին քաղաքի իւրեանց. ունելով յոյս նուազ
 համախոհ ինքեան զոմն 'ի բարեկամաց իւրոց՝
 զՄՄԻՍԱԿԵՍ ՂՐՈՂԻ ԼՆՂՐՈՍԹԵՆԵԱՅ, որ գովէր զառա
 ջադրութի նորա, դարձաւ վերստին առ պաշտ
 րումն. և խրախուսեալ զՄՁԿԵՂՈՆԱՅԻՄ ՍԻ ՎՏՈ
 ՍԻԼ 'ի նախկին քաջութէ, և վառեալ զնաւա
 տորմիզն՝ 'ի միում նուագի 'ի ձովէ և 'ի ցամա
 քէ հորդան ԵՍ զօրացն դեպ 'ի քաղաքն. և տե
 րեալ ԵԹԵ ԱՅՆ ՈՍՈՆ քաղաքին՝ ուր նաւահան
 գիտան

գիտան էր, չէ՞ր ինչ այնչափ ամուր, միաւարեալ
քնդ միմեանս զցոկանաւս՝ յորս ընտիր մեքե,
նայքն էին կորուցալ, խաղացոց անդր:

Աստանօր եդ 'ի մտի առնել զպնայիսի իմ
գործ՝ որ և ակնատեսից և առաջիկայից ան-
գամ Թուէր անհաւատալի: Վնդի ձգեալ զկա-
մուրջ 'ի պարխալ մի քաղաքին 'ի փայտակերտ
աշտարակէ՝ առանձինն էանց ընդ կամուրջն 'ի
գլուխ պարսպին, ոչինչ երկուցեալ 'ի նախանձ-
ուէ բաղդին, և ոչ զանգիտեալ 'ի բուսն յար-
ձակմանէ Տիւրացոց: ունելով զխոող աներկեա-
նութի իւրոց զըօրս 'ի մարտի յաղթականս Պար-
սից: Աւ թեպէտ ակնարկի արար Սակեզոնաց
ւոց զալ զհեա իւր, սակայն ինքն առաջին՝ յայ-
նողիկ՝ որք մօտ առ նա պատերազմէին, զոմանս
տիգաւ և զոմանս առւերաւ հարեալ, և զոմանս
և ս առպարաւ վանեալ՝ անվեհեր կոտորէր զյար-
ձակեալսն 'ի վերաց իւր յուսահատութի:

Յայնմ միջոցի և 'ի միւսում մասին քա-
ղաքի հայովք (որ է տրոյնիկ Դրեւոյ) իրամաս
մեծ արարին 'ի պարխալ անդր: վասն որոց և մինչ
քնդ իրամասն զեղան Սակեզոնացիք 'ի քաղաքն,
և Ալեքսանդր իւրովք հանդերձ ել 'ի պարխալն,
առաւ քաղաքն: Սակայն քաղաքացիք զքաջութի
իւրեանց ոչ մտացան, այլ դաշն եղեալ ընդ
միմեանս՝ զանձուկ անցս պողոտայից ամրացուցին:
և յայն վայր գդէմ կալան, մինչ զի ամենեքին կա-
տուեցան: որք էին Թուով աւելի քան եօթն հա-

զար արք :

Այնքանով զմանկունս, զէզս և զձերս
դասապարտեաց 'ի գերութիւն. իսկ յերեսասար-
դաց ոչինչ ընդհատ քան զերկու հազար ոգիսկա
խեաց զփայտէ : Բազմութի մեծ էր յոյժ գերե-
լոց . քանզի թէպէտ և մեծ մասն 'ի նոցանէ ա-
ռաքեալ էր 'ի Աարթուակինէ, սակայն առուել
քան զերեքտասան հազար ոգիս մնացեալ էին :
Եւ այսպէս Տիւրացիք յաւետ մեծաւ քաջուք,
քան խոհեմութի՛ս յանդգնեալ 'ի պաշտպանութի
քաղաքի իւրեանց, յոյսքան թշուառութիս մատ
նեցին զանձինս յետ եօթնամեաց պաշարման :

Եւ արքայն յետ առման քաղաքին եբարձ
զսկեզէն շղթայս և զտոնակապս Ապողոնէ, և
հրամայեաց յայնմ՝ հետէ անուանել զնա Փիլա-
ղեքսանդրոս . ք' մտերիմ Այնքսանդրու : Բայտ
աւղղեալ զմեծաշուք զոհս Հերակլէ, և խիւսց-
եալ զզօրս՝ որք յընթացս պաշարման ցուցին
զինքեանս քաջարիս, մեծահանդէս յուղարկաւո-
քութիւն թաղեաց զանկեալսն 'ի մարտի :

Եւ 'ի Տիւրոս կարգեաց թագաւոր զոմն
Բաղդանիմոս անուն, զորոյ մանրապատում վիպա-
սանութի յետ այսքան զարմանալի երջանկութե և
փոփոխութե բազդին՝ թողուլ անտեղի իմն էրս
Վրանզի որովհետեւ նախկին թագաւորն Ստրատո-
նիոս՝ վասն բարեկամութե իւրոյ ընդ Վարկհի,
զրկեցաւ 'ի թագաւորութե . վասն որոյ և Այնք-
սանդր ետ 'ի կամս Բիստաթովի կարգել թագաւ

որ 'ի Տիւրսս զոր միանգամ կամենցի 'ի բարե-
 կամաց իւրոց: Սա 'ի նշան գոհուած իւրոց զմի
 'ի սիրելեաց իւրոց՝ որ ասպնջական եղեալ էր
 երբեմն ինքեան պատուաթուղթ մեծաւ, եզ 'ի
 մտի հրատարակել իշխան քաղաքին: Սա թէպէտ
 և հարատու թիւ և արժանաւորութիւն գերազանցէր
 քան զայլ ամենայն քաղաքակիցսն, սակայն մէջ
 լով յազգէ թագաւորացն Տիւրացւոց՝ զառաջեգ-
 եալն ինքեան պատիւ մը էստ յանձն:

Յազագս այսորիկ և Իփեստիոնն հրամայեաց
 նմա ընտրել զայլ ոք յարքունի տանէն: Սա յայտ
 նեաց նմա՝ թէ է ոմն յազգէ թագաւորաց այք
 հանձարիղ և վեհանձն, այլ աղքատ յոյժ: Եւ
 քանզի Իփեստիոնն ետ նմա զթագաւորութիւն,
 վասն որոյ և նա գնացեալ վաղվազակի առ այլն,
 եզ իտ զնա յսցաւ ոչ ուրեք, ուր 'ի վարձու կա-
 լեալ՝ առագանէր զսցն, ունելով յանձն զպատա-
 ռատուն հանդերձս: Յոյսնեալ սմա զփոփո-
 խութի վիճակին իւրոյ, և զգեցուցեալ զարքու-
 նական զգեստս, և եղեալ յանձն նորա զայլ ար-
 քայավայել զարդս՝ էսծ 'ի փողոցամէջն, և հրա-
 տարակեաց զնա թագաւոր Տիւրոսի: Եւ յա կարի
 իմն հստոյ եղև ժողովրդեան՝ որ մը երբէք տին
 ունէր այնմ: Եւ յուր եղանակաւ եղեալ սորա բա-
 բեկամ Եւրեքանդրու՝ ընկալաւ զթագաւորութիւն,
 և ետ իւրև բարոյստ օրինակ այնոցիկ՝ որք
 գանակն ունելի փոփոխութի բարդի տակաւին չու-
 նելին յանձինս փորձեալ: այլ սցմ՝ առաջի եղեալ

զբանս Աղեքսանդրու՝ դարձոցց առ այլս :

յԼԷբուհա Աղեղէս արքայ Ապեղեմոն
նացւոց ժողովեալ առ ինքն զուժ հազար զօրս
վարձեալս , որք յեռ պատերազմին Արիկիոց՝
մնացին հենդանի , ՚ի հաճոցս Վարեհի սկսաւ
առնել զնորանոր ոճիրս : Սա ընկալեալ ՚ի նմա-
նէ զնաւահանդէս , և զմեծ կշիռ դրամոց՝ շո-
քաւ ՚ի Արեւէս , և տիրեալ քաղաքաց ոմանց՝
բռնադատէր զնոսա աւնել զկողմն Վարեհի և
Պարսից :

Արշակէս և Աթնդէս յեռ արքորանայն
իւրոց ՚ի Մակեդոնիոց՝ ապաստանեալ ՚ի Վա-
րեհ՝ եկաց ՚ի Արիկիա ՚ի կողմն Պարսից . և
զերծեալ շորեք հազար վարձեալ զօրօք ՚ի մար-
տէ՝ դիմեաց յառաջ քան զԱղեքսանդր ՚ի Տրի-
պոլիս քաղաք Փիւնիկեցւոց . և ընտրեալ վասն
զօրաց իւրոց կարեոր գումար նաւուց ՚ի նա-
ւահանդիսէն՝ զմնացորդսն գնով այրեաց հրով :
Արօք հանդերձ նաւեալ ՚ի Արարոս , և յաճա-
խեալ զթիւ զօրաց և նաւուց՝ եկն ՚ի Պելու-
սիա , և առեալ զքաղաքն՝ հռչակեաց զանձնե-
զող առարեալ ՚ի Վարեհէ ՚ի զօրավարուժիւնս :
վասնզի նախարարն Արիպտացւոց գողով ՚ի Ար-
իկիա ՚ի պաշտօնին Պարսից՝ սպանաւ ՚ի մար-
տի : Ապա եկեալ ՚ի Մեմփիս՝ բնակչաց վայ-
րացս սյսոցիկ յաղժեաց առ քաղաքանս :

Այլ սորա յեռ յաղժուէն սյնորիկ վաղ-
վաղակի իբր թշնամի ասպատակ սփռեալ՝ ելին
՚ի

՝ի քաղաքէն . և յարձակեալ 'ի վերայ նոցա յան-
տկնկալ պահաւ , զամենեւին առ հասարակ' Մին-
դեաւ հանդերձ կատարելին . Եւ այսու կերպիւ
Մինդէս ըսանձնեալ գործս մեծամեծս և դժուա-
րինս , և ոչ ընկալեալ զինդրելին՝ զրաւեցաւ 'ի
կենաց յեղակարծում պահու .

Սին նման և սլ զօրալարք Քաջեալք 'ի
պատերազմէն՝ որ եղև 'ի Վրիկիա , տակաւին
եղեալ էին զյոյս իրեանց 'ի Պարսիկս . քանզի
ամանք զերեւելի քաղաքսն 'Կարեհի պահպանէին .
ամանք ժողովեալ առ ինքեանս զազգս՝ ընտրելին
'ի նոցանէ զօրս , և պատրաստելին շացլ իրս՝ որք
կարևոր էին այնմ ժամանակի .

Ըյսոցիկ այսպէս եղելոյ՝ Աղեքսանդր մերձ
եղեալ 'ի Պաղեստին , առաքեաց հրեշտակս առ
Հրէայս յԱրուսազէմ , և հրամայեաց՝ զի զգօրս
և զհարկս , զորս ապրին 'Կարեհի , յայնմ հիտե-
տացեն ինքեան : Ըյսլ քանզի օրէնք Հրէից , հիմ-
նեալ յԱճաշունչ գիրս , թո՛ղ զայն՝ զի հրա-
մայէին նոցա ոչ երբէք առնել դաշնադրութի
քնդ հեթանոսաց , մեծապէս արգելուին դժբեւ-
տխարից և դաշանց , զասն որոյ և Յադդուս քա-
հանայապետ դարձոյց զգեասպանս Աղեքսանդրու ոչ
ինչ կատարելով զհրամանս յաղթողին . Մնայր Ա-
բուսաղեմի թաժին լծերայեցւոց . քանզի ցասումն
Աղեքսանդրու հանդերձեալ էր զԼորել զնա 'ի
գործանումն մեծ .

Վրահանայապետն Հրէից Յադդուս՝ լուեալ

Թէ գոց Մղեքսանդր 'ի վերոց Արուստղէ փ մե-
ծու բարկութիւնք, զահե հարաւ, և զիմեաց առ
ՄԾ զոհւիք և պատարագ քր: ՄԾ որ ոչ երբեք
անտան արար խնդրուածոց ծառայից իւրոց, երեւե
ցու 'ի անարեան Վասանդայագեանի, և հրամայեաց
փ' ինչ երկնչիւ, սյլ ելանել բարձուԹիւ ժողովք
դոց ընդ առջ Մղեքսանդրու, և ընդունիլ զնա
մեծաշուք հանդիտել 'ի քաղաքն սուրբ զգեցեալ
ունելով ինքն 'ի դասք 'ի ևտականոց զբռնելի
պատմուածան Մհարոյնի և զգեցեալ քահանայա-
կան:

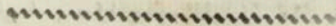
Ընդ անասնել Մղեքսանդրի զպայծառութի
հանդիտի ժողովրդեան ՄՅ, փոխեցաւ 'ի հրարոք
բոք բարկութիւնք 'ի հեղահամբոյր քաղցրութիւն,
եջ յերկվարե իւրմէ, և երկիրեպագանունն ՄՅ,
որ գրեալ կոցր 'ի ձախտ սաղաւարտի, զոր ե-
զեալ ունէր 'ի գլուխ իւր Վասանդայագեան: ՄՅ
գործ մուշակթ ինքնակալի, որ ոչ կամէր թալա-
ւորել 'ի փասին ընդ արեւելեալ արքային 'ի ա-
րեհե, սոսկացոյց զիշխանս և զնա՛ զորս նորա-
սյլ Մղեքսանդր ասէ, ես ոչ երկիրպագի Վասա-
նդայագեանն շրեից, սյլ ՄՅ որ սովին զգեառու
երեւեցաւ ինչ 'ի Մահեդունիս, և խոստացաւ
փառաւորել զգորութի զինու իմոյ լէ ամ տեղիս:

Իրրեւ եմուտ Մղեքսանդր Արուստղէմ,
զնաց 'ի ասանքն, և մատոց պատարագ ՄՅ թ-
ծիտի շրեից, և լուեալ Թէ գուշակեալ է 'ի ա-
նելել մարգարե զքահաուամ իշխանութե Պատար-

'ի ձեռն Եռնայ, ձանկու ' զի հասեալ է որ
 հորձանման նորա 'ի ձեռն իւր: Ասան որոյ և
 եղեալ 'ի միաս իւր զկարծիս գերազանցուն զասն
 շրէից, ետ նոցա հրաման պաշտել համարձակ
 զօրէնս իւրեանց ընդ ամ աեղիս իշխանութեան
 իւրոյ, և ազատ լինել 'ի հարկաց յասն եօթնե-
 բորոց: Աւ առեալ 'ի նոցանէ զօր բազում
 հաւանուք նոցին, եցոց բազում մարդաօրուիս
 քովանդակ աղին, և ինքն գեմ եղեալ գնացր զեօյ
 'ի նախարարութիւնս պաշտեաց:

Ետմով միջոցի Արնկղեանս ձերակուտին
 Եռնայ զձուեաց առարել հնգեասան արս դեռ
 օրանութիւն առ Աղեքսանդր հանդերձ սոկեղէն
 սրահու 'ի պարզե քաջութիւն նորա ' զոր եցոց
 յաղթութիւն պատերազմին' որ 'ի Արիկիտ:

Ետմով ժամանակի Աղեքսանդր պաշարեալ
 սինէր զՊապա. յորում եր բերդապահ գունդն
 Պարսից. և յեռ երկամսեաց գիմամարտութեան
 հառ պատերազմու զքաղաքն զոյն:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ՝

(Յազագո ըստն Աշխատանքս առ ԱՏՏՈՒՆԻՆ ԴՊՈՒՆ
 ԲԵՆՅԱՆ՝ և յաշխատանքն Պարտից Է պարտեւոյն՝ ոչ առ
 ԱՆԲԵԼՆ՝ :

Եղիպտոս անձնատուր լինի Աղեքսանդրու. և Վիւրենու
 նացիք հաստատեն Ք նմա զգալն մարտի. Դրոստա ԱՄ
 մաքեան առնարին, մերձակայ բնակիւք ևն. Զարմանալի
 տղիւք Ամիննիւնան, Ծէս Իարիւրային, Պատգամք առ
 եալք Աղեքսանդրի. Աղեքսանդրիս հառուցաւ յԵղիպ-
 տոս, և զխնդ. Դարեհն նորանօք պատրաստութիւնք Ք
 զէմ Աղեքսանդրի և զօրտոպով. Զբեշապուլի ի Դա-
 րեհն առ Աղեքսանդր. և կարի շահուար առջադրուլք
 օրք ՚ի բոց հերքին. Պէտք կամ խրիայք Աղեքսանդրի.
 Աղեքսանդր անցանէ ընդ Տեղիս. Աղեքսանդրու առ-
 տամուլիւն, և նինչ. Պատերազմ առ Արքեւաւ. Փա-
 խուստ Պարտից. Պարմենիոնիւնան մասն զօրոց սկարա-
 նայ. Դարեհ փրկի խաբանօք կամ հաքիւք. Թիւ ան-
 կելոց. Վահէ Թագաւոր Լայոց զգիւլի հարկանի Աղեք-
 սանդրու, և յետ մեծամեծ քաջութեանց անկանի ՚ի պա-
 տերազմն անդ. վիրաւորեալ ՚ի ձեռանէ Աղեքսանդրի.
 Որպիտութիւն աշխարհին Լայոց յետ Վահայ. Աղեք-
 սանդր գրաւէ և զԼայաստան, և ասնէ զնա գաւառ սե-
 ղութի Սիպիւզանացից :

Բնդ աւարտել Մղեքսանդրու զգործս Գա-
 զայ 'ի 3641 տի. աւարտաց 'ի Մակե-
 գոնիա զՄփնաէս տասն նաւուք և հրամայեաց նմա
 զի գլխաւ աւանագոյնսն յերիտասարդաց ընտրեա-
 ցէ 'ի զինուորուի. Մ.ՅԼ ինքն բողանդակ զօրոք
 հանգերձ գիւմաց յԱդիպոսոս, և գնմ' քաղաքս
 նորա էառ տասնց պատերազմի. Վրանգի որով-
 հեաե Պարսկիք բազում տմարդու Թք վարէին 'ի
 մհհնական պաշտամունս Ադիպոսացոց, և բք-
 նու Թք արեին նոցա. վասն որոց և նոքա յօժա
 քակամ ընկալան զՄակեդոնացիս:

(3) ես կարգաւորելոց զերս Ադիպոսոսի 'եգ
 'ի մտի Խանապուրհորդել զէպ 'ի դարերայն Մ.Մ.
 մովսի. Տահաւին էր նա 'ի կէս Խանապուրհի, մինչ
 գեւայանք Արեւիհնացոց ելին ընդ առաջ նորա,
 և մատուցին նմա պակ մեծամեծ ընծայիք հան-
 գերձ. յորոց միջի էին երեք հարիւր երեվարք կք
 Թեալք 'ի մարտս. և հինգ կողք պատուակածք
 քառաձիգ երեվարք. Ղնկալեալ Մղեքսանդրու ըզ
 պարզեան' եղ լէ նոսա զդաշն և զբարեկամուի. և
 անտի յուղի անկաւ զէպ 'ի մհհեանն' ողջոյն աղ-
 իււք հանդերձ: Իբրեւ եհաս յանտպամն' էառ
 ջուր և սկսաւ հատանել զԽանապուրհն լէ անջը-
 գին վայրս յաճախեալս աւազուտ բլրովք: Մ.ՅԼ
 իբրեւ յընթացս չորից աւուրց ջուրքն' զ'րս բար
 ձին ընդ իւրեանս՝ սպառեցան, սկսաւ կրել
 զնեղութի մեծ, մինչև յոգիս եղև ապտտան:

Մինչդեռ երեսնամեկն արտակարգ անգոհ
 ահա յանկարծակի տեղաց անձրև յորդ. և
 ելից զպակասութի ջուրց: Օչոյս անահնունելի
 դիպումն փրկութի գրեցին դից. և առեալ ջուր
 'ի գաշտէ մոլէ՛ սրբան 'ի զովացումն ծարա-
 ւու յընթացս չորից աւուրց պիտոց էր, անցին
 ընդ այն ջերմ անապատն: Բ.ՅԼ Քանզի 'ի պատ-
 ճառս մեծամեծ աւագոց ճանապարհին՝ հետք ան-
 ծանօթ էին 'ի նոցանէ, նմին իբի ուղեցոցցք
 արքայի յայտնեցին նմա թէ ապաւը յաջմէ կար
 կաշեւոյն ցուցանեն ճանապարհ ուղիղ առ դա-
 բերոցն: Արքայն առեալ զոյս՝ իբր նշան բա-
 րերաստիկ, և համարելով զգալուստ իւր հաճոց
 դից, խաղցր առաւել յստարուք: Ահա առ դասն
 ընծ անուանեալ տեղին: Անցեալ անտի մզանս իբրև
 հարիւր՝ և հաս 'ի քաղաքսն որք երեւելիք են
 'ի պատճառս Բմնզի: Արքայէս ձեւալ զճա-
 նապարհ իւր օր մեկն՝ և հաս 'ի գրախտն նուի
 բեալ դից: Արդիբն որ շուրջ զմահեմաւ, յստ-
 կողմանց էր աւագուս յոյժ, անջուր և ամացի:

Բ. յս ծառատունկ երկարութիւն և լայնութիւն
 ատարածեալ 'ի յիսուն ասպարէզս՝ քաղցրաճա-
 շակ տղբերք սոսկանէր ամ ուստեք, և զամ-
 ազգս ծառոց, և մանուանդ զպաղարեքս՝ ու-
 նէր յինքեան: ()դն էր հանգոյն գարնան, և թէ-
 պէտ շուրջանակի դնովաւ պատէին վայրք ջե-
 րոսք, սակոցն 'ի նմա օղն էր առողջ և բարե-
 խաւն յոյժ, Օտաճարն ասեն՝ 'ի Վանոցոսի

Աբելյանացւոց կառուցեալ Յոյս երկրէ նուիրեն
 լաց զէջ՝ ընդ հարաւ և ընդ արեւմուտս բնա-
 կէին Աթուղայեցիք. Է հելուխ՝ Աուփոպցիք
 ողջ Աբելիկան. իսկ յոյն կոչս՝ որ սարանանի
 ՚ի մէջ ցամաք գեանոց՝ ժողովուրդ անուանեալ
 Ասասանացիք. Ամնիլայցիք բնակեալք ՚ի գրախ
 օխանդ՝ կեան ՚ի զիւզորեալ. ՚ի կեդրոն վոյ-
 բացս գաննի ամբոց փ երեքպարսպեան, յորոց
 յառաջնուսն գաննին ապարանք իշխանաց նախ-
 նեաց. Յերկրորդուսն՝ յարկ կանանւոցն, ք բնա
 կարան կանանց, զաւակաց և ազգականաց, և
 ամբուլթի բովանդակ վոյբացն, և բազին զէջն,
 և ազբիւր մարբուլթի, յորմէ նմ ինչ նուիրեալ
 զէջ՝ աւանջը զարբուլթիւն. Յերրորդուսն գառ-
 նեին վանք զորաց, և բնակարանք այնոցիկ՝ որք
 հասարակորէն զբահաւորեալ ընթանան զհեա
 իշխանաց. Ա ինչ հեախ յամբոցեն կանգնեալ կոց
 փուս մհեան, Ամնիլեան, շուրջանակի զորով
 անկեալ են ծառք ամբարձուղէչք. և մերձ առ
 նա ազբիւր, որ վասն պատահարաց գիպելոց նմա՝
 անուանի որիգ-ինայն ուղիւր. Քանզի ունի յին
 քեան շուր փոփոխական զարմանալի եղանակաւ ը
 ժամուց աւուր. Ասան զի յարշալուսի անդ լինի
 ՚ի նմա շուր ջերմ, ապա ժամ ՚ի ժամէ սառնա
 նոց. զփջաւուրը ՚ի սասախի ջերմութե անդ՝
 ունի զնոցրադոյն սառնութի ցրաութե. և յետոց
 ապա վերստին սառնոց զՋերմութիւն տակաւ առ
 տակաւ մինչև յերեկոց. և ՚ի զիշերին ջերմանոց

փնչե ՚ի կէս գիշերն, յարու՛մ ժամանակի ունի
 զաւաւել ջերմութի իրբ եւացելոյ, փնչե վերստին
 ընդ եագման արեւու հասնէ յառաջին աստիճան
 ջերմութեան. Մանապատկեր գիշն շինեալ է ՚ի
 զվրիտոյ եւ յոյլ իրաց. եւ սոց պատգամս կարի
 ճշգրիտս զարմանալի գուշակութիւն. Եթեմանասուն,
 արք ՚ի քրմաց յարծաթաշէն ասպանակի բարձեալ
 յուս իւրեանց շրջեցուցանեն զնա, եւ ասնին
 անգը՛ ուր ըստ գիտուածոց դիք հրամայեն նո-
 ցա. Օհեա նոցա երկոյ բազմութի յո՛ժ կա-
 նանց եւ աղջկանց, սրք ընդ բովանդակ երկա-
 բութիւն ճանապարհին երգեն զերդս, եւ զգիտն
 ըստ հայրենի աւանդութի պատուասիրեն.

(Յեա պնտրիկ իրբեւ Մըքսանդր մաւա ա-
 բարեալ ՚ի մհհեան դից՝ հոցեր յարձան անդր,
 իշխանն դարիբոցից մերձեալ առ նա՛ ասէր, հըջ
 վր՛ ճրդեմի. եւ զայս անուն ընի՛ւլ ՚ի գիշ. Որու՛մ
 պատասխանեալ նորա ասէ. ընդունի՛մ՝ հմյր, եւ
 աշտակեալ անասնէցայոյ սո որդի, էնէ Գոյն աս-
 ցելո ինչ սելել Բոլոնգոյ փիլիպոսոց. Այսն որոց
 եւ քուրմն ոցն շքաւ առ անդրին. եւ փնչ նոքա՛
 սրք սովորաբար բառնան զգիտն, ը յոցանի նշա-
 նաց ինչ ճոցնի շարժեցին զնա, պատասխանի եւս
 եւ ասէ. գիտ զայս տղիս իստուէտոցին անշուշտ.
 Օոցս լուեալ Մըքսանդրի, եւ կամեւով գիտեւ
 եւս զպնտրիկ, սրք պիտոց էին նմա, ասէ. Ե՛լ
 գիտ, որս աստեւել ասն զայսոսի՛ իս պարտե, պարտե՛ս
 ինչ՝ Իե սելեւոյմ՛ սպանողն հոց ինչ լընթախէն՛

Բէ սմնէ զերծան 'ի պատահակ : Եղծամ
 քրտնպետն ասաց 'ի ձոյն բարձր. ո՛չ ոք 'ի հակ-
 քան-ցոոաց իարե ասնել շար ինչ հոք ինք. իոյ որ
 սղանին շիկել իդոո' լո-ծին զլրեկ պատահակ եղեա-
 ն-իւնն ի-բեանց : Էլ յլ' Բէ գո- ծնել իս յոյ,
 ժեծ-մեծ Բ-բեթատ-իկ' Գ-բոց հասարակն ասնելն
 զ-յն սնուշա . զէ որպէս ո՛չ ոք յալելոց յիջ
 ցոյոր ժաման-իկ, նոյնդե և այսու-հեթև ո՛չ ոք պար-
 սելոցէ : Օ, ուարձացեալ ընդ սոս պատգամ Մշխ
 ասնդր, և մատուցեալ պատիւ դիցն մեծամեծ
 պարգևք, դարձ արար զերտարն յԱղիպտոս
 ուր և հաստատեաց կառուցանել քաղաք մեծ :

Աստի և որոց յանձնեաց զոցն գործ' հրա-
 մայեաց ունել զվայրան որ 'ի սիջ լճին և ծոգուն,
 և սկիզբն ասնել շինութի . և ինքն արարեալ
 հարդաւորութի' յարմարակն իմն բաժանեաց
 զքաղաքն 'ի Թաղս, և անուանեաց զոցն յանուն
 իւր' Մշխանդի, որ կառուցեալ էր ո՛չ ի' շ
 հեռի 'ի նաւահանդատեան Փարսի' 'ի պատուա-
 կան տեղուց : 'Ի դնադրութի ձեց Թաղիցն ա-
 սաւել հանձարով վարեցաւ, զի արեկան հողիցն
 շնչեացեն 'ի քաղաքի անդ : Ասան զի որովհետե
 հնչեալ նոցա 'ի լոցնատարածն Սկիանոսէ զո-
 վայուցանեն զօրն, վասն որոց և բարեխառնութի
 բազում ասողութիւն հասուցանեն քնակչաց :
 Իսկ զորմունս արար սոցնքան ընդարձակ' զի լոց-
 նութի իւրեանց գերազանցելն զամենեքութի .
 և անելն զլարմանալի ամբութի . 'ի սոց կողս

մանէ եր յիճն, իսկ 'ի միւսմէ՝ ծոփն, վասն որոց
և 'ի նմա 'ի ցամաք հուսէ էին երկու մուսք և եթ.
և այն պնդան աւձուկ, զի սակաւ արամբք մ'ըթ
եր պահպանել զայն:

Չև քաղաքին նման եր աստատակի. զոր դրե
թէ յերկուս բաժանէր պողոտայ մեծ՝ լայնութի
և գեղեցիկութի զարմանալի. որոց երկայնութի
'ի միոյ դրանէ մինչև 'ի միւսն էր քառասուն աս-
պարէզ. իսկ լայնութի՝ հարիւր կոնգուն. բովան-
դակ մեծամեծ ապարանի ք և գեղեցիկ տաճարօք
զարդարեալ. Հրամայեաց նոյնպէս Վրէքսանդր
կառուցանել ինքեան արքունիս պնդալի՝ զի ընդ
արձակութի վայրաց և պատուականութի կերտ-
ուածոց 'ի զարմանս կրթեայեն զամենեւին:

Եւ ոչ միոյն Վրէքսանդր, այլ և՛ այլ թա-
գաւորք Վրիպտոսի, որք և զեն յետ նորա մինչև
ցոյսօր ժամանակի, (ք' մինչև յաւուրս 'ի իողո-
րոսի Սիկիլիացոց. քանզի այժմ աւերակ է.)
մեծամեծ շինուածոք՝ պերճացուցին զնա. Վյա-
քաղաք յետ ժամանակաց պնդափ ճիւղացաւ բազ-
մութի բնակչաց, զի 'ի մէջ բազում քաղաքաց 'ի
բովանդակ աշխարհի համարեցաւ առաջին. քանզի
մեծութի, գեղեցիկութի, և մեծամեծ արդեամք
եկամտից, յորս յաւել և զայլ պիտոյս կարևոր
առ սնունդ մարդկան, գեր զայլովքն զանյանէր.
և թուով բնակչաց առաւելեալ էր քան զամենե-
ւին յայժ յոյժ. Եւ 'ի լինելն իմ Վրիպտոս
(ասէ 'ի իողորոս) որք առ աշխարհագրութի գաս

նէին, պատմէին՝ թէ 'ի նմա գտանին բնակիւք
 Երեսուն հազար աղաար. և թէ արքայն Ադիպ-
 տասի ստանաց ամ յամէ առաւել քան զվեց հազար
 տաղանդս 'ի մտից: Այնքսանդր յանձնարարեալ
 զշինուիթի քաղաքին սմանց 'ի բարեկամաց իւրոց,
 և ածեալ զամ գործս Ադիպտասի 'ի գլուխ, գար
 մաւ զերստին զօրք հանդերձ յ'Աօրեաստան:

'Ղարեհ առեալ զլուր գալտաեան նորա՝ սկսու
 զօր գումարել ամ ուստեք և պատրաստել զամ
 սխառոս պատերազմի: Այն շինել սուսերս առա-
 ւել երկացնադոյնս քան զառաջինս. քանզի կարծէր՝
 թէ բազում օգնեցին նորա Ղեքսանդրի 'ի պա-
 տերազմին՝ որ 'ի Աիլիկիա, ստանալ զյաղթուին:
 Աւ ընդ նոյն առ 'ի ան արկանել 'ի թշնամիս՝
 զերկերիւր քառաձիգ կառս նորաձեռ ետ շինել,
 յորս՝ մերձ առ երկստին երիվարս, որք շղթայա-
 կապ ձգէին զկառսն՝ բեռնեալ ինն մանդաղք
 'ի լիսուսնս երկացնուիք երեք կանգնաց, և սոց-
 րիւր շեղփաց ուղղեալք դեպ առ թշնամիս: Այն
 առաջին լիսուսնս ևս երկու մանդաղք էին վար-
 սեալ, որք ըստ առաջնոյն ընդդէմ թշնամեաց
 գառնային. բաց երկարագոյնք էին քան զառաջինս
 և լայն. և ունէին ծայրս հանդոյն զերանդեաց,
 և սցսպէս զինուք և զօրավարք վառեալ զգորսն՝
 յուզի անկաւ 'ի Ղարիւնէ ութ հարիւր հազար
 հեռակօր և խուսն ինչ նաւազ՝ երկերիւր հա-
 զար հիծեալք:

'Ղ անստպարհին յաջմէ նոցա հոսեր Տէր-
 ըն,

ընթաց, իսկ յասհեկէ՝ դեռան Նշեփրատեսա, և շուեք
 ընդ արգաւանդահոյ վայրս՝ ուր ո՛չ միայն վասն
 անասնոց կերակուր, այլև վասն զօրաց ուտեստ
 բաւական գտանել հնար էր: Այժմ էր նմա հան-
 դիպել թշնամեաց առ Աննուէիւ, քանզի հար-
 թուած է վայրաց և դիւրութի ճանապարհաց նե-
 րէր բովանդակիլ պիտան բազմուէ զօրաց անխա-
 վան: Ասա մերձ առ դիւղ մի Արբէլ անուն՝
 բանակեալ զօրօք, և յիւրաքանչիւր ուուր կարգ եւ
 գեալ և կրթեալ զօրսն՝ արար ինքեան հնազանդօ
 Վանզի ո՛չ փոքր երկիւղ գոյր՝ զի մի՛ ՚ի մեծի
 բազմութի անդ զանազան ազգաց և լեզուաց ՚ի
 Ժամանակի մարտին յարիցէ խռովութի շփոթի:

Ղարեհ թէպէտ և յառաջագոյն առաքեաց
 հրեշտակս առ Աղեքսանդր առ ՚ի հաստատել
 զխաղաղութի՛ տալով նմա զամ երկիրս մինչև ՚ի
 գեան Ալէս. և ընդ նմին ընծայելով նմա զերկու
 հազար տաղանդս արծաթոյ. սակայն իբրև ո՛չ ընկա-
 լաւ նա զպն, առաքեաց առ նա զպլ ևս (դեռ-
 պան,) և գահանայր զնմանէ զի ընդ մօրն իւ-
 րում և ընդ պլոց գերեաց վարի այնքան պատ-
 ուով, և աղաչէր զնա՝ զի արտացէ ընդ նմա հաշ-
 տութի միաբանութեան, և ապցէ զամ երկիրս՝
 որք կան յայնկոյս Նշեփրատաց, և զերիս հազարս
 տաղանդից արծաթոյ, և ը նմին զմին ՚ի դասե-
 րաց իւրոց ինքեան ՚ի կնութի: Վանզի գիտէր
 եթէ եղիցի նմա փեաց՝ անշուշտ հնազանդ լիցի
 նմա իբր սրգի. և նա սննիցի մասն ՚ի բովանդակի

արքայութեան նորա :

Աղեքսանդր յայտնեալ զայս 'ի ժողովհա-
մակ բարեկամաց իւրոց, և ծանօթն առեալ նոց
զայլմանաց առաջի եղևնոց նմա, խնդրեաց 'ի նո-
ցանէ, զի իւրաքանչիւր ոք տացէ զիւրն խորհուրդ-
անկասկած : Ալ քանզի ո՛չ զոչր ոք՝ որ վասն այնո
րիկ զժուարին իրի յանդգնէր յայտնել զեւր
արամախահուծի, վասն որոց և առաջին Պարսե-
նիսնն ասաց : Ելեւ էս լեալ էի Ալեքսանդր՝ որ-
պարեւ ընդունելի զառաջիտեալն, և հասարակի տ-
շին ընդ 'Իսրելի : Որում ետ Աղեքսանդր պա-
տասխանի, ելեւ և էս լեալ էի Պարտիոնն, արդարեւ
'ի տոյն յտեւելի : Ալ բաց յայսպանէ 'ի կիր հաս-
և զայլ բանս գերամբարձ ոգւոց, և զառաջագրու-
թիւնս Պարսից հերքեալ՝ առաւել համարելով
զփառս՝ քան զագուտ խոստմանց, պատասխանի ետ
զհապանացն՝ այսպէս : Ո՛չ երբէն՝ ելեւ իշխն 'ի նյա
երէն արեգ-իտանս, զգիտեցիտեմք և զիւրգի ետեւնոց
դահել իտրեցելն : Եւ ո՛չ երբեք սանելով զերթոս լեգա-
տոն՝ առանց իսովոթե և շփելիոյ հալ իտրե : Ետ-
տի՛ և առայէ 'Իսրելի : Ղե ելեւ ինքեք զառա-
ջելնն, հոցե 'ի հարս լեանոթ-պիտոտեմք : Ինչ ելեք
զգոտան և զզոտարժոտեման ունայնութե գիտալնոց
սն զնաա հոտրի, հնալանդիցե Ալեքսանդրոս :
Եւ եղեց լեգատոր 'ի լեոյն այլոց : Եւ յո՛ ըստ նորեմ
սղորտութեան և հոտոտեման :

(Նեա այնորիկ արձակեալ զժողովն՝ վաղվա-
ղակի զօրօք հանդեքն զիմեաց 'ի Զակատ լոշնա-
մաց

մեաց : Յայնմ ժամանակի կրնն Ղարեհի մեռաւ :
 որում արար Ազիք քանդր յուզորի աւորութի մեծա-
 հանդէս : Ղարեհն առեալ պատասխան 'ի թշնա-
 մեաց , և տեսեալ ' զի բանիք զմարտն վճարել
 չէ՛ հնար , հանապազօր կրթէր զգօրսն և առնէր
 զնսսա եռանդնոսս և մարզս և պատրաստս 'ի
 կռաւարումն հրամանաց իւրոց 'ի ժամ պատերազ-
 մին : Յայնմ ժամանակի զօմն 'ի մերձաւորաց իւ-
 թոց Մաղևսանուն առքեաց ընտիր զօրօք ոմամք
 պահպանել զանցս գետոց և ունել զճանճաղ տե-
 զիս , ուր զիւրին է պատանել թշնամեաց ճանա-
 պարհ : Յանձն արար նոյնպէս և այլոց , զի հրով
 յամացի զիցնն զերկիրս ' լէ որս պարտ էր թրշ-
 նամեաց անցանել : քանզի եղ 'ի մտի ունիլ զգետն
 տեղի ապաստանի՝ առ 'ի արգելուլ զթշնամիս :

Ըսլ ապոցն Մաղևս տեսեալ ' զի ընդ
 գետն 'ի պատճառս խորութն և սրբութացութն
 նորա զիւրաւ անցանել չէ՛ հնար , անտեղի հա-
 մարեցաւ սլաշտպանել այնմ . այլ միտարեալ ընդ
 տցնսսիկ՝ որոց հրամայեալ էր աւերել զերկիրս ,
 և 'ի տարածութի մեծ քանդեալ զկողմանս զտ-
 նոսսիկ՝ կարծէր , թէ 'ի պակասութէ կերակրոց
 անհնարին լիցի թշնամեաց անցանել ընդ այնս :
 Աղերքանդր ևս եկեալ մերձ առ Տիգրիս , և տե-
 զեկացեալ 'ի մերձակոց բնակչաց՝ թէ ուր ծան-
 ճաղ է , ոչ միայն մեծաւ զժուարութբ , այլ և յե-
 տին վտանգօք անցոց լէ այն զգօրս՝ էւր : Ղարեհ
 քարձրութի ջուրց գետոցն էր մինչև 'ի կուրծս
 և

և յարձակումն մղանաց նորա պնդան թուան և
սասանի, զի զբազումս գլորեալ՝ հեղձուցանէր։
ԸՆԼ Ըղեքսանդր առ 'ի հակառակ կալ Ջուրջն
գորութե հրամայեաց զորաց ունիլ զձեռաց մի-
մեանց պինդ. և լինել ամենեցուն իբր շղթայիւ
սմամբ ազխազլեալ։

ԸՆԽԱԵ Եղանակաւ փրկեալ զՄահեդոնացիս
յայն մեծ վտանգէ անցանելոյ՝ ետ զսցն օրն
գուլ զօրաց առ 'ի հանդիւի՝ 'ի միւս աւուր խա-
լայացս կարգաւ զգորս իւր ընդդէմ Թշնամաց.
և մերձեալ առ նոսա ճակատեցաւ դէմ յանդիմանս
Նը զմտաւ անեալ՝ Թէ քանի՞ յոգնաթիւ են
զօրք Պարսից, և քանի՞ մեծամեծ վտանգք միան
տակաւին, և Թէ կոց տաաջի ունիլ մարտ վախ-
ճանական, 'ի պտաճառս հողոց և տատամսութե
յազազս վախճանի նորին՝ ոչ կարաց ննջել զսցն
գիշեր. և 'ի վաղիւ անգր ընդ սցզն առաւօտու
ննջեաց սցնչափ 'ի խոր քուն, զի Թէպէտ և
լուսացաւ՝ սակացն նա ոչ կարաց զարթնուլ. Նը
սցս բարեկամաց նորա նախ լինէր ախորժ, քանզի
կարծէին՝ Թէ եթէ պնդան ննջեացէ ընդ երկար՝
յառաջիկոց վտանգն յաւէտ արթուն լիցի։

ԸՆԽԵ Իբրև ժամանակ բազում անցանէր, իսկ
որքոցն ոչ ռթափէր 'ի քնոց, յսցնժամ Պարմե-
նիսիւ երեցապոցն 'ի բարեկամաց նորա ետ յինքն
նէ հրաման յամ զօրան, զի եղիցին պտորաւստ 'ի
մարտ. Նը իբրև որքոցն յսցնժամ ևս ոչ յար-
եաւ, վտան որոց և մերձաւորքն նորա մտաուցեալ

առ նա՝ հաղիւ զարթուցին: Աւ փնչ նոցա ընդ
 գերբնական այս պատահար զարմանային, և զա-
 սիթն լսել առ 'ի նմանէ ինչգրէին, յայնժամ՝
 Աղեքսանդր ասէ ցնոսա. Ին 'Վարդի աշտ արտ
 զնո յմտ յա-յ-ձոնաց՝ հոտաբեւել զարտ իտ 'ի հի լոյր-
 սանդի հիւ լիմանն պոփերաշտա սոսոցի հանգիտ յմտ
 աշտա-տանց և յընդերջոյ Եղոսոսո-Ինանց:

Այս զվաղակի սկիզբն արարեալ պատշաճ ա-
 տենախօսութե առ զօրտպեաս, և արծարծեալ
 'ի նոսա զաներկեանութի և զարուժի ընդդէմ
 վերահաս վտանգաց, զիմեաց 'ի վերաց բարբա-
 րոսաց զօրոք հանդերձ. այնու կարգաւ, զի յա-
 աջաց հեռեակ զօրաց ունէր 'ի հեծելոց զքա-
 նի փոքուհոս: Ասջ Թեան եղեալ էին այնո-
 քիկ զօրք՝ որոց Ալիսոս առաջնորդէր. զհեռ
 որոց երթային սիրելի զօրքն՝ յորոց զլիսուսը
 եր ֆելլա սրդի Պարմենիոփի: Ահա նոցա
 այլևս ետմն կարգ հեծելոց կային ընդ նորին
 կառավարութի. Օհնի նոցա եր հեռեակ գուհո-
 ինչ Արդիբասայիդոց՝ որ ոչ փոցն զինու, այլ
 և քաջութի գերազանցէր քան զամենեւին. յա-
 ռոց վերաց եր կարգեալ զօրավար Նեկանափո որ-
 զի Պարմենիոփի. և օգնական սոցա ևս զօրան
 անուանեալ Ալիֆոլաիդեոց՝ ընդ առաջնոր-
 գութեամբ Ալիսոսի:

Արգաւ առ նոսա գտանէին զօրք Ուրե-
 տեանց և լինկեստեանց ընդ զօրավարին իւր-
 տանց Պերդիկկեոց: Օհեա սոցա երթայր

Մեկէ ազր հանգերէ զորօք իւրովք. և յետ նորա՝
 Պողոսպերխոնդ առաջնորդ Սալմիկաց. 'ի կար-
 դի անգ կայր Փիլիպպոս որդի Ալաշահրոյ. և յետ
 նորա Արատերոս. Օթիւ հեծեւոց՝ զորոց տա-
 ցաք. ընդր առաքեալն օգնուի յ' Մարտիրոս և 'ի
 Պերգոսոնէ սոսէ հեծեւոցոն 'ի միասին ընդ Փի-
 տեացոց, Մալխանացոց, Լոկրացոց և Փոկե-
 աջոց. որոց առաջնորդէր Լըրիդիոս Սիտիլիանացի.
 Արթուայէս, Թեառագայէր ընդ ձեռամբ Փիլիպ-
 պեաց կացին՝ որք քաջութիւն և արագութիւն յը-
 թացս և կարգաւորեալ գնդովք գերազանցէին
 յոյժ քան զայլս. Սերէ առ նոսա կարգեաց զա-
 դիդուաւորս 'ի Արեանց և Մարտիրոս զ'ի վարձու
 կալեալս. յերկուս թէս զորաց ևս եղ զորս
 ցիրուցան կարգեալ. զի մի Պարտիկք բազմութիւն
 իւրեանց զսակաւ զորս Սակեդոնացոց պաշա-
 բեացն.

Օյարձակումն գերանգաղէն կառայ նա-
 խապաշարեաց արքայն սցսու եղանակաւ. հրամայ-
 եաց հեռակալացն գնդոց՝ զի յորժամ մերձեցին
 կառքն, հարցնն տիւօք իւրեանց զվահանս կար-
 գաւ մաւորեալս, զի 'ի թնդմանէ անտի շրտու-
 ցեալ՝ զարչցին յետս կառաւիկ երիվարք. Լուս-
 եթէ և այնու ոչ արգելցին, տեղի տուեալ 'ի
 վայրացն՝ տացնն նոցա անցս, ընդ որս առանց
 ինչ քնատու Սակեդոնացոց վալս տացնն աստ
 և անդ. Ինքն յանձնէաւ վարել զաջ թէն. և
 զգունդն եղեալ քորք մի թիւրօ հաստատեաց

գինքն լինել անգ՝ ուր գիպեսցի վասնդ ինչ :

Վարեհ ըստ զանազանութե ազգաց կար՝
դեալ զզօրս իւր, և ինքն առաջնորդեալ թեոյն՝
որ էր հանդէպ Միգրասանդրու, խաղսյր ընդդէմ
թշնամեաց : Այլ իբրև ճակատեցան մօտ առ մի-
մեանս դէմ յանդիման, և տուաւ նշան մարտի
փողովք, յայնժամ զօրք աղաղակ մեծ բարձեալ
մերձեցան առ միմեանս . և վազվաղակի դերան-
դազէն կառք մեծաւ զօրութի վարեալք՝ ահ մեծ
արկին ՚ի վերայ Սակեդոնացւոց . և Սազևս զօ-
րավար հեծելոց անմիջաբար զհեա կառացն յար-
ձակեալ՝ առաւել սարսափելի արար զայն յարձա-
կումն :

Այսմ միջոցի յառաջագահ գուճոյն ըստ
հրամանի Միգրասանդրու ՚ի միաւորեալ ասպարսն
հարեալ զտէգս իւրեանց, հա՛ին զբոստումն սաս-
տիկ . և իբրև երիվսլքն շրտեան, բազումք ՚ի կա-
ռացն դարձան յետս . և քանզի զնոսա ո՛չինչ ի-
ւր զօրութի արգելուլ լինէր հնար, նմին իրի
յետս ընդ կրունկն դաւնային . իսկ սցլք յարձա-
կէին ՚ի գուճոյն : Այլ իբրև Սակեդոնացիք աե-
ղի տուեալ բային նոցա անցս բաւական առ ըն-
թացս, վազեալ նոցա ընդ այնասիկ միջոցսն՝ ո-
մանք ՚ի բազում նետաձգութեց աստի և անտի
խորտակեալ փշրեցան . և ոմանք անցեալ գնացին :
Վազումք ևս բունութի մեծաւ չգեալ՝ զհանդի-
պակացսն գերանդեօք կալեալ՝ գանթիւսն ՚ի նո-
ցանի զանազան եղանակաւ կոտորելին : Վանցի

այնքան սրածայր և պինդ էին շինեալ 'ի կորուստ
այնորիկ գ' ք' նդիք, զի գթազմաց ձեռս վահանօք
հսնդ երձ խլէին. Օբազմաց ևս կալեալ զպարտ
նոցս՝ այնպիսի զօրութիւն հարկանէին, զի գգլուխ
բաց աչօք՝ առանց բառնալոց զհենդանուին՝ ար-
կանէին յերկիր. Օճմանց զլողս բարձեալ՝ ան-
դէն առ նսն կորզէին զոգիս:

Եւ յլ իրրև զօրքն խռնեցան, և նետք նոցա
սպառեցան, սկսան այնուհետև մարանչել սրով:
Վասն որոց և նախ մարտն բողբոքեցաւ 'ի մէջ
հեծելոց. և Մակեդոնացիք զօրանային յաջ թիւն.
Խսկ 'Իարեհ գողով յահեալն՝ պաշտպանիւր 'ի
հեծելոց, որք իւրքն էին. Սոքա էին թուով հա-
զար. որք զմի դուռ կացուցանէին. առ քաջուի
և սիրոց իւրեանց՝ որ առ արքայն՝ նետաձգութեց
հակառակ դնէին զանձինս, ունելով զարքայն ա-
հանատես վկայ քաջութիւն և ջերմեռանդութեան
իւրեանց. Ընդ նոսա 'ի միասին կային և Միլո-
վորայք արք քաջք, որոց թիւ բազում էր յոյժ:
Ը որս էին և Մարթիք և Վիսսէիք. որք յաղթ-
անդամութիւն իւրեանց և անյիհերութիւն զամենե-
սին 'ի գարմանս կրթէին. Ըս սոքոք էին և
Վերեթիւն և Ոփելեթիւն, և հչօք զօրքն Հնդ-
կաց: Սոքա ամենեքին մեծաւ ազաղակաւ անկեալ
'ի վերայ թշնամեաց՝ անհնարին քաջութիւն մարտն
չէին, և բազմութիւն իւրեանց նեղէին զՄակե-
դոնացիս:

'Ի վերայ այսք անի Մաղևս պաշտպանեալ
զաջ

քաջ թե՛ն՝ հզօր հեծելովք յառաջին յարձակման
 անդ զբազումս 'ի թշնամեաց եհար չարսւշար: Ըն-
 պա հրամայեալ երկուհազար Սատուսեաց և հա-
 զար ընտիր հեծելոց Սկիւթացոց՝ պատեալ ըզ-
 թեռով թշնամեաց՝ յարձակիլ 'ի վերայ ադիւն և
 տիրել ծանրութեց նորա, նոքս յօժարութիւն
 կատարեցին զհրամանն, և յարձակեալ 'ի բանակ
 Սակեդոնացոց՝ (յորում ժամանակի և ոմանք
 'ի դերեաց զէն առեալ՝ օգնեցին նոցա) յափշ-
 տակեցին զաղին: Սատի՛ յայս անակնկալ դիպ-
 ուածոց յարեալ յողջոյն բանակին աղաղակ և
 շփոթ մեծ: յորում միջոցի ոմանք 'ի կանանց գե-
 րեաց անկան առ բարբարոսս: ԸՅԼ մայրն 'Սա-
 րեհի Սիսիգամբրա՝ յորդորեալ յայլոց՝ ո՛չ հաճե-
 ցաւ փախիլ, և ո՛չ շարժեցաւ 'ի տեղեղջէ իսկ,
 մէ յուսացեալ 'ի կեղակործ պատահմունս բաղ-
 զին: և ո՛չ կամեցեալ զծագ դո՛ղութե՛ իւրոց որ-
 տա Ըղեքսանդր լքանիլ:

Իարբարոսք զմեծ մասն ծանրութեց յափշտա-
 թեալ՝ ուրախական աւետօք դարձան առ Սա-
 զեա: Սոցնպէս յաջողութիւն և մասն հեծելոց՝ որ
 կտր առ 'Սարեհի, զՍակեդոնացիս՝ որք կային
 հակառակ իւրեանց, բազմութիւն իւրեանց ահա-
 քացուցեալ՝ բանադատեցին 'ի փախուստ:

Յայնմ ժամանակի երկրորդ յաջողութեան
 Պարսից՝ Ըղեքսանդր միոյն կամելով փութապէս
 ածել 'ի կարգ զիրատակեալ գունդն իւր, արքե-
 ճի տրուէիովք և սլովք հասընտիր զօրականօք
 ան

աճեալ 'ի վերաց Ղարեհի: Իսկ Աբբայն Պոր-
տից ելեալ ընդդէմ թշնամոցն՝ որ արխարար շա-
հատակեր 'ի վերաց իւր, 'ի կառաց անտի մարտն-
չէր. և զտարափ զինուցն՝ յարձակելոց 'ի վերաց
իւր՝ վանէր, նա՛ զի և բազում արք պաշտպանէին
նմա: Յայնմ միջոցի Աղեքսանդր արձակեալ 'ի
Ղարեհ զահպն՝ ոչ կարաց հարկանել զնա. ոչլ
զկառսովարն՝ որ էր առ նմա՝ վիրաւորեաց 'ի մահ:

Աւ իրեւ թիկնապահքն արբայի տղազակ
բարձին, զօրքն՝ որ 'ի հեռապատանէ կային, հա-
մարեցոսն՝ թէ սպանաւ արբայն: Աւ յորժամ փա-
խեան աւաջիւքն՝ շոքան զհեռ նոցա և այլք. և
զօրքն իսկ՝ որ կային առ Ղարեհի, սկսան խառն
'ի խուռն փախչիլ: Աւ վերջսպէս իբրև 'ի մի-
ուում հողման ոչևս մնացին զօրովիդն, երկուցեալ
անտի Աբբայն՝ զարձաւ 'ի փախուստ: Այսու
երանսկաւ 'ի փախչիլն Պարտից թանձրուի փոշ-
ւոյն զիղեալ ամբառնայր 'ի ներբուստ սմբակաց
երկվարացն հեծելոց: Աւստի՝ Աղեքսանդր պընդ-
եալ զհետ թշնամեաց իւրովք հանդերձ, 'ի պատ-
ձառս անշափ թանձրութեան փոշւոյ՝ ոչ կարաց
տեսանիլ, թէ ո՛ւր փախեաւ Ղարեհ: Միոյն
հեծեծանք անկելոցն, և զոփիւն սմբակաց երկ-
վարաց, և անդադար ձայն մտրակաց՝ որով հար-
կանէին զերկվարան՝ լինէին լսելի:

Յայնմ միջոցի Մաղևս՝ որ կայր յաջ թեւն
իւրովք հօր հեծելովք զզօրս թշնամեաց զեղ-
եալն ընդդէմ իւր՝ նոյնք սաստկապէս: Այսն

որոց և թէպէտ Պարմենիոնն հեծելուքն թեոս
 զացւոց և այլովք հանդերձ՝ ի մեծ վտանդի կացր,
 սակայն առ ժամանակ ինչ կայր հակառակ թշնա-
 մեաց. և նախ արխարար պատերազմեալ՝ քաջուիք
 թեոսաղացոց պարտասեցուցանէր զնոսա. այլ
 յորժամ՝ զօրք Մազեեաց անթիւ բաշմուժք և
 զօրուժք մեծաւ՝ ստատկապէս յարձակեցան. յայն-
 ժամ՝ տկարացան թեքն Մակեդոնացոց, վասն
 որոց և արիւնհեղուժիւն մեծ լինէր անդէն. և
 կալ հակառակ զօրութեան բարբարոսաց լինէր ան
 հնարին.

Սասն ոչնորիկ Պարմենիոնն առաքեալ հե-
 ծեալս առ Մոլեքսանդր՝ խնդրեաց՝ զի հասցէ նմա
 օգնութի՛ վաղվազակի՛ որքան իցէ հնար. Վես-
 պանքն անհնարին արագութիւն զհրամանն կատա-
 րեցին. այլ լուեալ՝ թէ Մոլեքսանդր զմեծ մասն
 զօրաց հատեալ է, դարձան յետս՝ ոչինչ վճար-
 եալ. Պարմենիոնն ՚ի կիր արկեալ զամ քաջուիք
 և ոչ հնարս ՚ի կարգել զհեծելագօր թեոսաղաց-
 ոց, հազիւ վերջապէս զարբարոսս՝ որք ՚ի փա-
 խտանէ Վարեհի անկան յերկիւղ մեծ, մարթա-
 ցաւ բռնադատել ՚ի փախուստ. Յայնմ միոնցի
 Վարեհ՝ դուրս կարի վարժ ՚ի կառավարութեան՝
 օգնութիւն թանձրութիւն փոշւոյն ոչ յետս, որպէս
 այլ բարբարոսք, այլ ՚ի հակառակ կողմն փա-
 խեալ. և այնու եղանակաւ փրկեցաւ. և զամե-
 նեսին՝ որք ընդ նմա փոխուլ ին՝ էած անվնաս ՚ի
 գիւղօրէս՝ որ էին զհետ Մակեդոնացոց. Աեր-

Չապէս՝ իբրև համայն բարբարոսք աշտպարեցին
 'ի վախաւուտ, և Մակեդոնացիք զհետ պնդեալ
 նոցա՝ զյետինսն զամենեսին կոտորէին, 'ի դոյզն
 միջոցի ոցն չա՛ դաշտազարք ծածկեցան զիւզք։
 Աորեաւ յոցս՛ մարտի 'ի բարբարոսաց աւելիքան
 զիննսուն հազար սյր 'ի հեծելոց և 'ի հետեա-
 կաց։ Իսկ 'ի Մակեդոնացւոց կոտորեցան արք
 հինգհարիւր, բայց զիրաւորք՝ էին բազում յոյժ,
 յորս էին և ընտիր զօրավարք, Իփեստիոնն զօ-
 բապետ արքունի վաշտից տիգաւ թափանցանց լը-
 ուսն զիրաւորեալ էր, նոյնպէս Պերդիկաս, Աի-
 նոս, Մինիգէս և այլք ոմանք խոցեալ էին։ Յոցս
 միկ պատերազմի անկան և 'ի զօրաց Հայոց բա-
 ջոււմք յոյժ, և մնացեալքն ցիրուցան եղեալ՝ դար-
 ձան 'ի Հայոս։

Ահա՛ թագաւոր Հայոց սյր հզօր՝ իբրև
 ըսուալ՝ թէ՛ զօրք իւր կոտորեցան լը զօրաց՝ Իա-
 բեհի, եդ 'ի միաս իւր անձամբ ելանել 'ի պա-
 տերազմ, և առնուլ զվրէժ յԱլեքսանդրէ։ Ասան
 որոց գումարեալ զօր բազում յոյժ 'ի Հոնաց,
 յԱլանաց, յԱլուանից, 'ի Արաց և 'ի լերանցն
 Ալիասեանց և Աորդուաց, և առեալ ընդ իւր
 զյաղթական զօրս Հայոց մեծաց՝ դիմեաց 'ի վե-
 րոց Ալեքսանդրի։

Իբրև զգլմի հարան միմեանց Մակեդոնացիք
 և Հայք, գործեցին բազում արեան ճապաղիս,
 մինչև Ալեքսանդր սկսու կասկածիլ վասն վախ-
 ճասի մարտին։ Սակայն վերջապա լը երկարել իրաց

Մահէ վերս ընկալեալ 'ի ձեռանէ Աղեքսանդրի մեռաւ . և զօրք Հայոց և նախարարք դարձան յաշխարհս իւրեանց : Աղեքսանդր արար զՀայաստան՝ նախարարու թի Սակեղոնացւոց , և առաքեաց անդր զՍիհրան կուսակալ . որում ապա յաջորդեաց Անպաղաժեսս , զոր վանեաց Արդուարդիշիան Հայոց . և սցսպէս Հայաստան ընդ երկար թաց ի լծով Սակեղոնացւոց և Սիլեկիացւոց , մինչև 'ի ծագուած Արշակունեց Պարթեաց :

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ :

Յազգո ճարտին Աշտիպարոսի ըստ Ալիբեյի ճանացւոց և յաղթուիլի և առան Ալիբեյի և Շոշայ և Պերսեպոլիս և ճահոտն Վարիհի :

Նորանոր շիրթք Յունաստանի նուաձին յԱշտիպարեայ : Սննոյն զօրավար 'ի Թրակիա վարանջէ : Լակեղեմնացւոց պատերազմ ընդ Աշտիպարեայ և դիւց-զնական մահ Ագիդեայ : Աղեքսանդր ապ դուլ զօրաց . և արարեալ կարգ՝ զօրաժողով լինի և դիմէ 'ի մարտ : Նոր կարգադրութիւն 'ի զօրս Սակեղոնացւոց : Եօշ անձնա առւր լինի Աղեքսանդրու : Գանձ պահեալ 'ի Եօշ : Սեզան Դարեհի 'ի գործ դնի 'ի տեղի արձոպայ : Աղեքսանդրու ուղեգնացութիւն ընդդէմ Նաբեայ , և ընթացք գեաղն Տիգրիսայ : Ճաղթուիլի և առուծն Ուրսեաց : Դժուարութի յանցան ընդ ապառաժսն Եօշայ : Աղեքսանդրու՝ որ երթայ 'ի Պերսեպոլիս 'ի ճանապարհին հանդիպին տուայտեալ Յոյք . որոց ցուցանէ մարդասիրութի մեծ : Պերսեպոլիս կողպարի : Գանձք Պերսեպոլեայ : Մեծաշուք վայելութիւն ապարանից Պերսեպոլեայ : Աճրոց Պերսեպոլեայ այրի ընդ կատակս : Աղեքսանդրու ճակատ ընդդէմ Դարեհի . և մահ Դարեհի : Խորհուրդ 'ի Կորնթոս յազգս խառվայող Յունաց :

Բրև տարածեցաւ 'ի Յունաստան լուր պատերազմին Արբելայ, 'ի 364^թ ամի. բազում քաղաքք՝ որոց կասկածելի էր անիլն Մակեդոնական կարողութեւ և զօրութեւ, եղին զառաջին ալատութիւն իւրեանց պահպանել, մինչ տակաւին Պարսիկք ունին զօրութիւնն, Վան զի կարծէին՝ թէ Պարսիկ արասցէ նոցա օգնութեւն առաքելով դրամս 'ի վարձել յօտար ազգաց զօր մեծ. և Աղեքսանդրոսն՝ կարասցէ անջատել զօրութիւն իւր. Այս եթէ թողցեն նմա նսւաճել զՊարսիկս. այնուհետեւ ոչ ևս ունելով ուստեք օգնութիւն՝ ոչ կարասցեն կալ վասն ազատութեան իւրեանց:

Արժեաց զնոսա 'ի վտարանջութիւն ապստամբութիւնն որ եղև 'ի Թրակիա ոչ բազում ժամանակաւ յառաջ քան զայն. Վանսի Մեմնոյն զօրավար ունելով առ ինքեան զօր բազում և համարձակութիւն ոչ սակաւ, խսովեալ զբարբարոսս դրժեաց Աղեքսանդրոս. և յանկուցեալ յինքն՝ զբազմութիւն զօրաց՝ մխեցաւ այնուհետեւ 'ի յայտնի պատերազմ. Յազագս որոց Անտիպատրոս ժողովեալ Եմ ուստեք զօրս, և 'ի Մակեդոնիոց խաղացեալ 'ի Թրակիա՝ յարոյց պատերազմ ընդ դէմ Մեմնոյնի. Եւ մինչ Անտիպատրոս 'ի նոյն պատառէր՝ Ալեկզեմոնացիք ժամ դիպուկ համարեալ պատրաստել 'ի մարտ՝ խրախուսեցին զՅոյնս մտեալ 'ի միաբանութեւն զինիլ վն ազատութեւն:

Յայսմ ժամանակի Լեթենացիք ընկալեալ
 յՂեքսանդրէ զպատիւ առաւելքան զայլ Յոյնս
 մնացին անդորր 'ի պաշտօնի իւրեանց, Իսկ 'ի
 Պերզոպոնէսացւոց քաղուժք և այլք ոմանք համա-
 ձայնեալ ընդ միմեանս՝ մխեցան յոյս պատերազմ,
 և այսպէս ըստ զօրութե իւրաքանչիւր քաղաքի
 զօրաժողով արաքեալ ընտիր երիտասարդաց՝ գու-
 մարեցին ս'չինչ պակաս քան զքսան հազար հե-
 տեակս, և երկու հազար այրու ձիս:

Երարեալ Լակեդեմոնացւոց զամ պատրաս-
 տութի պատերազմին՝ յուղի անկան ընդ գլխաւոր
 առաջնորդութի Լիդիաց՝ համակ զօրութի իւր-
 եանց, Ենտիպատրոս լուեալ զգումարմանէ Յու-
 նաց՝ հաստատեաց զգաշն 'ի մարակիա 'ի կարե-
 լի պայմանս, և համացն զօրօք հանդերձ փու-
 թացաւ 'ի Յունաստան, ուրանօր 'ի Յունացն
 դաշնակցաց ընկալաւ զօրս նպասաւորս ս'չինչ
 ընդհատ քան զքառասուն հազար արս:

Իբրև բորբոքեցաւ մարտն՝ Լիդիէս արքաց
 քաջութի մարտուցեալ զրկեցաւ 'ի կենաց, Լա-
 կեդեմոնացիք ընդերկար զդէմ կալեալ, մերջա-
 պէս իբրև դաշնակիրքն նոցա բռնադատեցան տե-
 ղի տալ, չուեցին և ինրեանք 'ի Սպարտա,
 Յայսմիկ մարտի 'ի Լակեդեմոնացւոց և 'ի պոց
 մանակցաց նոցա կորեան իբրև հինգ հազար և
 երեք հարիւր արք, Իսկ 'ի զօրացն Ենտիպա-
 տրոսի կոտորեցան արք իբրև երեք հազար հինգ
 հարիւր, 'ի մահուան Լիդիաց պատահեցաւ ինչ

զարմանալի. քանզի նա քաջութիւն պատերազմաւ
ստացաւ վէրս բազումս, վասն որոյ և զօրքն սա-
նէին զնա՝ ի հայրենիս իւրեանց. Այլ իբրև ան-
կան՝ ի ձեռս թշնամեաց, և տեսին՝ թէ չե-
ինչ յոյս փրկուիէն, Այլիդէս հրամայեաց իւրոցն
փախչիլ որքան հնար է արագապէս, և փրկել զան
ձինս վասն կարևոր պիտոյից հայրենեաց: Աւ-
ելինքն ունելով ի ձեռին զիւր սուսեր՝ գճեցաւ ի
ձունկս, և ոչ թողոյր զթշնամիս անցանել. և
գրազումս՝ ի նոցանէ կատորեալ՝ վերջապէս շամփ-
րեալ նիզակաւ՝ եհան զոգի, թագաւորն լամս ինն:

Գարեհ յաղթեալ ի մարտին՝ որ առ Աջ-
բելաւ՝ փախեաւ ի վերին նահանգս իւր, ակն-
ունելով առ մեծի հեռաւորութե վայրաց՝ դա-
նել հնարս և զժամանակ վերստին զօր գումարել:
Վասն որոյ և նախ չոքաւ Ալեքսատանս, ուրանօր
մնացեալ զժամանակ ինչ՝ զմնացողս զօրաց փա-
խստական և վելոց՝ ի պատերազմէն՝ ժողովեաց
և որոց զէնք պահասեալ էին՝ զինեաց ըստ առաջ-
նայն կուս զինու: Այնպէս և ի մերձակոց ազ-
գաց ինգրեաց ինքեան զօդու թիւն, և յորդո-
բէր զնոսա՝ ի ձեռն նախարարաց առաքելոց, և
այլոց իշխանաց՝ որք էին ի կողմանս Ռահարի-
ացոց և ի վերին նահանգս, սրահել զառաջին
սէր և զհաւատարմութի առ ինքն:

Օայնու ժամանակաւ Ղեքրանդր թաղեալ
զանկեալսն ի մարտի, եմուտ Աբբելաւ և զմեծ
բազմութի աչքունի զարդուց և գանձուց (վասն
քի

զի եզիտ անդ զերիս հազար տաղանդա արծաթոյն) երբ 'ի ձեռս անդէն: Այլ զմտաւ ածեալ թէ շրջակայ ողն 'ի բազմութի գլոց դիւրաւ կարէ տակահանել, փութապէս փոխեալ զքանակ իւր՝ գիտեաց 'ի Վարիլոն հանդերձ համակ զօրօք: Աւ քանզի բնակիչք Վարիլոնի ընկալան զնա սիրով, և Վակեդոնացիս պահելն կարի խնամով, վասն որոյ և նա յետ կրնոյ նոցա զայնքան աշխատանս և զթշուառութիւն՝ ետ նոցա ժամանակ հանդուտեան. և առաւել քան զերեսուն աւուրս՝ 'ի պատճառս պնդան լիութե և առատութե, և քաղաքացեացն սիրոյ՝ մեաց անդէն:

(Յետ այնորիկ թողեալ Վաթան Պեդնեացին ետժնհարելու Վակեդոնացուք 'ի պահպանութի ամրոցին, զՎարիլոն և զնախարարութի նորա մինչև 'ի Արիլիա՝ ետ 'ի կառավարութի Վարդապետոյ Անիկոսեցոյ և Մենիտեայ Պալէացոյ. և առեալ նոցա զհալար տաղանդա՝ հրամայեաց գումարել զօրս 'ի վարձու՝ որչափ հնար իցէ բերել 'ի ձեռս Սիւրանայ, կա՛ Սիւթբի նեայ՝ որ մասնեաց զամրոցն Սարգիսցոց՝ (որպէս ասացաք 'ի վեր անդր) ետ զհայաստան: 'Ի գրամոց զորս ասացաւ անդէն, ետ իւր քանչոր պորու ձիոյ վեց մեաս, նպաստաւոր զօրաց՝ չինէս իսկ Վակեդոնացոց՝ որք զփաղանգն բարկոց ւշանէին՝ երկուս. վարձաւոր զօրաց զերկամանոց բաճիկն հաշուեալ՝ ետ նոցս ձրի:

Արդէն իսկ Ալեքսանդր յուզի անկեալ է
 Ռա

Բարիոնէ՛ էր 'ի ճանապարհէ, ահա՛ հինգ հա-
րիւր սյր հեծեալ 'ի Մակեդոնիոյ, և վեց հա-
զար հեռեակք, բնդ որս և վեցհարիւր արք հե-
ծեալք 'ի Թրակիոյ, երկու հազար և հինգ հա-
րիւր 'ի Թրալլիացոց, և 'ի Պելոպոնէսոսէ շորեք
հազար հեռեակք, և գրեթէ հազար արք հե-
ծեալք ևս՝ հասին առնա յԱնտիպատրոսէ 'ի յա-
ւելուած զօրաց, Ննդ նոսա 'ի միասին եկին 'ի
Մակեդոնիոյ յիսուէն արք որդիք բարեկամաց Ա-
ղիքսանդրու առաքեալք յանձնապահութի ար-
քայի 'ի հարց իւրեանց. զորս առեալ նորա ուշ-
եղ առաջնդեալ ճանապարհին. և 'ի վեցե-
րորդ աւուր եմուտ 'ի Սիտագինեան իշխանութի:

Աւ քանզի յայնմ երկրի ձմ ինչ հարկաւո-
բագոյն առ 'ի պէտս պահպանութե և սննդեան
մարդկան գտանէր առատ, վասն որոց և զբազում
աւուրս յամեաց անդէն, ո՛չ այնքան դադար տալ
զօրացն կամելով, որքան խորհէր զկարգ նոցուն
մանրամասնաբար քննել, և զօրապետացն առնել
փոփոխութի. և զզօրս իւր բազմութի նպատա-
ւորաց և ջերմեանդութի զօրապետաց արիա-
ցուցանել: Օ խորհուրդն իւր փութապէս եհան
'ի դյուխ, և քննեալ կարի արթնութի զնմայրս
զընտիրոն և զպատուականս 'ի նոցանէ ամբարձ
յաստիճան փառաց. և այնու իսկ առաւել արար
զինքն նոցա սիրելի: Այդ նշնպէս և 'ի սոսկա-
կան զինուորս առնել կարգուչութիս գեղեցիկս
և զբազումն գտեալ արժանաւորս 'ի գործս մե-

Յամեծս պիտանացուս՝ էած զնոսա՝ ՚ի վիճակ բա-
րի։ Այսու եղանակաւ կարգաւորեսլ՝ այնպէս
գրաւեաց զսիրտս զօրաց իւրոց, զի սկսան առա-
ւել ևս եռանդեամբ սիրել զնա, զհրամանս նորա
մեծաւ սիրով կատարել, և արուժիք զմիմեամբ
գերազանցել, և ինքն պատրաստեցաւ յայնոսիկ
շահատակութիս՝ որք մնային տակաւին վասն նր։

՚ի հասանել իւր ՚ի Աջ գրաւեաց զգահն
արքունի զգերահռչակն՝ ՚ի բովանդակ աշխարհի.
զոր Աբուլիդէս յօժարակամ մատնեաց ՚ի ձեռս
նորա։ Գրեն ոմանք՝ թէ ինքն Վարհհ հրամայ-
եաց զայն առնել այնոցիկ՝ զորս առաւել հաւա-
տարիմ համարէր ինքեան. և զայս առնէր վասն
այն, զի Աղեքսանդր զպատուական քաղաքս և
զմեծամեծ գանձս ստացեալ՝ յապաղեացէ նովաւ,
և ինքն յայնմ միջոցի գացէ ժամ պարապոյ պատ-
րաստիլ ՚ի մարտ։ Այսու օրինակաւ Աղեքսանդր
տիրեալ քաղաքին և սպարանից՝ հանդերձ բովան-
դակ գանձուք, եզրա ՚ի նմա զքառասուն հա-
զար տաղանդս ոսկւոյ և արծաթոյ անգործ։ Այս
գանձ մեծ ընդ ժամանակս բազումս մնացեալ ան-
շարժ՝ գտանէր անդէն, և թագաւորք պահէին
զայնոսիկ առ յանկարծական իմն զիպուած՝ զի հա-
նապազ զնոյն ունիցին առ ձեռն պատրաստ օգ-
նութի։ Իաց յայնցանէ էին և ինն հազար տա-
ղանդք ոսկւոյ հատեալ քյանուն Վարհհի։

՚ի ժամանակի քննութե սցոյցիկ գանձուց
դէպ եզե հանդիսիլ արային նորանշան ինչ։
Վան

Վաճաղի սա նստէր 'ի գահի՝ որ առ համեմա-
 առւթբ հասակի նորա էր կարի բարձր, վասն ո-
 բոյ և մին 'ի շրջակոցից տեսեալ թէ ուրք նորա
 կախեալ կան և ոչ հասանեն 'ի յատակն՝ բեր-
 եալ զաթոռն Վարեհի եդ ընդ ոսիւք նորա-
 և զի կարի յարմար դիպաւ բարձրութի աթո-
 ապն՝ նմին իրի և Վղեքսանդր գովեաց զնա: Սմե
 'ի ներքինեաց՝ որ շուրջ գգահուն կային, կարի
 շարժեալ յոյս վաղվազ փոփոխութի բողոքին՝ ե-
 լաց սաստկապէս. զոր իրբև ետես Վղեքսանդր՝
 եհարց ցնա, թէ ի՞նչ էր լաւ: Պատասխանի ետ
 նմա ներքինին և ասէ. արդ թառայ չա ի՞նչ՝ ո-
 դեո նի էի Վարեհի. այլ ամուլի եւ ըստ բնաւորն ինչ ջիւ-
 իւանդոսիէ սիրիմ զնախին լաւագոնն էմ, նմին իրի
 ոչ իարեմ որ եւ նա թառայ արթառուաց, զի ալոռն՝
 որ սո՛նմա 'ի ղի՞նչ յարգի էր, այժմ հոսեալ է յոյս
 ասի՛նն անարգոսիւնն:

Վյուսու պատասխանեալ գարձեալ արքային
 յուշիւր՝ զմտաւ հանձն թէ քանի՞ մեծ փոփո-
 խութի է եղեալ յարքայութենն Պարսից, սկսաւ
 ապա խորհել թէ ինքն վարի կարի գոռոգութի,
 և ընդ ստրկամեծարութեն՝ զոր արժան է ցուցա-
 նել առ գերիս՝ է անհամեմատ յոյժ: Սասն
 որոյ և կոչեալ առ ինքն զծառայն զսցն՝ հրա-
 մայեաց 'ի բաց բառեալ զաթոռն զսցն: Վյու-
 սակայն Վիլոլոս՝ որ առ նմա մի քաղաքէ ասէ.
 թէ այժմ էլ ոչ արայ, ոչ 'ի հարստութի սո՛նմա լաւն
 զի թառայ հրամանի չա սքառաւ. այլ ըստ հո՛սեալի

և անօրինակ-թիւն հոգւոյ երիւ Բարեոյ գիտաւ :
 Օր արքայն առեալ իբր նշան բարի՝ հրահայն
 եաց զաթոսն դնել անդրէն՝ ՚ի տեղի իւր : (Եւս
 պատրիկ զմայրն՝ Վարեհի, զդատերս և զորդի նս-
 բա թողեալ ՚ի Շօշ՝ կարգեաց նոցա դաստիւրակս՝
 զի ուսուցին նոցա զլեզու : (Յունաց, Աւ ինքն զօ-
 բօք հանդերձ յուրի անկեալ անտի՝ ՚ի շորս աւուրօ
 եհաս ՚ի գեան Տիգրիս :

Այս գետ ելեալ ՚ի լեռանցն Ուգսեանց՝
 նոխ հոսէ ընդ անհարթ վայրս լցեալս մեծամեծ
 և բազում բլրովք և գահեր, մինչև ՚ի հազար
 վարսախս, սպա շարունակեալ զընթացս իւր ընդ
 դաշտս՝ հոսէ անխոսվ իբր վեց հարիւր վարսախս
 և վերջսպէս անկանի ՚ի ծոցն Պարսից : Աղեք-
 սանդր անցեալ ը գեան՝ դիմեաց յերկիրն Ուգ-
 սեանց՝ յաշխարհ արգաւանդ և բերրի : Վանդի
 սցս դաւառ սառգեալ ՚ի բազում գետոց՝ առա-
 տութք բերէ զնմա ազգս պաղոց, զորս շորացու-
 ցեալ յաշնան՝ պատրաստեն մրդս անուշահամ,
 զորս վաճառականք ընդ գեան Տիգրիս տանին ՚ի
 Բարիլոն :

Աղեքսանդր եղիտ զնմա մուտս ՚ի նա գրա-
 շեալս պահապան զօրօք ՚ի Սաղեաց ազգականէն
 Վարեհի, որ ունէր առ ինքեան զօր բազում
 յոյժ : Այլ մինչ նա զամբուլի վայրացն ըննէր
 և տեսանէր՝ ելժէ ընդ ժայռալիբ վախս անցա-
 նել չէ՛ հնար, մի սմն ՚ի բնակչաց վայրացն ազ-
 գաւ Ուգսեացի, որում ծանօթ էին վայրքն,
 իսս

խոստացաւ Մղեքսանդրու անցուցանել զգորսն ընդ
 գժուարին և անձուկ ճանապարհ ինչ, որով 'ի
 վերայ գլխոց թշնամեաց իցեն: Մղեքսանդր ըն-
 կալեալ զքան նորա՝ առաքեաց ընդ նմա զսակա-
 ռաթիւ զօրս. և ինքն յայնմ միջոցի կամեալով
 օրբան հնա՛ր իյէ՝ մարբել զանցս իւր, անկաւ 'ի
 վերայ թշնամեաց՝ որք զմուտսն ունէ՛ն, և
 մտեալ ընդ նոսա՝ ի մարա անհնարին՝ մանաւանդ
 զի՝ ի տեղի խոնջելոց և վշատելոց յաջորդէին
 սոյլք, մինչ բարբարոսք զպատերազմաւ պատա-
 ղէին՝ յանկարծակի առաքեալքն յառաջագոյն ի
 սպառաժս հանդերձ առաջնորդաւ իւրեանց՝ 'ի
 գլուխ թշնամեացն երևեցան:

Բարբարոսք սցսու անակնունելի դիպուա-
 ծով անկեալ յերկիւղ սաստիկ՝ դարձան 'ի վտ-
 խուտ, ուստի և արքայն տիրեալ մտից անցիցն՝
 'ի գոյզն ինչ միջոցի հնազանդեցոց ընդ իւրև
 զբոլոր քաղաքս Սեդսեանց:

Մտի գէմ՝ եղեալ յուղի անկաւ դէպ 'ի
 Պարսս. և 'ի հինգերորդ աւար եմուտ 'ի
 Սասանեան վէճ, անուանեալ տեղին, զորս ար-
 դէն իսկ բանակալեալ էր Մրիորարզան հնգեաա-
 սան հազար ոտանաւոր զօրօք և երեքհարիւր հե-
 ծելովք: Մկնունելով արքայի տիրել անցից վայ-
 րացն բռնուծք՝ գնայր զօրօք ընդ անձուկ և
 գժուարակոխ տեղիս առանց արգելմանց ինչ 'ի
 թշնամեաց. և բարբարոսք առ ժամանակ մի թողուին
 զնոսա: Այլ իբրև եհաս 'ի միջին կէտ անձուկ

և դժուարին մայրացն, ահա՛ յանկարծակի սկսան
տեղալ 'ի նոսա 'ի վերուստ զբազմութի մեծա-
մեծ վիմաց, և վնաս մեծ հասուցեալ 'ի Սա-
կեդոնացիս՝ ո՛չ սակաւ մարդիկ հոսեցին: Ին-
չումք էս 'ի նոցանէ ձեռնին 'ի նոսա զէնս, և
անդագար 'ի բազմութենէ անտի խիտ առ խիտ
ընթացողաց՝ սպանանէին զմանս: Իսկ այլք քա-
րաձիգ լեալ 'ի նոսա՝ որք անցանելն հացթհայ-
թէին, յետս ընդ կրունկն ընկրկէին:

Եւ քանզի զդժուարութի վայրացն ինքեանց
նստատ առեալ, էր՝ զորս կոտորէին, և էր՝ զորս
կարեւելք խոցէին, նմին իրի և Վաղեքսանդր ո՛չ
կարեւոյ զայն աձիր նահանջել յետս, և տեսեալ
թէ 'ի թշնամաց և ո՛չ մի ոք է սպանեալ, և
ո՛չ վերաւորեալ ոք: Իսկ յիւրոցն զօրաց բազումք
կորնչին, և դրեթէ բովանդակ յառաջամարտիկ
զօրքն չարաչար խոցտեալ են, ետ նշան փողով
զառնալ յետս: և շրջեալ ընդ կրունկն 'ի նեզ
անցիցն յայնցանէ իբր ասպարեզս երեքհարիւր,
ընտրեաց տեղի վասն բանակին: Այս եհարց 'ի
բնակչաց տեղեոյն՝ թէ է՞ արդեօք այլ մուտա-
րեք: սլատասխանի ետուն նորս 'ի միասին, թէ
ո՛չ Քոյ ուրիս այլ թանազարհ, Քայց Գոյն Էնորե
ճոտտ ասնել անոր շարք պարեալ զեղեխան: այլ
Քաղաճ թամանայաց փեփ էն սա այն:

Վրացն անարգութիւն համարէր անձին թա-
ղալ զանկեալսն առանց թաղման, և ամօթ մեծ
դնէր ինքեան վասն այնր ազալել զնոսա, քանզի

այնու տարի նոցա՝ ակն յանդիման թ շնամեաց իւրոց զյադթանակն, վասն որոյ և հրամայեաց անծել առ ինքն զամ գերխա՝ որ միանդամ գտանելին՝ ի բանակի անդ։ Այլ ՚ի միջի սոցա ոմն՝ որ գիտեր զերկուս լեզուս, ք՝ զՅունաց և զՊարսեց, և որ յայտնեաց զինքենէ իննել ազգաւ Աիկիացի, և երբեմն անկեալ ՚ի ձեռս նոցա դերուիչ, և թէ այժմ հովուէ զհօտս խաշանց ՚ի մերձակայ լերինս, ուստի և տեղեակ գորով ինքն վարացն դաւառին՝ կարէ ընդ անտառսն անցուցանել զզօրսն, զի եղիցին ՚ի յետուստ զօրացն՝ որք պահեն զանցս մտից թ շնամեացն։ Աւրացն խոստացեալ տալ նմա պարգև մեծ, և հրահեալ զինքնորա զօրք հանդերձ, եանց գիշերացն զբարձրաբերձ լերինս՝ թէպէտ և մեծաւ աշխատանօք, վասն զի պարտ էր նմա ընթանալ ՚ի վերայ անհուն ձեան, ապառաժ և անկոխ լեռանց, խորունորոց և աւազուտ վայրաց։ Յաղթեալ սցսոցիկ զժուարութեց՝ իբրև մերձ եղև առ առաջին պահ թ շնամեաց, կոտորեալ զամենեսին՝ որք անդն էին բարբարոսք, կալաւ զմնացորդս, և գերեաց զայնոսիկ որք զհետ նոցա կարգեալ էին յերկրորդում ՚ի պահպանութե։ Աերջտպէս զեղեալսն յերրորդում բանադասել ՚ի փախուստ, արիեաց բովանդակ անցից, կոտորեալ զմեծազոյն մասն զօրացն Արիորաբղանայ։

Ապա չուեալ ՚ի Պերսեպոլիս՝ զճանապարհացն լնալաւ թուղթ ՚ի Տրդատայ էշխանէն քա

ղոքին, յորում գրեալ էր. Թե ելիւ Աշխատող
 յանախիւս պահա յարչմիւս յանաբոթմիւս անիցի 'ի
 վերայ այնոցի' որք իմին պահել զաղան լասն 'Իս-
 ցեհի, հասնեցեղ զայն 'ի յիսո նորա: Այսան որոց
 Վղեքսանդր գիմեաց 'ի Պերսեպոլիս կարի փու-
 Թապես, և անցոց զզօրս իւր ընդ գետն Արատիս
 կամրջովք: Ընդ անցանել նոցա ընդ գետն' գէպ
 եղև նոցա տեսանել զտեսիլ ողորմ և քստմնելի,
 որ արդարև շարժէր առ պատճառս անվճուհն
 զնախանձ, իսկ առ կրողսն զոցն անդարձ Թըշ-
 աւառութի' զգորով, և առ հասարակ յամենեսին
 զկարեկցաւթի:

Քանզի լս առաջ եղեն նց Յոյնք գերեալք
 յառաջագոյն 'ի Թագաւորաց Պարսից, որոց Թիւ
 հասանէր յուժ հարիւր, որ ըստ մեծի մասին էին
 ներպայեալք և առ հասարակ ամենեքին անդա-
 մասեալք. զի ոմանց ձեռք, ոմանց ոտք, այլոց
 լսելիք, և կիսոց հոտոտելիք էին կտրեալ. իսկ
 որք 'ի նոցանէ գիտէին զարհեստ ինչ կամ զգի-
 տութի և յայնմիկ էին կրթեալ, զնոցին հատեալ
 զոցլ անդամս, զոցնոսիկ միայն թողալին, որք առ
 գիտութիս կամ յարուեստս էին պիտանիք: Ուս-
 տի և ամենեքին' որք զծերուժի նոցա և զլսե-
 զուժի տեսանէին, յողորմ շարժէին և ցաւակից
 լինէին նոցա' և մանաւանդ Վղեքսանդր, որ օցն-
 քան կարեկից գտաւ նոցա, զի ոչ կորաց սանձել
 զարատասուս աչաց իւրոց: Արքա ամենեքին իբրև
 'ի փաջե բերանց ինչելիս 'ի նմանէ զօգնութի
 'ե

'ի Թշուառութիւն իւրեանց :

Այսն որոյ և կոչեալ արքայն առ ինքն զճերագոյնսն 'ի նոցանէ, և ըստ վեհանախութիւն իւրում պատուեալ զնոսս՝ խոստացաւ առնել նոյ զամ' օգնութիւնս, և առաքել իսկ 'ի հայրենիս իւրեանց : Այլ նոքա ժողովեալ 'ի միասին և խորհուրդ արարեալ՝ բարւոք համարեցան մեալ անդ, քան զառնալ 'ի հայրենիս . քանզի որովհետեւ 'ի դարձի անդ մնայր նոցա բաժանեալ յիրերաց ցիրուցան լինել յայլ և այլ տեղիս, երկնչէին : զի մի՛ դուցէ եղիցին ծաղր պլոց . այլ յորժամ 'ի հասարակաց Թշուառութիւն անդ գուրով կիցցին 'ի միասին, կարծէին ունիլ մոխիւթաբութի 'ի փորձութիւն անդ 'ի զժբողոքութեանց պլոց նմանեաց : Աւստի՛ նոքա վերստին կացեալ առաջի արքայի, և զխորհուրդս իւրեանց յայտնեալ՝ ազաչէին զնա ցուցանել զողորմութի՛ որպէս վայելէ առաջիկոց վեճակի իւրեանց :

Ազեքսանդր գովեալ զմիտս նոցա՝ ետ իւրաքանչիւր ումեք երեքհազար դրամս . հինգ հանգերէն առնացիս, և նոյնչափ ձորձս կանացիս, երկուս զոյգս եզանց, յիսուն ոչխարս, և նոյնչափ գրիւս ալեր, ապա ազատ արարեալ զնոսս յամ' հարկաց արքունի՛ հրամայեաց հոգաբարձուացն վերահացու լինել նոցա, զի մի՛ ոք մեղիցէ նոցա, և ոչ հասուցէ նոցա զբիանս ինչ : Այսու ոգորմութիւն Ազեքսանդր, որպէս գլխութիւն նորա և մարգարութեան էր անդ, զԹշուառագուհիցն 'ի

մարդկանէ թեթեացոց զեղկերու թիւնն :

Լայն ցուցեալ զՊարսպօլիս քաղաք աթո՛ն
 ասնիստ արքայու թիւ Պարսից՝ ասէ ՅՄակեդոն
 նացիս, թէ այն տաղաւ տաւել ասն զայլ մի տա
 զաս ԼԶիոյ՝ Լասնգասոյ եր Յոսնայ : Ասն որոց
 և ետ զայն ՚ի յափշտակու թիւ զօրաց, արգելեալ
 զնոսա՝ զի առ արբունի արարանան մի մերձեցինս
 Սա էր բաղմադանձ քան զնմ՝ քաղաքս ընդ բո
 վանդակ տիեզերս . յորում և տունք սոսկականաց
 ամենայնիւ գտանէին պերճացեալ և ճոխացեալ :
 Ուստի՝ Մակեդոնացիք յարձակեալ ՚ի նա՝ զնմ
 սցր կոտորեցին սրով . և զմեծամեծ գանձս, զգա
 նաքան զարդս և զշտեմարանս կողոպտեցին :
 Յայնմ միջոցի յաղթականքն զբազում արծաթ և
 սիւ սակաւ ոսկի, զմեծագին հանդերձս, զծիրանիս
 և զկերպասս ոսկեթելս գտանէին և ՚ի պարգև
 տասնային : Լյուս և զանակաւ մեծն և ՚ի բոլոր
 անխարհի հռչակաւոր մարտաքաղաքն Պարսից ան
 կաւ ՚ի յափշտակու թիւ և աւերեցաւ յոյժ յոյժ :

Մակեդոնացիք թէպէտ զառ և զաւար ան
 կելոցն և զգանձս մեծամեծս կապտեալ կողոպ
 տեցին բազում յոյժ . սակայն այլևս բազումս կա
 մելով՝ սիւ շատանային նովաւ . և ՚ի յափշտակու
 թեան յայն աստիճան հասին անձնիշխանութե
 և անյազակութե, զի տեսեալ առ ընկերս իւրեանց
 զաւար բազում սկսան սպանանել զմիմեանս : Ո
 մանք գտեալ զիրս մեծագինս՝ հատեալ սրով ՚ի
 մասունս՝ տանուին . ոմանք ևս կամելով տալ այլոց
 բաժ

բաժ 'ի նախանձելի իրաց' 'ի քրտմտուԹԷ անախճ
 զի ձեան մխեին յոցն՝ հատանէին զձեռս իրերաց։
 Օհանոսս հանգերձ զարդուք իւրեանց յափշտա-
 փեալ առ 'ի բռնարարուԹի՝ վարէին 'ի գերուի։
 Լ. յառ օրինակաւ Պերսեպոլիս որքան առաւել
 գերազանցէր երջանկուԹք իւրով քան զոցլ քա-
 զաքս. այնչափ առաւել մեծամեծ ԹշուառուԹեց
 գտաւ ենԹարկեալ։

Լգա Լղեքսանդր մտեալ յամրոցն՝ ստացաւ
 զբանձան՝ որ անդ կային. Որք 'ի Վիւրոսէ ա-
 աջին Թագաւորէն Պարսից և այսր 'ի յաջորդաց
 նորա գորով բազմապատկեալ եկամտիք՝ զբաշ-
 մուԹի սկիւղ և արծաժոց պարունակէին յինք-
 եանս։ Բանզի հարիւր քսան հազար տաղանդք
 օրծաԹոց գտան անդ։ Աւ իբրև Լղեքսանդր
 եդ 'ի մտի զման ինչ այսոցիկ դրամոց 'ի պէտս
 զօրացն առնուլ 'ի կիր, իսկ զմասն ինչ Թողուլ
 'ի Ըօլ վասն պահպանուԹե, հրամայեաց ժողո-
 վել 'ի Լարբիոն և յԱղբատանս զբազմուԹիւն
 բեռնաբարձ և լծակիր ջորեաց. և ընդ նոսին զե-
 րիս հազարս բեռնակիր ուղտոց, որովք և վո-
 խագրեաց զամ գանձան 'ի տեղիս պատրաստեալս
 յառաջագոյն։ Սանաւանդ զի և զբնակիչնն ա-
 տեպր չարաչար, ուստի և ոչինչ կամէր հաւա-
 տալ նոցա. և ինդրէր 'ի յետին ամացուԹի անեկ
 զՊերսեպոլիս։

Օտրբունեացն առ մեծաշոք շինուածոցն յոցս
 նել ինչ սակաւուք ոչ համարիմ անաս զի։ Լգրոցն
 Եբ

արժանի յիշատակաց՝ պատեալ էր երեք պարսպոց :
 յորոց առաջինն կերտեալ գեղեցիկ՝ բարձրութից
 էր վեշտասան կանգուն . և ունէր զիւր ամբուխս :
 Երկուն ըստ ասի նման առաջնոցն , սյլ միոցն
 բարձրութից կրկին առաւել քան զայն : Իսկ եր-
 րորդն ունէր զձե քառանկիւնի . և բարձրութի
 նորա՝ ՚ի վաթսուն կանգուն ձգէր . և կերտեալ
 էր ՚ի սնդակագմ վիմէ՝ իբր վասն յաւիտենից :
 (Յիւրաքանչիւր կողմունս էին դրունք պղնձի . և
 մերձ առ նոսա վանդակապատ պղնձի ՚ի քսան
 կանգնաց . յորոց մին յարձարձել զերկիւղ իւրով
 տեսութից , իսկ միւսն առ յաւետ ամբուխին
 վայրացն էին կառուցեալ : Յարեւից կուսէ ամ-
 բոցին էր լեառն մի հեռի ՚ի նմանէ չորիւք առ-
 պարիզոք , կամ չորիւք հարիւր կանգնովք , անուա-
 նեալ արքունական . վասն զի ՚ի նմա էին դերեզ-
 մանք թագաւորաց : Վրանգի ՚ի միջ նորա հա-
 տեալ էր վէմե . և ՚ի կեդրոնի ունէր զբազում
 տեճեակս . յորս ոչ գտանէին մուտք ինչ շինեալ
 ձեռամբ մարդկան : սյլ մեքենայիւք սմամբք ամ-
 բարձեալ՝ դնէին անդ զգազազն մեռելոց : Յոցս
 միկ ամբոցի վասն թագաւորաց և զորաց էին մե-
 եաշուք թեկանք , և շտեմարանք ՚ի պահպանութի
 քանձուց էին ՚ի յարմար տեղիս յոյժ :

Ըպա Ըղեքսանդր արարեալ հանդէս յազ-
 թանակի յազազս բարերաստիկ ընդունելութեան
 յաղթութեն , արար դիցն զմեծահանդէս զհո-
 պատարագաց , և վասն բարեկամոց պատրաստեաց

նեղան մեծ և բարելի. 'Ա խնջոյսն հրաւիրեալ
 էին և կանոցք՝ որք արհեստ էին արարեալ ինք
 եանց պշուռթիւն և զպոռնկուրթիւն. Աւ իբրև
 արբունքն յաճախեցին, բազումք 'ի նոցանէ ար-
 բին պնքան՝ զի և 'ի մտաց թափեցան. Յոցն՞
 ժամու ոմե 'ի կանանց եղևոց 'ի խնջոյսն՝ ա-
 նուն թւայիդա՝ ազգաւ Ատարիկեցի ասէ. Թէ Աշ-
 սանդր արայեք Գործ ղի՞ն ատաւել ամ զմս ար-բ-
 ի-բ յԱշխ՝ էիէ 'ի ժամո- ինջոյն և իբ-իժանո-լի՞ն՝ հո-
 արիցե ընդ նոսա 'ի յարտ-նիս անդ. և յորժամ Գործ
 Պար-ից հուշուիւալ ընդ այնքան ժամանալո՞ 'ի Կոյն
 ինչ ժամանալի յի-տմէ ինանց իորիցին. Աւ իբրև
 սցս բան 'ի մէջ մատաղասունկ անձանց տարա-
 ծեցաւ, որք յայնժամ մինչև իսպառ արբեալ էին,
 սկսան աղաղակել միաձայն, Թէ ինքն լուցցէ զա-
 ռաջինն, քաջալերեալ և զայլս՝ առնուլ զլապտերս՝
 և վրիժակել զանարգանս՝ զորս անցուցին Պար-
 սիկք ընդ տաճարս Յունաց. Օսցս մեծաւ բա-
 ցապանչուրթ և ինդամիտ աղաղակաւ ընկալան
 և այլք. ասելով. Թէ այս Գործ իայիւէ Ռոյն Աշ-
 ղնոսնդրոս:

Աւ իբրև արքայն շարժեցաւ 'ի բանից աս
 աի. նմին իբի ամենեքին թողեալ առ ժամանակ
 ինչ զարբունսն՝ յարեան ասելով. Թէ զնանդէ՞
 յաղթանալի իստորն 'ի ինչիսիայ. Յանկարծակի
 ժողովեցաւ բազումթի մեծ լապտեր 'ի ձեռին.
 և առեալ ընդ ինքեանս զկանսցս՝ որք 'ի խնջոյսն
 անդ գտանէին, երդէին և նուազէին երաժշտա-

կան դորձեօր, արքայն առաջնորդեալ 'ի թօսի,
 դայ պոռնիկ կնոջէ, երգովք և նուագօր շքու
 'ի ժողովն՝ ուր պարտ էր լինել կաթաւուն և
 տարերգութեւ: Աւ թօսիդա երկրորդ յետ ար-
 քայի էարկ յարքունիս անդ զուցեալ լատերն:
 խի այլք հեա՝ եցան օրինակի նորին: Աւ սցս-
 պէս 'ի դոյզն Ֆիջոյի բոցն ասքածեալ բնդ ամ
 կողմունս շուքանակի՝ յաճիւն դարձոյց զապա-
 բանսն: Աւ առաւել զարմնալոյ արժանի էր ոցս,
 զի զեղեանաւոր դործ Վսերքսեայ արքային Պար-
 սից, զոր եցոյց ամբոցին Վթինացոց, կին մի
 ծնեալ 'ի նոյն աւերեալ ամբոցի և քաղարի՝ յետ
 անցանելոյ ամաց բազմաց նովին եղանակաւ վրի-
 ժակեաց:

Այս սցսորիկ Վրեքսանդր դիմեաց յայլե-
 սյլ քաղաքս Պարսից, և զոմանս առեալ բռնու-
 թեամբ, խի զայլս փառօր անարգամեծարութեւ
 իւրոյ ստիպել լինել անձնատուր՝ ինքն պնդեցաւ
 զհեա՝ Վարեհի. որ արդէն խի սկսեալ էր գու-
 մարել զզօրս 'ի Վակարիացոց, և յայլ նախա-
 ջարութեաց, այլ գոլով արգելեալ յարագութենէ
 թշնամոյն՝ երեսուն հազար զօրօք Պարսից և վա-
 ձաւոր Յունաց փախեալ 'ի Վակարիա, և յայս-
 միկ անդբազարձ իւրում ճանապարհորդութեւ խո-
 ջամանկուք Վրսեայ նախարարին Վակարիացոց
 սպանաւ: Աւ պնինչ նա իհան զոգին, ահա և
 Վրեքսանդր հեծելովք իւրովք և հասաւ նա. ոցլ
 դտեալ զնա արդէն խի մեռեալ՝ արաք նմա յու-

դարիւսքու թի արքունական : Ոմանք պատմեն թէ
 Ղլեքսանդր հասեալ առ նա՝ մինչ նա տակաւին
 կենդանի էր՝ կարեկից եղև նմա յոյժ յոյժ . և
 քանզի Վարեհ աղաչեաց զնա չթողուլ զսպանութի
 իւր առանց վրէժխնդրութե , վասն որոյ և Ղլեք-
 սանդր խոտացաւ առնել զայն , ուստի և խնդրէր
 հասանել Ռիսսեաց . սլ Քանզի նա յառաջադոյն
 վախուցեալ էր՝ ի Ռակարիա , վասն որոյ և սչ
 ակնկալեալ հասանել նմա՝ դարձաւ յետս : Ըստ
 օրինակաւ էառ վախճան Վարեհ մեծ թագաւոր
 Պարսից , որ արգարև չէր ինչ քնդհատ քան զբա-
 զում թագաւորս քաջութիւ և առաքինութի . սլ
 քանզի պարտ էր դահին Ալեքսանդր կործանիլ ձե-
 սամբ Ղլեքսանդրի , նմին իրի և սչ զՎարեհ
 սրահեաց՝ ի նմին մեծագործութի իւր : Օսցս
 ձև ունէին յայնժամ գործք Ռիոյ :

Իսկ Ղլեքսանդր Ղակեդեմոնացիք կրեալ ՚ի
 սրտաբրազմի մնաս մեծ՝ բռնադատեցան առաքել
 դեսպանս առ Ղնախպատրոս , որ յամեցոյց զպա-
 տախանն մինչև ՚ի գումարումն բովանդակ Յու-
 նաստանի : Եւ ժողովն՝ որ եղև ՚ի Արնթոս ,
 մանրախոյզ քննեալ յերկուց կողմանց՝ վճռեաց
 տալ զիրսն ՚ի վերահասութի Ղլեքսանդրու :
 Ուստի և Ղնախպատրոս յիսուն սլր ՚ի պատուա-
 կանացն Սպարտացւոց էառ ՚ի սպասնդ , և
 Ղակեդեմոնացիք առաքեալ հրեշտակութիս Ղլե-
 սիա՝ խնդրեցին Ղլեքսանդրէ զթողութիւն :

ԳԼՈՒԽ ՈՒԹԵՐՈՐԴ :

Յազնօս Գրիգորի Ազգասանորո՛ւ 'ի Ալբիանոս, և ընդդէմ
 Մարտոյ, և Գալստիան թաղի-տորիայ Գրիգորի Ազգա-
 նայ առ Ազգասանոր, և անկանելոյ Ազգասանորո՛ւ 'ի
 շառայլու-թիւն Պարոնի, և ճեղգոս-թիւն ընդդէմ ձորոս նի-թե-
 ւոյն 'ի Պարոնի ինչէ և 'ի Փիլոլոսայ :

Բիսս թագաւորէ և խոսովէ զԲակարիացիս: Ազգասանոր
 վերստին քաջալերէ զձորոս, և պարզեաւ առտոս բաշխէ 'նջ:
 Չորստողով 'ի Ալբիանոս: Գեան Սաիբայիս ծառնէ Վրկա
 նայ: 'ի Ալբիանոս կողմն ինչ է առատարեր: Մեղուք ան-
 ուանեալ Աթրիդոն գործեն զմեղը: Չորստոյս Գարե
 Տի և զաշնակից Յոյնք անձնատուր լինին Ազգասանորո՛ւ:
 Չիարդ նուածեալ են Մարդայք: Բուկեփաղ յաիշա-
 կի, և ստորագրուեթի նորա: 'ի խոյն Ամաղոնաց թաղիս
 քա՛ վասն որդե՛ծնութեան զայ առ Ազգասանոր: Ա-
 ղգասանոր 'ի կիր առնու զսովորութիւնս և զճանգերնս
 Պարոնի: Սատիբարդանայ միաւորուեթի ընդ Բիսսայ:
 Ազգասանոր պատժէ զՓիլոլոս վասն ոչ ծառայանելոյ նք
 զգաւածանութիւն խորհեալ ընդդէմ իւր: Պատիժ Ազգ-
 սանորու Լինկեստեայ: Պարմենիոնն կասկածեալ 'ի զա-
 ւածանութեան՝ սպանանի խարդաւանութիւն: Չորք զիւ-
 րամեարք 'ի խոսովութիւն տարանջաւին: Արիմասաք՝ որև
 Եւերգեարք ընդունին զԱզգասանոր: Չորստողով ընդ
 դէմ Սատիբարդանայ, և նուածունն Արաքստայ:

Բիսս յետ մահուանն Վարեհի ընդ Նա-
բարզանոյ, Նարզայեհնահայ և այլոց բազ-
մաց փախուցեալ Մ. Ղեքսանդրէ՝ և հաս 'ի Նախ-
տրիա. 'ի 3643 ամի Նը քանզի վտղու ևս կար-
գեալ էր 'ի Վարեհէ նսխարար 'ի վերայ դա-
ւառացս տյսոցիկ, և ժողովուրդն ճանաչէր զնա
բաւական. նմին իրի և յորդորեաց զնա լինել
արտա, հաւատարիմ առնելով զնա ստանալ զար-
դիւնս սցնու՝ զի երկիրն ըստ դրութն և վե-
ճակի իւր ունէր զմուտ դժուարին. և մարդիկ
բազում են առ պահպանութի ազատութն. և
թէ բաղուց ունիցին օղնել նմա. մանաւանդ
զի զկարգաւորութի բովանդակ զօրացն առնցր
յանձն իւր. Մ. յսու եղանակաւ իրախուսեալ
զժողովուրդն՝ հրատարակեցաւ 'ի նմանէ Թագա-
ւոր. Նպտ սկսաւ զօրաժողով լինել, պատրաս-
տել զինս, և հոգալ զսցնցանէ՝ զոր ինչ միան-
գամ պահանջէր առաջիկոյ գործն:

Հայնմ միջոցի տեսեալ Ն. Ղեքսանդր՝ և թէ
Մակեդոնացիք զմահ Վարեհի վախճան մարտի
վարկուցեալ՝ կամէին դառնալ 'ի առն, ժողո-
վեաց զդօրս, և վայելչական ճառիւ շարժեաց
զնոսա առ սցն, զի նորա յօժարակամ յանձն ա-
ռին 'ի վրոխ հանել զշահատակութիս. Նպա ժո-
ղովեալ առ ինքն զնպատարաւ զօրս Հունաց,
և սրժանապէս գովեալ զնոսա ըստ գործոց, ա-
զատ արար 'ի ծառայութն՝ առեալ իւրաքանչի բ

այրու ձիոյ 'ի պարզե զտաղանդ մի . իսկ անցնիւր
 հեռեակի զտասն մեաս : Բայ յայսմանէ հասոցց
 զուսիկ վարձուցն , և ետ նոցա զբաւական պաշար
 ճանապարհի : Բսկ որք կամէին ծնալ առ նմա 'ի
 ծառայութե՛ պարզեւէր նոցա զերիս տաղանդս :
 Եւ պատճառ առատապէս բաշխելոյ զորաց զպար-
 զեւ էր ո՛չ միայն բնական վեհանձնութիւն
 իւր , այլև այն՝ զի զհետ պնդեալ 'Վարեհի՛
 ստացեալ էր զմեծ գումար դրամոց : Վնդի 'ի
 պահապանաց , որք ունէին զվժիբքն գանձուց՝ է-
 առ զուժհազար տաղանդս : Բայ յայսցանէ բաշ-
 խեաց զորացն զարդս և անօթս իբր երեքտասան
 հազար տաղանդաց : Իսկ զոր ինչ նորա կողորտեալ
 յափշտակեալ էին՝ բաղկացուցանէր զառաւել մեծ
 կշիւ քան զայն :

Չուեալ անտի 'ի Արկանո զորք հանդերձ՝
 քանակեցաւ առ Հեկատոմպօլիս (Սպահան)
 քաղաքաւ . անդ՝ վասն զի երկիրն էր արդաւանդ
 և առատաբեր ամ իրօք՝ որ ինչ կարեոր է առ
 պահպանութիւն մարդկան , դադար ետ զորացն
 աւուրս ինչ : Բայս անցեալ զհօրիւր յիսուս առ-
 պարէզ՝ եհաս մերձ առ վէմ մի բարձր : Բառ-
 տամբ օցարիկ ապառաժ լիբն էր այր մի՝ ար-
 ժանաւոր բնակութե՛ Վից , ուստի բղիէ գեան՝
 Ստիբոյիտ : Սա ը երիս սասարէզս անցեալ յԵն-
 թացո սրահոս՝ հարկանի զվիմի միոյ , որ ունի զձե
 ստեանց , և յիտ իւր ունի խոռոչ մեծ , ուր բա-
 ժանեալ յերկւո՝ սցնուհետե անկանի մեծաւ ա-

զաղակաւ . և 'ի հարկանելոյ դքարի ըստ Խմբի փո-
խեալ 'ի քրքուր' ընդ երեքհարիւր ասպարէշ
հոռէ ընդ երկրաւ . և ապա իբր նորոգ ելանէ
վերատին :

Ըստի Աղեքսանդր շարունակեալ զընթացս՝
եմուտ 'ի Արկանս . և հնազանդեցոյց ինքեան զամ-
քաղաքս՝ որ են 'ի նմա մինչև 'ի ծովն Ասպից,
որ նայնպէս անուանի ծով Արկանաց : Ըսեն՝ թէ
յայսմիկ ծովու գտանին մեծամեծ օձք և ձկունք
յամ աղաաց, որք կարի աննմանք են մերոցն : Ըն-
ցեալ չ Արկանս՝ եհաս 'ի գիւղս՝ որք անուամբ
ի իբոք են երջանիկք : Այս երկիր առատութիւն
պտղոց զերազանցէ զսցլովք յոյժ . վասն զի ամ
որժ խաղողց տաց զգինի տնուշահամ : Ի ծառոց
արմաւենեաց չորացուցանեն ամ ըստէ պաղատիտս՝
իբր տասն լտերս : Մնացեալն 'ի դաշտի ցորեան
տնկանի յերկիր, և առանց հերկելոյ ածեալ՝ բերէ
զմեծ բազմութի պտղոց : Ի առ նոսա ծառ ինչ
նման կաղնւոյ՝ յորոց տերեոց բղխէ մեղր . զոր
բնակիւք ժողովեալ՝ պատրաստեն ինքեանց ուսփ
բազում յոյժ . Ի նայնպէս առ նոսա թեւաւոր
կենդանի մի Աթրիդոն անուն, փոքր ինչ մանր
քան զմեղուս, այլ կարի արժանի նկատման :
Վանդի սա թառուցեալ 'ի դաշտս՝ զզանազան
ծաղկունս ծծէ, և բունեալ 'ի դառարկ վէմ
և 'ի ծառս՝ շինէ զմեղր, որ քաղցրութիւն չէ՝
ինչ ընդհատ քան զմեղր հասարակ :

Յայնմ միջոցի մինչ Աղեքսանդր շրջէր 'ի
Աւր

Արհանա և 'ի շրջակայ տեղիս, բազումք 'ի զօրազլխաց փախուցելոց ընդ 'Վարեհի' անձնատուր եղին նմա յօժարափոյթ: Օրս ընկալեալ 'ի շնորհս սիրով՝ ստացաւ զմեծ փառս գորովալթ ութեան, և նովաւ արար՝ զի Յոյնք արք կարել յոյժ քաջք թնւով իրր հազար հինգ հարիւր, որք 'ի պատերազմի օգնէին 'Վարեհի' յանկարծ եղին նմա անձնատուր: Սա թողեալ նոցա զմեզս՝ նսզին իսկ վարձու էառ զնոսա յիւր ծառայութիւ:

Ըսյա անցեալ ընդ ծովեզերեաց կողմանս Արհանայ՝ յարձակեցաւ յերկիր Մարդայք սնուա նեւոց: որք գուով քաջք, և սչ հայեւով 'ի մեծութի գորութի 'Ղեքսանդրու՝ սչ առաքեցին առ նա դեասանս, և սչ զոցլ յարգութի ինչ նմա մատուցին: սլ կալեալ զանձուկ մուտս 'ի մջ լերանց ութ հազար վառելովք՝ յուսով սպասելն դալուտեան Մակեդոնացւոց առ ինքեանս: Ասանս սոսորիկ արքոյն անկեալ 'ի վերոց թշնամեաց, և մտեալ ընդ նոսա 'ի մարտ՝ զբազումս 'ի նոցանէ կոտորեաց: իսկ զսլս բանադատեաց փախել 'ի փապարս լերանց: Ալ մինչ նա հուրս դատէք զկողմանս զայնոսիկ՝ դէսլ եղև, զի ասպաստանեակք՝ որք գարմանէին զերիվարս արքունի և ածէին, յայնմ միջոցի սակաւիկ ինչ հեռացան 'ի նմանէ, և բարբարոսք բարձին 'ի նոցանէ զպատուահանագոյն երիվարն, որ սարգեեալ էր նմա 'ի Վիմարատոյ Սորնթացւոց: և մինչև ցոցն ժամանակ յամ Լսիական մրցմունս էր չ նմա: Սա

մինչ

մինչև էր թամբեալ՝ ներէր նսաիլ 'ի վերայ իւր
 մի միայն ախոռապետին. իսկ յորժամ յարքենի
 զարդս լինէր հանդերձեալ, նմա եւ ո՛չ տայր
 թոյլ, այլ միայն Ղեքսանդրու՝ իջեալ առաջի
 նորա 'ի գուճս, մինչ պէտք լինէին նմա աշտա-
 նակել: Ապապս պսոյիկ գերազանց ձրից սորա
 առաւել ցաւեալ արքայի՝ հրամայեաց թա՛ ուրեք
 հասանել զանտառն. և 'ի ձեռն մուսեակի հրա-
 մայեաց ազգ առնել՝ զի եթէ ո՛չ դարձուցին
 զերիվարն, տեսցնն զերկիրն իւրեանց ամայի կա-
 ցուցեալ ըստ թմբ, և դրնակիչսն խողխողեալ:
 Այսորիկ սպառնալիք ազգեցին վուժով. վասն
 զի բարբարոսք երկուցեալ անաթ՝ դարձուցին յետս
 զերիվարն. և ընդ նմին մատուցին և զպարզեւս
 մեծամեծս. և վերջապէս 'ի ձեռն յիսուն դեռ-
 պանաց խնդրեցին 'ի նմանէ անձանց զթողութի:
 Ասան որոյ և Ղեքսանդր զառաջաւոր արսն 'ի
 նոցանէ էաա ինքեան 'ի պատանդ:

Այս մինչ դառնայր 'ի Արկանս՝ եկն առնս
 դշտոյն Ամազոնաց թաղիսորա, որ տիրէր աշխար-
 հաց եզելոց 'ի մէջ գետոց թասայ և թերմո-
 դոնաեայ, ունէր զգերագոյն իմն գեղեցկութի
 և զգորութի, և պատուեալ էր յոյժ յազգէն իւր
 մէ վասն քաջութե. Սա թողեալ զայլ զօրս 'ի
 սահմանս Արկանայ՝ երեքհարիւր վաւեալ Ամա-
 զոնօք (միասանեօք) եկն առ արքայն: Ղեքսանդր
 հիացեալ ընդ անակնունելի դալուսա և գեղեց-
 կութիւն Ամազոնաց՝ եհարց 'ի թաղիսորեայ

զառիթ եկաւորութե նորա. և նա աւանց իրից
 պատկառանաց յայտնեաց՝ թէ եկեալ է վասն
 սրգեծնութե՝ ՚ի նմանէ. քանզի ասէ՝ որպէս Տե-
 ծո-նի և փառս գործոց ի-րոց գերազանցե Աշխ-
 տանոր զախնիւս-ճէք յոյժ յոյժ. այսպէս և նա գերեց-
 ին-նի և հոգեւոր յրե-ք գերազանցէ քան զայլ ան-
 նայս. ուստի և յոսուել է՝ ինչ ՚ի ծնողացս յոյս-
 ցանէ իւրեան որդիք, որս յրե-ք ի-րեանց զանցանիցեմ
 զճահնանցոս. Անկախալ արքայի զբան նորա սի-
 բով՝ վերջապէս հաճեցաւ ընդ աղերս նորա. և
 կեցեալ ընդ նմա զաւուրս երեքտասան, և պա-
 ուեալ զնա մեծամեծ պարգևօք՝ արձակեաց ՚ի
 Թաւաւորութիւն իւր:

Ան ապնորիկ համարելով՝ թէ արգեն իսկ
 տացեալ է զխնդրելին իւր, և չունի այլևս ա-
 խոյեան յիշխանութե, մասնեցաւ ՚ի փափկութիւս
 և ՚ի շուսյլ կենցաղաւորութիւս արքայից Պար-
 սից. Ասան որոյ և նախ պահապանս արքունեաց
 հրամայեաց ընտրել յԱսիացոց. եմոյժ նպնայեա
 և ՚ի Թիւ տիգաւոր վաշտից արս պատուականս,
 յորս էր և Ալքսանտրոս եղբայր Վարեհի. Ապա
 եդ ՚ի գլուխ իւր զսակ Թաւաւորացն Պարսից,
 և զգեցաւ յանձն իւր զսպիտակ հանդերձս, էած
 ընդ մեջ իւր զգօտի, և էարկ դիւրև զայլ ամ
 զարդս, զորս կրէին յաջորդք Աիւրոսի, բաց
 յանդրաւորտեաց և ՚ի զանկապանէն. Ապնայէս
 և բարեկամաց բաշխեաց զհանդերձս ծիրանիս. և
 զհեծելազօրն հանդերձեաց լը տարազու Պարսից:

Լպա բատ օրինակի Դարեհի սկսաւ անել ընդ իւր
 նա՛ ուրեք գրազմուած ի հարձից, որոց թիւ չէր
 ինչ ընդհատ քան զաւուրց ասուց: Սորա ա-
 մենեք ին գեղեցիկ էին, ընտրեալ 'ի պատուա-
 կանաց 'ի բովանդակ Լսից. որք յնա՛ գիշերէ
 դային առ արքայ 'ի սենեակ նորա, զի ընդ որ
 միանդամ 'ի նոցանէ հաճեցի, զայն արգելցէ առ
 իւր յայն գիշեր: Սակայն Լղեքսանդր հազիւ եր-
 բէք 'ի կիր առնոյր զայսոսիկ սովորութիս, այլ
 պահէր զառաջինսն ըն մեծի մասին, զի մի գրք-
 գոեացէ զՄակեդոնացիս: ԼՅԼ քանզի այսու ամու-
 թաղումք արտունջ ունէին զարքայէն, նմին իրի
 և նա հանդարտեցուցանէր զնոսա պարգեօք:

Յայնմ ժամանակի լուր առեալ զՍասիրար-
 զանոց նախարարէն Դարեհի (զոր թուի թէ Հայկե-
 բէն Պատմութի Լղեքսանդրի՝ Օլախիլարդան
 կոչէ) թէ կատորեալ զզօրս նորա՝ միարանեալ է
 լի Բիսսեաց, և եղեալ են 'ի միտս յարուցանել
 'ի միասին զմարտ ընդդէմ Մակեդոնացւոց, կա-
 մեցաւ խաղալ 'ի վերայ նր: Ետզովեալ և Սասի-
 բարզանոց զզօրս իւր՝ գումարեաց 'ի Սորտապան՝
 հաշակաւոր քաղաք կողմանցն այնոցիկ, որ 'ի բնուէ
 կարի ամուր էր: ԼՅԼ իբրև Լղեքսանդր երեւ-
 ցաւ ակն յանդիման, Սասիրարզան երկուցեալ
 'ի բաղմութենէ արքունական զօրաց, և 'ի քա-
 ջուէ Մակեդոնացւոց, որ փառաւորել էր ամու-
 բէք, երկու հազար հեծելովք Քախեաւ առ Բիսս,
 կամելով համաձայնեցուցանել զնա, զի որքան
 հնար

Հնար է՝ փութապէս եկեացէ ինքեան յօղնութիւնսկոց
 հրամայեաց փութուառ առ ի լեառն
 ինչ, որոյ ելքն Իմ ուրեք էին. դժուարին յոյժ,
 և յորում ծերպք և փապարք դատնէին կարի յար-
 մօք օղնոցիկ՝ որք յընդարձակ վայրի մտիլ՝ ի մարտ
 ընդ թշնամեաց ո՛չ կարէին. Եւ իբրև նորա ա-
 պաստանեցան յայն բարձր, ժայռալիբ և ՚ի բնուէ
 ամբացեալ լեառն, արքայն ՚ի գործ եղեալ զզօ-
 րութի իւր, ըստ իւրում սովորութե՛ր՝ բանադա-
 սեաց զպաշարեալսն լինել անձնատուր. Ըլլա յա-
 ւուրս երեսուն նուաձեալ ի ձեռամբ իւրով զձմ
 քաղաքս երկրին օղնորիկ, և ի Սրկանայ, և
 գնացեալ ՚ի մայրաքաղաքն՝ Կրանդինացւոց՝ մնաց
 անդ զաւուրս ինչ ՚ի հանդիստ զօրաց.

Հայսմ ժամանակի արար Միքայիլ զոյն-
 պիտի ինչ, որ ի նախկին առարկնութեց և բա-
 րութե նորա էր կարի անհամեմատ. Սմն ՚ի մեր-
 ձաւորաց նորա՝ Կիմոս անուն զբարեակալ
 զարքայն սուտ վասն գործոց իրիբ, և գժտեալ
 ընդ նմա՝ խորհէր չարիս ընդդէմ նորա.

Սա յանկոյց ՚ի միտքանութի եղեոնս գոր-
 ծութեան իւրոց զՍիկոմարոս՝ զոր սիրէր յոյժ. և
 քանդի սա էր մանուկ տիովք, նմին իրի և գնմ
 ինչ ծանոյց եղբօր իւրում Սերաղինեաց. որ եր-
 կուցեալ թէ մի գուցէ զգացեալ ոք զայս յո-
 աաջողոյն՝ ազգեսցէ արքային, կամեցաւ անձամբ
 անձին յացանել զայն. Սասն որոյ և մտեալ ՚ի
 խորան աւքայլ՝ հանդիպեցաւ Փիլովոսոյ, և պատ
 մնալ

միայն նմա զոր ինչ լուեալ էր՝ յորդորէր զնա ան-
 յապաղ զգացուցանել արքայի զսցնմանէ։ Այլ
 Փիլոսոփա արդեօք՝ ի պատճառս հաղորդակցութե
 ՚ի դաւաճանութեն, թէ յարհամարհանաց՝ կաս-
 կածեալ զճշմարտութե, ոչ փութացաւ հասու-
 ցանել զայն առ արքայ. այլ մտեալ ՚ի խորան նա-
 րա, և խօսեալ ընդ նմա զբազում ինչ՝ ոչ ինչ յե-
 շեաց զսցնմանէ՝ զոր ասաց նմա Աբբաղինոս։ Ա-
 լեալ անտի ասէ ցԱբբաղինոս՝ թէ շատի զժամ դի-
 պուի աղբիւ և շատի սոսիս զայն ժամէ. սաչայն ՚ի ժա-
 միս անոր խօսիւմ ընդ արտայի ասան յինչ, ժամբա-
 ժասնաբար ասալի էրից նմա զամենայն՝ զոց լուսայ աս-
 ՚ի բէն։

Այլ իբրև ՚ի միւտում աւուր և ս արար ոչ
 ինչ. նմին իրի Աբբաղինոս երկուցեալ՝ թէ Կուցի
 ՚ի յայտնել իրացն ՚ի ձեռն այլոց՝ մնացի ինքն
 ՚ի վտանգի, զանց արարեալ զՓիլոսոփա՝ եկն առ
 սին ՚ի թիկնապահաց արքայի, և յայտնեալ նմա
 զամ՝ աղաչէր զնա հասուցանել զայն առ արքայն՝
 որքան հնար է փութապէս։ Այլն այն թագու-
 ցեալ զԱբբաղինոս ՚ի զինարանի՝ ազգ արար ար-
 քայի (որ յայնժամ էր ՚ի բաղանխն) զամ՝ զոր
 ինչ միանգամ լուեալ էր, և զթագուստ Աբբա-
 ղինոսաց։ Արքայն շարժեալ ՚ի բարկութե՝ հրա-
 մայեաց ունիլ զՎիմոս իսկ և իսկ. և տեղե-
 կացեալ ամի՝ կոչեաց զԱբբաղինոս և զՓիլոսոփա
 Այլ իբրև քննեցաւ ամ ինչ մի ըստ միջէ՝ Վիմո-
 սոս շոքաւ զիւրովի Փիլոսոփա խոստովանեցաւ զյան

ցանս իւր յառնելն անփոյթ . այլ յայն՝ թէ չունի
ինչ մասնակցութի՛ ՚ի խորհուրդ զաւսճանութե՛
կար հաստատուն : Աստի և արքայն ետ զերսն
՚ի քննութի՛ն Մակեդոնացւոց : Սորա մանրամաս
նարար քննութի՛ն արարեալ դորձոցն՝ զատապար
տելին զՓիլոսոփ և զայլ յանցաւորս ՚ի պատու
հաս մահու :

Ընդ զատապարտելոցն էր և Պարմենիոն .
որ էր յառաջին բարեկամացն արքայի : Սա թէ
պէտ և էր յոցնժամ՝ ՚ի բացակայութե՛ն , սակայն
զոյր կասկած՝ թէ կամէր նա զիւր խորհուրդ չար
հանել ՚ի զլուխ ՚ի ձեռն որդւոյ : Աստի և
Փիլոսոփ խոստովանեալ ՚ի տանջանս , ըստ սովո
րութե՛ն Մակեդոնացւոց՝ հանդերձ այլովք պատ
ժապարտ յանցաւորօք պատուհասեցաւ : Յորում
ժամանակի պատժելին և զՂեքսանդր Լինկես
տոս զգատապարտեալն վասն դաւաճանութե՛ն ընդ
զէմ՝ արքայի , որ զամս երկս պահեալ էր ՚ի դի
պահոջ , և ՚ի պատճառս ազգակցութե՛ն ընդ Լե
տիգոնեայ չէր տակաւին հարցարնենալ . իսկ յայն
ժամ մտանեալ ՚ի դատաստան ծերակուտին Մա
կեդոնացւոց , և չունելով ինչ ՚ի ջատագովութե՛ն
անձին իւրոյ՝ պատժեցաւ : Ընդ քսանդր առաքեալ
ժութանակի զոմանս , կամելով յառաջել քան ըզ
լուր մահուան Փիլոսոփոյ , սպան խարդախութե՛ք
զՊարմենիոն , որ էր նախարար ՚ի Մարս , և ու
նէր չէ պահպանութե՛ք իւրով զարքունական գանձս՝
յորում ելն հարիւր ութսուն հազար տաղանդք :

Յետ այսորիկ որոշեաց 'ի Մակեդոնական
 զօրաց զայնսսիկ՝ որք իօսէին զնմանէ շար. և
 տրամեալ էին ընդ մահ Պարմենիսիսի, և որք 'ի
 գլխս նամակաց իւրեանց առաքելոց 'ի Մակեդո-
 նիա՝ զգործոց վերաբերելոց առ արքայն գրէին
 առ աղգականս իւրեանց հետի 'ի Ճշմարտութիւնս:
 Օսոսս ժողովեալ 'ի գունդ մի, զոր գունդ ա-
 ստատմելից անուանեաց, մեկնեաց 'ի զօրաց, զի մի
 նոքա անհամեստութիւն իւրեանց, և անդուռն ա-
 զատութիւն շրթանց և զայլս խռովեացեան:

Օսոսսիկ ուղղեալ, և եղեալ զհարգ 'ի
 Դրամիլին՝ զնաց զորօք հանդերձ Մարիմասսայ, որք
 նախ այսպէս անուանէին, իսկ այժմ՝ անուանին
 Եւերգեսացիք: Բանզի Սիւրոս՝ որ զառաջինն
 անցոյց զթաքաւորութիւն 'ի Մարաց առ Պար-
 սիկս, յուզի զնացութե միում՝ 'ի պատճառս պա-
 կասուէ կերակրոց յանրնակ տեղիս՝ յայն վտանգ-
 տարակուսի եհաս, զի զորք նորա զենեալ զըն-
 կերս իւրեանց՝ բանադատեցան նովաւ զիջուցա-
 նել զկատաղութի քաղցուն: Յացնժամ Մարիմասսայ
 երեսուն հազար կրելեօք բերին առ նա զհաց-
 վանս որոյ և արքայն անակնունելի եղանակաւ
 աղատեալ 'ի վտանգէն, ոչ միայն զնոսս աղատ
 կացոյց 'ի հարկաց, այլ և եցոյց նոցա զիւրոյ ո-
 ղորմութե զբազոււ նշանս. և փոխեալ զանուն
 ծոցս զառաջին՝ անուանեաց զնոսս Եւերգեսա-
 ցիս: Աղեքսանդր մտեալ զորօք յերկիր նոցա, և
 ընկալեալ 'ի բնակչացն սիրով և բարեկամութիւնս,

ևս նոցա սլարդէս համեմատ մեծութիւն եւ զթոյ
 իւրոյ։ Եւ քանզի Գեղարտիացիք եւս՝ որ դրացի
 էին նոցա, զնոյն ցուցին յանձնն իւրեանց, նմին
 թրի եւ նոցա մատոյց զիւր շնորհակալութիւն։ 'Ի
 վերայ երկուց քաղաքացս այսոցիկ եւ ազգաց կար-
 գեաց իշխան զՏրդատ։

Յայնմ միջոցի եկին առ նա համբաւ՝ թէ Սա-
 տիրարզան ելեալ 'ի Բակարիոյ բազմաթիւ հե-
 ծեւոյք՝ եմուտ յերկիրն Լ՛րեաց. եւ զբնակիչս է-
 ան յայն՝ զի ապստամբեցան յԼ՛րեքսանդրէ՝
 Լուեալ նորա զայս՝ առաքեաց ընդդէմ նր զԼ՛-
 րիգիոս եւ զՍտասանորիոս գործք։ Եւ ինքն յըն-
 թացս առուրց ոմանց նուաճեաց զԼ՛րաքոսիս։ Եւ
 զբնակիչս նորա հնազանդեցոյց ինքեան։

ԳԼՈՒԽ ԻՆՆԵՐՈՐԴ։

Յազակոս պատուհաստիո՞ լինելոյն Բիստայ, եւ զամե-
 գիւրջ զորայն Աղիքսանդրոս, եւ պատժելոյ նր զԼ՛րեք-
 սիգիոս, եւ հարսնելոյ ընդդէմ Սոգրիտնց, Սիլ-
 վոց եւ Հնգիւց։

Զիւրդ գրաւեցաւ կարի ցրապին երկիր Պարապամիսաց
 ւոց։ Աղիքսանդր անցեալ ընդ Վաւկաս՝ շինե քաղաքս։
 Պատերազմ ընդ Արեաց, եւ մենամարտ Երիզեայ ընդ
 Սատիրարզանայ։ Զիւրդ Բիսս մտանեցաւ 'ի ձեռս ար-
 քայի, եւ պատուհասակո՞ծ եղև։ Վարձաւոր զորքն գորով
 պաշարեալ յեա ուժգին պաշտպանութիւն սպառսպուս կո-
 տորեցան։ Արն վէմ զիւրդ առաւ մարտիւ։ Ոմանք 'ի
 Հնգիւց անձնատուր լինին Աղիքսանդրի։ Աղիքսանդր
 անցեալ ք Հինգոս՝ անձնատուր լինի նմա արքայն Մոփիսս։

 Բնակաց Բարեբախանդը յամի 3644. 'ի վերայ
 Պարապամիսացւոց: Արեւիկը սոցա անկանի
 Ք հիւսիսի, և բողորովին ծածկեալ կայ ձեամբ: և
 առ անանի լի ցրտոյն՝ գրեթէ պլոց աղգոց
 չու ստեղ սնդր անհնարին է. Մեծ ման նորին
 դաշտային է, և ոչ ունի զանառս. Իսկ բնա
 կիչք կեան 'ի դիւղօրէս, որոց թիւ մեծ է. Տա
 նիք բնակուիցն սոցա եւն կամարակապ հիւսեալք
 'ի կղմեաերաց, և 'ի վեր ամբարձեալ սրածայր:
 'Ա մէջ տանեացն տեսանի ձեղունահան, ընդ որ
 լոցսն մտանէ 'ի ներքս, իսկ ծոռին ելանէ ար
 տարս: Այլ զի որմք կառուցեալք էին խիտ,
 նմին իրի և բնակիչք պաշտպանէին 'ի ցրտոյ բա
 լականապէս: Սորա 'ի պատճառս մեծամեծ և
 սաստիկ ցրտոյ և ձեան՝ ըստ մեծի մասին նստին
 'ի ասն, շտեմարանեալ ինքեանց դբաւական պա
 շար կերակրոց: Օթուվա որթոց, և զպլ պաղա
 բեր ծառս հողակոյտ արարեալ ծածկեն. և պն
 պէս զձմեռն ողջոյն պահեն. և յորժամ հասանէ
 ժամանակ ծաղկելոյ և պտկելոյ՝ վերստին ցրուեն
 զհոլն, և մաքրեն զնոսա: 'Ա բնուիցն պնպէս
 զրկեալ է համակ գաւառս սոց, զի ոչինչ դա
 լար կամ պլ ինչ վայելչուիլուն նշմարի 'ի նմա
 պլ սպիտակափառ և սառնապատ ձիւն ծածկէ
 զնո: Չիք աստ թռչուն և ոչ գաղան. ուստի
 և ոչ ուրեք դտանին աստ դաղարք և եկք օ
 տարաց:

Ո՛չ հայելուի յայս անտարբերական արքայն՝
 ըստ գերբնական իւրում համարձակութեան, և լո
 համբերութիւն Սակեդոնացոց՝ պարտեաց զգոռա
 բութիս կողմանցս պատգիկ: Սակացն բազումք յայժ
 'ի զօրաց նորս, և յայլոց անձանց՝ յանբնդհատ
 աւելգնացութիւն թափելոց յուժոյ՝ թողան 'ի ճա
 նապարհին. և ամանք 'ի փոյլմանէ ձեան՝ որ զաչո
 խոտոյէր, և 'ի ցրտոց կորեան: Ո՛չինչ լինէր ան
 սանել 'ի հեռաստանէ պարզապէս. մի միայն ծուխն
 ցուցանէր զբնակութիւն. և Սակեդոնացիք կար
 ծէին պնուլ ' թէ առ հրոյն ջերանին մարդիկ:
 Եւ յուր եղանակաւ տիրեալ գիւղօրէիցն պնտոցիկ,
 բազմութիւն համարանոցայ կերակրոց՝ որք գտան
 անդ՝ զօրքն զերծան 'ի փորձանաց, և 'ի գոյզն
 ինչ միջոցի Գեբրանդար զան՝ բնակիչս կողմանցն
 պնտոցիկ նուաձնաց ընդ իշխանութիւն:

Եւ զա եկեալ առ Սաւկաս՝ բանակեցաւ ան
 դէն: Ո՛մանք զայս լեառն անուանեն Պարապատիս:
 Ենցեալ ընդ այն յաւուրս վերջաստան, յանցս ճա
 նապարհին՝ յորմէ ուղղին ընդ այլ ճանապարհ 'ի
 Մարս՝ կառոյց բազար, և անուանեաց զայն Եւ
 զեբրանդարիս: 'Ի միջ Սաւկասու գտանի վէմ՝
 օրոց շրջապան է տան ասպարէզ. իսկ բարձրու
 թիւնն չորս. ուրանօր բնակիչք մերձակաց վայ
 բաց ցուցին զայրն Պրամիթեայ, զբոյնն արծուոց,
 և զտանակապս և զնշան ձեռացն կապանաց: Եւ
 զեբրանդար շինեաց և զայլ բազարս՝ աւուր մից
 ճանապարհաւ հեռի յԳեբրանդարից, 'ի նստ

բնակեցող նա դեօթն հազար բարբարոսս, և գայլ
 երես հազարս զանազան մարդկան՝ որ ընդ զօրացն
 իւրոց էին. նոյնպէս և ՚ի վարձեալ զօրացն՝ որք
 միանգամ կամեցան: Աստի դիմեաց վերստին ՚ի
 Ռակարիա, քանզի լուաւ ՚ թէ Ռիսս նստեալ
 թագաւոր՝ ժողովեալ է զզօրս բազումս:

Այնմ ժամանակի զօրավարքն՝ որք առաքեալ
 էին յՌ. բիս՝ զառաջին խառվիշտ ամբոխին գտին
 գումարեալ մեծաւ բազմութիւն զօրաց, որոց գլխա-
 ւոր առաջնորդ էր Սատիրարդան՝ սյր քաջ, և ՚ի
 գործս պատեբազմի քաջակիրթ: Այլ զի նորքա զբա-
 նակս իւրեանց կառուցանէին մերձ թշնամեացն
 դէմ յանդիման, նմին իրի բազում մրցմունք ի
 նէին սակաւաթիւ զօրաց առ ժամանակ ինչ, մինչ
 զի ՚ի կարգաւոր պատերազմ՝ հասանէր գործն:
 Այլ քանզի բարբարոսք զօրութիւն իւրեանց մղէին
 զմարտ հաւասար նոցա, նմին իրի ինքն Սատիրար-
 դան ՚ի բաց բարձեալ յանձնէ զսաղաւարան՝ ե-
 ցոց զինքն, և կոչէր զախոյան ՚ի մեծամարտ ընդ
 դէմ իւր: Այնմ ժամ Արիդիսս զինեցաւ ընդդէմ
 նորա, և մտեալ ՚ի մարտ սաստիկ՝ վերջապէս
 կանգնեաց զյողթանակն ՚ի վերայ նորա: Ռար-
 բարոսք ՚ի մահուանէ գլխաւոր զօրավարին իւր-
 եանց անկեալ յերկիւղ, դաշամլս անձնատուր ե-
 ղեն արքային զինուր հանդերձ:

Այնմ միջոցի Ռիսս ստանձնեալ զանուն
 թագաւորութե, յետ զոհելոց զից՝ մեծարեաց
 զբարեկամս իւր, և ՚ի զինարքուն անդ ընդ ու-

մեծն 'ի բարեկամաց իւրոց սկսաւ բանակել լի-
 նել . յորմէ եկեալ 'ի սրտմտութի մեծ՝ կամէր սպա-
 նանել զնա, եթէ չէր մերձաւորաց նորա համոզ-
 եալ զնա : Այլ նա զերծեալ 'ի մահուանէ՝ գի-
 շերացն փախեալ առ Աղեքսանդր : Արքայութի
 սորա, և յուսով ը դունելութի յԱղեքսանդրի
 զպարգևս՝ շարժեալ զլիսաւորացն 'ի զօրավարաց,
 խորհեցան 'ի միջի իւրեանց, և յափշտակեալ
 զՆիսս՝ ամին առ Աղեքսանդր : Արքայն ետ նոցա
 զպարգևս մեծամեծս : Իսկ զՆիսս ետ եղբօրն
 Պարեհէի և սցլոց ազգականաց նորա՝ պատժել
 զնա ըստ կամաց իւրեանց : Սորա ցուցեալ նմա
 զամ ազգ հայհոյութե և ամբանաց, վերջօպէս
 անդամ անգամ յօշեցին զնա, և ցիրուցան ձգեցին
 պարստակաւ : Իսկ կին նորա թալուհին Սաս-
 սակաց՝ որ 'ի պաշարման էր, առեալ զերդումն հան-
 դերձ դաշամբ, և սքանչացեալ ընդ վհահաձ-
 նութիւն և ընդ մեծութի՝ ոգւոյ Աղեքսանդրի,
 առաքեաց առ նա պարգևս մեծամեծս, խոստա-
 նալով լինել նմա հնազանդ յամի :

Իսկ 'ի վարձու կալեալ զօրքն ըստ դաշանցն
 իսկ և իսկ ելին 'ի քաղաքէն, և անցեալ ութ
 հարիւր ասպարէզ՝ ոչ ուստեք երբէք արգելեալ
 բանակեցան, ոչինչ զմտաւ ամեալ զայնմանէ՝ որ
 ինչ հանդերձեալ էր վաղվաղակի հասանել 'ի նա :
 Աղեքսանդր զշարեալ ընդ գործս նոցա, և վա-
 ռեալ նախանձու ատելութե՝ զհետ պնդեցաւ
 բարբաբոսաց, և անկեալ 'ի վերայ նոցա 'ի յե-

դակարձում պահու՛մ հոտորեաց զբազումս՝ 'ի նա-
ցանէ : Յայնմ միջոցի վարձաւոր զօրքն նախ ա-
ղաղակէին՝ թէ Մշեքսանդր հակառակ երդմանց
իւրոց թշնամու թիւ սնկաւ 'ի վերոց նոցա . և
զգիս կարդացին 'ի վրէժինդրուի ուխտադրժուե-
աւքացին : Այլ արքայն բարձրաբարբառ արցր նց
պատասխան . թէ Եւդիո և հրամայեաց նոցա Եւս-
նել արուստ 'ի սողաէն , Բոյց ոչ այնդէս՝ զի նոս
Քշտ Տասդէն յեռ այնորիչ Բարեխմա : Այլ Եւսնաց-ոց
Այսն որոց և նորա ինչ ոչ զանդիտեալ 'ի մեծ
թշուառու թիւ սնտի , ոցլ միւս որեալ 'ի մի՛ ամ-
բացուցին զինքեանս . և զբովանդակ զօրականն
կարգեալ բոլորչի , զկանոցս և մանկաին առին 'ի
միջ , զի յիմ՛ հողմանց՝ 'ի թշնամեաց՝ որք պաշա-
բեալ էին զնոսա , սակաւ զլուսու մարթասցին
պաշտպանել անձանց :

Եւ իբրև զիմոյցս հենաց թողին 'ի բաց ,
նմին իրի աներհեան և արիարար յարձակեցան 'ի
մարտ ընդգէմ՛ թշնամեաց : Այլ Մակեդոնացիք
'ի հակառակ հողմանէ ոչ կամէին յիմք տեղի
տալ բարբարոսաց . վասն որոց և պատերազմ խրմ-
բեալ էր մեծաւ տհաւ և երկիւղիւ . վասն սցն՝
զի որովհետև պատերազմի և հարուածն լինէր 'ի
մօտոյ , և արձակէին 'ի միմեանս զզէնս իւրեանց
զիւրաւ , նմին իրի և զօրքն զանազան եղանակաւ
խոցոտէին և կտորէին : Օի Մակեդոնացիք եբ-
կուր տիգօք իւրեանց զմանր վահանս թշնամեացն
հարեալ՝ թափանցէին զծագան 'ի մարմինս նոցա :

այլ վարձաւոր զօրքն 'ի խոսն թշնամեաց արկեալ
զգեղարդունս իւրեանց, առ խառութեամբսն
և ո՛չ զմի 'ի նոցանէ հանէին 'ի դերև:

Ա՛րջապէս իբրև ըստ մեծի մասին վերա-
ւորեցան, և ո՛չ սակաւ ևս կատրեցան, յայնժամ
կանացք անեալ զզէնս անկերոց՝ օգնէին արանց
'ի պատերազմի: Օ՛ր ոմանք 'ի նոցանէ վաճա-
նափակ տանէին զարս իւրեանց. իսկ այլք որք շու-
նեին զզէնս՝ անկեալ 'ի վերայ թշնամեաց, և կա-
խեալ զվաճանաց նոցա՝ տանէին նոցա խափանութե-
զի յետին թշուառութի, և մեծութի զիպուս-
ծացն բանադատէր զնոսա պաշտպանել ինքեանց՝
որքան հնա՛ր է: Ա՛րջապէս ամենեքին՝ թէ արք
և թէ կանացք՝ մարտոցեալ քաջութի, լաւ չա-
մարելով զվաճաւոր մահն՝ քան զանարկ կեանս:
յաղթեալ 'ի բաղձութի՝ առ ետեղը կոտորեցան:
Իսկ գոնիլորս և զանզէնս՝ հանդերձ կանամբք
մայցելովք՝ ետ Ա՛ղեքսանդր յաւսր հեծելազօ-
րուն: Գրաւեաց և զայլ բազում քաղաքս, և կա-
տորեաց զայնոսիկ՝ որք յանդգնեցան կալ նմա հա-
կառակ:

Այս գիմեաց անտի առ մեծ վէմն անուո-
նեալ Ա՛որն. զի յայն սպասասանեցան զերժեալքն
կենդանւոյն 'ի պատերազմէ: վառահացեալ 'ի կա-
րի ամբութի նորին: Օ՛այս վէ՛մ պաշարեաց ա-
սեն նախիկնն այն Հերակլէս. այլ 'ի պատճառս
մեծամեծ սասանութեց երկրի, և այլոց նշանաց
'ի զից երևելոց՝ ինչ ո՛չ վճարեալ, ելիք զգա-

չարու մն։ Օրը լուեալ Աղեքսանդրի՝ ես առա-
 ւել ցանկացր արիել պնմ, ինդրելով պնու գե-
 բազանցել գգիւցական փառք։ Այս վէմ ունէր
 շուրջանակի զիւրե ասպարէ զս հարիւր։ իսկ թանձ
 բուժի նորա էր վեշտասան ասպարէզ։ Չի նորա
 հաւասար և բոլորակ նմ ուստիք. առ օտանք
 որոյ անցեալ հոսէր 'ի հարաւոյ մեծագոյնն 'ի
 գետս Հնդկաց աշխարհի Հինդոս անուն։ Իսկ
 'ի միւս կողմանց շուրջ պօսե ին զնովաւ անդնդա
 խոր ձորափորք, և անմատոյց ժայռք։

Արնչ Աղեքսանդր զննեալ զգոթուարու թի
 վայրացն, և տեսեալ թէ բռնու թի անհարկն
 է զպն առնուլ, կայր վարանեալ՝ եկն առ նա
 ծերունի ոմն որդւովք իւրովք հանդերձ, որ գո-
 լով 'ի մեծի թշուառութե աղքատութե՝ բնա-
 կէր յայնոսի կողմանս ընդ երկար ժամանակս և
 ունէր ի՛քեան օթեան զայր մի՝ յորում երեք
 ննջարանք էին հասեալ 'ի վիմէ. և յընթացս ա-
 ւուրց բնակութե իւրոյ անդ ծանեաւ զվայրան
 զայնոսիկ։ Արդ եկեալ ծերո. նին առ արքոյն, և
 ցուցեալ նմա զվիճակ իւր՝ խոստացաւ անցուցա-
 նել զնա զօրօք հանդերձ չե անձուկ վայրան անմա-
 տոյց լերին, պնպէս՝ զի յողթեցէ բարբարոսաց։

Այսու եղանակաւ Աղեքսանդր առեալ ա-
 աաջնորդ զնա, և խոստացեալ նմա զմեծամեծ
 պարգևս, նսխ արեաց անցիցն՝ որ մի միացն էր՝
 ընդ որ հնար էր մտանել 'ի վէմն յայն՝ Ալւ զի
 ոչ գոյր սցլուսա մուտ առնել անդր. նմին էր թ

պնու արդեղ 'ի ներքս զբարբարոսս, որով ո՛չ կարացին ստանալ ինքեանց օգնութի ինչ ուստեք: Այս ջան եղեալ ըստ կարի՝ հնարս ինդրէր դի- զանել հոգակոյտ 'ի ստորտ լերին և 'ի ժայռն, և 'ի մօտոյ մարտուցեալ ընդ թշնամեաց՝ սաստ- կապէս հորդան ետ զօրաց 'ի պաշարումն, որ ըզ- ցաց և զցերեկ շերկարեալ ձգէր յաւուրս եօթն:

Այլ նախ բարբարոսք 'ի բարձրութի վայրաց օժանդակեալ՝ յաղթելին նոցա, սպաննելով զբա- զուժս 'ի նոցանէ՝ որք անզգուշաբար հայթհայթե- ին ելանել 'ի վեր: Այլ իբրև կատարեցաւ հո- զակոյտն, և մերձեցան բարանք և այլ մերենոցք պաշարման. և մանաւանդ յորժամ սկսան յսցանա- պէս տեսանել, զի արքայն զսկսեալն իւր գործ ո՛չ թողցէ, անկաւ երկիւզ մեծ 'ի վերայ բարբարո- սաց: (Այնժամ՝ Աղեքսանդր յառաջագոյն ծա- նուցեալ՝ օր ինչ ինեւոցէ, հեռացոյց զզօրս 'ի մտիցն, զի պնու տացէ ճանապարհ արձակ՝ որք փախելն կամիցին: Ուստի և բարբարոսքն ո՛չ պն- շափ 'ի քաջութենէ Սակեդոնացւոց, որքան 'ի հաստատութի և յանշարժութի կամաց արքային երկուցեալ՝ զիշերայն իջին 'ի վիմէն:

Այսու ընդունայն երկիւղիւ Աղեքսանդր երկեցուցեալ և պատրեալ զբարբարոսս՝ առանց մեծի ինչ փասու տրեաց վիճին. և շնորհս բա- զուժս առատաձեռնեալ ուղեցուցին պնմիկ՝ գե- մեաց զօրօք 'ի հեռաւօր վայրս:

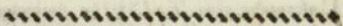
Այնժամ մանակի անդիկ ոմն Ափրիկոս ա-

նաւն կայր 'ի կողմնս յայնոսիկ քսան հազար զօ-
 րօք և հնգեասան փղօք: Օչնա սպանեալ ու-
 մանց, և բերեալ զգլուխ նորա առ Աղեքսանդր՝
 ընկալան պնու պաշտանիւ զաներկբայութի առ-
 'ի նմանէ: Վասն որոյ և նա ընկալեալ զնոսա դա-
 շամբ, ստացաւ և զփիղոսն՝ որք յայնոսիկ կողմանս
 գտանէին: Այլեալ աստի առ Հինդսն՝ եգիտ նուս
 պատրաստականս, (որք յերեւնաթիւ թիոցն ան-
 սւանին՝ Ասոցարկ.) և կամուրջ ձգեալ ը գեան:
 Առա կացեալ զաւուրս երեսուն 'ի հանդիստ զօ-
 րաց՝ սւղղեաց զողջակէզս մեծամեծս 'ի պատիւ
 դից, և ապա չուեաց 'ի շանապարհ իւր:

Յանցանելն սորա ընդ գեան զօրօք հան-
 դերձ՝ պատահեցաւ անակնունելի ինչ: Յետ մահ-
 սւան Տակոիզցս արքայի կողմանց, որ վաղուրեմն
 մեռեալ էր, նսաւ 'ի դահ նորա որդի նորին
 Սոփիս. որ անդստին՝ մինչ Աղեքսանդր գտանէր
 'ի Սոգդեանս, 'ի ձեռն դեսպանաց առաջի եդ-
 նմա միաւորել զզօրութիւն ընդդէմ Հնդկաց, որք
 հակառակեացն նմա: Աւ ասկաւին Աղեքսանդր
 գտանէր երեսուն սապարիզաւ հեռի 'ի նմանէ, և
 ահա նա զօրօք և փղօք՝ իբր 'ի մարտ վառելովքօ
 'ի միասին չ բարեկամաց իւրոց ել ը առաջ արքայի:

Ասան որոյ Աղեքսանդր տեսեալ զմերձե-
 նալ բազմութիւ զօրաց, և համարելով՝ թէ դա-
 ւաճանութի խոստացաւ նմա Հնդիկն պն, զի
 պսու հնարելը յանկարծակի յարձակեցի 'ի վերաց
 նորա յանպարաստից, հրաման ետ նշան տալ փո-

զսիք 'ի մարա պատերազմի . և կարգեալ զգորս
 իւր , դիմեաց ընդդէմ Հնդկաց : Այլ Սոփիո
 տեսեալ զշարժումն Սակեդանացւոց , և վաղվա
 զակի ծանուցեալ՝ թէ զի՞նչ իցէ պն , հրաման
 եա իւրոցն կալ անդէն . և ինքն սակաւ արամբք
 չոցաւ առ նա փութապէս . և ազատեաց զՍա
 կեդանացիս յամ կասկածանաց , յանձն արարեալ
 զանձն իւր և զամենայն գորս՝ Աղեքսանդրու :
 Ընդ պս գործ բարբարոսին պնարիկ զուարճա
 ցեալ Աղեքսանդրի , եա նմա զթագաւորութին .
 և ապա ունէր զնա ինքեան բարեկամ և դաշնա
 կից հաւատարիմ :

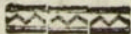

ԳԼՈՒԽ ՏԱՄԵՐՈՐԴ .

Յազաթս փոցելոյ Աղեքսանդրոս Հնդկաց՝ փնէ յՈւ
 իննո . և զտեղան Գորոն նորա , և պատերազմաց ե
 շինութեանց :

Աղեքսանդրոս մարա ընդ Պիւսոսի և յազթուրի Պե
 սոսի հասակ և հսկայական քաջութի . Քազարք կառուցեալք
 յԱղեքսանդրե 'ի Հնդկիս : Օձք և կապիկք Հնդկաց ,
 Եմբիսեայք նուաձին . Դաժանաթոյն օձք , Չարմանալի
 օրինադրութիք յարքայութեն Սպարթայ : Սպարթայ բարձ
 րահասակութի , և սեք առ Աղեքսանդր : Ըսնք զարմանալի

ճրիւք : Ա ի ճակ վայրաց անդր քան զԷթեդոս մինչև
 Կանդէս : Աղեքսանդր ունելով անցանել ընդ Էթեդոս
 քաջալիբէ դիրսն : Բանակ մեծ քան զսուլբակհանն : Օ-
 տանդակ զօրք զան 'ի Բուենասանէ : Չու զօրականին
 յՈվկիանոս . սերածօր կառուցան Նիկիա և Բուկեփաղ :
 Կուածուծն Եմբայց : Աղեքսանդրու 'ի միաւորութե Ա-
 գեկելեայ և Էթեդոսի վտանգաւորութիւն : Մտա ընդ
 Ովքսիդրակացոց և տարաբաղդ զկարուած Աղեքսանդրի
 Անխոհեմ համարձակութ Աղեքսանդրի , և յեթն վտանգ
 Բուենաց և Սոգդեանց խառնութի 'ի Բակորիա : Կորագաց
 Մակեդոնացոց ընդ Դիոսիսիպիայ Աթենացոց մնա-
 տարա : Դժբաղդութի Դիոսիսիպիայ և մահ : Ստճառ-
 տացց հնազանդութի , և նուածուծն այլոց ազգաց , ընդ որս
 էին և Բրաքսանեսայք : Դարան Աղեքսանդրի ընդդէմ
 Արմատիզաց և զիւրդ բժշկեցան մահառիթ վէքք Մա-
 կեդոնացոց : Չու Աղեքսանդրու յեզր Ովկիանոսի Իալա-
 քաղք : և եղանակ կառավարութի : Նէարքոս 'ի քըն-
 նութի Ովկիանոսի առօրի : Կողմանք Էնդկայ մնացորդք
 նուածին : Աղեքսանդրիա 'ի Էնդիկա կառուցանի Նես-
 րիտայ յուղարիաւորութի : Բրէիքուք ազգաց ստորագրութի
 Սով մեծ 'ի զօրուն Աղեքսանդրի : Չու Աղեքսանդրի
 հանդերձ ինջոյիք : Պատուհաս անհաւատարիմ զօրակա-
 խաց : Որ ինչ զարմանալի տեսաւ Ովկիանոսի՝ առտը-
 եալքն պատմեն Աղեքսանդրի : Կամաւոր մահ Կաղանոսի
 Սոփեսոսի : Աղեքսանդր ամուսնանայ ընդ Ստատիրետայ . և
 զնոր զօրս անձնապահս ստանայ 'ի Պարսից վասն իւր :
 Եւայլութի Արպալայ , յափշտակութիւն , փախուստ և
 մահ : Աղեքսանդր զհալածեալսն Ողոմիդիական խաղկ
 դարձուցանէ . զԵթրացեալ զօրականս պարգեւարէ տա-
 տուպէս և արձակէ , և զխառնեալսն նուածէ :

ԹաէրուԹԵ՛ Տակսիղոյ Աղեքսանդր գուլ
 տուեալ զօրաց իւրոց, 'ի 3645 ամֆ-
 յարցց պատերազմ ընդդէմ՝ Պիւռոսի կմ Պոլլոսի
 յը Թագաւորէր 'ի վերաց մերձակոց Հնդկաց։
 Պիւռոս ունէր ընդ իւրն առաւել քան զյիսուն
 հազարս հեռակոց, և երիս հազարս հեծելոց-
 հազար կառս, և հարիւր երեսուն փիղոս։ Այլ
 յանկոց 'ի միաբանութի զոմն 'ի զբացեաց իւրոց
 Թագաւորաց՝ Արթիսար անուն, որ սչինչ ընդ
 հաս քան զնորին ունէր զօրութի։ Աղեքսանդր
 իբրազամ եղեալ Թէ Արթիսար տակաւին իբր
 չորիքհարիւր ասպարիզօք հեռի է առ 'ի նմանէ,
 եդ 'ի միտս մտանել 'ի մարտ ը Պիւռոսի՝ մինչև
 իրէ նորա եկեալ։ Այսն որոց և շարժեցաւ 'ի
 տեղւոջէն, և եկն մերձ առ Հնդիկոս։ Առեալ
 Պիւռոսի զմերձենալ նորա՝ կարգաւորեաց զօրս
 իւր քցալէս։ զհեծելազօրն բաժանեաց 'ի Թևո-
 իսկ զփիղոն՝ առ 'ի ահարկանել 'ի Թշնամիս՝
 եդ յառաջոյ 'ի հաւասար հեռաւորութե 'ի մի-
 մեանց։ Իսկ 'ի մէջ նոցա նշանակեաց տեղի կուռ
 վառելոց։ որոց հրամայեալ էր պահպանել զփիղոն,
 և ս'չ Թողուլ 'ի կողմանց զվիրդս ձգեալս 'ի նո-
 սին։ Իսկ բովանդակ ճակատ զօրուն գաղափարէր
 զձե քաղաքի, քանզի փիղքն նման էին աշտարա-
 կաց։ Իսկ զօրն կառքեալք 'ի միջի նոցա նկա-
 րէին զօրն։

Աղեքսանդր հոցելով յոյս կարգաւորութի

զօրաց՝ դասեսաց և զիւրսն՝ որպէս և զիսուածն
 պահանջէր: Այս յետ սկզբնաւորուէ պատերազմի
 'ի հեծելազօրուն հուսէ՝ պատերազմական կասքն
 Հնդկաց զրէթէ ըստ ամբի խորտակեցան: Ա. և
 փիղքն յարձակմամբ իւրեանց և զօրութիւն՝ զս-
 մանս 'ի նոցանէ 'ի միասին լը զինուց առ սան
 կոխեցին և ճմլեցին: Իսկ զայլսն 'ի վեր բար-
 ձեալ եղջերակնձթաւ՝ վերտին յերկիր հարստե-
 քն, և շարաշար սպանանէին, և բազում սցն էր՝
 զի 'ի Ժանեաց նոցին վերաւորեալ մեռանէին կբա-
 տամահ: Սակայն յոյնմ՝ միջոցի Մահերդոնացիք
 տարեալ քաջութիւն զդժուարութի պատերազմին,
 զզօրս՝ որ կարդեալ էին 'ի մէջ փղաց՝ մեծամեծ
 տիրօք իւրեանց հարկանէին: ուստի և մարտն լի-
 նէր 'ի հաւասար աստիճանի: Իսցց միոցն փիղքն
 փութապէս յետ սցնորիկ՝ իբրև բազում նեւա-
 ձգութիւն ներդեցան, ոչ կարելով ժուժել խոց-
 աւածոց 'ի բազում հարուածոցն, և ոչ ևս լսե-
 լով վարչացն իւրեանց, սլլ յետս դարձեալ՝ սկսան
 առ իւրսն փախչիլ, և զբազումս ճմլեին ընդ ո-
 տիւք իւրեանց:

Իբրև յարեաւ անտի խռովութիւն մեծ,
 Պիւսոս հայեցեալ՝ ուր էր վտանգն, նստաւ 'ի
 վերայ պատուական փղի, և հրամայեաց զայլս՝ որք
 ասկաւին չէին զարհուրեալ, թուով իբր քա-
 ռասուն՝ առ ինքեան կացուցանել: և նորք հան-
 դերձ անկեալ 'ի վերայ թշնամեաց՝ կոտորեաց
 զզօրս բազում յոյժ, յաւետ վասն սցն՝ զի զե-
 րոս

բազանցէր զօրութիւն քան զամենեւին՝ որք ընդ իւր
մարանչէին . Քանզի էր սա բարձրութիւն հինգ
կանգուն , և դէր այնչափ՝ զի վառապանսի նորա
երկիցս մեծ էր քան զզրահս այլոց քաջ արանց .
Ըրձակէր զտէգս այնքան սաստիկ , զի դոյզն
ինչ նուազ ձգէին քան զայնստիկ՝ որք 'ի բա-
զասրաց արկանէին . Ըյս չափազանց զօրութիւն
Պիւռստի ոչ սահաւ երկիւղ պատճառէր 'ի նա-
սա՝ որք ընդդէմ նորա մարանչէին .

Այսն որոյ և Ըղեքսանդր ասեալ զայնչ
նուարս թեթեալէն՝ հրամայեաց ամենեցուննե-
ատձիգ լինել 'ի Պիւռստ . զոր և արարին իսկ .
Ըյսու եզանսիտու՝ իբրև վիրգք բազում յոյժ
ձգեցան 'ի նա , և առ յաղթանդամութիւն նորա
գրեթէ և ոչ մի 'ի նոցանէ էանց զնոյաւ , վստն
որոյ և Պիւռստ արիաբար պատերազմեալ , վեր-
ջապէս 'ի յաճախ խոցուածոցն ունայնացեալ յա-
րենէ , և տկարացեալ յոյժ , գլորեցաւ 'ի փղէն
և կործանեալ անկաւ յերկիր .

Ըյս քանզի իսկ և իսկ գուժեաց 'ի զօրուն
բոթ անակնունելի՝ իբր թէ մեռեալ իցէ նորա ,
նմին իբր շնդիկք զարձան 'ի փախուստ , յորում
փոքրիկ կասորեցան 'ի նոցանէ բազում յոյժ . Ըյս
ղեքսանդր ստացեալ զայն յաղթութիւն մեծ՝ հա-
մայեաց տալ նշան վողովք 'ի դադարել . (Յոցս
միկ պատերազմի 'ի կողմանէ շնդկաց տելի քան
երկասասան հազար արք անկան . ընդ որս էին և
երկու որդիք Պիւռստի , զօրասեաք և այլ հաւա-

Կաւար զօրագլուխք: Իսկ կենդանւոյն վտրեցան 'ի
 գերութիւն իբրև իննհազար զօրք: և փիղք
 Թուով ութսուն: Եւ քանցի Պիւռոս տակաւին
 կենդանի էր, նմին իրի հրամայեցաւ Հնդկաց
 քօշիկել զնա:

Իսկ 'ի Մակեդոնացւոց կորեան երեքհա-
 թիւր արք հեծեալք, և աւելի քան զեթն հա-
 թիւր 'ի հեռեակաց. որոց արքայն արար արժա-
 նաւոր յուզարկաւորութիւն: Եւ յի Քնացելոց՝
 զպնոսիկ, որք զինքեանս գերազանց ցուցին 'ի մար-
 տի՝ պատուախրեաց մեծամեծ պարգևք: Եւ ար-
 յայտցանէ մատցց զողջակէզ արեգական՝ որոց բա-
 թերարութիւն գրաւեաց զարհելեան նահանգս: Եւ
 քանցի անդանօր 'ի մերձակաց լերինս բազում՝
 գտանէին եղևինք, կազնիք, կարձիւթ և այլ
 էնչ հարկաւորք 'ի շինութի նաւուց. վասն որոց
 Եղեքսանդր կառոցց (նաւս) որչափ և կարեոր դա-
 տեցաւ 'ի պէտս իւր:

Սասն զի հասեալ մինչև 'ի ծագո Հնդկաց,
 և նաւաճեալ զազգս կողմանցն սյնոցիկ՝ կամեցաւ
 ընդ գեան անցանել յԱվիւնոս: Եւ այնմ միջոցի
 շինեաց զերկուս քաղաքս, զմին յայնկոյս գեաոյն՝
 առտի էանց ընդ սյն: Իսկ զմիւսն յայնմ վայրի՝
 աւրածօր յաղթեաց Պիւռոսի: Եւ քանցի բա-
 զում էին մշակքն և արուեստաւորքն, նմին իրի
 փութապէս ածաւ 'ի կատարումն՝ թէ մին, և
 թէ միւսն 'ի գործոց: Եւ յի Պիւռոս յետ առող-
 ջանալոյն նր՝ վերստին զարձոյց 'ի Թագաւորութեան

տառիճան. իսկ զօրաց իւրոց՝ մտնաւանդ զի անգ
տաւառութի մեծ էր ամ իրաց՝ զաւուրս երեւումն
եւս գաղար:

Վ մերձակոց լերինս գտնելին բազում ինչ
շարմանալի: Վ կողմանս յայնոսիկ էին օձք ստուարք
յոյժ և երկայնաձիգք մինչև ՚ի վերջասան կան-
գաւն: Մանաւանդ կասլիկք՝ որք լն յաճախութե
իւրեանց էին և շտապանց մեծամեծք: Օրոց
օրսորդութիւն ուսուցին նոցա՝ նորա ինքեանք:
Վրանդի պս կենդանի կարի առօղ է, նմին իրի
առ յառուկ իմն հնարագիտութե և զօրութեան
նորա գծաւարին է և ունիլ զնա: Սանս որոյ և
սմանք յորսորդաց առաջի նոցա օժանեն մեղա-
ղաչս իւրեանց. սմանք զգեւումն յառա իւրեանց
զարեխս. այլք զնեն զհայելիս ՚ի վլուխս իւր-
եանց. իսկ սմանք զնեն զշրջանակ խրացիւք հան-
դերձ. սմանք փոխանակ մեղու ՚ի կիբ արկանեն ըզ-
սոսինձ. իսկ առ հայելիս գնեն և զթակարգս:
Ուսաի՛ կապիկք զոր ինչ միանգամ տեսանեն, ըս-
կսանին առնել և ինքեանք, և պնու իսկ խարին:
Վսան պն՝ զի արաւանունք նոցա մածանին, ստքն
գայթին, և ինքեանք ՚ի վարմս անկեալ՝ ըմբ-
նին. յորոց պնուհեակ գիւրբին լինի մի առ մի
որսալ զնոսս:

Յեա պնորիկ Ղըքսանդր և՛ արկեալ
յարմար՝ որ յամեաց գալ առ նա յօգնութի լն
գեմ Պիւսսի՝ բռնողատեաց զնա ՚ի հնազան-
ցութիւն. և ինքն անցեալ զօրք հանդերձ ընդ
գեմն

գեամն՝ ուշ գնէր իւրում ճանապարհի ընդ բերքի,
արդաւանդ և առատարեբ տեղիս: Վանդի անդ
գտանէին ծառք չափազանց մեծութիւն, որք բարձ-
րութեամբ էին իբր Եօթանասուն կանգուն: Իսկ
ստուարութի նոցին պնքան՝ մինչ զի արք չորք
հազիւ կարէին պատիլ զնորօր: Ել արկանէին յին-
քեանց զստուեր տարածութիւն երկից պլեփբաց կամ
երեք հարիւր կանգնոց:

Յայսմ տեղւոջ էին նշնպէտ օձք բազում
յոյժ: որք թէպէտ և մարմնով նուազունք էին,
եւ արատաւառ ունէին զերանդս բազմադիմիս:
Ասան զի սմանք նման էին պղնձի գաւազանաց:
Իսկ ելք կարի թաւամբութ և գիսալի: որոց խոցթ
ուած պնքան սաստիկ էր, զի իսկ և իսկ բռնա-
դատէր զմարդն՝ ՚ի մահ: Խոցեալն տանջէր սաս-
տիկ ցաւօք: և քրտունք արեան հոսէին ընդ բո-
ւանդակ մարմնն վերաւորելոցն: Ասան որոց և Սա-
կեգոնայիք զժուարութիւն մեծաւ կարելով պահ-
պանել զանձինս ՚ի վիրաց խոցուածոց աստի: և
ունելով զմահիճս կախազանեացս, զմեծ մասն դի-
շերոյն անցուցանէին յարթնութեւ առանց քնոյ:
մինչև ՚ի բնակչաց ծանուցեալ զհնարս ապարիկելոց
զանձինս ՚ի խոցթուածոց անտի արմատօք սմամբք՝
ազատեցան ՚ի չարեացն յայնցանէ:

Սինչ Մեքսանդր երթոյր զիւր ճանապարհ
գորք հանգերձ հեռագոյն, ընկալաւ լուր յսմանց՝
թէ Պիւսոս թագաւոր մերձարնակ ազգաց եղ-
բօր որդի յաղթելոցն Պիւսոսի՝ թողեալ զթագա-

էրուծի իւր՝ փախուցեալ է առ Պանդարիդեացս։
 Ընդ որ զայրացեալ Աղեքսանդրու յոյժ յոյժ՝
 հրամայեաց Ալեքսանդրին զհետ պնդիլ նմա մա-
 սամբ զօրաց մինչև 'ի ակրուծիւն նորա, և ա-
 բարեալ զայն գաւառ ինչ պետուծի՝ աալ բա-
 բեկամին իւրում Ալեքսանդրի։ (Հայնմ միջոցի ձեռն-
 երէց լեալ 'ի չու չդէմ ժողովրդեան՝ որ Անգ-
 բեստ կոչի՝ զոմանս 'ի քաղաքաց նոցա էառ բռ-
 նուծի, իսկ զայլան գրաւեաց կամաւոր հնազան-
 դուծեամբ նոցին իսկ բնակչաց։

Ապա եկն առ ազգն անուանեալ Արթարեան,
 յորս օրինադրեալ էր զկանայս այրել 'ի միասին
 ընդ արանց իւրեանց՝ 'ի մեռանիլ առն։ Այս օ-
 րէնք հասարակաց հաճուծի բովանդակ ազգին
 հաստատեալ էր 'ի պատճառս գաւառանուծի և
 անօրէնուծի կնոջ միոյ, որ զայրն իւր սուանեալ
 էր թուռնով մահուան։ Անդանօր Աղեքսանդր զմեծ
 և զկարի ամրագոյն քաղաք նոցա մեծաւ գծուա-
 րուծի առեալ մարտիւ պատերազմի՝ դարձոց 'ի
 մոխիր։ Աւապա մերձեցաւ առ միւսն։ Այլ իբրև
 բնակիչք նորա ելեալ աղաչէին զնա ողորմիլ նի,
 նմին իրի և նա պահեաց զայն ամբողջ։

Արջայակն դիմեաց զօրօք 'ի քաղաքս՝ որք
 էին ընդ իշխանուծի Սոսիփայ. և քանզի նորա
 կառավարէին գեղեցիկ օրինօք, նմին իրի 'ի մեջ
 սլոց բազմաց կարգադրուծեց պահէին և զայս,
 զի զկերպարան մարմնոյն առաւել քան զամ ինչ
 լաւ վարկանիցին։ Ասան որոյ և զմանկուսն իսկ

նշմարեն, և որք ունին զանդամս ամբողջ, բարե-
 յարմար և կարգեալ 'ի բնութի 'ի գեղեցկութի
 և 'ի զօրութի, զպնասիկ դարմանեն և սնուցա-
 նեն: Իսկ զհեզս և զնուազունս յառողջութի
 էրր անարժանս սննդեան՝ սպանանեն: Սովին և
 դանակաւ վարին և յամուսնութեան. քանզի ո՛չ
 հային յօթիտս և ո՛չ 'ի բարետոհմութիս, սլլ
 բնարեն կանայս գեղեցիկս տեսլեամք: Ուստի և
 բնակեալքն 'ի քաղաքսն յայնասիկ են լի մեծի մա-
 տին գեղեցիկ և չքնաղ քան զայլս: Իսկ արքայն
 Սուլիփ էր գեղեցիկ քան զամենեսին և յողթ-
 անդամ յոյժ. քանզի հասակաւ էր աւելի քան
 զչորս կանգուն:

Սուլիփ ելեալ յաթոռանիտս քաղաքեն իւր-
 մէ՛ յանձն արար զանձն իւր և զթագաւորութիւն՝
 Ղերբասնդրու: սլլ լի զհանձնութե յաղթակա-
 նին՝ գարձոյց անդրին առ ինքն. վասն որոյ և
 յաւուրս ինչ արար մեծածախ խնջոյս վասն զօրաց
 նորա: Իսկ 'ի մատուցանելն Ղերբասնդրի զմեծա
 դին բնծայս՝ պարգեւեաց և զհարիւր յիսուն շունս,
 որք մեծութի, զօրութի և սլլ բնական գեղե-
 ցիկ յաակութի գերազանցելին զայլովքն յոյժ.
 քանզի ասեն՝ լի է ծնեալ են նորա 'ի խառնակութի
 բնի վազերոց: Եւ զի յայնժամ ևս հնար իցե
 իմանալ զտեսակ նոցա, Ղերբասնդր հրամայեաց
 ածել առ նոսս զառիւծ մի մեծ, և արձակել 'ի
 վերայ նորա զերկուս 'ի շանց անտի, որք ակա-
 քապն քան զայլս են: սլլ իբրև նորա ո՛չ կա-

բացին կալ ընդդէմ առիւծուն այնորիկ, յայնժամ
արձակեցին առ նոսա և այլ երկուս: Իբրև սկսան
նոքա պատասաել զառիւծն՝ մի ոմն առաքեալ 'ի
Սոպիֆաց՝ սկսաւ հատանել սրով զոտն շան միոյ:
Օջրականք Աղեքսանդրի մերձեալ ըստ հրամանի
նորա՝ կալան զձեռանէ որսորդին, և ո՛չ ետուն
Թոյլ սցլ ևս հատանել: այլ Սոպիֆի խոստացաւ
ք միոյն տալ երիւ: Այսու եղանակու որսորդն
վերստին առեալ զոտն շան՝ հատանէր: յորում
ժամանակի շունն ո՛չ հաչէր, և ո՛չ խածանէր:
այլ սեւեռեալ զատամուկս իւր յառիւծն՝ այնքան
ո՛չ եթող զնա՝ մինչև սատակեցաւ անդ:

Յայնմ միջոցի Եփեսարոյն՝ որ առաքեալն
էր յերկիրն Պիւռոսի, 'ի վաղուց հետէ դարձել
էր զօրօք հանդերձ՝ տիրեալ մեծի մասին շընդ-
կաց: որում մատուցեալ արքայն զարժանաւորն գո-
վութի վասն քաջութեն, դիմեաց 'ի սահմանա-
կից տէրութին Փիլիպայ: Եւ քանզի հաճելի ե-
ղև բնակչաց գալուստ Սակեդոնացւոց: և ինքն
Փիլիպոս բաղում սարգեօք ել ընդ առաջ նորա:
վասն որոյ և Աղեքսանդր հրամայեաց նմա մեալ
յարքայութեան իւրում: Եւ զաւուրս երկուս
պատուեալ 'ի նմանէ զօրօք հանդերձ մեծահանդէս
խնջոյլիք՝ դիմեաց հեռագոյն առ գեան Լիսսո:
Այս գեաւ լայնութիւն էր եօթն ասպարէզ: իսկ
խորութիւն վեց գրկաչափ: և հասեալ կարի սրբն-
Թաց՝ զանցն յայսկոյս կամ յայն առանէր յոյժ զըժ
աւարին և անհնարին իսկ:

Աղեքսանդր լուեալ 'ի Փիլիպոս' թէ յայն-
 հոյս շինդասի գտանի գաւառ ընդարձակ և ամացի,
 ութ աւուրց ճանսպարհաւ հեռի անտի, 'ի յե-
 սուստ որոց հոսէ գետն Ղանգէս լայնութք ե-
 բեսուն և երկու ասպարէզ. խի խորութք գե-
 բազանցեալ քան զոցլ գետս շնդկաց աշխարհի.
 և թէ յանկոյս գետոյն պնորիկ բնակին Տարբե-
 եոցք և Ղանգարիդեոցք, որոց թագաւոր Ղը-
 սանդրամոս ունի ըդ իւրի գքսան հազար հեծ-
 եալս, և զերկերբուր հազար հեռեակա. այլև զեր-
 կու հազար հոռոս, և զչորս հազար փղոս կըթեալս
 'ի մարտ պատերազմի. անհաւատալի իմն թաւե-
 ցաւ այս Աղեքսանդրու. վասն որոց և կոչեալ ա-
 ինքն զՊիլոսոս' և հարց ցնա' թէ սոքոյք է որդեօս
 զորս ընտու է ինն. 'Եւս պատասխանի ետ' թէ
 ասացելան նմա ըստ ասի ճշմարիտ էն. Բայց' ոչ այնճոս
 Թագոս' է Ղանգարիդեոց' է այն նոսոս, և հա-
 ճարին զնա որդի սոքոյն. քան զի զհայր նորս վասն փե-
 զեցնութեն սիրեալ էր Թագոս' էն. և դասածանութի
 սոքանեալ զայր եր' արարեալ էր զնա յաջորդ Թագո-
 սորոս' է. ոսորի և Ղասանդրամոս ոչ է օրինաւոր ժո-
 սոնք հզոր պետութեցն աշխարհին շնդկաց.

Թէպէտ և Աղեքսանդր տեսանէր' զի այս
 չու զօրականին ընդդէմ Ղանգարիդեոց կապ-
 եալ կոց ընդ մեծամեծ դժուարութեց. սակացն
 ըստ փառասիրութեան իւրում ոչ 'ի բայ եկաց
 անտի. և յուսացեալ մանաւանդ' ոչ պնքան 'ի
 քաջութի Սակեզոնացւոց, սքքան 'ի պատգամս
դից

գից, կարծիք՝ թէ յաղթելոց է համակ բարբարոսաց. քանզի յիշեաց՝ եթէ Պիւթիա ետ նմա նսւն անյաղէ. իսկ Մամնիս գուշակեաց՝ թէ ոչ բէլոց է Բովանդակի փէլեբոց: Այլ տեսեալ զի զօրք իւր յանդադար ընկացից, (քանզի յութամա ողջցն՝ զհանապազորդեան աշխատանս կրեալ էին մեծամեծ վտանգօք,) խոնջեալ են. կարեւոր վարկաւ յարմարաւոր ճառիւ խրախուսել զնսա, զի համակեացն ընդ իւր զընթացս յուզեգնացութեանդ: Ստնաւանդ զի բազուէք՝ ՚ի զօրացն նորա կորեան. իսկ վախճան պատերազմաց տեսանել ս'չ գոյք ակնկալութի ինչ. սմբակք ոտից երիջարաց մաշեցան յանդադար ճանապարհորդութենէ. և բազում զէնք անպիտան եզեն ազործածութի. ս'չ դատաւ նոցա նոյնպէս և հանդերձ Յուճաց. մինչ զի զօրքն բնադատեցան առնել ինքեանց հանդերձս ըստ սովորութե բարբարոսաց՝ ՚ի ծուռսեալ վերարկուաց Հնդկաց: Աս՝ զի և ըստ պատահման յայնժամ յընթացս եօթմասուսուն աւուրց սարսփելի անձրեք հանդերձ փայլատակամբք և կայծակամբք անընդհատ տեղացին:

Թէպէտ և նա համարէր զայսոսիկ հակառակ իւրոց առաջադրութեց, սակայն ունէր յոյս մի առ կատարումն կամայ իւրոց, սցս է՝ եթէ առատաձեռնութի իւրով զզօրս իւր գրաւեսցէ: Ստն որոց և հրաման ետ նոցա՝ յերկիրս թշնադմաց, որք ամ իրօք արդաւանլ և բերթ էին, ազատակամ գործել յափշտակութիս և աւարտութիս:

Սինչ

Մինչ զօրքն 'ի կողոպուտս պարսպելին, ժողովեալ նորա զկանայս և զորդիս նոցա՝ սահմանեաց նոցա տալ կանանց զպաշտը ամսական, իսկ որդւոց եւ բռնիկ, հայելով յայն՝ որքան հարք նոցա տանային: Իբրեւ դարձան զօրքն 'ի բանակ անդր մեծաւ աւարաւ՝ ժողովեալ նորա զամենեւին զնն՝ սկսաւ ասել ցնոսա, զի պատրաստեսցին խաղալ 'ի միասին ընդ իւր ընդդէմ՝ Վանդարիդեացց համարձակուել թէ և յօժարուել թէ: Այլ իբրեւ Մահեղանացիք ոչ յօժարեցան բնաւ յայն, նմին իբի և Ղեքսանդր ելծող զառաջարուելի կամաց իւրոց: և հաստատեաց անդէն առնել զխաճան ուղեկանացուելի իւրոց:

Ասան որոց և նախ քան զամենայն կառոցց դից զերկոտասան սեղանս բարձրուել թէ 'ի յիսուն կանգնոց: Այս առեալ զերկիր 'ի բանակեաղեբիցս մեծ քան զառաջին վոյրն բանակին, և հաս խրամ՝ շուրջանակի գնովաւ յիսուն կանգուն լացունել թէ և տասն կանգուն խորուել թէ: Իսկ 'ի հողոցն՝ որ պեղեալ էր 'ի խրամէն՝ զիզեաց թլուր փ մեծ իբրեւ թուր ինչ: Այս հրամայեաց հետեակաց՝ զի իւրաքանչիւր որ յիւրում վրանի աքացե զերկուս ննջարանս մեծուել թէ հինգ կանգնոց: Իսկ հեծելազորուն հրամայեաց նոյնչափ և ոչինել զախոռաւ երկիցս մեծ քան 'զհասարակաց: Այսու և զանակաւ զոյլոց և ուրաց՝ որոց հանդերձեալ էր մնալ յազգ յապայն, յաճախէր զմեծուին խորագիտուել թէ: և զայս առնել Վասն ոյն՝ զի

ան

անմասաց մնացին հսկայական արշաւանք Նր, և մանաւանդ՝ զի թողցէ հետս արանց սկսելց, և նշանս զօրութեանց գերազանցելոց քան զկոպար պայմանի :

Յետ անելոյ զոյս հանդերձ բովանդակ զօրք իւրովք զիմեաց յետս նովին ճանապարհաւ, որով եկեալ էր անդր. այս է առ գետն Մեխին, Մեզանօր գետով նորա զնաւս թերիս՝ շինեաց և կառարեաց զայնոսիկ, և զայլս և նորոգ կառոց: Յայնմ ժամանակի եկն 'ի Յունաստանէ զօր բազում յոյժ՝ սչ միայն 'ի վարձելոց, սլ և 'ի դաշնակցաց, որոց թիւ էր առաւել քան գերեսուն հազար հետեակաց և վեց հազար հեծելոց, ի տառձնորդութիւն զօրազլիւաց, ՎճԼ և գեղեցկաշէն զէնք վասն քսան և հինգ հազար ստանաւորաց. և զանազան գեղարայք հարիւր տաղանդոց բերեալ եղին առ նա: զորս և բաշխեաց զօրաց իւրոց: Յետ կառարման շինութե նաւահանդիսին՝ պատրաստեցան երկերիւր նաւք պատերազմականք, և սւթ հարիւր բնունաբարձք: Իսկ յերկուց քաղաքաց՝ զորս կառոց առ եզերս գետոյն, զմին անուանեաց Սիկիւս՝ վասն յաղթութեան զոր արքանէն: Իսկ զմուսն յանուն երիվարին՝ որ 'ի մարտին ընդ գէմ Պիւսասի՝ սատակեցաւ, կոչեաց Իուկեփաղիս:

Ըպա ամբարձեալ 'ի նաւս ընդ բարեկամաց իւրոց՝ էանց ընդ գետն 'ի հարաւային Ովկիանոս: Սկսցն մասն զօրոց՝ որ ընդ առաջնոր-

դու թիւր Կրտսերաց և Եփեսոսիւնի՝ դնոցք մերձ
 առ գերեզմանս: Եւ յսու եղանակաւ եկեալ նորա
 ՚ի դաւառն, ուր գեան Իդասու միաւորի ընդ Ե
 դեփնեաց, և հանեալ զզօրս իւր ՚ի ցամաք՝ դի-
 մեաց առ Իւրացո: Ըսեն՝ թէ սոքա են յաղագ-
 ցնոցիկ՝ որք Է Հերակլի պաշարեցին զվէճ Ե
 օրն. այլ ո՛չ կարելով ստանալ զնորեկին՝ բնա-
 կեցան անդանօր ըստ հրամանի հակային:

Ի մերձեալ սորա առ մի յերեւելի քաղա-
 քաց նոցա՝ զլիաւարքն ՚ի Ժողովրդենէ նորա ան-
 թի ելեալ, եկին առ արքայն, և նարուեցին զազ-
 դակցուեթի ի բեանց ընդ նմա զնախկնայն յիշո-
 տակ, խոստանալով աւնել զնմա յօժարակամ՝ որպէս
 զոյնէլ է ազգականաց. զոր և ո՛չ փանաքի պար-
 դեօք արարին հաւատարիմ: Հաճելի ցուցաւ ար-
 քային բարեկամն թին նոցա, վասն որոց և ա-
 ղառ կացոց զնմա քաղաքս նոցա: Եւ այս դարձաւ առ
 շրջակայ ազգս, յորոց եզիտ զՂաղաղսեանս՝ զի
 ունէին առ իւրեանս զքառաօուն հազար հեռեա-
 կըս, և զերես հազար հեծեալս: Եւ յեքսանդր մըդ
 եալ զմարտ ընդդէմ սոցա և յաղթահարեալ կո-
 տարեաց ՚ի նոցանէ բաղում յոյժ. իսկ մնացեալքն
 փախստական եղեն ՚ի ծերպս վիմաց և ՚ի զա-
 նազան քաղաքս. զորս իբրեւ էառ՝ զնմա բնակիչ
 նոցա վարեաց ՚ի գերուեթիւն: Իսկ այլ բնակչաց
 նոցայէս՝ որ զեն առեալ ընդդէմ նորա Ժողով-
 եալ էին թուով իբր քսան հազար ՚ի քաղաք
 ինչ ՚ի պաշտպանութի անձանց, էառ զքաղաքն

զայն բռնի։ Այլ քանզի նորա փակեալ զմուտս փողոցաց՝ ՚ի տանեաց պաշտպանէին անձանց մեծաւ զօրութիւն, և զբազումս ՚ի Սակեդոնացւոց կատորէին։ Վասն որոց և Աղեքսանդր սրամտեալ լիպն՝ հրձիգ արար զքաղաքն, և զմեծ մասն նոցին սցրեաց անդէն։ Իսկ կենդանւոյն զերծան ՚ի նոցանէ արք իբրև երեք հազարք։ որք սպաստանեցան ՚ի դղեակն. և իբրև խոնարհութիւն ինդրեցին զԹողութիւն, Աղեքսանդր աղարմեցաւ նոցա։

Յետ այսորիկ Աղեքսանդր ամբարձեալ ՚ի նաւս ընդ բարեկամաց իւրոց՝ եհաս յայն վայր՝ ուր վերացիչեալ գեաք խոսանին լի Հինդոսի։ Այլ քանզի մեծամեծ գեաք միաւորէին ՚ի մի վայր, նմին իրի և ահաւոր ջրադարձք լինէին։ Սորա պտոյտքեալ հոլովմամբ գնաւան՝ ընկողմէին. և այնքան սաստիկ և ուժգին լինէր յարձակումն ջրոյն անդանօր, զի զեկավարքն ո՛չ կարելն ուղղել ըզնաւսն։ Ասան որոց և երկու ցականաւք սուզան. իսկ յայլ նաւուց բազումք ընդհարան յեզր։ Իբրև և զլուսաւոր նաւն անկաւ ՚ի մեծ յորձանուտն ջրադարձից, յայնժամ արքոյն եհաս ՚ի յետին վտանգ կենաց։ Ասան որոց և նա տեսանելով զաւաջիկայն ինքեան կորուստ՝ մերկացաւ յանձնէ գհանգերձս, և մերկ անկաւ ՚ի ջուրն՝ կամելով փրկիլ նովաւ։ Արդէն իսկ մերձեալ հասեալ էին առ նա բարեկամք նորա, և ջանային նախարիւք գործուցանել զնաւսն, և առնուլ զնա ՚ի նոյն. և ահա տեսանէր այլ մեծ դժուարութիւն

Նաւուն, յորժամ մարդիկ սաստկուեթն հասմանն
 կային հակառակ՝ որքան լինէր հնար. իսկ գեան
 զամ ջանս նոցա և զաշխատանս հանէր՝ ի դերե,
 և հողիւ վերջապէս եհաս ՚ի ցամաք նաւուք հան-
 դերձ: Ըստու եղանակաւ զերձեալ Բզեքսանդրի
 ՚ի վեր քան զտինկալուեթ Բ մատոց դից զոհս գո-
 հուեթն, զի ազատեցաւ ՚ի յետին կորստենէ ան-
 տի, և հանդոյն Բքիլէսց, կամ՝ իբրև երկրորդ
 Բքիլէս՝ կալաւ մարտ ընդդէմ գեաոց:

Ըտի գիմեալ ընդդէմ Սվքսիզքակացւոց և Մալ-
 լուցւոց բազմաթիւ և քաջարի ազգաց շնդիաց՝
 եզիտ զբնակիչս յայնպիսի պատրաստութեան, զի
 նորա առաւելքան զուեթսուն հազար հեռեակս,
 զառան հազար հեծելագորս, և զեթն հարիւր
 կառս ունէին ընդ իւրեանս: Սորա յառաջ քան
 զդալուստ Բզեքսանդրի ունէին զմարտ ՚ի մէջ
 իրնրաց. այլ երկիւղ արքային՝ որ մերձեալ էր ար
 դէն առ նոսա, բռնադատեաց զնոսա՝ թողուլ
 զկոիւս և միաւորել զդորուեթիս իւրեանց: Ասան
 սրոյ և աուեալ միմեանց զառան հազար աղջկունս
 հաստատեցին զլսադադուեթիւն ՚ի մէջ իւրեանց՝
 աղգակցուեթք: Սակայն նոքա ոչ ամ զօրուեթք
 ելին ընդդէմ թշնամեաց. այլ ՚ի պատճառս հա-
 կառակուեթն՝ որ ծագեցաւ ՚ի մէջ նոցա յաղագս
 զլիաւոր առաջնորդութն, ցրուեցան ՚ի մերձա-
 կայ քաղաքս:

Եկեալ Բզեքսանդրի առ առաջինն ՚ի քաղաքաց
 անտի՝ եդ պաշարել զայն իսկ և իսկ յառաջնուեթ

Նուադի: Սակայն ոմն 'ի գուշակաց Գիմեփոն
անուէն կացեալ առաջի նորա՝ ասէ ցնա. թէ ոմնս
'ի նշանաց նախագորշոյալեան ցորանին յեղ զԷթ
վասնից յայտից պաշտօնն 'ի խոյրատից: Այսն սրոյ
և աղաչէր զնա զի յայնժամ խոյրալ զշաշն զայն՝
գորշոսցէ զիսս իւր սո սյլ ինչ: Աշտամբեալ
զնա արքայի բանիւք՝ վասն սցն զի խոյրակ լի
նի 'ի շահատակուիս քաջարի անձանց, և արար
եալ զպարտուողառչաճ կարգաւորութիւնս առ
պաշարուծն՝ գիմեաց 'ի քաղաքն ինքն յառաջագոյն,
սաստիկս կամելով առնուլ զնա: Այլ քանզի մե
քենայք պաշարման զհետ նորա պային, վասն
սրոյ և խորտակեալ զգրուեն՝ միջամուխ եղև 'ի
քաղաքն. ուր սպանեալ 'ի թշնամեաց բազում
յոյժ՝ զսցլս բանադատեաց 'ի զխառստ աճապա
րեւ 'ի զղեակն, և ինքն և ս զհետ պնդեցաւ նի:

Այլ փնչ Մակեդոնացիք տակաւին զպարտուոց
քաղաքին գրուէին, սա առեալ 'ի մտակայից ըզ
սանդուխտ՝ եզ առ պարիսպ զղեկին. և ինքն ծած
կեալ զգլուխն իւր փոքու վահանաւ միով սկսաւ
եւանել 'ի վեր բնդ սանդուխտն: Այլ արագու թիւ
իւրով արար զսցն, զի եւ 'ի վեր՝ յառաջ քան
զաճապարեւ պահապանաց պարսպին տանել խա
վանուծն ինչ վերելից նորա: Աստանօր թէպէտ
և ոչ որ 'ի շնդկաց յանդգնեցաւ մտանել 'ի
մարտ. սակայն 'ի հեռաստանէ սցնքան վերդոյ նի
զակս և աղեղուես ձգեցին 'ի վերայ նի, զի տկա
րացաւ պաշտպանել անձին, և 'ի թաց մերժեւ
զնե

զնե տաճարութիւն. Յայնմ Միջոցի Մակեդոնացիք
 եղին զերկուս սանդուխս. սյլ քանզի բազում զօրք
 'ի վեր ընդ այն ելանէին, նմին իրի և խորտա-
 կեալ սանդխոցն՝ անկանէին յերկիր դիւթաւալ:

Իբրև զբեցաւ արքայն յամ օգնականուէ՝
 ձեռներէց եղև ասնել զորժ անհաւատալի և կա-
 թի արժանաւոր յիշատակաց. քանզի իջանել յետ
 առ իւրս հակառակ վարկուցիալ փառաց իւրոց՝
 ուտեաւ 'ի քաղաքն առանձին սուր 'ի ձեռին. և
 զի Հնդիկք իսկ և իսկ խուռն բազմութիւն յար-
 ձակեցան 'ի նա, վասն որոց և նա զառաջինն մե-
 ծաւ աներկեանութիւն եկաց հակառակ յարձակման
 բարբարոսաց: Ապա 'ի կիր առեալ 'ի տեղի ա-
 ստասանւոյ յաջմէ կողմանէ զբուսեալն ծառ՝ որ
 առ սլարսպաւ, իսկ 'ի ձախմէ զնոցն ինքն զոյա-
 ըրսպն՝ առաւել անվեհեր վանէր զթշնամիս՝ այ-
 նու արութիւն, որպէս հնար է ցուցածել թագա-
 ւորի, որ յետ այնքան բազում մեծագործութեանց
 կամօցի մեռանիլ գերազանց փառօք:

Ապէն իսկ ստացեալ էր զվերս բազումն
 'ի հարուածոց 'ի սաղաւարտն և 'ի վահանն. սյլ
 վերջապէս գոյով հարեալ 'ի ներքոց ստեանց յա-
 ղեղանէ՝ վերաւորեցաւ այնքան սաստիկ, զի ան-
 կաւ 'ի ծունկս. ուստի և Հնդիկն այն՝ որ խո-
 ցեաց զնա՝ անզգո՝ շոքսր և արհամարհելով զնա վա-
 ղեաց առ նա, կամուով վերս ևս յաւելուլ 'ի նա-
 սակայն Աղեբսանդր հարեալ զնա սրովն իւրով Է
 կողս՝ տապաւտ էարկ յերկիր: Ապա փութապէս

յոսան ծառայն՝ որ մօտ առ նա կայր՝ ձգեալ բոց
 ձեռն իւր, և կուեալ զայնմանէ՝ յարեաւ յերկրէ
 և սպասէր զալստեանն սխոյեանի։

Ասկայն յայնմ միջոցի Պիկեատոս մի յանձ
 նտարահապետաց նորա Է միս սանդուղսն ելեալ
 ՚ի վեր ՚ի պարիսպն, առաջին եկն նմա օգնուի։
 և յետ նորա ապա բազումք և այլք հասին. որք
 ածեալ զբարբարոսս յերկիւղ մեծ՝ զիւժուցին
 յակն յանդիման կորստենէ զթագաւորն։ (Հայն-
 ժամ՝ Ասկեղոնացոց բռնուելք առեալ զքաղա-
 քն. զնմ մարդիկ ՚ի վրէժիսդրու թիւն քինուն
 ալքայի՝ անխնայ կոտորեցին. և զքաղաքն ողջոյն
 լցին դիակամբք։

Հայնմ միջոցի մինչ թագաւորն բնգերկաբ
 անկեալ կայր հիւանդագին, (Հոյնք գողժեալք ՚ի
 Բահարիացիս և ՚ի Սոդդիա. ՚ի վաղնջուց հե-
 տէ խեթացեալ բնդ այն՝ զի տուաւ նոցա բնա-
 կու թի ՚ի մէջ բարբարոսաց. և մանաւանդ յայն-
 ժամ լուեալ՝ իբր թէ մեռաւ արքոյն ՚ի վերաց
 անտի, ազատամբեցան ՚ի Ասկեղոնացոց։ Առ-
 քա օր ըստ օրէ յաճախեալ՝ եղին թուով իբրե-
 երեք հազարք, և ըստ նմի ջանալով յետ այնորիկ
 անցանել ՚ի հոյրենիս իւրեանց, ամենեքին առ
 հասարակ կոտորեցան յետ մահուան Ադիքսանդրի։

Իբրև առողջոցաւ Ադիքսանդր ՚ի վերաց ան-
 տի՝ մատուցեալ ողջակէզս դից ՚ի զոհու թի վասն
 բժշկելոյ իւրոց, արար մեծահանդէս խնջոյս բա-
 րեկամաց իւրոց։ ՚ի մէջ բարեկամաց ալքայի

հրա

հրաւիրեալ կայր ոմն աղաւ Սահեղոնացի Աս-
բազոս անուն, այր կարի քաջ, որ բազում ան-
դամ 'ի պատերազմի արիաբար մարտնչէր: Սա ար-
բեալ գինի բազում, սկսաւ կարգալ 'ի մեծամարտ
զ'Ախոկսիպոս Աթենացին, (որ էր ըմբիշ և 'ի
խաղս մեծամարտի միշտ յաղթող էր գտեալ):
Պրդոեցին և արքայի՝ որք յայնմ ժամանակի էին
'ի զինեւրբուս անդ, որպէս և պատահի հաս-
րակօրէն: Այսու եղանակաւ 'Ախոկսիպոս հա-
մառայնեցաւ. և արքայն նշանակեաց զօր մեծա-
մարտին:

'Ա ժամադրեալ աւուր՝ իբրև այն ինչ լու-
սանայր, բազում հազարաւոր մարդիկ դուժարէին
'ի զնին ըմբշամարտութե: Սահեղոնացիք լէ ար-
քայի՝ իբրև ազգակցի իւրեանց ինդրէին զերջան,
կուծի Աորադայ. իսկ (Յոյք՝ 'ի կողմանէ իւր-
եանց՝ 'Ախոկսիպոսայ. ուստի և Սահեղոնացին
այն վառեալ կուռ զինու, իսկ Աթենացին մեզի՝
իւղով օծեալ զմարմին իւր, ունելով տէգ 'ի ձե-
ռին՝ ելին յաստրէզն: Աւ քանզի երկորին նոքա
ևս ունէին զգերադոյն իմն զօրութի, և զոգե-
կան աներկեանութի. նմին իրի և հանդիսականք
ակնունէին զիւցահան իմն մարտի: Ասա՛ զի Սա-
հեղոնացին այն հասակաւ մարմնոյն և փայլամբ
զինուց ածեալ զերկիւղ մեծ՝ երկէր լինել հան-
գոյն շրատի: Իսկ 'Ախոկսիպոս՝ բաց յայնմանէ
զի ունէր զօրութի գերադոյնց, և փորձ էր 'ի մե-
ծամարտի, ունելով 'ի ձեռին և զբակուղ չափա-
զանց

զանց մեծուք՝ առաջի ասնէք զնմանուի Հերակլի:

Եւ արդէն իսկ մերձեալ էին առ միմեանս, և ահա Սահեդոնացին դուռով ՚ի չափաւոր հեռաւորութեն՝ նսխ արձակեաց զգեղարդն իւր. իսկ միւսն փոքր ինչ թերեալ՝ զերծաւ ՚ի վերահաս հարուածոյ: Ըպտ վազվաղակի հակառակօրդն երկայնաձիգ տիգաւ յարձակեցաւ ՚ի վերայ նորա. և զի կարի մերձեցաւ ասնա, նմին իրի միւսն խորտակեաց զտէգն նորա բակեղքն: Ըյտու եզանակաւ Սահեդոնացին երկիցս ՚ի դերեւ ելեալ ՚ի յուսոյ, վաղվաղեաց ասնուի զսուրն իւր: Ըյլ սակայն մինչև էր նորա մերկեալ զայն, Գիոկսիպոս յառաջեալ՝ ոտտեաւ առ նա, և ահեկաւն կալեալ զձեռն նորա, աջօմն վերացոյց զնա և դլորեաց յոտից. և ՚ի հարկաննէն զնա զգետնի՝ կոխեաց ոտամբ զպարանոց նր, և ինքն կամելով հարկանել զնա բրօմն՝ դարձաւ առ դիտողսն:

Ընսուլօրն պն դիպուած և գերազանց զօրութի նորին պատճառեցին զաղաղակ մեծ ՚ի ժողովրդեան: Զայնժամ՝ արքայն հրամայեաց բանալ զյաղթեալն, և վախճանեալ զստարեան, զնաց անտի. բայց և ընդ նմին արամեցաւ ընդ ձախողակի դիպուած հպատակին իւրոյ: Իսկ Գիոկսիպոս թողեալ զպարտեալն յիւրմէ, և ելեալ ՚ի կրկիսէն պսակեցաւ յիւրոցն համազդեաց պսակօք և փնջովք, զի առեալ զայն հռչակաւոր յաղթանակ՝ արար փառս համակ Յունաց: Սակայն նախասահմանութիւն ո՛չ ներեաց նմա ընդ երկար

զուարճանալ նորին յաղիւ ու թ ք . քանզի արքայն
 ռխացաւ ընդ նմա յօրէ անտի յայնմանէ . իսկ բա
 բեկավք արքայի և իմ որեալք զբանն նախանձե
 ցան ընդ քաջութի նորա : Ասան որոյ և կաշա
 ռեցին զմին ՚ի պաշտօնէից սեղանոյն , զի նա ըզ
 նուագ ոսկի զիցէ ընդ մահճօք նորա , և ՚ի ժամ
 սեղանոյն՝ որ հանդերձեցաւ՝ հռչակեցին զկորուստ
 պնորիկ . սպա կեղծեօք սկսան հրատարակել՝ թէ
 Գոսայն աւ Վերջի-դարէս : և նովաւ ամօթ
 մեծ և սնարզանս սրարին նմա : Ար իբրև ետես
 թէ Մակեդոնացիք գումարեցան զնովաւ , եթող
 իսկ և իսկ զգինարրուսն . և վաղվազակի եկեալ
 ՚ի տուն՝ զրեաց թուղթ զգաւաճանութի թըշ
 նամեաց իւրոց , զոր ՚ի ձեռն բարեկամաց իւրոց
 հատուցեալ առ արքայն ինքն յայնմ միջոցի չորա
 զիւրովի :

Եւ արդարև անմտաբար վարեցաւ , զի ընդ
 Մակեդոնացւոյ եմուտ ՚ի մենամարտ . այլ ա
 ռաւել յիմարարար՝ զի այնու եղանակաւ վախճա
 նեաց զկեանս իւր : Ասան որոյ բազումք՝ որք
 սրտատրակեն զյիմարութի նորա՝ յաւելուն և զպս
 ՚ի դորսվանս , թէ իսրէ գոթաբնէն ուր՝ որ ու
 նիցի զգորտ-նի-ն միջ , ունիլ և զհանճար շատ :
 Իսկ արքայն ընթերցեալ զնամակն՝ տրամեցաւ
 ընդ մահ նորա յոյժ . քանզի յետոյ բազում պէտս
 կալաւ ՚ի գորութե նորա : Եւ զոր սչ պահեաց ՚ի
 կենդանութե , կամեր՝ բոյց անադան , զի ունի
 ցի յետ մահուան : Յեղեանութի չարախօսաց ծան

եաւ յետոյ՝ զի էր սյրն այն ամբի՛ծ :

Սակայն Աղեքսանդր նորոգեալ զուղեգնացու թի՛ն վերստին առ Ովկիանոս, հրամայեաց զօրաց իւրոց գալ զկի իւր ցամաքային ճանապարհաւ ընդ ձովհզրն . և զազարեաց առ երեւա՛ւ՝ որոյ բնակիչք Սամբաստացիք կոչին : Աքաորպէս բազմաւ թի՛ք, նոյնպէս և արուք շին լինաա քան զսլա աղգս Հնդկաց . և բնակէին ՚ի քաղաքս, ունելով ի քեանց զկառավարութի ժողովրդապետական : Իրազեկ լեալ զգալատենէ Մակեդոնացոց՝ գումարեցին զվաթսուն հազարս հեակտիաց, և վեց հազարս հեծելոց . և զհինգ հարիւր կառս պատերազմի : Այլ իբրև նաւահանդէսն մերձ եղև, երկուցեալ նոցա յայն նոր և անակնուհեղի արշաւանաց, մանաւանդ զի և տարածեալն նմաւրեք փառք Մակեդոնական՝ ահարկանէր ՚ի նոսա, և ծերակոյտն ո՛չ ներէր նոցա մտանել ՚ի մօրտ, առաքեալ առ Աղեքսանդր զարս յիսուն ՚ի պատուական անձանց, աղաչեցին՝ զի մարդասիրութի վարեացի ընդ նոսա : Յաղագս որոյ իսկ արեացն միջնորդութի զեասանացն այնոցիկ թողեալ ըզնոսա ՚ի հանգստեան, ընկալաւ ՚ի նոցանէ զպարգևս մեծամեծս և զպատիւս վայելչականս հսկոցի :

Այա զՍողոմոնիս և զՄասսանացիս զբնակեալսն յերկուց կողմանց գետոյն՝ բռնագատեաց լինել անձնատուր . և յայնոսիկ վայրս կառոյց ըզքաղաք առ գետովն, և անուանեաց Աղեքսանդրիա . և ընտրեալ արս իբրև զհազար, բնակեցոյց

անդէն: Լստի անցեալ յերկիր արքային Մուսի
կանայ, և կալեալ զնա՝ ՚ի կենաց զրկէր. և զժո-
ղովուրդն առնէր ինքեան հարկատու: Արջայիւս
մերձեալ յիշխանութի Պարտիկանայ՝ առաջին յաբ
ձակմամբ առնայր զերկուս քաղաքս. և տուեալ
զայնոսիկ ՚ի յափշտակութի զօրաց իւրոց, սցրեաց
զամ շինուածս նոցա. իսկ զիշխանն՝ որ փախեալ
յամրոցն անառիկ՝ սպան ՚ի պատերազմի անդ, յոր-
ժամ պաշտպանէր անձին: Այլ քաղաքսն զամ՝
որ էին յիշխանութե նորա, առեալ բռնութի՞ ՚ի
հիմանց քայքայէր. և սցնու երկիւզ մեծ էարկ ՚ի
մերձակայ բնակիչս: Այս սցսորիկ ապականեաց
և զՍամբեան տէրութի. ուր վաճառեալ զբնա-
կիչն՝ զբազում քաղաքս հարթ պատակ արար, կո
տորեալ ՚ի բարբարոսաց արս աւելի քան զութ-
սուն հազար: Օսոյն զայս թշուառութի կրեաց
և ազգն Բրաբամանեայ: Իսկ սլոց՝ որք խոնար-
հութի խնդրեցին զթողութի՝ պատժեալ զառաջ-
նորդան, եթող զյանցանս: Այսմ միջոցի Սամ-
բոս արքայն փախուցեալ երեսուն փոքր՝ զերծաւ
՚ի հեռագոյն վայրս Հինդոս գետոյն:

Ի քաղաքացն Բրաբամանեայց յեաին էր Լու-
մատիլիա. և զի սա սպաստանեալ էր յամրութի
իւր, և ՚ի դժուարութիւն զրից վայրաց, վասն
որոց և արքայն առաքեալ ՚ի սիրելեաց իւրոց զօրս
սակաւս՝ հրամայեց նոց զրգուել զթշնամիս ՚ի մարտ,
և փախել յետս. և էին նոքա թուով հինգ հա-
րիւր. որք մերձեալ զինուք առ պարիսպն՝ առ սա-

կաւու թիւ իւրեանց արհամարհեցան 'ի թշնամեաց, Ասան որոյ և իբրև ելին 'ի քաղաքէ անտի ընդ դէմ նոցա արք եր'ք հազարք, Սահեդոնայիք՝ որպէս թէ երկուցեալ 'ի նոցանէ՝ փոխեան Վաղվաղակի: Այլ արքայն ելեալ ընդ առաջ այնոցիկ՝ արք հալածէին զնոսա՝ սակաւաձեռն զօրօք, և մտեալ 'ի մարտ սաստիկ, զովանս կոտորէր և զովանս գերի վարէր: Այլ խոցեալքն 'ի զօրաց արքայի՝ որք թուով չէին սակաւ, անկոն 'ի յետին թշուառութի. քանզի բարբարոսք զսար առ սերաց իւրեանց օծեալ էին մահաբեր թունով: յոր վստահացեալ՝ ոչ երկնչէին մղել զմարտ ընդ դէմ արքայի իսկ:

Այս թոյն զօրեղ շինեալ էր 'ի դժնդակ օճից. զորս սպանեալ արկանէին առաջի արեգական. աստ 'ի սաստիկ ջերմութի հալեալ մարմնոյն և անօրացեալ՝ հանէր յինքննէ զքրտունս ինչ. և բարբարոսք ընդ հիւթոյն այնմիկ ժողովէին և զթոյնն: Աւստի լինէր՝ զի մարմնն խոցելոյն իսկ և իսկ զըկէր 'ի զգայութի. ապա զհետ գային սաստկագոյն տանջանք. և վերջապէս քորն և սարսափն տիրէր բովանդակ մարմնոյն. ընմին մորթն առ 'ի սաստիկ սառնութի կապտէր և լիղն արտաբս գեղոյր. վերջապէս 'ի սեաւ փփրոյ՝ որ հոսէր 'ի վերացն անտի՝ լինէին խաղաւարք. որք կալեալ փութապէս զծածուկ անդամս մարմնոյն՝ պատճառէին զմահ ողորմ և արժանի կարեկցութեան: Ասան որոյ և 'ի հաւասար վտանգի լինէին՝ թէ այնօքիկ

քիկ՝ որք զմեծամեծ վէրս առնուին, և թէ այնորքիկ՝ որոց փայն մարմինն խղեալ էր՝ ի սրոյն:

Եւ յորժամ ՚ի խոցուածոց անտի վերաւորեալքն մեռանէին. արքայն ո՛չ այնքան արամէր վնոցլոց, որքան վն Պատղումէոսի՝ որ յետոյ եղև թաղաւոր. և որ յայնժամ սիրելի էր նմա յոյժ յոյժ, Սուտի՝ յստուկ իմն և անակնունի ի դիպաւ յսնժամ ընդ Պտղումէոսի, զոր ամենք տեսչութե դէց զբէին: Սա ո՛չ այնքան ըստ իւրում առաքինութե, որքան ըստ զարմանալի յօժարութե առ բարեբարել՝ կարի յոյժ սիրելի գողով բնաւից, ընկալաւ զբժշկութի արժանաւոր գերազանց իւրում մարդասիրութե: Արքայն ետես յանուրջս զվիշապ մի, որ ունելով վխտա ՚ի ժանիս իւր, պատմէր զյատկութի նորա և զզօրութի. և յուցանէր նմա զտեղին և ս՝ ուր նայն ծնանի: Եւ իբրև Աղեքսանդր յարեալ ՚ի քնոյ՝ ետ գառնել վխտն զայն, զոր տրորեալ՝ եղ ՚ի վերայ վերայ Պտղումեաց իբրև զսպեղանիս, և ետ նմա սակաւիկինչ ըմպել ջրով. և հիւանդն առողջացաւ: Այնուհետև ապա և այլք ուսեալ զօգուտ խոտոյն օյնորիկ, և նովին իսկ եղանակաւ ՚ի կէր առեալ զայն առողջանային:

Այլ քանզի Աղեքսանդր եղեալ էր ՚ի մտի, և ձեռներէց եղև իսկ պաշարել զամուր և ըզբազմամարդ քաղաքն Արմաաիլիա, նմին իբի բնակիչք ելեալ ընդ առաջ նորա աղեքսանօք, և յանձն արարեալ զանձինս և զքաղաքն՝ արձակեցան

ցան անշխաս։ Յետ այնորիկ ընդ մերձաւորաց
 իւրոց մտեալ Ուլկիանոս, և գտեալ 'ի նմա զեր-
 կուս կողին՝ մտաոյց զից զմեծահանդէս զոհս. և
 ոչ սակաւ անօթս ոսկեղէնս մեծամեծս ընդ զո-
 հեալ նիւթոյն էարկ 'ի ծով։ Այա կառուցեալ
 սեղանս 'ի պատիւ Տրթեոյ (կամ Տրեփոնի) և
 Ուլկիանոսի, և եղեալ վախճան իւրոց զնացից՝
 դարձաւ նուազանդիսիւ հանդերձ յեսս ընդ գե-
 տըն. և եհաս առ պատուական քաղաքն Իսլա,
 'ի նմա կառավարութիւն էր այնպէս՝ որպէս և 'ի
 Սպարտա։ Քանզի անդ երկու թաղաւորք յեր-
 կուց տանց կարդաւ և անընդհատ ուղղէին զգործս
 պատերազմի. իսկ ծայրնոցոյն իշխանութիւն ապա-
 տան էր արարեալ 'ի Սինկղիտոսն՝ որ գումարէր
 'ի ծերակուտէն.

Այդ Աղեքսանդր զքաջացեալ նուսն կիզ-
 եալ, և յանձն արարեալ զնաւահանդէսն Ալեաքս-
 սի և այլոց, հրամայեաց լիամ եզերս Ուլկիանոսի
 շրջիլ, և աշալոջութեամբ քննեալ զամ՝ գալ 'ի
 շրթուծս Ալեփրատայ։ Եւ ինքն և սյուղի անկեալ
 անտի զօրօք հանդերձ, և անցեալ ընդ բազում
 երկիրս՝ զհակառակորդս իւր նուաճեաց. իսկ որք
 փամաւ անձնատուր լինէին՝ ընդունէր սիրով.
 Քանզի նա և զԱբրիտացիս, և զբնակեալսն 'ի
 Արգրոսիա էած ընդ իշխանութիւն իւրով, ոչ ար-
 հանելով զանձն 'ի վտանգ։ Այա շրջեալ 'ի բա-
 զում անջրդին և յանբնակ ամայի վայրս, վերջա-
 պէս եհաս 'ի սահմանս Ալեփրատացոց։

Անդանօր բաժանեաց զգօրս իւր յերկս մա-
սունս. զմին յանձն արար Պատղոմեաց. իսկ զմիւսն
Ղէոննատայ. և հրամայեաց առաջնոյն աւերել ըզ-
ծովեզերեաց երկիրս. իսկ միւսում պատուէր եւ
յարձակիլ 'ի միջերկրական սահմանս. սցլ ինքն
զլեռնային և զշրջակաց նոցին երկիրս յաւարի-
տոնոյր: Եւ զի 'ի միում նուազի 'ի բազում տե-
ղիս գործէին գործք թշնամութե. նմին իրի և
բողանդակն այն մասն երկրի հրով, յափշտակուք
և սպանութիւ լցաւ: Յորմէ զօրքն ստանային զա-
ւարս մեծամեծս, իսկ թիւ սպանելոց գումարէր
զբազում հազարս: Այսու հարուածով ժողովրդ-
եան մերձակաց բնակիչք երկուցեալ՝ անձնատուր
եղին արքայի:

Աղեքսանդր տեսեալ զնաւահանգիստ ան-
վտանգ յալեաց, և զտեղի յարմարաւոր առ մեր-
ձաւորութիւն վայրաց, կամեցաւ կառուցանել անդէն
զքաղաք, զոր անուանեաց յանուն իւր Աղեք-
սանդրիա: Այս ընդ կողմնակի անցս մտեալ 'ի
Նէորիտեան երկիրն՝ իսկ և իսկ բանադատեաց
զնոսա յիւր հարկատուութի. Այլ ոցս ազգ թէ-
պէտ ունի զկրօնս և զօրէնս հանգոյն Հնդկաց.
բոցց միով ծիսիւ և եթ զանազանի 'ի նոցանէ,
որ զբեթէ անհաւանելի իմե երեւի: Բանզի զլի
մեռելոց յուղարկեն մերձաւորք մեռելոյն մերկ,
ուներով առ ինքեանս մի միայն զտէգս. որք յան-
տառի միջ եղեալ զհանդերձս իւրեանց՝ 'ի դիոց
մեռելոցն և ս առնուն զոյն 'ի բաց, և զմար-
մինս

մինն անշնչացեալ թողուն գազանաց 'ի կերակուրս
 իսկ զձորձսն բաժանեալ՝ մատուցանեն զոհ մե-
 աեալ հսկայից. և վասն բարեկամաց և ծանօթից
 բոլորեն ինջոյս:

Ապա Աղեքսանդր դիմեաց 'ի Աբդրոսիա՝
 հորդեալ ճանապարհ մերձ ծովու, և եկն առ ժո-
 ղովուրդ բառ Ծափ գազանային և անմարդի. քանզի
 բնակիչք կողմանցս 'ի մանկութի իւրեանց հետէ
 տան աճել եղնգանց իւրենց մինչև 'ի ծերութի իսկ.
 և զհերս գիտախուս երկայնեն. Հրաշեկ են
 գունով. 'ի տեղի հանդերձից 'ի կիր առնուն
 զմարթ գազանաց, և կերակրին մսով կիտից ար-
 տաքս վարելոց 'ի ծովն. իսկ զխուղս իւրեանց
 շինեն այսու եզանակաւ. Հիւսանեն զորմունսն
 կարգաւ, և 'ի վերայ նոյ 'ի տեղի գերանաց ար-
 կանեն զոսկերս կիտից երկայնութի ութուտասն
 կանգնոց. իսկ 'ի տեղի կղմաեբաց՝ ծածկեն զտո-
 նիս թեփովք կիտից:

Ընդ մէջ ազգիս այսորիկ անցեալ Աղեք-
 սանդր դժուարութիւք, եմուտ յերէիր ինչ ամայի,
 յորում ո՛չ գտանէր հարկաւոր ինչ առ սնունդ և
 ոլահպանութի մարդկան. Ալ զի աստ առ պա-
 կասութե կերակրոց բազում մարդիկ մեռանէին,
 նմին իրի ո՛չ միայն տկարացան և հեղգացան զօրքն,
 այլև ինքն իսկ Աղեքսանդր անկաւ 'ի տրամութի
 մեծ. Բանզի խղճալի լինէր նմա տեսանել, զի այ-
 նորքի՛ որք քաջութիւք և փառօք գործոց իւրեանց
 գերազանցէին քան զմահկանացուս զամ, յերկե-
 ան

ած բերրի կրեալ զյետին թշուառութ՝ մեռածիցին
անտրդ և սովալուի: Այսն որոյ Աղեքսանդր
ընտրեալ յամ զօրաց գ.քաջս և զառուգազոյնս, ա-
ռաքեաց 'ի Պարթևս, 'ի Վրանդիներս, յԱրեօ
և յայլ մերձապայ երկիրս այսու հրամանաւ, զի
նոսս փոխադէս որքնաց ուղտոս և այլ գրաստոս և
Բեռնաբարչ ի ներսնէս Բերցեն 'ի սահմանս Սարգիսաց
չի կրնոյր և զայլ իրերս երս:

Ի կրեալ ուրցա փութապէս առ նախարարս
գաւառացն զհրամանս Աղեքսանդրի, արարին՝ զի
սլաւարաստեցաւ կերակուր բազում յոյժ 'ի նշանա-
կեալ սահմանի: 'Ի պատճառս մեծի ոյսորիկ պո-
կասութեն հացի՝ զնաս Աղեքսանդրի եղև նախ, զի
կորոյս զժողովուրդ բազում յոյժ. և երկրորդ՝ զի
մինչ էր նա 'ի ճանապարհի՝ ոմանք 'ի լեռնաբնակ
ազգաց անկեալ 'ի վերայ զօրացն ի նշանատոսի՝
զբազումս 'ի նոցանէ կատորեցին. և ապա վերս-
տին փախեան 'ի ծերպս իւրեանց: Արջապէս
բազում և մեծաւ դժուարութի անցեալ ընդ այ-
նոսիկ անապատս՝ հասին յերկիր բազմամարդ և
բերդմաւոր: Աւր յետ գումարման զօրաց՝ ետ նից
ժամանակ զազի անուլ. ապա ընդ նոսս 'ի միտ-
տին գարդու գարդարեալ՝ զնաց զաւուրս եօթն
փողովք և նուապարանօյ. և յընթացս ճանապարհին
առնէր զբազում աօնախմբութիս 'ի պտտիւ Վիո-
նիսեաց և արբեցուցանէր զամենսին:

Ետ այսորիկ լուեալ՝ եթէ բազումք 'ի նա-
խարարաց և 'ի զօրագլխաց մեծամեծ բռնաւորու-

Թիւնս և զրկանս եւն արարեալ, պատուհասեաց զնր
 ըստ արժանեաց: Առեալ զայս խտուած, ար-
 քայի, զոր ցուցանէր 'ի վերայ պնոցիկ՝ որք վա-
 ճէին վատթար, բազումք 'ի գորապիտաց գիտե-
 լով յանձնս զայնպիսի յանցանս և զպարտաւորու-
 Թիւնս, սկսան երկնել: Վստն որոյ և սմանք՝ որք
 առաջնորդէին 'ի վարձու կալեալ զօրաց՝ ապս-
 տամբեցան յարքայէ: Սմանք ևս յափշտակեալ
 ամուստեք զգանձս՝ փախչէին: Օրմէ լուեալ
 արքային՝ գրեաց առ ամ զօրավարս և նախարարս
 Վոյ՝ զի նոսա ընք ընկեանուն զհրովարտան՝ ինչ
 ե ինչ զամ վարչուոր զօրսն 'ի քնց հանդէն 'ի դաշտնէն:

Յայնմ ժամանակի՝ մինչ Վալեքսանդր 'ի ծով-
 եղերեաց քաղաքի միում Սաղմունդ անուն գրա-
 եալ՝ առնէր խաղս Թատերականս: Եկին հասիմ
 նաւահանդիսիւն հանդերձ առաքեալքն 'ի զննել
 զծովերեաց երկիրսն Սվկիանոսի: Որք վաղժա-
 դակի մտեալ 'ի հանդէսն, և ողջունեալ զարքայն՝
 տատմեցին նմա զայն ամ, զոր արարին: Մակե-
 դոնացիք ուրախ եղեալ ընդ պալուստ նոցա՝ ցու-
 ցածէին զբերկրուածիս իւրեանց ծափս հարկանե-
 լով, պնպէս՝ զի բովանդակ Թեաարոնն լցառու-
 բախուածք: Յայտնեցին առաքեալքն նպնպէս՝
 Թէ լինին 'ի ծովու զարմանալի մակընթացութի
 և տեղատուածիք ջուրց: և 'ի ժամանակի տեղա-
 տուածեց՝ Սվկիանոսի երևին յանկարծակի բազում
 և մեծամեծ կղզիք, որք 'ի մակընթացութե բո-
 լորովին ծածկին 'ի ջուրցն, յորժամ հողմն ուժ-

գլխ հնչէ առ երկիրն, և ալիքն ծածկին փրփրովք:
 Ը՛յլ որ օտար է քան զամ, բազում կէտք անհա-
 լատալի մեծութիւնը հանդիպեցան նոցա: յորոց նախ
 երկուցեալ առարեալքն՝ մէջ յուսացին ապրիլ 'ի
 նոցանէ: այլ կարծեկին նաւուք հանդերձ կորնչիլ
 անդէն առ նմին: Ը՛յլ իբրև նորա ամենեքին առ
 հասարակ յանկարծակի աղաղակեցին, և 'ի միասին
 բաղիտեալ զվահանս իւրեանց ընդ միմեանս, և ընդ
 նմին հնչեալ զփողան՝ շոխոն մեծ յարուցին, կէտք
 զահի հարեալ յայն անսովոր դիպուածոց՝ ծած-
 կեցան 'ի ծովու:

Առեալ արքային զայն՝ հրամայեաց իշխանաց
 նուահանդիսին զնալ առ դեռն Եւփրատ. և ինքն
 յայնմ՝ միջոցի անցեալ զօրօք ընդ բազում գա-
 լառս՝ մերձեցաւ վերջապէս 'ի սահմանս Եօջոյ:
 Հայսմ ժամանակի Աղղանս շնդիկ՝ որ անէր 'ի
 փիլիսոփայութե զգիտութի մեծ, և էր առ ար-
 քայի 'ի պատուի մեծի՝ օտար իմե եղանակաւ զը-
 ճարեաց զկեանս իւր: Քանզի կեցեալ նորա ամս
 իբր եօթնասուն և երիս՝ մէջ ունելով ընդ ամ
 ժամանակս յայնոսիկ զհիւանդութի ինչ, եղ ան-
 ձաւք անձին վարձանեւ զկեանս, ընկալեալ զկա-
 տարեալն չափ բարեբասութե 'ի բնութի և 'ի
 բազգէն:

Ընկեալ սորա յախտ ինչ՝ որ ժամ առ ժամ
 առաւել զօրանայր, աղաչէր զուրբոցն յոյժ, զի
 հրաման ասցէ խորոյկ մեծ առնել վասն նորա,
 և իբրև ելլէ նա 'ի նոցն՝ հուր արկանել յայն:

Աղեքսանդր նախ հնարս խնդրէր 'ի բաց դարձու-
ցածել զնա յայն առաջալրուածէ. այլ իբրև ետես
թէ կոյ յայն հաստատուն՝ խոստացաւ կատարել
զաղերս նորա: Ատղվազակի տարածեցաւ համ-
բուն այն. և 'ի պատրաստիլ խարուկին՝ մեծ բազ-
մուծի մարդկան ժողովեցան 'ի զնին նորանշան
հանդիտիս այսորիկ: Ասղանոս զհետ վարեալ վար-
դապետուծի իւրուժ՝ մեծաւ քաջուծիք հոգ: Կն
եւ 'ի խարոյկն յայն. և 'ի բորոքել հրոյն՝
յոժարակամ զրուեաց զկեանս: Եայնցանէ՝ որք
անգն կային, ոմանք տային զայն յիմարուծի. իսկ
այլք՝ ընդունայն և սնապարծ արուծի: Սակայն
եղեն և բազումք՝ որք զարմանային ընդ բարե-
տոհմուծի ոգւոյ նորին և ընդ աներկեանուծի
նորա 'ի վերահաս մահուանէ:

Արարեալ արքայի զյուդարկաւորուծի մեծ
վան նորա, եկն անտի 'ի Աջ. ուրանօր՝ թէ պեա
և ամուսնացեալ էր ընդ Հոռոսանայ՝ դստեր
Ուրսիագրոց արքային Իսկարիսցւոց, որ զեղե-
ցիկ էր բան զամօր զիորդս Ասիոյ, սակայն էառ 'ի
կնուծիւն զերէց գուսոր Իարեհի զԱտատիրա:
Իսկ զկրտսերն՝ զԻրիպեաթնա ետ 'ի կնուծիւն
Մփեատիովի. և բաց յայսմանէ ամուսնացոյց և
զբազումս 'ի բարեկամաց իւրոց յառաջնոց ընդ օ-
րիորդաց Պարսից պատուականաց: Եայսմ ժամա-
նակի երեսուն հազար երիտասարդք 'ի Պարսից՝
զեղեցիկք և հզօրք եկին 'ի Աջ. որք ընդ բա-
զում ժամանակս գումարտակ արարեալ 'ի զօրա-

դիտաց և յայլոց՝ կրթեալ էին 'ի գինուորական
մարդս . և ամենեքին առ հասարակ վառեալք լը
Սակեդոնական տարազու զրահից . կային յանդի-
ման քաղաքին բանակաւ . և յետ ցուցանելոյ զփորձ
ուսման և հրահանգութե իւրեանց՝ պատուեցան
յԱբրայէ մեծամեծ պարգեօք : Այլ քանզի Սա-
կեդոնացիք անցանել յայն կոյս գետոցն Վանգեօի
հրաժարեցան , մանաւանդ զի և 'ի ժողովս աղա-
ղակաւն իւրեանց վշտացուցին զարքայն . և ծաղր
առնէին զծագումն նորա յԱմոնիէ . վասն որոյ և
արքայն ընտրեաց զզօրս Վարսից զայստիկ զհա-
սակակիցս իւր՝ առ 'ի հաստատել 'ի տեղի Սա-
կեդոնեան Վաղանդին . և 'ի սոյն իսկ պարապէր
յայնժամ :

Օ այնու ժամանակաւ Աբրայլ՝ որում՝ յանձն
արար Աղեքսանդր 'ի պահպանութի զգանձսն Ռա-
բիլոնի և զհարկան , իբրև սկիզբն արար ճանա-
պարհորդութե 'ի Հիդիկս , զմտաւ ածեալ՝ թէ
ո՛չ ևս ունի գառնալ Աղեքսանդր յետս , մտանե-
ցաւ 'ի հեշտախտութիս և 'ի շոսլութիս . քանզի
էր նախարար ընդարձակատարած գաւառի : Այլ նախ
դարձաւ 'ի պոռնկութիս և 'ի պիղծ ցանկութիս
մ՛ծղնէութեան , և վասնեաց 'ի պառճասան-
բաւ ծախուց պիտոյից իւրոց գանձ բազում յոյժ-
Վանդի 'ի կորմիր ծովէ բնդ երկտրութի մեծի
ճանապարհի ստանայր ինքեան զձկուռնս հազ-
ուագիւտս , և սոյ՛քան զրամս զօրհանապաղ վառ-
նէր 'ի սեղանի իւրում , զի ամենեքին խօսէին զմտ-
նէ

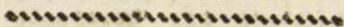
նէ զբան չարութիւն, Բաց յայտմանէ ետ անկէ
 յԼ.թ.ենաց զհամբաւաւոր պոռնիկն Պլութոնիկա
 անուն, որում 'ի կենդանութեան նորա ընծայէր
 պարգևս արքեմիս. իսկ յետ մահուան արար յու-
 ղարկաւորութի մեծ. և յԼ.տարիկէ կառոյց զմահ
 արձան զարմանալի : Լայտ հրաւիրեաց առ ինքն
 դարձեալ յԼ.տարիկեայ զայլ ոմն կին Պլիկերիա
 անուն, ընդ որում պնդան փափկութիւ և շոպ-
 լութի հեշտանայր, զի ոչ եթող ինչ՝ զոր ոչ ա-
 բար 'ի հաճոյս նորայ, ոչ խնայեալ 'ի մեծամեծ կը-
 շիսս դրամոց : Եւ զի յանահնունելի պատահա-
 բաց ունիցի ինքեան ապաստանի, վն, և ջանայր
 յաւէտ գրաւել յինքն զԼ.թ.ենացիս :

Անն որոյ և իբրև լուաւ՝ Թէ Լ.դեքսանդր
 'ի դարձի իբրում 'ի Հնդկաց, գրագուսն 'ի նա-
 խարարաց՝ զորոց բողոքեալ էին, պատու-
 հասէ մահուամբ. երկուցեալ 'ի պատժոց՝ էառ
 զհինգ հազար տաղանդս արծաթոյ, և գումար-
 եալ զվեց հազար վարձաւոր զօրս՝ դիմեաց յԼ.իոյ
 յԼ.տարիկէ : Եւ զի ոչ որ յարեցաւ 'ի նա, վն,
 և նա թողեալ զ'ի վարձու կալեալ զօրսն առ Տե-
 նարաւ՝ որ 'ի Լ.ակոնիա, և առեալ չիւր զմասն
 ինչ դրամոցն՝ անձնատուր եղև 'ի պոշտպանութի
 Ժողովրդեանն Լ.թ.ենացոց : Սակայն յորժամ պա-
 հանջեցին զնա Լ.նորպատրոս և Ալեմպլիագա զը-
 բով, Լ.բաւ պարգևեալ ատենաբանից զմեծամեծ
 կշիսս դրամոց՝ զի խօսեացին վասն նորա 'ի Ժո-
 ղովրդեանն, ազատեցաւ 'ի մասնուէ, և զերժա-
 'ի

'ի Տենար առ զօրսն : Անտի դիմեալ 'ի Արեւոյն՝
 գաւաճանու թք սպանաւ 'ի թիմարսնեաց՝ որ էր
 փի 'ի բարեկամաց իւրոց : Աթենացիք արարեալ
 քննութի վասն դրամոցն Աւբալայ՝ զ'Արմոսթենէս
 և զայլս ոմանս 'ի ճարտասանից՝ իւր կաշառեալս
 'ի նմանէ՝ դատապարտեցին :

Աղեքսանդր 'ի ժամանակի կատարման Ուիմ-
 օրեական խաղուց հրամայեաց 'ի ձեռն քարոզից
 հրատարակել զհրովարտակ իւր, զի թ՛ հաւաքիւ
 թոյ 'ի իւրեանս իւրից և 'ի սղոնոցոց Գրիգորն անդրէն
 'ի հոյրէնէն՝ իւրեանց : Իսկ ինքն ընտրեալ զարօ
 իրրե տասն հազարս 'ի զօրաց, որք ծերագոյնքն
 էին, արձակեաց 'ի պաշտօնէն : Այլ ապա լուր
 թէ բազումք 'ի նոյանէ ունին պարտս 'ի վերաց
 իւրեանց, 'ի փուլմաուր աւելի քան զտասնհա-
 զար տաղանդս ծախեաց 'ի հատուցումն պարտուց
 նոցա : Այլ քանզի Քաջարիքն յամառութք վա-
 բէին, և խօսելով զբանս շփոթից՝ յուզէին ըջ
 խռովութիս 'ի փողոմս, նմին իրի և Աղեքսանդր
 շարաչար վերաւորեալ անտի, մեծաւ համարձա-
 կութք դատապարտեաց զնոսա. և էարկ զեր-
 կիւղ մեծ 'ի զօրս՝ վարելով մեծաւ անվեհե-
 ըութք : զի ոստուցեալ 'ի տեղուջէ իւրմէ, և ձեր-
 քակալ արարեալ զշփոթարկումն՝ ետ վաշտից իւ-
 ըոց առ 'ի պատուհասել : Այա տեսեալ՝ եթէ
 շփոթն օր ըստ օրէ յաճախէ յոյժ յոյժ, կար-
 գեաց զօրավարս 'ի Պարսից, զորս միանգամ ընտ-
 ըեաց առ այն, և ամբարձ զնոսա յառաջին առ-

տիճանն փառաց. և այս իսկ ստիպեաց շՄ՝ ահե-
զոնացիս զղջալ: Այսան որոյ և հազիւ բազում
աղաչանօք և արատասուօք շարժեցին շՂԷքսանցք
'ի հաշտութիւն ընդ ինքեանց:

ՔԼՈՒԽ ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Յաղագիս նորանոր պատրաստութիւն շՂԷքսանցքի. լօս-
բունցիւն) Լէոսթենեայ և ճարտին ընդդէմ Ասսեսանց:

Աղքատնոց յանձն առնէ զկեանս իւր 'ի պահպանութիւն
Պարսից: Չու 'ի Մ-րս: Կեզոնեան ազգք, յորոց միջի
Բիւժտացիք: Բազեալամ երկիր արդաւանդահաղ: Մայ-
քորազար Եկրասան: Մահ Լիփեստիւնքի: Լամիանեան
ժարալի ոք 'ի Յունաստան սիկլոն ընդ առաջնորդութիւն
Լէոսթենեայ գորգութի Ալթենացաց: Աղքատնոց
ժարա ընդդէմ Ասսեսանց:

Երուցեալ Աղեքսանդրի զօրօք Պարսից ըզ
տեղի պնոցիկ՝ զորս հրաժարեցոյց 'ի ծա
ռայութի, 'ի 3646 ամի. ընտրեաց զհազար արս
'ի պահպանութի իւր. և հաւատաց նոցա զանձն
իւր՝ որպէս ազգացաց իւրոց Մակեդոնացւոց.
Յայնմ՝ ժամանակի եկն Պեւկեստոս հանդերձ
քսան հազար աղեղնաւորօք և սարսաւորօք. և
Աղեքսանդր միաւորեաց զնոս ընդ նախիկն զօ
րաց. Այսու նորոգ յաւելմամբ արար, զի զօրքն
համակ կարգաւորեցան բարւոք՝ համաձայն առա
ջադրութե մտաց նորա. Լին Մակեդոնացւոց
'ի կոնանց գերեաց զաւակունք. զորս 'ի գիր
հանեալ ճիշդ խուզարկութի՝ եգիտ տասն հա
զարս յարական սեռէ. և եդեալ զկշեռ դրամոց
քառական 'ի սնունդ նոցին՝ կարգեաց 'ի վերայ նջ
դդաստիարակս, զի ուսուցեն նոցա զպատկանա
ւոր գիտութիւնս.

Այս վերստին զօրաժողով արարեալ՝ յուղի
անկաւ չուել 'ի Ըօշ, և անցեալ ընդ դեռն
Տիգրիս՝ բանակեցաւ յանդիման գիւղօրէից, որք
Արա անուանին. Անտի անցեալ 'ի չորիս ա
ւուրս 'ի Սիտաս՝ եհաս 'ի տեղին անուանեալ
Սամբան. Աստանօր կացեալ զաւուրս եօթն՝ դա
դար ետ զօրաց. և յերրօրդ աւուր եկն առ ոյն
աղգ՝ որ Աեղոնեան կոչի. Յոյսմ՝ վայրի ազգք
Լիւիլաացւոց՝ 'ի ժամանակի յարձակմանն Քսեր
քսեաց հալածեալ 'ի հայրենեաց իւրեանց, մինչև

յայն ժամ մնացեալ էին, և չէին տակաւն մոռացեալ զՏայրենի օրէնս: Սորա խօսէին երկակի լեզուաւ. միսին հաւասարէին բնիկ բնակչաց տեղւոյն. իսկ 'ի միւսումն ունէին գրազում՝ բառս Յունաց, պահելով և զոմանս 'ի ծիսից նոցա:

Ըստ կացեալ օր մի եւ զօրօք հանդերձ, և զարձաւ յայլ կողմն, կամեւով զննել զԼազարի ամ: Ըստ երկիր պողաբեր ծառովք, և շատացեալ սլլ ամ իրօք՝ որք հարկաւոր են առ պահպանութի մարդոյն, և 'ի զուարճութի կենաց, սցնբան բերրի և արդաւանդահող էր, զի թուէր՝ թէ և 'ի զըօսանս դից յաւեա էր յանկաւոր և վայելչահան: Ըստ չորաւ յայն երկիր՝ ուր բազում անդէսք ձիոց գտանէին. քանզի ասեն՝ թէ 'ի նմա մինչև հարիւր վաթսուն հազար երկվարք արած էին 'ի դաշտս. իսկ 'ի հասանել Լազարի անդրի վաթսուն հազարք միսն հաշուէին:

Ասցեալ սորա ստա ամիս մի՝ յետ սցնորիկ յեթնեքորդ աւուր եկն յԼազարի քաղաքամայրն Սարաց. յորում՝ սոյ պատմն՝ էին գանձք մեծամեծք: Ըստ տուեալ յաւուրս ինչ հանգիստ և դադար զօրաց իւրոց՝ բազում խաղս թաակրականս, և սրբունս ինժոյից առնէր: Յայնմ ժամննակի Լազարի տնովն առաջին 'ի բարեկամաց չք յանչտի արբեցութի հիւանդացիալ մեռաւ, ընդ որ տիրեալ արքայի բազում յոյժ՝ յանձն արար Պիւր գիկկայ տանիլ զմարմնն նորս 'ի Լազարի տն, և առնել նմա զմեծածախ յուղարկաւորութիւն:

Մինչ այս լինէր Վսիա՝ յայնմ միջոցի երեւելն՝ ՚ի Յունաստան մեծամեծ խռովութիւնք և շփոթք . յորոց յառնէր պատերազմ անուանեալ Ղամիանեան . որոց պատճառ էր այս ինչ . Յետ առաքման յարքայէ հրովարտակաց առ նախարարսն՝ արձակել զձմ վարձուոր զօրս՝ որք դասնէին ՚ի ծառայուէր , մինչ սկսան նախարարք ըստ հրամանի նորա կատարել զայն , մեծամեծ բազմութիւնք օտարաբանաց յայնմ հետէ ձմ ուրեք ընդ Վսիա դիգեւէին . Սորա նախ ասպատակ սփռեալ այսր անդր՝ զկերակուելիւրեանց հայթհայթ էին , բաց զերջսպէս ամենեքին յամ կողմանց ժողովեալ ՚ի Ղահոնիա՝ միաւորեցան առ Տենարաւ :

Սին նման և նախարարք և մեծամեծք Պարսից՝ որք զերծան ՚ի պատերազմէ , ժողովեալ զօրս և զդրամս , և գումարեալ ՚ի Տենար՝ խմբեցին անդ զօրութիս իւրեանց . Այս կարգեցին ինքեանց առաջնորդ զԼէոսթենէս Աթենացի զայլ բարձրամիտ յոյժ , որ ՚ի գումարման ժողովոյն խօսեալ զպատերազմէ ընդ ազատ , ընկալաւ զյիսուն տաղանդս ՚ի վարձ զօրաց , և զայլ կարևոր ծախս ՚ի պէտս պատերազմի . Առաքեաց ընդ նմին և դեսպանս առ Ետովիացիս , որք սչ սիրէին զարքայն , յանկուցանել զնոսա՝ ՚ի միաւորութիւն զինուց . Եւ այսպէս Լէոսթենէս բոլորովին պատաղեալ կայր ՚ի պատրաստութեան մարտի , և կարիքաջ գիտէր յառաջագոյն՝ թէ քանի՞ ծանր ես հանդերձեալ իւր շահատակութիւն :

Իսկ ԼՂԵՔսանդր 'ի նմին ժամանակի գիմեալ էր բազում զորօք ընդդէմ Աոսսեանց՝ որք ո՛չ կա մէին հնազանդ լինել նմա։ Եւ յա ազգ կորսվի և տրիասիրտ՝ բնակէր 'ի Լեռնային տեղիս Մարաց. և վատահասցեալ 'ի դժուարութիւն վայրաց, և ո՛չ ինչ նուազ քան զայն՝ 'ի կրթութիւն իւրեանց 'ի մարդս մարտից, ո՛չ երբէք կամէր տեսանել թագաւոր օտար 'ի վերաց իւր. ուստի և ընդ ամ ժամանակս իշխանութե Պորսից մնացր անպարտելի։ Այս ցայնժամ հպարտութիւն կարծէր՝ թէ ոչ արժեան այնմ Մակեդոնացիք՝ զի երկիցեն ինչ 'ի նոցանէ։ Հայրագոս որոյ և արքայն նախ կալու զանցս, և յաւարի էառ զբազում տեղիս 'ի Աոսսա. և յամ պատերազմունս յաղթեալ թշնամեաց, էր՝ զոր կոտորէր, և էր՝ զոր գերի վարէր։

Հայնժամ Աոսսեանք զըջացեալ, զի և ամ ուրեք պարտեցան, և բազումք 'ի նոցանէ մատնեցան 'ի գերութի, բռնադատեցան զփրկութի համազգեաց իւրեանց գերելոց՝ փոխանակել լէծառացուի իւրեանց։ Եւ մինչ նոքա զանձինս և զամ ինչս իւրեանց 'ի կամս յաղթականին յանձնէին, արքայն այնու գաշամբ հաճէր տալ նոցա զխաղաղութի, զի ըստ Թափեղիցին հնազանդ ինքեան։ Եւ յառ եղանակաւ ԼՂԵՔսանդր յաւուրս իբր քառասուն նուաճեալ զազգն զայն զինու զօրութի, և կառուցեալ 'ի դժուարին անցս մտիցն զքաղաքո՝ հեռացաւ անտի զօրօք հանդերձ։

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ՝

Յաղագս Գոշտիո-Երց Տուգամն Աշխատանքի՝

Ազեքսանդր գիմէ 'ի Բարբիլոն. որում մտանել անդր ըն-
նեքն Քաղաքայք. Ըստ խորհրդոյ Փելիստոլայից Յու-
նաց՝ արքայն մտաւ է 'ի Բարբիլոն :

Յուսաճեալ Ազեքսանդրի զազգ Աոսսեանց՝
'ի 3647 ամի. դիմեսց 'ի Բարբիլոն. և
հատանէր զճանապարհն հանդարտութիւն, տալով
հանապազօր զադար զօրաց: Ալ արդէն իսկ յե-
րեսուն տապարէ զս էք 'ի քաղաքէն, ահա Քաղ-
դեայ անուանեալքն՝ որք ստացեալ էին զմեծ փա-
ռըս դիտու թիւ տասն դարաշխու թիւ, և հանա-
պազորդեան քննութիւ մոյրակաց գուշակէին զա-
պագայն, ընտրեցին զքանի մի արս ծերագոյնս և
տոաւել տեղեկագոյնս 'ի միջի իւրեանց. Ալ զի-
նորս քստ ընթացից աստեղց կանխաւ ծանեան,
զի մեռանիցի Ազեքսանդր՝ եթէ մասնիցէ 'ի
Բարբիլոն. վասն որոց և յանձն արարին ընտրելոցն
իւրեանց յացանել նմա զվտանգս, և յորդորել
զնա նմ կերպիւ՝ զի մի մացէ յայն քաղաք. միան-
գամայն գուշակելով նմա՝ թէ կարէ զերծանիլ
'ի վտանգէն յայնմանէ, եթէ զմահարձանն Վելայ՝
զհրձանեալն 'ի Պարսից՝ վերստին կառուսցէ,
և զառաջիկեալն ճանապարհ թողեալ՝ անցցէ
զքաղաքուն :

Վլխաւորն զեսպանաց էր Վելեփանաէս,

որ արքայն ինքեան երևիլ երկնչէր. այլ մատուցեալ առ ոմն 'ի բարեկամաց նորա Ահարթոս առ նուն՝ առանձինն ետ ծանօթօ նմա, և աղաչէր զնա՝ զի վաղվաղակի հասուցէ զայն առ արքայն. Ահարթսանդր լուեալ 'ի Ահարթաց զգուշակութեց Քաղղեայց՝ զածի հարաւ յոյժ. և զմտաւ ածեալ զիմաստութի և զփոռաց նոցա՝ անկաւ յերկիւղ մեծ: Ասան որոյ և առարեաց 'ի Ռարիլուն զբազումս 'ի բարեկամաց իւրոց, իսկ ինքն առեալ զայլ ճանապարհ՝ էանց զնովաւ. և երկերիւք ասպարիզօք հեռի 'ի նմանէ հարեալ զբանակ իւր՝ դադարեցաւ հանդստեամբ:

Եւ զի այն ամենեցուն զարմանալի իմեթուէր, եկին յայնմ միջոցն առ նա Յոյնք, ընդ որա էին և փիլիսոփայք՝ հետևողք վարդապետութեն Մարսազորաց: Օսանուցեալ սոցա զառիթն երկիւղէ նորա՝ 'ի կիր առին 'ի նպաստ իւրեանց զփաստս փիլիսոփայականս և հակաճառէին սասակապէս ընդդէմ նորա: Եւ այնպէս փոխակեցին զփոտս նորա, զի սկսաւ անգոսնել գնովաւ շակութիս, և ս առաւել զոցնոսիկ՝ զորս 'ի պատուի ունէին Քաղղեայք: Եւ որպէս թէ ապաքինեալ բանիւք իմաստասիրաց զփրաւորեալն զոգի իւր՝ եմտ զօրօք 'ի Ռարիլոն: Եւ զի քաղաքացիք ըստ առաջնոցն վարէին սիրով ընդ զօրացն, վասն որոյ և ամենեքին մատնեցան 'ի դատարկույն և 'ի շապլութիս. մանաւանդ զի այս քաղաք իմ ինչ հարկաւորօք առատացեալ էր յոյժ:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԻ

Յազագոս Գալստիան գլխավորաց, և յուզարիա-որբախի
 Եփեսոսիւնի Գոռչախու-լիւանց Տաւրուան Աշխեստանդրի,
 և լորձանի նորս :

Գրեալանայն ամ ազգաց ունկնդիր լինի արքայն : Եփեսոսիւնի մեծաշուք յազարեկաւորութի և թէ որքան սիրելի զնա արքայն : Նախագուշակութի մահուան արքայի : Ստաբաբուլի մեծաքանակ մահարձանին Եփեսոսիւնի : Ածացուցանի Եփեսոսիւնի : Գուշակութիք որք յառաջեցին քան զլորձան Ազեքսանդրի : Ազեքսանդրի յանժառկալութի հիւանդութի և մահ : Այլ պատճառ մահուան : Թոյն արբուցեալ յԱնտիպոքիայ : Սիրելւածքս մազդ Դարեհի սովալլուկ եջթայ զիւրովի :

Քրեթէ յամճադաց Յհէ թողովեցան դեապանք առ Աշխեստանդր, 'ի 3648 ամի ոմանք 'ի շնորհաւորութի յառաջադիմութե գործոցն բարեբաստութե և ուանք 'ի մատուցանել նմա զպսակս : բազումք ևս 'ի կաւլ ընդ նմա զդաշն բարեկամութե և ըստ միծի մասին մեծամեծ պարգև զբիսկ պլք՝ առ 'ի անպարտ կացուցանել զանձինս 'ի բարուրանայ յանցանայ : Վանդի բաց յայնցանէ՝ որք առաքեցան յազգաց, 'ի քաղաքաց և յիշխանացն Ասիոց, և կեալ էին ևս մանք յԱւրոպիոց և յԱֆրիկոյ :

յԱֆրիկոյ՝ 'ի Արթազինեցւոց, յԱրթափելեծիկեցւոց և 'ի համայն ազգաց բնակիւոց շուրջ զԱլեքսիդրական ծովու մինչև 'ի անբաղկեան ար-
 ձանս

ձանս: Իսկ Ղարապիտոյ՝ 'ի հասարակապետութեց
Յուէնաց, 'ի Մակեդոնացւոց և Ղալիւքիացւոց,
և յազգաց բազմաց բնակելոց շուրջանակի զԱր-
րիական Եոզու. նոյնպէս և 'ի Թրակացւոց, և
'ի դրացեաց նոցա՝ Պաղատացւոց, որք զառա-
ջինն յայտնեցան յայնժամ: Սորա ամենեքին ա-
ռաքեցին դեսպանս առ Աղեքսանդր. զորս՝ ըստ
յօրինեալ հաշուադրի՝ սահմանեաց մուծանել կար
դաւ յընդունելութիւն:

'Ատի՛ ունկնդիր եղև նացա՛ որք եկեալ էին
յուզղութի՛ դիւցական իրաց: Այա ընկալաւ զե-
կեալն հանդերձ պարզ և օք: Յետ նոցա՛ որք լի
դրացեաց ունէին զտարաձայնութիս: Օկնի որոց
զոյնոսիկ՝ որք առաջի առնէին զիրս քաղաքականս:
Օյետին կարգ կալան պնդիկ՝ որք կային հա-
կառուի դարձի հալածելոց: Սուսի և նախ քան
զամենեսին ետ ընդունելութի՛ Ղալիացւոց. սպտ
Ամմոնացւոց, Ղալիացւոց, Աորնթացւոց, Ապի-
դաւրացւոց և այլոց, հայելով՝ 'ի գերագանցութիս
մեհնաց. և մանաւանդ ջանայր տալ ամենեցուն
պատգամս հաճոյականս, և զամենեսին արձակել
գոհութեամբ:

'Ի կատարել զոյս ան՝ դարձոց զուշ իւր 'ի
լրութի՛ յուզարկաւորութե՛ն Ափեսարիոյնի. որում
զայնպիսի հանդէս գումարեաց, զի ոչ միայն գե-
րազանցէր քան զան՝ յուզարկաւորութիւնս՝ որք
յառաջ քան զայն եղեալ էին, այլև ոչ եթող
հնարս ինչ լինել յետ պնդիկ իւրք առաւել քան
զայն

զայն : Քանզի սիրէր զնա սցնպէս՝ որպէս սիրեն զիբեարս անօրինակ բարեկամք . և յետ վաթճաշին ետնմա զայնպիւի պատիւ՝ քան զոր առաւել անհնարին իմն էր առնել :

Այսն զի մինչ կենդանի էր նա , ունէր զնա 'ի մեծի պատուի բազմօք առաւել քան զոյլ ամբարեկամս իւր . թէպէտ և Արասեր կամէր չտալ տեղի նմա 'ի սիրելու թէ : Անաւանդ զի յորժամ ոմն 'ի մերձաւորաց նորա ասաց՝ թէ Արատեր չէ՛ ինչ ընդհաա 'ի սիրելու թէ քան զնա , պատասխանի ետ , թէ Արատեր սիրէ զԱրատորն , եւ ինչ ինչ արեւոյն զԱրատորն զԱրատորն ' մօրն ' Կարեհի , համարելով նորա զԱրատորն թագաւոր՝ երկիր եպագ նմա , և ապա ծանուցեալ գիրխակս իւր՝ զարհի հարաւ , յայժմամբ Արատորն ասաց ցնա՝ չէ՛ ինչ՝ մայր , զի ետնա քան Արատորն : Արատորն զԱրատորն իբր բարեկամական կենցաղավարութե ընդ Արատորն սանդրի սցնքան գորեղ էր , և 'ի խօսս ազատ , զի երբեմն՝ մինչ Արատորն 'ի նախանձուէ ատելով զնա՝ 'ի նամակի իւրում շարաչարկչամբ էր զնա , և մանաւանդ սպասնայր ևս , նա համարձակարար արարեալ նմա յանդիմանութիս՝ ետ պատասխանի ընդ հակասակն . որպարեւոյ 'ի իշտմբիւնս զնա , 'ի Բարձրաւայր եւ 'ի սպասնաւայր , յան զի 'ի հոյսաւոյ որպարեւոյն չոնիմ եւ հոգալ յատեալ ոչ ազուէն գործեալ եւս՝ զի Արատորն հզօր է յան զարեւելին :

Եւ այսպէս արքայն արարեալ պատրաստուի
 առ յուղարկաւորութիւն՝ հրահանգեաց յամ՝ մերձա-
 կոց բաղաժոյց ժողովել զզարդս՝ որ ինչ միանգամ
 զտանկցի՝ ի նոսա՝ Բայս առ ամ ազգս Բոխցւոց
 առաքեաց զհրովորաակս, զի նորա զհորն ոչ Ե-
 ղուն անուանեալ՝ շիջուսցեն, մինչ ինքն կատարեսցէ
 զյուղարկաւորութիւն. (զոր հասարակօրէն Պարսիկք
 առնէին ի ժամանակի մահուան թագաւորաց ի Ե-
 եւանց.) Օչայս հրաման նորին ամբոխ առնին նը-
 շան շարադուշակ վարկաւ, համարելով՝ թէ պնու-
 զիքն ցուցանէին զմահ արքայի՝ Բաց յայցցանէ
 և սլլ գերբնական նշանք ինէին յայտնապէս ի
 գուշակ. թի մահուան Բզեքսանդրի. զորոց ի
 վախճանի ոչ որագրուեց յուղարկաւորութեա ունիմ
 աւանդել.

Այնմ իսկ ժամանակի իրարանչիւր որ ի
 զօրաւորաց և ի բարեկամաց արքայի համաձայն
 համաց նորա զանդրիս փղտկրեաց, ոսկեձիւղ և
 սլլ մեծագին նիւթոց պատրաստել ջանային. և
 ըն և ս Բզեքսանդր կոչեալ առ ինքն ամ ուս-
 ք զճարտարապետս, և զայլոց բարձրագոյն ար-
 արից գործաւորս, և քանդեալ զպարիսպն ասպա-
 ի ս տանն՝ ժողովեաց զաղիւսն. ապա հարթեալ
 այրան՝ արոր խարոյկ քառանկիւնի. որոյ իւրա-
 շանչիւր կողմն երկարութիւն էր ասպարէզ մի. իսկ
 զվայրսն փոքոցամիջի բաժանեաց յերեսուն տունս,
 և զաանինն ծածկեաց բարտի ծառովք.

Եւն ամ շինուած առաջի առնէր զձե քա-

ապահովի : Համակ շրջապատն ունէր զաւանձին
 ինն զարդ . քանզի ներքին մասն զարդարեալ էր
 սկեզոճ ցոհօք նաւուց , որք էին թուով երկերիւր
 քառասուն և չորք . և յորս կային 'ի կողացն եր-
 կու աղեղնաւորք 'ի չորից կանգնոց' խոնարհեալ
 'ի մի ծունկն , և անդրիք վառեալ 'ի զբահս բարձ-
 րութի 'ի հինգ կանգնոց . իսկ միջոցք սքողեալ
 էին ծերանեղոյն թանձր վարապուրաւ : Օմիւս
 կտրոն բարձր քան զայն' կալեալ էին ջահք և բ-
 կայնութի հնգեասան կանգնոց , յորս 'ի միջին
 վայրի' զորմէ հասարակօրէն ունին ձեռամբ , էին
 պակք սկեզէնք . 'ի ծայրս ծագաց' ուր բորբոս-
 քեալ վառին ջահք' կային արծուիք սաւառնեալ
 թեօք , և 'ի վայր խոնարհեցուցեալ զգլուխ . իսկ
 'ի խոնարհ կոյս վիշապք' դարձուցեալք զգէմս
 առ արծուիս :

Յերրորդ կարգի շրջապատին առաջի գնէին
 բաղմաթիւ որսորդութիք գազանաց յիմ' աղագաց
 'ի չորրորդին' պատերազմ' Աննաւարոսաց 'Արա-
 ցլուց յօրինեալ յուկուց : Հինգերորդն ցուցանէր
 դառիւծս և զցուլս 'ի տեղիս տեղիս . վերին մա-
 սըն լցեալ էր զինուք բարրարոսաց և Մահեդո-
 նացոց . յորոց սմանք զպարտութի յաղթեալ աղ-
 գաց , և սմանք զզօրութիւն , զգերազանցութիւն
 և զվեհանձնութի յաղթականին նշանակէին . 'ի
 բարձունս քան զիմ' եղեալ էին դատարկ համբա-
 րուք , յորս կարէին գուսանք երդել զեղերերգու-
 թիւնս յուզարկաւորութեան :

Իսկ համակ ըստ Նուրութի շինուածոցն աւելի քան զհարիւր երեսուն հանգունս պարունակէր յին քեան: Աւ քանզի զօրավարք, զօրականք, դեսպանք և պանդուխտք 'ի զարդ յուղարկաւորութե արկանէին զդրամս՝ մի քան զմի առաւել. նմին իրի պատմեն՝ թէ աւելի քան զերկոտասան հազար տա զանգս ծախեցան 'ի շինուի այնպիկ: Համաձայն օցնմ մեծի վայելչութե կարգեաց և զայլ հանդէս 'ի պատիւ յուղարկաւորութե. և վերջանցս հրամայեաց ամենեցուն մատուցանել Ափեսախովնի իբրև այ զինսւորելոց՝ զողջակէզս:

Քանզի ըստ դիպուածոց յայնժամ մի 'ի բարեկամաց արքայի Փելիպպոս անուն եկն հանդերձ պատգամաւ դից տուեալ յԱմնովնէ, զի Ափեսախովնի տացեն զպատիւ աճց մատուցմալք զհնց: Ինչ օցս լուր ուրախացեալ Աղեքսանդրի յանչափս՝ զի դիք հաստատեցին զնորին դիտաւորութի կամաց, նախ առաջին ինքն մտաոյց նմա զողջակէզ. և զենեալ իբրև զասան հազար յամ ազգաց կենդանեաց՝ պատրաստեաց խնջոյս մեծահանդէս համակ ժողովրդեանն:

Յետ կատարման հանդիսին Աղեքսանդր անկաւ 'ի կեանս դատարկութե և փոփկութե. և զի նա 'ի ծայրադոյն աստիճան կարողութե և երջանկութե լինել երևէր. նախասահմանութինն սչ ներեաց նմա երկարել զկեանս. ուստի իսկ և իսկ բազում նշանօք և նորանոր գուշակութի կանխաբանէր զնորին մահուանէ: Քան լի մինչ արքայն

տնուշահատի ի դովք օծանէր, եղեալ զհանդերձս
 և զլժազն 'ի վերայ աթոռոյ, առն միոյ շղթայե-
 լոյ անկան սանակապքն և լուծան:

Մտեալ սորա զաղտ 'ի պահապանացն և ա-
 ռանց իրիք արգելման յպարանս, եկն առ ա-
 թոռն սոցն, և զգեցեալ զհանդերձս արքայի յանձն
 իւր, և եղեալ 'ի գլուխ իւր զլժազն, նստաւ
 լսիկ իմն 'ի զահ թագաւորին: Աւ իրբե 'ի
 յայտ եկն՝ արքայն սաստիկ իմն խոցեալ 'ի յան-
 զգնութէ անտի, եկն առ զահն, և առանց իրիք
 բարկութե եհարց ցնա՝ թէ ո՞վ էս գո, և զան
 էր զայր Բորշէս: Այտ նմա պատասխանի այրն
 սոցն պարզապէս, թէ ոչինչ գիտի: Իսկ և իսկ
 ծանուցին գուշակաց զոյսս գերբնական պատահար
 և նքախորհուրդ ետուն զբեւ զայրն զայն 'ի կե-
 նաց: զի որ ինչ գուշակեցաւ շար՝ դարձցի անդ-
 բէն 'ի գլուխ նորա:

Արքայն զգեցեալ յանձն իւր ըստ տաջնոյն
 զարբունական զարդս՝ մատոցս զից զահս, զի մեր-
 ժեսցեն յանձնէ իւրմէ զչարինն զայնոսիկ: Սա-
 կոյն սոսու ամու հողոցր յոյժ յոյժ: Յոցնմ ժա-
 մանակի զմտաւ հաճ և զայն՝ զոր ինչ գուշակեցին
 Վաղդեացքն: Ասան որոյ և ոկսաւ արհամարհել
 և անդոսնել զփիլիսոփայս՝ որք խորհուրդ ետուն
 նմա մուտ առնել 'ի Վարիւն: և հակառակ սոցնմ՝
 զարմանայր ընդ արհեստ Վաղդեաց, և ընդ խո-
 բին իմաստութի նորա: Այւ կշտամբէր շարաչոր
 զայնոսիկ՝ որք բերել զփաստս և զպայտոցս: կային
 հա

հակառակ նախատահմանութեանն զօրութեանն :

Չեկէր տնցեալ տակաւին ժամանակ ինչ, մինչ դէրն յոյտնեցին նմա և զայլ նշան վասն փոփոխութե թագաւորունն : Արքայն ցանկայր յոյժ տեսանել զլիճն Վարլլոյլի : Ասան որոյ և հանդերձ բարեխմօք լորոգք զնաց անդր փոքրիկ նաւաւք : Այլ քանզի ըստ դիպուածոց ինչ զլիւսաւոր նաւն անջատեցաւ յայլոց, նմին իրի նա միայն առանձինն զաւուրա քանի յածէր և տարուբերէր յայս կոյս և յայն : մինչ զի և ո՛չ յուսայր անգամ ազատիլ անտի :

Յայնմ միջոցի՝ մինչ զէպ եղև նմա անցանել ընդ անձուկ նեղուց մի, յաջմէ և յահեկէ որոյ բուսեալ էր անտառ թանձրախիտ, լը դիպուածոց իմք յառ կախեալ ոտոցն անտի՝ ի բաց քարձու ՚ի զլիւոյ նորա թագն, և անգէն անկաւ ՚ի լիճն : Ասան որոյ ոմն ՚ի թիաթարաց անկեալ ՚ի ջուր զհետ նորա՝ հառ զայն : և կամելով ան վտանգ հատուցանել զթագն առ արքայն՝ եղ ՚ի զըլուի իւր, և սցնսկէս ժամանեաց ՚ի նաւն : Այսու եղանակաւ յելիս աւուրս ողջայն մնորեալ ՚ի ծովակին, և դարձուցեալ օնանդր քան զահնկալուի՝ զթագն, դարձաւ ողջամբ առ իւրն : և վերստին եհարց զայս զարմանալի սրտահարաց ՚ի գուշակաց անտի : որք նոյնսկէս յորդորէին զնա մատուցանել դից զողջակէ զ մեծաւ բարեպաշտութ :

Յեա սցսորիկ հրաւիրեցաւ ՚ի միոյ ՚ի բարեկամաց իւրոց Արիխաս անուն աղգաւ թեոստ :

դիացւոց 'ի գիներբուս. (լմբն Հայերէն Պատմութե
 լ'նասե ոնե Թեոսաղոսիեցւոց.) ուր արեւալ զգիներ
 բազում յոյժ, զիրջսպէս էարբ և զոյն նուազ
 որ Հելեոկիտն կոչի: (Յորմէ յանկարծ իբրև սաս
 աիկ իմն հարուածոյ իոսցեալ ամբարձ զաղաղակ
 մեծ. և բարձեալ 'ի բարեկամաց 'ի վերայ բազկաց
 հանաւ արտաքս 'ի գիներբուսոց: Աւ նոյն ժամացն
 քառոցք նորս, (զոր Հայերէնն կոչէ յանուանե
 Պերդիկաս, Պողոսէոս, Ալեկիաս և Ալեսի
 մարս,) որք հասարակօրէն նմա էին արկին զնա
 'ի մահիծս անկողնոց, և կային առ նմա առանց հե
 աանայոց 'ի նմանէ ժամ մի:

Այլ իբրև ցաւն զոյրանայր առաւել յոյժ
 կոչեցան բժիշկք, բայց ոչ որ կարաց նմա ինչ
 զգնել: զի սասա հիւանդութե ժամ առ ժամ խստա
 նոցք: Այլքսանդր գոյով յանհնարին տաղնապս
 ցաւոցն՝ հանեալ զմատանին 'ի մատնէ՝ ետ Պեր
 դիկկասայ: Յոյնժամ մերձաւորք և բարեկամք նր
 հարցանէին ցնա՝ Թէ ո՞ւմ խոշոս զխագստորնն.
 պատախանի ետ նյ՝ Թէ այն որ Բերագոյննէ: և
 արձակեալ զձոյնն յեաին՝ ապէ. ախանէս զի թայր
 Բոյն Բուելմեր իմ Բեթս հոյտասիոն Բ ունին իտարել
 զնիշտակի իմ: Այսու եղանակաւ մեծն Ալեքսանդր
 ոչ Թողեալ յճհի ժառանգ թագաւորութե իւրոց,
 զբաւեցաւ 'ի կենաց, թագաւորեալ ամա մեաա
 օան և ամիսս եօթն, և արարեալ գործս մե
 ծամեծս, որովք զերազանցեաց բան զնա թագա
 ւորս. ոչ միայն որք յառաջ քան զնա էին, այլև որք

յեւոյք զնա եղեն մինչև 'ի ժամանակս քաղաքս:

Մ. յԼ. քանզի ոմանք 'ի պատմարանից անհա-
մաձայն են 'ի բանս մահուան նորո, նմին իրիկա-
քեոց դատիմք առաջի առնել զայն՝ դորս նորա
գրեցին: Քանզի պատմեն նորս՝ թէ Մնտիպատ-
րոս գորով կարգեալ յԱրեքսանդրէ գլխաւոր զօ-
րազար Աւերոպիոյ, ունէր զհասկառակութի ը Ս-
լիմալիտոյ մօրն Մղեքսանդրի: Աւ նախ առ ոչ
ինչս գրէր զչարսութի նորա, քանզի Մղեքսանդր
և ոչ զչարսութեան մօրն իւրոյ ընդունէր: Բայց
իբրև ատելութիւն 'ի մէջ նոցա օր քսա օրէ յա-
ճախէր, և Մղեքսանդր ըստ բարեպաշտութեան
իւրում կամէր ըստ նմի առնել զհաճոյս մօրն
իւրոյ, վասն որոյ և Մնտիպատրոս ոչ սակաւ նշան
եցոյց ատգոհութե զՄղեքսանդրի: (Յոր յաւելաւ
և մահ Պարմենիոսի և Փիլովսոյ, որ երկիւզ
մեծ էարկ յամ բարեկամս նորա:

Վասն որոյ և նա 'ի ձեռն որդւոյ իւրոյ
Յորլասոյ, կամ որպէս Հայերէն պատմութիւնն
ասէ, 'ի ձեռն բարեկամին իւրոյ Աւղոստոսակա-
ուապետի՝ որ մատառակէր արքայի հասարակօրէն
զըմպելին, արքոյց նմա (բնորում անգամ) զթոյն
մահուան. յոր յաւելուն ոմանք և զխորհուրդ Մ-
րիստոտիլի Մ. յԼ. քանզի յեա մահուան Մղեքսանդրի՝
Մնտիպատրոս կարի հզօր էր յԱւերոպիա. և Վաս-
սանդր որդի նորս տեղակալեաց զաթոս նորա, և
եղև երեւելի յոժ. վասն որոյ և բազումք 'ի վրայ
սանից ոչ համարձակեցան յըջև 'ի գէրս իւրեանց՝
թէ

Թէ արբուցեալ իցեն նորա Աղեքսանդրի զգեղ մա-
 հու : Իսկ Աասսանդր՝ որպէս և գալծք նորա իսկ
 ցուցանեն, էր ոխերիմ Թշնամի Աղեքսանդրի վասն
 զի զ Ալիմիտադա գմացր Աղեքսանդրի սպան, և
 զհորմին նորա ընկէց առանց թաղման. եբարձ ՚ի
 կենաց և զՀագոսանէ զառաջին կին Աղեքսանդրի
 և զորդի նորա, որում հասանէր թաղաւորութին
 Աղեքսանդրի. և զԹեբաս զհորձանեալն ՚ի հի-
 մանց, Աղեքսանդրէ՝ մեծաւ աշխատութի կառայց
 վերստին :

Յեա մահուանն Արքայի, մայրն Ղարիհի
 Սիսիգամբրա, (զոր Հայերէն պատմութին Հագո-
 սագունէ կոչէ.) անմխիթար ողբս առեալ լէ ա-
 բաժամ վախճան Աղեքսանդրի, և ընդ իւր իսկ
 Թշուառութի, զիտելով քաջ՝ զի հանդերձեալէ
 լքանիլ ՚ի բնաւից, նախ քան զմահ իւր ոչ ևս կա
 մելով տեսանել զլոյս, կամ ճաշակել զկերակուր,
 յաւուրն հինգերորդի սովալուկ սպան զանձն իւր
 մեծաւ արամուի, որով և զանձնց անուան իւրում
 զհառս երախտագիտուե ՚ի սիրաս և ՚ի միտս յեանոց :

Թէպէտ քաղում ինչ աւանդեալ գտանի ՚ի
 Հայերէն պատմութե վասն մահուան մեծին Ա-
 ղեքսանդրի, սակայն մեք զանց արարաք զնորք,
 զիտելով չափ՝ զի անհաւատալի են : Քանզի պատ-
 մի անդ՝ Թէ յեւանել հոգոյն Աղեքսանդրի, իդե շա-
 մանբազ և խաւար, և գոյլայն անլեալ յերջնէ ՚ի ծով-
 և ընդ նմա արժի՝ ՚ի ունելով զհոգին աստղանման,
 որ վերացաւ յերջնս : Իայց են և ոմանք՝ որք ՚ի բա

ըոյակուն խրատս համարին. յասելն. Յոյնէսմ Հարգ
 սանէ իսկեւ զշաշն՝ եւ իսկեւ զպոստանն 'ի թոյր
 յոշն, եւ շքեցոր-ցանել ընդ իմ Ռեմեմն, ա-իւտե-
 նէ Հղեհոտանքը Եագոր-ըն՝ որ երեսո անկեանց աշ-
 երեհն ակո եր, յիմ գ-նչոց ե-բոց զայս իտա Թոյն
 Կանն ընդ է-ր:

Արդարեւ ցանկալի էր ունիլ 'ի ձեռին զան-
 սխալ պատմութիւն Հայերէն, առ 'ի ընթեքսնու
 միայն զողբն՝ զոր երբ թէ ասացեալ է Աղեք-
 սանդը 'ի յետին հիւանդութի իւրում. կամ զոր
 մոցրն ճի Ալիմպիա՝ չլսելն զմահ որդւոցն, կամ
 դուպոր Դարեհի կին Աղեքսանդրու, կամ նա-
 խարարք և իշխանք նորա, կիմ ինքն իսկ դարձեալ
 խօսեցեալ է 'ի խրատ. որք թէպէտ և անհիմն կն,
 սակայն ըազում բանս խրատուց բովանդակին:

Իբրև մեռաւ Սեծն Աղեքսանդր, ծագե-
 ցաւ խոռվութիւն մեծ 'ի զօրս նորա, և իւրա-
 քանչիւր զք 'ի զօրպեաաց նորա խնդրէր զնախա-
 դահութիւն. Բոցց վերջապէս յորժամ փերը ինչ
 զիջան 'ի խազադութի, ընարեցին թաղաւոր զԱ-
 բիդէս զորդի Փիլիպպոսի, զխորթ եղբոցն Ա-
 ղեքսանդրի. և զՊերդիկիաս՝ որում աուեալ էր
 Աղեքսանդր 'ի կենդանութեան զմատանին իւր,
 կարգեցին ծայրագոյն հրամանաւոր բովանդակ թա-
 դաորութեան. Աւ Պերդիկիաս ըստ խորհրդոց
 պղոյ նախարարաց և իշխանաց՝ 'ի բազում մա-
 սուհոս բաժանեաց զաշխարհս անթութի Մակե-
 դոնացւոց, զորս Աղեքսանդր զօրութի պրոցն իւրոց
 գրա

քրաւեալ էր: Ուստի և յաշխարհն Հայոց առաքե-
 ցաւ 'ի տեղի Միհրանայ Առասկալի Անտուրո-
 մէոս, որ իւրով խստուք և չարութիւն յողիս տրար
 ապաստան զագգն Հայոց: Եւ զմարմին Աղեք-
 սանդրի յանձն արարին Պաղովտոսի որդւոյ Ղա-
 դեայ. որ յետ երկուց ամաց տարաւ զայն մեծաւ
 փառօք յԱղիպտոս՝ յաշխարհ տէրութեն իւրոյ, և
 թաղեաց յԱղեքսանդրիա քաղաքի՝ 'ի դաստա-
 կերտին Աղեքսանդրի:

'Ի բովանդակ Պատմութեան Մեծի Առն-
 սցտորիկ՝ թէպէտ բազումք զբաղմադիմի իրս նը-
 մարեն, մտկայն ես որպէս հարազատ որդի Հայ-
 բնեաց՝ զայս միայն նկատեմ, և ցանկամ՝ զի և
 այլ հայրենակիցք իմ առնուցուն 'ի միտ. զի այս-
 սկսի երեսիկ անձն՝ որ զաշխարհ ամասանեցոյց,
 ոչ եցոց բարի ինչ մերոյ Հայրենեաց. այլ թող
 զայն՝ զի զԹադաւորն մեր եհան 'ի կենաց, և
 զընտիր ընտիր զօրս Աքսանաղեան խմբի կոտոր-
 եաց, նա՛ և զաշխարհն Հայոց ընդերկար պահեաց
 'ի վշտս և 'ի նեղութիս 'ի ձեռն յաջորդաց իւրոյ:
 Աղեքսանդր իւրով օրինակաւ ստուգեաց՝ զի Հայ-
 աստան լինելոց է բաժին այնմ՝ որ հզօրագոյն է:
 Մեք 'ի մըրկեալ յայսմ՝ ժամանակի ակէկոծուեն՝
 ակներև հանդերձեալ եմք տեսանել, զի Հայաս-
 տան նուաճեալ է հզօր ձեռամբ Ապստր Ռու-
 սայ՝ լը խորհրդոյ օրհնաբանելոցն Աղեքսանդրի՝
 ունի երջանկանալ ընդ գաւազանաւ իշխանութե

ՄԵՆՈՒՆ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ:

